PARAMATTHA DIPANI

OR

THE COMMENTARY OF THE

PETA VATTHU

පරමත්ථ දීපනී

නාම

පෙතවත්ථු අට්ඨකථා

VOL . I

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

PARAMATTHA DIPANI

OR

THE COMMENTARY OF THE

PETA VATTHU

පරමත්ථ දීපනී
නාම
පෙතවත්ථු අට්ඨකථා

සිරිනාථ කුමාරදස මුනසිහාභිධානෙන ච
තිපිටක මුදදලයෙ මුදදපිතා.

බු. ව. 2461
ක්‍රි.ව. 1917

95 /=

ToC

පරමත්ථ දීපනී
නාම
පෙතවත්ථු අට්ඨකථා

ToC

SIMION HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTACARIYA DHAMMAPALA THERA'S

PARAMATTHA DIPANI

OR

THE COMMENTARY OF THE

PETA VATTHU

OF THE

KHUDDAKA NIKAYA, SUTTA PITAKA

EDITED BY

SIRI DHAMMARAMA TISSA NAYAKA THERA

Vidyabandhu Pirivena, Kirimetiyana

AND

MAPALAGAMA CHANDAJOTI THERA

Assistant to the Principal of the
Vidyodaya Oriental College, Colombo.

FINALLY REVISED BY

MAHAGODA SIRI NANISSARA THERA

Tripitaka Wagiswaracrya and Pradhana Nayaka
Sabragamuwa Province.
Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo

PUBLISHED BY THE TRUSTEES

Dr. CHARLES ALWIS HEWAVITARNE

SRINATH KUMARADASA MOONESINGHE ESQ

Printed at

S & S Printers

49" Jayantha Weerasekara Mw.

Colombo 10.

B. E. 2461.

C. E. 1917.

හදනතාචාරිය ධමමපාලථෙරවර විරචිතා

පරමතථ දීපනී

නාම

පෙතවතථු අටඨකථා

කිරිමැටියාන ගාමෙ විජජාබනධු පරිවෙණාධිපතිනා
සිරිධමමරාම තිසසාභිධානෙන
නායකථෙරෙන චෙව.

ලඞකායං කොළමබනගරෙ
විජෙජාදය මහා විජජාලයෙ උපාචරිය පදපපතෙතන
මාපලගම චනදජොතිථෙරෙන ච
විරාගතලිපිබහමනිරාකරණෙන
පරිසොධිතා.

විජෙජාදය මහා විජජාලයාධිපතිනා තිපිටකවාවිසසරරාචරියෙන
සිරි ඤාණිසසරාභිධානෙන පධානනායක
යතිසසරෙන
ඔසානසුඩිපතතසමවලොකනෙන පටිගහිත

සොගතෙන සයිමන් හේවාවිතාරණාණතෙතන

චාර්ලස් හේවාවිතාරණාභිධානෙන
ආඩගලවෙජජාචරියෙන චෙව

මුද්‍රණය
එස්. ඇන්ඩ් එස්. ප්‍රින්ටර්ස්
49, ජයන්ත වීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.

බු. ව. 2461
ක්‍රි.ව. 1917

First Edition	1000 N 1917
Second Edition	1000 1984
Third Edition	1000 2002

අභිනවප්පකාසක නිවේදනං

භදන්තා'චරිය ධම්මපාලත්ථෙරවරෙන විරචිතා පරමත්ථදීපනී නාම පෙතවත්ථු අට්ඨකථා හත්තිමත්තා සොගතෙන සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයෙනා'ණත්තෙන චාර්ලස් අල්විස් හේවාවිතාරණා'භිධානෙන ආඞ්ගල වෙජ්ජා'චරියෙන චෙ'ව සිරිනාථ කුමාරදස මුනසිංහාභිධානෙන ච සම්බුද්ධ පරිනිබ්බානතො ද්විසහස්ස චතුසතාධික එකජට්ඨිමෙ වස්සෙ'ථවා පන ක්‍රෙස්තවා'බ්දතො එකසහස්ස නවසතාධික සත්තදසමෙ වස්සෙ තිපිටක මුද්දණාලයෙ මුද්දාපිතා ඡවච පාකටී කතා ච.

සා පනෙ'සා අට්ඨකථා'ධුනා උග්ගහණ ධාරණ පරිපුච්ඡාදි කාමානං සිස්සානඤ්චෙවා'චරියානඤ්ච සුදුල්ලභත්තා පරියෙසිතුං දුක්කරභාවං ගතා. ඉදානි'පි තස්ස ගන්ථරතනස්ස සුලභභාවමිච්ඡන්තෙන සම්බුද්ධසාසන චිරට්ඨිතිං පත්ථයන්තෙන වත්තමාන සීහලරජ්ජෙ හත්ථලඤ්ජ පරික්ඛකාධි-කාරී ධුරන්ධරෙන නීතිවෙදිනා නොයල් විජේනායක මහාසයෙන සහ තිස්සරත්නතුංග මහාසයෙන ච සද්ධිං තන්දි අමරසිංහ මහාසයස්ස සංවිධාය-කත්ත වසා සම්බුද්ධසාසනො'දයකාමාය පුඤ්ඤදත්ථිකාය සාරා'සාර විනිච්ඡයකුසලාය සොමාවතී හේවාවිතාරණ අරියාය පතිට්ඨාපිත පරිවත්තමූල ධනමහා කතෙන ධනබ්බයෙන සම්බුද්ධ පරිනිබ්බානතො ද්විසහස්ස පඤ්චසතා'ධික අට්ඨවීසතිමෙ වස්සෙ'ථ වා ක්‍රෙස්තවාබ්දතො එකසහස්ස නවසතා'ධික චතුරාසීතිමෙ වස්සෙ තිලක මුද්දණාලයෙ මුද්දාපෙත්වා පුනපි පාකටීකතා'ති සබ්බෙහි සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙහි විඤ්ඤාතබ්බන්ති අභිනවප්ප-කාසකානං නිවේදනං,

ඉත්ථං ලිඛිතමිදං මයා කුප්පියාවත්තේ ජයසේඛරාරාමාධිපතිනා සාහිච්චසූරි සත්ථපති රාජකීය පණ්ඩිතො'පාධිධාරිනා සිරි ලඞ්කා බෞද්ධ සහ පාලි විස්සවිජ්ජාලයානුබද්ධ පානදුර පින්වත්තේ සද්ධම්මාකර ආයතනාධිපතිනා, සිරිලඞ්කා අමරපුර මහා සඞ්ඝසභාය සමලෙඛකාධිකාරිනා, අමරපුර සිරි සද්ධම්මවංස මහානිකායෙ පධාන ලේඛකාධිකාරිනා චෙව තස්මිංසෙව නිකායෙ පධානා'ධිකරණ නායක ධුරන්ධරෙන ච තලල්ලෙ ධම්මානන්දාභිධානෙන නායකත්ථෙරවරෙන සිරි සුගත තථාගත පරිනිබ්බා-නතො ද්විසහස්සපඤ්චසතාධික අට්ඨවීසතිමෙ වස්සෙ සාවනමාසෙ පුණ්ණමී දිනෙ සනිවාරෙ'ථ වා, රජ්ජවොහාරවස්සප්පමාණ වසා ක්‍රෙස්තවාබ්දතො එකසහස්ස නවසතාධික චතුරාසීතිමෙ වස්සෙ අගෝස්තු මාසෙ එකාදසමෙ දිනෙ සනිවාරෙති.

ToC

PUBLISHER'S NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANA, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17 th January 1913, and in accordance with his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy year these bookd are no longer readily available.

His widow Mrs SOMAWATHI HEWAVITARANE who passed away on 10 th January 1982 at the age of 94, had, prior to her death, created the SOMAWATHI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entir estate to this Trust.

We te Trustees of the Somawathi Hewavitarana Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of tha Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future genertions and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawathi Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe

11th August 1984,
Somawati Hewavitarane Trust office,
130, Maligakanda Road, Colombo 10,
SRI LANKA

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

ToC

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)
Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER 1864 DIED 29TH APRIL, 1933

ToC

PUBLISKERS' NOTE.

The late Mr. Simon Alexander Hewavitarne who has left a bequest for the publishing of the Tripitaka Commentaries, and the Tripitaka was the third son of Mudliyar Don Carolis Hewavitarne Wijayagoonaratna, and a brother of the Anagarika H. Dharmapala. Born on the 20th March 1875, he was educated at the Royal College and after his school career joined as junior partner in his father's business which is well known in the East as the firm of H. Don Carolis & Sons

From a very early age he came under the influence of his religion and took a leading part in all Buddhist educational and religious activities. He was also the Secretary of the Buddhist Theosophical Society, and for number of years of the Vidhyadhara Sabha which looks after the interests of the Vidyodaya Oriental College He was in constant touch with the late illustrious High Priest Hikkaduve Sri Sumangala and the Theras of the Vidyodaya Parivena. He was an earnest student of the Abhidhamma and in his private life was most loveable and kind hearted. He was married on the 18th November 1904 to Miss Somàvatee Gunatilaka daughter of Mr. D. T W. Gunatilaka of Hallala. He left no issue.

He was a good business man, and helped very largely to extend his father's business During his life he was unassuming in his charities and it was only after his death that the extent of his private charity was known.

Originally he had the intention of printing the complete text of the Tripitaka and was making arrangements to do so, when he was advised by Professor Lanman of Harvard University to bring out an edition of the Commentaries. Following this idea, he began in 1911 to publish the Commentary of the Samyutta Nikaya. When about ten forms of this had been printed he died suddenly on the 17th January, 1913.

In his Will dated 8th April 1912, he says "I give, devise, and bequeathe, all such moneys as may be found necessary for printing the Pali Text of the Commentaries which is being printed now, and all moneys needful for bringing out a neat edition of the Text of the Tripitaka." He has left ample provisions to carry on a work which under ordinary circumstances can only be attempted under Royal patronage or by a powerful organization. Of him it may well be said "*Rupam jirati maccànaṁ nàma-gottaṁ na jirati.*" After his death a convocation of the Sangha was held at his residence "Glamis House" Kollupitiya, on the 16th March 1913 by his Executor, my brother the late Mr. Edmund Hewavitarne.

ToC

It was then decided to allocate the editing of the texts to different *theras* whose copies were to be finally submitted to a committee of learned Bhikkhus.

The carrying out of this idea was found impractiable and at a later convocation of the priests it was definitely decided to make each priest responsible for his own work. In 1914 Professor Dharmananda Kosambi of Ferguson College Poona was invited to Ceylon to further advice Mr. Edmund Hewavitarne on the matter. With him he visited the different temples and entrusted the following commentaries to the Theras mentioned below.

1. The Commentary of the Anguttara Nikaya (Manoratha Púrani) has been entrusted to Kirti Sri Dhammarama Nayakà Thero, High Priest of Colombo and Chilaw, Principal Vidyalankara Pirivena, Peliyagoda. This work is well in hand and about ten forms have been printed.

2. Dígha Nikàya Aṭṭhakathá (Sumangala Vilàsini). Heyyantuduve Devamitta Thero, Chief High Priest Western Province and Director of Vidyodaya College. About fifty forms have been printed and will soon be issued.

3. Samyutta Aṭṭhakathà. Bedigama Sri Ratnapála Thero, High Priest and Principal Maha Mantinda Pirivena, Matara The MSS. have been received.

4. Udàna Aṭṭhakathà. Gonagala Siddartha Thero, Principal Saddharmodaya Pirivena, Bentota. In print.

5. Itivuttake Aṭṭhakathá. Lunupokune Dhammananda High Priest, Colombo District.

6. Thera Gáthà Aṭṭhakathà. Weboda Sangharatana Thero. The MSS. of this have been revised by Suriyagoda Sumangala Thero, and is nearly ready for publication.

7. Theri Gathà Aṭṭhakathà. Bihalpola Dewarakkhita Thero, Vice Principal Vidyodaya College. It is nearly completed.

8. Maha Niddesa Aṭṭhakathá. Boruggamuve Rewata Thero, about twenty forms are printed.

9. Visuddhi Magga. Kodagoda Upasena Thero, Principal Sri Saddharmodaya Pirivena, Walpola. It is being printed.

10. Dhammapada Aṭṭhakathà. Kahawe Ratanasara Thero. Vice Principal Vidyodaya College. It is being printed.

11. Vimàna Vatthu Aṭṭhakathà. Madugalle Siddhattha Thero. Principal Sangharaja Pirivena Mallwatta Kandy.

12. Jataka Aṭṭhakathà. Aruggoda Seelananda Maha Thero. Principal Paramadhammachetiya Pirivena Ratmalana.

13. Culaniddesa Aṭṭhakathá. Mulleriyave Wipulasara Thero, Galwana Vihara Budgomuva. A portion of the MSS. received.

ToC

14. Patisambhida Magga Aṭṭhakathà. Madiwala Anomadassi Thero of Siri Perakumba Pirivena Cotta. Portion of MSS. received.

15. Apadana Aṭṭhakathá. Pinwatte Seelananda Nayaka Thero. Sadharmakara Pirivena. Pinwatta Panadure.

16. Buddhawansa Aṭṭhakathà. Yagirala Paññananda Thero. Sudharmakara Pirivena Gonagale Induruwe.

17. Càriya Pitaka Aṭṭhakathá Bentara Somalankara and Somarama Theras. Panditaratna Pirivena Wanawasa Vihare Bentota.

18. Nettippakarana Aṭṭhakathá. Vidurupola Piyatissa Nayaka Thero.

19. Khuddaka Aṭṭhakathà. Welipitiye Devananda Thero. Vidyodaya Pirivena Maligakanda.

After the Preliminary work of allocation, when the printing was about to be begun Ceylon was visited by a stupendous calamity.

Soon after the Wesak festival of 1915, a riot broke out at Kandy between the Mahomedans and the Buddhists. This soon spread to nearly every part of Ceylon and assumed a very threatening aspect. Martial Law was declared and in the aftermath that followed, my brother Mr. Edmund Hewavitarne was charged with treason and the looting of a shop known as the Crystal Palace in the Pettah, Colombo.

In a Court Martial held at Colombo he was judged guilty and condemned to Penal Servitude for life.

Representations were made to the then Governor, Sir Robert Chalmers about his innocence and he was to have been released when he died on the 19th of November 1915 at the Civil Hospital Jaffna through typhoid fever contracted in the Jaffna Gaol.

Since then His memory has been vindicated by His Excellency the Governor, Sir John Anderson whose letter to me I reproduce below.

QUEEN'S HOUSE, COLOMBO.
18th July, 1917.

Sir,

I am directed by His Excellency to inform you that he has had occasion in connection with the case of your late brother to refer to the unpublished evidence given before the Police Enquiry Commission to see whether it had any bearing on the case.

In the evidence given in October 1915 before the Commission by two members of the Civil Service statements occur as to events in the Pettah on the 1st of June which incidentally tend to support the evidence given in your brother's defence as to the time at which the looting of the Crystal Palace took place. One of the officers

ToC

has since died and the other is serving with His Majesty's Forces in Europe, and it is impossible therefore to refer further to them; but His Excellency thinks it highly probable that, if these statements had been before the Court Martial, it would have given your brother the benefit of the doubt and acquitted him

It is unnecessary to add that the fact that these officers were in the Pettah on that morning and might give relevant evidence was not realised at the time of your brother's trial.

In the circumstances I am esired to convey to you and the other members of the late Mr. Hewavitarne's family an expression of His Excellency's sincere sympathy and regret.

I am, Sir,
Your Obedient Servant,
R. H. WHITEHORN,
Private Secretary to the Governor.

DR. C. A. HEWAVITARNE,
"Srinagar",
Colpetty Road, Colombo.

After the lamented death of my brother Edmund the duty of carrying on the work devolved on me. The work was started about the end of 1916 and it is my duty to announce the first fruits of the great idea originated by my brother Simon Hewavitarne. A Committee has been formed and the work of subediting has been entrusted to Boruggamuve Revata Thero, Suriyagoda Sumangala Thero and Mapalagama Chandajoti Thero, supervised by Mahagoda Siri Nanissara Thero, Pradhana Nayaka of Sabaragamuva Province and Principal Vidyodaya Oriental College.

The present work was originally entrusted to Sri Sugata Vansalankara Dhammarama Tissa and has been revised and brought more in accordance with textual criticism by Candajoti Thero, with the help of several other copies.

I have to acknowledge my deep indebtedness to Sri Sugata Sasana Vansalankara Dhammarama Tissa Thero and to Chandajoti Thero who undertook to edit the Peta Vatthu. Their indebtedness to the Pali Text Societys' publication which has been of great use in the producing of the work has been referred to in the preface.

Though there is a Sinhalese translation of the Peta Vatthu printed and published in Colombo, the Pali Commentary itself is not much used among the Sangha with the result that copies of this book are difficult to obtain. The books further are full of errors.

In this edition also there may be errors, but for all such errors and any short-comings and mistakes that have been made we crave the indulgence of the learned Public.

15th October, 1917. C. A. Hewavitarne.

සඤ්ඤාපනං.

PREFACE.

පාලිභාසා.

සිරිඝන සුගත තථාගතානං අතීතාදිකාලිකානං සම්මාසම්බුද්ධානං බුද්ධානං භගවන්තානං විවිධ විචිත්ත විත්ථාසන්තාන සමුබ්භවස්ස සුවිමලත්ථප්පදීපකස්ස පදීපායමානස්ස වචනප්පබන්ධස්ස සංරක්ඛණතො ච පකට්ඨුක්කට්ඨානං සීලාද්‍යත්ථානං බොධනත්ථාය සභාව නිරුත්තියා බුද්ධාදීහි භාසිතත්තා ච පකට්ඨානං වචනප්පබන්ධාන මාලීති කත්වා ලද්ධනාමා භාසා තෙපිටකබුද්ධවචනපාළියා තදට්ඨකථාදිකස්ස තදනුගතස්ස ච ගන්ථජාතස්ස භාසනතො පාලිභාසානාම ජාතා. සා පනෙසා පාලිභාසා තන්තීයනෙන විත්ථාරියනෙන ලොකිය ලොකුත්තරත්ථා එතායාති නිබ්බචනවසාම්හාකං තථාගතස්ස ඉතරෙසඤ්ච තථාගතානං ලොකියලොකුත්තරත්ථසමුල්ලසිතස්ස සහිතස්ස තන්තනතො විත්ථාරකරණතො තන්තිභාසාති ච; භගවා පනම්හාකං මාගධො මගධෙසු භවත්තා, තස්ස මාගධස්සායං භාසාති වා තස්සාපි භගවතො ජාතිභූමිභූතෙ මගධදෙසෙ ජාතත්තා තෙසං මාගධානමයං භාසාති වා මාගධභාසාති ච වුච්චතෙ. සා ඛො පනෙසා සුද්ධමාගධී දෙසීයා මාගධීති දුවිධා හොති. තාසු සුද්ධමාගධී පන බ්‍රහ්මානමාදිකප්පිකානං බාලානමස්සුතාලාපානං සම්බුද්ධානං චාලපනභාසා භූතත්තා මූලභාසාති ච වුච්චතෙ. දෙසීයා මාගධීභාසා පනම්හාකං භගවතො කාලෙ ච තතොතීතානාගතෙසු ච මගධදෙසවාසීනං තෙස මනුස්සානං වොහාරප්පත්තා භාසා. සා පන මූලභාසා මාගධී ඉතරභාසාහි අමිස්සිතත්තා සුද්ධමාගධීති ච දෙසීයා පන මාගධී සක්කතභාසාපභවත්තා අද්ධමාගධීති ච වුච්චතෙ. භගවතා දෙසිතං සකලමෙව තෙපිටකං බුද්ධවචනං තදට්ඨකථාදිකං තදනුගතඤ්ච ගන්ථජාතං තාය මූලභාසාය සුපරිසොධිතාය මාගධී සඞ්ඛාතාය පාලිභාසාය වත්තතෙ. දෙසීයා මාගධී පන තන්තිභාසාභූතාය බුද්ධ භාසිතසඞ්ඛාතාය සුද්ධමාගධීභාසාය න සමෙති චෙව න සංසන්දති ච; තාසං නිරුත්තියො ච නාදිසාව හොන්ති. පාලිභාසාය ලක්ඛණදීපකානං කච්චායනාදීනං සද්දලක්ඛණෙහි න සා දෙසීයා මාගධී සාධියා හොති. තථෙව දෙසීය මාගධී භාසාය ලක්ඛණදීපකානං වරරුච්‍යාදීනං සද්දලක්ඛණෙහි සා පාලිභාසා මාගධීපි න සාධියා. එවං විධාසු තාසු යථාවුත්තාය තන්තිභාසාමාගධී සඞ්ඛාතාය පාලිභාසාය සතාරම්මරලංකාගරුතා තථාගතෙන පවෙදිතං හොති රසවසෙන එකවිධං ධම්මවිනයවසෙන දුවිධං පිටක

වසෙන තිවිධං අඞ්ගවසෙන නවවිධං ඛන්ධවසෙන චතුරසීතිසහස්ස විධං සකලමෙව බුද්ධවචනං. තස්ස සාවකා චානුබුද්ධසාරිපුත්තමහා මොග්ගල්ලානාදයො මහාඛීණාසවා යාවජ්ජතනා සාසනහිතකාරිනො අනෙකෙ ආචරියවරා තාය යෙව සුධම්මාගධීභාසාසඞ්ඛාතාය පාලිභාසාය සද්ධම්මපොත්ථකානි නිප්ඵාදෙසුං චෙව නිප්ඵාදෙන්ති ච. එවං සකල භාසානමෙව මත්ථකාලඞ්කාරභූතා ලොකාලොකකාරී සම්මාසම්බුද්ධ වරප්පභවාච්චන්තකොමලා මධුරමනොහර සුලලිතාභිරමා භාසා පාලිභාසාති පාකටා ජාතා.

ධම්මසඞ්ගීති.

ඉච්චෙවං පාලිභාසාය සත්ථා දෙවාතිදෙවො පනම්හාකං සම්මා සම්බුද්ධො පඤ්චචත්තාලීසසංවච්ඡරානි සදෙවකං ලොකං සද්ධම්මාමතං පායෙත්වා නිබ්බාණපුරං පාපෙත්වා නිට්ඨාපිතසකලබුද්ධකිච්චො කුසිනා රායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ විත්තං සාලානමන්තරෙ උත්තරසීසකං නිපන්නො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරි නිබ්බායි. සත්තාහපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ අසුභද්දෙන සුභද්දෙන නාම බුඩ්ඪපබ්බජිතෙන “අලං ආවුසො මා සොචිත්ථ” ඉච්චාදිනා නයෙන වුත්තවචනමනුස්සරන්තො මහාකස්සප මහාථෙරවරප්පමුඛා සබ්බෙව පභින්නපටිසම්භිදා ඛීණාසවා පඤ්චසතාරහන්තො “පුරෙ අධම්මො දිප්පති ධම්මො පටිබාහියතී”ති සල්ලක්ඛෙත්වා තස්ස පටිසෙධනත්ථං අජාතසත්තුමහාරාජස්ස මාගධස්ස සෙනියස්ස සාහායෙන රාජගහෙ සත්තපණ්ණිගුහාවාරෙ සමලඞ්කත සුමණ්ඩිත සුවිභත්තසොපාණාදි පතිමණ්ඩිතෙ සුධම්මසභාපභාසනීයෙ ධම්මමණ්ඩපෙ සන්නිපතිත්වා සත්තහි මාසෙහි සකලමෙව ධම්මවිනයං සඞ්ගායිංසු, තතො පරං යථා ධම්මං යථාවිනයං සාරිපුත්තාදිපරම්පරාය පවත්තමානං සුපරිසුද්ධං ථෙරියනිකායොති ලද්ධනාමං එකමෙව මහානිකායං පවත්තෙසුං. වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ වෙසාලියං අධම්මිකෙහි වජ්ජිපුත්ත කෙහි භික්ඛූහි “කප්පති සිඞ්ගිලොණකප්පො”ච්චාදිනා නයෙනොප්පා දිතං දසවත්ථුං විසොධෙන්තා කාකණ්ඩපුත්තෙන යසත්ථෙරෙන සමුස්සා හිතා රෙවතසබ්බකාමිප්පභුතයො පභින්නපටිසම්භිදා ඛීණාසවා සත්ත සතාරහන්තො වෙසාලියං වාලුකාරාමෙ කාලාසොකමහාරාජස්ස සාහායෙන අට්ඨහි මාසෙහි සකලමෙව ධම්මවිනයං පුනපි පිටකාදි වසෙන විභජන්තානුසඞ්ගායිත්වා ථෙරවාද සඞ්ඛාතං තමෙව මහා නිකායං යථාට්ඨානෙ ඨපෙසුං. ද්විවස්සසතපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ ධම්මිකස්ස ධම්මාසොකස්සාණාචක්කවත්තිස්ස මහාරඤ්ඤො කාලෙ අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බකෙහි භික්ඛූහි වෙතුල්ලවාදෙ සමුප්පාදිතෙ මොග්ගලි පුත්තතිස්සත්ථෙරවරාදයො සහස්සමත්තා පභින්නපටිසම්භිදා මහාඛීණා සවා තස්සෙව ධම්මරඤ්ඤො සාහායෙන පාටලිපුත්තනගරෙ අසොකා රාමෙ තෙසං වෙතුල්ලවාදං මද්දන්තා ධම්මවිනයං පුනපි නවහි මාසෙහි අනුසඞ්ගායිත්වා යථාවුත්තමෙව ථෙරවාදං මහානිකායං සුවිමලමකංසු.

ලඞ්කායං සාසනපතිට්ඨාපනඤ්චෙව ධම්මලිපි ච.

එවම්මිමාසං තිස්සන්නං සඞ්ගීතීනං සමනන්තරං තතියසඞ්ගීතිකාරකො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරවරො සම්මාසම්බුද්ධසාසනස්ස චිරට්ඨිතිං පෙක්ඛන්තො පච්චන්තදෙසවිසයෙසු සාසනස්ස පතිට්ඨාපනත්ථං තත්ථ තත්ථ තෙ තෙ ථෙරෙ පෙසෙන්තො සම්බුද්ධෙනාපි සුදිට්ඨං සමාගම්ම සමාපත්ති සමාපජ්ජනාදිනා සුවිසොධිතං ලඞ්කාදීපම්මමඤ්ඤස. දිස්වා ච පනස්ස සද්ධිවිහාරිකං ධම්මාසොකරාජස්සොරසපුත්තං ඛීණාසවං මහාමහින්දත්ථෙරවරං තදනුයායීහි චාපරෙහි භික්ඛු සාමණෙරාදීහි සද්ධිං දීපම්මිං පසාදෙතුම්භාගමනත්ථාය අජ්ඣෙසි තථා අජ්ඣිට්ඨා පන තෙ මහාමහින්දාදයො තදා පත්තලඞ්කාරජ්ජාභිසෙකස්ස දෙවානං පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො පඨමවස්සෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බාණතො ද්වින්නං වස්සසතානමුපරි ඡත්තිංසතිමෙ සංවච්ඡරෙ වෙසාඛෙන දීපමිමාගන්ත්වා මිස්සකපබ්බතමොතරිත්වා ධම්මදීපං දීපෙත්වා තත්ථ සමූහීභූතං දෙවානංපියතිස්සමහාරාජපමුඛං මහාජනං පසාදෙත්වා සරණසීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා රඤ්ඤොජෙඨසනං පටිච්චානුක්කමෙනානුරාධපුරං පත්වා සුවිසුද්ධබුද්ධසාසනම්භිග පතිට්ඨාපෙත්වා අඤ්ඤලද්ධීහි අසම්මිස්සිභාවත්ථං තෙපිටකං බුද්ධවචනං සඞ්ගායිත්වා තස්සාට්ඨකථායො ච සීහලාය නිරුත්තියා ඨපෙත්වා සාසනං සුචිරං කත්වා ථෙරවාදසඞ්ඛාතං මහානිකායං පවත්තෙසුං. පතිට්ඨාපිතෙ පනෙවං සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ සම්බුද්ධපරිනිබ්බාණා පඤ්චපණ්ණාසාධිකානං චතුන්නං වස්සසතානමච්චයෙන පත්තරජ්ජාභිසෙකස්ස වට්ටගාමණ්‍යභයමහාරාජස්ස යාව රජ්ජසමයං තෙපිටකං බුද්ධවචනං මුඛපාඨවසෙනෙවානෙසුං, න ලිඛිතො, තස්ස වට්ටගාමණ්‍යභයරඤ්ඤො කාලෙ සිරිලඞ්කායං මාතුලජනපදෙ ධම්මාලොකභූතෙ ආලොකනාමකෙ ලෙණෙ තප්පදෙසිස්සරස්සෙකස්ස මහාමච්චස්ස පභූරාජස්ස සද්ධාබුද්ධිසම්පන්නස්ස සාහාය්‍යෙන පඤ්චසතා ඛීණාසවත්ථෙරවරා සද්ධම්මස්ස සුචිරට්ඨිතිමිච්ඡන්තා පඤ්චමඤ්ච වාරං ධම්මවිනයං සඞ්ගායිත්වා ලෙඛනවසෙන පොත්ථකාරූළ්හං කත්වා තත්ථ තත්ථ පොත්ථකාලයෙසු ඨපෙසුං. ඉච්චෙවං ලිඛිතසද්ධම්මපොත්ථකානං සම්භවො වෙදිතබ්බො. අථ පච්ඡා ජම්බුදීපෙපි තත්ථ තත්ථ සද්ධාබුද්ධිසම්පන්නා බුද්ධභත්තිකා රාජරාජමහාමත්තාදයො බුද්ධභාසිතං තෙහි තෙහි වොහාරක්ඛරෙහි ඉතො පටිලිඛාපෙත්වා සකං සකං විසයං සම්භරිත්වා පවත්තෙසුං. එවමෙතස්ස තෙපිටකබුද්ධවචනස්ස පොත්ථකාරූළ්හි චෙව පචාරො චාහොසි.

නිකායභෙදො චෙව පාඨන්තරුප්පත්ති ච.

ඉති යාව පොත්ථකාරූළ්හසඞ්ගීති. මහාමහින්දත්ථෙරාදීහි පතිට්ඨාපිතො ථෙරවාදනාමකො මහානිකායොව ඊතො හොති භෙදරහිතො සාතිනිම්මලො. යථාවුත්තස්ස වට්ටගාමණ්‍යභයමහාරාජස්ස කාලෙ තෙනෙව කාරිතාභයගිරිවිහාරපටිග්ගාහකස්ස තිස්සත්ථෙරස්ස මහාවිහාරියෙහි සුපෙසලෙහි භික්ඛූහි කුලසංසට්ඨදොසෙන පබ්බාජනීය

නාමෙන ච තදනුවත්තිස්ස ච තස්සිස්සභූතස්ස මහාදසීකතිස්සත්ථෙරස්ස අසුද්ධානුවත්තිකභාවෙන උක්ඛේපනීයකම්මෙ ච කතෙ තෙන කුපිතා තෙ උභොථෙර පක්ඛවසෙන භික්ඛූ ගහෙත්වා ථෙරියනිකායතො භින්නා අභයගිරිවිහාරං ගතා තත්ථෙව වාසං කප්පෙන්තා මහානිකායතො බහිභූතං අභයගිරිනිකායනාමකං දුතියනිකායං පතිට්ඨාපෙසුං. සො අභයගිරිනිකායො පච්ඡා ධම්මරුචිකනිකායොතිපි පාකටො ජාතො. තතො පරං ගොඨාභයමහාරාජස්ස කාලෙ අභයගිරිවාසීහි තෙහි භික්ඛූහි වෙතුල්ලවාදෙ පටිග්ගහිතෙ තමනිච්ඡන්තො උස්සිලියතිස්සනාමකො මහාථෙරො තතො අභයගිරිවිහාරතො භික්ඛූ ගහෙත්වා දක්ඛිණගිරිවිහාරං ගතො අභයගිරිනිකායතොපි බහිභූතං තතියං නිකායං පතිට්ඨාපෙත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. පුන තෙ භික්ඛූ මහාසෙනෙන පාපමිත්තෙන රඤ්ඤා ජෙතවනවිහාරෙ කාරිතෙ තමුපගන්ත්වා තත්ථ වාසමකංසු. තතො පට්ඨාය සො නිකායො ජෙතවනනිකායොති නාමෙන පඤ්ඤායිත්ථ. සො පන නිකායො සාගලියනිකායොතිපි පාකටො අහොසි. එවං මහානිකායතො භින්නා ඉමෙව නිකායාපි සුප්පතිට්ඨිතමූලා පුලත්ථිපුරාධිපස්ස රඤ්ඤො පරක්කමබාහුජස්ස කාලෙ යාව නිකායත්තයසාමග්ගිකරණා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඞ්ඝකම්මාදිං අනුපගච්ඡන්තා පුථගෙව සඞ්ඝකම්මාදිකමකංසු. එවං විසුං විසුං වොහරන්තානං පන තෙසං තෙසං භික්ඛූනං පඨනපාඨනාදීනි කිච්චානිපි කාලන්තරෙන කත්ථචි කත්ථචි විසදිසානි ජාතානි. තානි පන "කායනුත්ථ කායතොත්ථ කායගෙවත්ථ" ඉච්චාදිනා ඤායන්ති. එවං අඤ්ඤමඤ්ඤපටිවිරුද්ධා තෙ තයො නිකායා සම්බුද්ධපරිනිබ්බාණා සත්තසතාධිකානං එකසහස්ස සංවච්ඡරානං උපරි චතුත්ථෙ සංවච්ඡරෙ පත්තරජ්ජාභිසෙකස්ස යථාවුත්තස්ස මහාපරක්කමභුජස්ස මහාරාජස්ස යාවරජ්ජප්පත්ති විරුද්ධපාඨන්තරෙහි සද්ධිං යෙව වඩ්ඪිංසු.

සො පන පරක්කමභුජෝ රාජා සාසනසඞ්ගහං කරොන්තො පඨමමෙව තථා චිරකාලං අසාමග්ගියා පවත්තමානානං තෙසං නිකායානං සාමග්ගිං මහතා උස්සාහෙන කරොන්තොව පුනපි එකං මහානිකායමෙව සුප්පිරං ඨපෙසි. තථාපි සො කාලන්තරෙන වනවාසනිකායො ගාමන්තනිකායොති ද්විධා භින්නො අහොසි. තෙ සඞ්ඝකම්මානි එකතො කරොන්තාපි උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි විසුංයෙව පවත්තෙසුං. එවං සති ඉමෙසං වසෙනාපි පාඨන්තරුප්පත්ති වෙදිතබ්බා. අපරඤ්ච සීතාවකපුරාධිපො පිතුඝාතකො පඨමරාජසීහො රාජා සිවභත්තො සමානො මිච්ඡාදිට්ඨිගාහං ගහෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙ කුද්ධො සාසනං විනාසෙතුකාමො ලඞ්කාදීපෙ තත්ථ තත්ථ පොත්ථකාලයාදීසු ඨපිතානි සබ්බානෙව සද්ධම්ම පොත්ථකානි සංහරාපෙත්වා චිතකං කාරෙත්වා අග්ගිං දාපෙත්වා භික්ඛුඝාතාපනාදිනා සම්බුද්ධසාසනං බහුසො අන්තරධාපෙසි. තදා පන රොහණමලයදෙසාදීසු යත්ථ කත්ථචි තෙනාලද්ධානි කතිපයානෙව සද්ධම්මපොත්ථකානි අවසිට්ඨානි අහෙසුං. භික්ඛවො ච තථාප්පතරා ජාතා.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ලඞ්කාදීපෙ එකොපි උපසම්පන්නො භික්ඛු නත්ථීති වත්තබ්බතං පාපුණි. තථා වත්තමානෙ සිරිසෙඞ්ඛණ්ඩසෙල නගරෙ පත්තරජ්ජාභිසෙකො කිත්තිසිරි රාජසීහො රාජා පිණ්ඩ පාතිකෙන අසරණසරණසරණඞ්කරසාමණෙරෙන බොධිසත්තචරි තෙන මහජ්ඣාසයෙන දින්නොවාදෙ රතනත්තයෙභිප්පසන්නෙන තස්ස භික්ඛුකප්පස්ස සදූපදෙසමනුගම්ම ජම්බුදීපෙ ස්‍යාමදෙසවිසයං සකාමච්චවරෙ සද්ධිං මහාරහෙහි පණ්ණාකාරෙහි පෙසෙත්වා තත්ථ රාජානුමතියා උපාලිත්ථෙරවරප්පමුඛෙ සාතිරෙකදසවග්ගිකභික්ඛූ සද්ධිං සධම්මපොත්ථකෙහි ඉධ සමානෙත්වා යථාවුත්තසරණඞ්කරසාම ණෙරවරාදයො අපරෙ ච සද්ධාපබ්බජිතෙ කුලපුත්තෙ උපසම්පාදෙත්වා පුනපි සාසනං යථාට්ඨානෙ ඨපෙසි. එවං හන්ද තතො ස්‍යාමදෙසතො ආභතෙහි ස්‍යාමක්ඛරලිඛිතපොත්ථකෙහි ච තතො පච්ඡා මරම්මදෙස විසයාභතෙහි මරම්මක්ඛරලිඛිතපොත්ථකෙහි ච පටිලිඛිත්වා නාමිනාකං සාට්ඨකථං තෙපිටකං සම්බුද්ධධම්මං පරිපුණ්ණමකංසු. තෙසු ස්‍යාම මරම්මක්ඛරෙසු චෙව පාලිභාසාය ච අකොවිදත්තං තෙසං තෙසං ලෙඛක පටිලෙඛකානං පමාදෙන ච පාඨන්තරුප්පත්ති සංජාතා. රාජසීහරාජ කාලෙ යත්ථ කත්ථචි අවසිට්ඨපොත්ථකෙහි සද්ධිං සංසන්දනෙන තථා සංජාතො විසෙසො දට්ඨබ්බො. එවමෙතං සාට්ඨකථං තෙපිටකං බුද්ධ වචනං කදාචි පරිහානිං කදාචි වුද්ධිං සමුපලභමානං පවත්තති.

ඉච්චෙසා තෙපිටකපාලි සම්මාසම්බුද්ධපරිනිබ්බාණා නවන්නං වස්ස සතානමුපරි තෙපඤ්ඤාසතිමෙ සංවච්ඡරෙ පත්තරජ්ජාභිසෙකස්ස මහානාමරාජස්ස යාව කාලං මහාමහින්දත්ථෙරාදීහි ඨපිතාහි සීහළට්ඨ කථාහි සද්ධිං යෙව පවත්තිත්ථ

පාලිඅට්ඨකථාකරණං.

තස්ස මහානාමරඤ්ඤො කාලෙ ජම්බුදීපෙ මහාබොධිමණ්ඩසමීපෙ එකස්මිං ගාමෙ ජාතෙන සබ්බත්ථ පත්ථටකිත්තිඝොසෙන "බුද්ධස්ස ඝොසෙන සදිසඝොසත්තා බුද්ධඝොසො"ති ලද්ධනාමෙන මහාථෙරා සභෙන සකාචරියභූත රෙවතත්ථෙරවරප්පෙසිතෙන ලඞ්කාදීපමිමං ආගන්ත්වානුරාධපුරෙ මහාමෙඝවනුය්‍යානෙ තිස්සමහාරාමෙ පධාන ඝරෙ වසතා සඞ්ඝපාලත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ සීහළට්ඨකථා උග්ගණ්හිත්වා පාලිඅට්ඨකථාකරණත්ථාය පොත්ථකානි යාචිතෙහි මහාවිහාරියභික්ඛූහි සාමත්ථියදස්සනත්ථං දින්නමෙකං ගාථං විත්ථාරයතා විසුද්ධිමග්ගො රචිතො, තස්මිං තුට්ඨෙහි තෙහි වසීහි පොත්ථකෙසු නියාදිතෙසු තෙසං මහාවිහාරවාසීනං මතමපරිහාපෙන්තෙන තෙන දෙසන්තරවාසි නඤ්චත්ථාය හිතාය දූරසඞ්කර ගන්ථාකර පරිවෙණමජ්ඣාවසතා තා සීහළට්ඨකථායො පාලිභාසාය පරිවත්තිතා භවන්ති. තථා කරොන්තෙන තෙන බුද්ධඝොසාචරියෙන විනයට්ඨකථා ච අභිධම්මට්ඨකථා ච සුත්ත පිටකෙ දීඝමජ්ඣිම සංයුත්තඞ්ගුත්තරනිකායානඤ්චෙව ඛුද්දකනිකායෙ ඛුද්දකපාඨසුත්තනිපාත ජාතකධම්මපදානඤ්චට්ඨකථා ච ලිඛිතා. තතො

පරෙසං ඉතිවුත්තකාදීනමට්ඨකථා තෙන ලිඛිතා; සො පන ආචරියො තෙසමට්ඨකථායො අකත්වා යෙන කෙනචි අච්චායිකෙන කරණීයෙන පුන ජම්බුදීපමෙවාගමාසීති ච තස්සාචරියස්ස නාථා ගමනසමයෙ දමිළ රට්ඨෙ කාඤ්චිදෙසෙ බදරතිත්ථවිහාරවාසිභදන්තාචරියධම්මපාලත්ථෙරෙ තස්ස සන්තිකා තදට්ඨකථාකරණභාවං ච ඉතිවුත්තකට්ඨකථාදීනමච සිද්ධිං ච සුත්වා තස්මිං කම්මෙ පසන්නො ඉධාගන්ත්වා මහාවිහාරවාසීනං සම්මතං උග්ගණ්හිත්වා බුද්ධඝොසාචරියො විය තෙසං ඉතිවුත්තකාදීනමට්ඨ කථා කාසීති ච සූයතෙ. තෙන කතා තාට්ඨකථා පන ඛුද්දකනිකායෙ ඉති වුත්තක උදාන චරියාපිටක ථෙරගාථා ථෙරීගාථා විමානවත්ථු පෙතවත්ථු නෙත්ති ඉච්චෙවසමට්ඨකථා හොන්ති. මහාවංස පඨමභාගස්ස කත්තාරා ආචරියෙන පන මහානාමත්ථෙරෙන පටිසම්භිදාට්ඨකථා ච උපසෙන නාමෙනෙකෙන ථෙරෙන මහානිද්දෙසචූලනිද්දෙසට්ඨකථා ච බුද්ධ දත්තත්ථෙරෙන බුද්ධවංසට්ඨකථා ච අඤ්ඤතරෙන පණ්ඩිතත්ථෙරෙන අපදානට්ඨකථා ච කතා (එසොචාචරියධම්මපාලත්ථෙරවරො විසුද්ධිමග්ග මහාටීකං දීඝනිකායට්ඨකථාටීකං මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා ටීකං සංයුත්තනිකායට්ඨකථාටීකං ච විමතිවිනොදනීනාමං විනයානු ටීකං ච සච්චසඞ්ඛෙපඤ්චාකාසි.) එවමෙතස්ස තෙපිටකබුද්ධවචනස්සාට්ඨකථා ඉමෙහාචරියවරෙහි කතාති දට්ඨබ්බං.

පෙතවත්ථට්ඨකථා.

පෙතවත්ථුඅට්ඨකථා පන සෙට්ඨිපුත්තාදිකානං තෙසං තෙසං පෙතානං පෙතභාවහෙතුභූතස්ස තස්ස තස්ස කම්මස්ස පකාසනවසෙන සම්මාසම්බුද්ධප්පවෙදිතාය පෙතවත්ථුපාලියා අත්ථප්පකාසන මුඛෙන වුත්තප්පකාරෙන භදන්තඅට්ඨකථාචරියෙන ධම්මපාලත්ථෙරවරෙන කතා. සා පන පරමානං උත්තමානං අත්ථානං දීපනතො පකාසනතො පරමත්ථදීපනී නාම ජාතා.

මුද්දණසම්පවත්ති.

අහොසිමස්මිං ලඞ්කාලඞ්කාරභූතෙ කොලම්බනගරෙ සද්ධාබුද්ධි සම්පන්නො වාණිජ්ජෙන පටිලද්ධභූරිවිභවො "දොන් කැරොලිස් හෙවා විතාරණ" ඉතිපසිද්ධො මුදලින්දො මහාධනො මහාභොගො පහූත විත්තූපකරණො. තස්ස චත්තාරො පුත්තා අහෙසුං සබ්බෙසෙවාතිජාතා:- "(අනගාරික) ධම්මපාල, එඩ්මණ්ඩ්, සයිමන්, චාර්ලස්, ඉති ගරූහි විහිතනාමා නෙකසත්ථප්පවීණා ධඤ්ඤපුඤ්ඤසම්පන්නා භූරිවිභවා සිරි සොභග්ගසමග්ගප්පත්තා. තෙසු තතියො සයිමන් හෙවාවිතාරණ මහා සයො බුද්ධධම්මස්ස පචාරත්ථඤ්චෙව චිරට්ඨිතත්ථඤ්ච සුපරිසුද්ධං සාට්ඨ කථං තෙපිටකං සීහලක්ඛරෙහි මුද්දාපෙත්වා ලොකෙ තත්ථ තත්ථ විජ්ජමා නෙසු පොත්ථකාගාරෙසු එකෙකා තන්ති පොත්ථකපන්ති ඨපෙතබ්බාති මඤ්ඤමානො අම්හාකමාචරියවරං විජ්ජොදයපරිවෙණාධිකාරං සදෙස දෙසන්තරෙසු පත්ථටයසං සකලකවිජනසිරොමණිභූතං ලඞ්කායං පච්ඡිමදිසාය චෙව දක්ඛිණදිසාය ච සම්බුද්ධස්ස සිරිපාදට්ඨානෙ ච පධාන

නෙතුපදප්පහානං සිරිසුමඞ්ගලමහාසාමිපාදං පාල්‍යට්ඨකථාදිසු ලෙඛකා
දිප්පභවදොසාපහරණෙන පටිසඞ්ඛරණං යාචිත්වා තදත්ථාය සුසජ්ජිත
කම්මන්තෙනා සමානො තස්මිං අන්තෙ තස්ස "සයිමන් හෙවාවිතාරණස්ස"
සහාය භූතස්සෙකස්ස අමෙරිකාදෙසීයස්ස පණ්ඩිතවිරස්ස සමාරොචිතෙ
තෙන "තෙපිටකපාලි කිර තදති දුල්ලභා, ස්‍යාමමරම්මසිහලආඞ්ග
ලක්ඛරෙහි මුද්දාපිතා සුලභා හොති තස්සාට්ඨකථා පන න සබ්බසො
මුද්දාපිතා න සුලභා හොති, තස්මා භවතා පඨමමෙවාට්ඨකථා මුද්දා
පෙතබ්බා"ති සමාදිට්ඨො තස්සජ්ඣාසයං සමාදරෙන පටිග්ගහෙත්වා
සංයුත්තනිකායට්ඨකථං පඨමං මුද්දාපෙතුං සමාරභි. තථා සමාරද්ධාය
පන තස්සාට්ඨකථාය දසකලාපමත්තෙන මුද්දාපිතෙ පටිසඞ්ඛරණකත්තා
සො සිරිසුමඞ්ගලමහාසාමිවරො දිවංගතො අහොසි. තතො න චිරස්ස
මෙව සො සයිමන් හෙවාවිතාරණමහාසයොපි තරුණොව සමානො
පුරා කතෙන යෙන කෙනචි උපච්ඡෙදකකම්මුනා පීළිතො මච්චුවසං
ගතො. සො පන මහාසයතාය තතො පඨමතරමෙව "මම මරණතො
පරං මම සාපතෙය්‍යං පටිපජ්ජන්තෙහි ධනස්ස එකෙන භාගෙන
මයා සමාරද්ධමෙතං කිච්චං මමජ්ඣාසයමපරිහාපෙන්තෙහි තථෙව
කාරෙතබ්බ"න්ති රාජනීතිනයානුගතං සාසනං ලිඛාපෙත්වා ඨපිත
මහොසි. තථා තස්ස නියමං සාධෙන්තෙන සාපතෙය්‍යං පටිපන්නෙන
එඩ්මණ්ඩ් හෙවාවිතාරණෙන දුතියජෙට්ඨභාතරා තිපිටකමුද්දාපනසභා
නාමෙකං සභං පතිට්ඨාපෙත්වා තඞ්කාලීනෙ ධම්මවිනයධරෙ
පඤ්ඤාතෙ මහාථෙරෙ අජ්ඣෙසිත්වා එකමෙකං පොත්ථකං සංසොධ
නත්ථං නිය්‍යාදිතමහොසි. තතො පච්ඡා සොපි මහාසයො මජ්ඣිමවයෙ
ඨිතො තථෙවොපච්ඡෙදකෙන කම්මුනා බාධිතො මච්චුමුඛං ගතො.
තෙන පතිට්ඨාපිතා සා තිපිටකමුද්දාපනසභාපි අභාවං ගතා විය ජාතා
තදනන්තරං තස්ස කනිට්ඨභාතරා චාර්ල්ස් හෙවාවිතාරණාභිධානෙන
ආඞ්ගලවෙජ්ජාචරියෙන සද්ධාසම්පන්නෙන තස්ස සොදරස්ස සයිමන්
හෙවාවිතාරණස්ස පුඤ්ඤවතො සො විසිට්ඨතරජ්ඣාසයො සාධෙ
තබ්බොති සමභිවිඤ්ඤාය පුනපි තං සභං පතිට්ඨාපිය තස්සං අජ්ඣක්ඛ
ධුරං පත්වා අයං ගන්ථපටිසඞ්ඛරණ පුබ්බකස්ස මුද්දාපනකම්මස්සාරම්භො
කතො හොති. අතීතාය සභාය සමාරුළ්හා කතිපයථෙරවරා
චෙවාඤ්ඤෙ ච ඉමස්මිං සාසනකිච්චෙ පුනරපි සමුස්සාහිතා උපත්ථම්භ
භූතා හොන්ති, අහමපි තෙස මඤ්ඤතරො ඉමිස්සා පෙතවත්ථුඅට්ඨ
කථාය පරිසොධනෙ සමජ්ඣිට්ඨොම්හි. ඛුද්දකනිකායෙ ඉමෙ පෙතවත්ථු
අට්ඨකථාදයො න විනයට්ඨකථා දීඝනිකායාදි අට්ඨකථා විය අච්චන්තං
පරිසීලියමානා හොන්ති. බහුසො පඨනපාඨන උග්ගහණ ධාරණාන
මභාවෙන අසුද්ධතං ගතා අබ්‍යත්තානං ලෙඛකපටිලෙඛකානං
'න'කාරට්ඨානෙ 'ත'කාරො 'ත'කාරට්ඨානෙ 'ක'කාරො 'රා'කාරට්ඨානෙ
'ණ'කාරොති එවමාදීනං කමාපක්කමානං වසෙන දෙසෙන දෙසං
ගතා කත්ථචි පාලි භාසාති වා නවත්තබ්බතං ආපන්නා අතිසයෙ
නෙව ආකුලබ්‍යාකුලී භූතා හොන්ති. එවංභූතාසු තාසු ඉමිස්සා

පෙතවත්ථට්ඨකථාය පරිසොධනත්ථාය සමාරද්ධිතො සමානොහං එඩ්මණ්ඩ් හෙවාවිතාරණෙන ආරාධිතෙන කිරිමෙටියාණගාමෙ විජ්ජාබන්ධුපරිවෙණාධිපතිනා සිරිධම්මාරාම තිස්සාභිධානෙන නායකත්ථෙරවරෙන පටිසඞ්ඛරණ පුබ්බකං ලිඛාපෙත්වා පෙසිතං පටිපොත්ථකං සමානීය සිරිසඞ්ඛණ්ඩසෙලනගරෙ සඞ්ඝරාජපරිවෙණ පොත්ථකාලයතො ච විජ්ජොදයපොත්ථකාලයතො ච මහාතිත්ථ රාජමහාවිහාරපොත්ථකාලයතො ච පටිලද්ධපොත්ථකෙහි ච මරම්මක්ඛර පොත්ථකෙන ච 'හාර්ඩි'නාමිකෙන යූරොපදෙසීයෙන සොධෙත්වා ආඞ්ගලක්ඛරෙහි මුද්දාපිතපොත්ථකෙන ච සීහලභාසාමය පොත්ථකෙන ච සංසන්දෙත්වා චිරකාලං පාලිභාසාය අකොවිදනම්බ්‍යත්තලෙඛකානං ලෙඛනාදිවසෙන පතිතානි ආකුලබ්‍යාකුලානි පාඨානි අම්හාක මාචරියවරස්ස විජ්ජොදයපරිවෙණාධිස්සරස්ස තිපිටකවාචිස්සරාචරියස්ස පණ්ඩිතසිරොමණිභූතස්ස සිරි ඤාණිස්සරාභිධානස්ස පධානනායකයතිස්සරස්ස ච සදූපදෙසමනුගම්ම තස්සෙව විසදබුද්ධිප්පභාවස්සාචරියස්ස චරිමසුද්ධිසම්පාදනඤ්ච පටිච්ච යථාසත්ති යථාබලං යථාධම්මං යථාසත්ථං නිරාකුලී කාරෙන්තො අධිකට්ඨානානි අපහරන්තො ඌනට්ඨානානි ච පරිපූරෙන්තො මහතා උස්සාහෙන පරිසුද්ධතං පාපෙසිං. මයා ලද්ධානි තානි සබ්බානෙව පොත්ථකානි ඉමස්ස ගන්ථස්ස සොධනෙ බහූපකාරානි අහෙසුං. විසෙසතො පන යථාවුත්තවිජ්ජාබන්ධුපරිවෙණාධිපතිනා මහාථෙරවරෙන පටිසඞ්ඛතං තං පොත්ථකං භියොසො මහූපකාරායාහොසීති ථුතිපුබ්බඞ්ගමං පවෙදෙමි. පරිසොධනෙ පනෙසං තානි සබ්බානෙව පොත්ථකානි සම්වලොකිය යානි යානි විසදිසානි ඨානානි ලබ්භන්ති තානි තානි සුදයතො වා සත්ථාගමයුත්තිතො වා ගහෙතබ්බානීති යථා පටිභන්ති තථා උපරි පාලියං යොජෙත්වා අපරානි පාඨන්තරභාවෙන එකාදිඅනුක්කමෙන අඞ්කපටිපාටියා අධොලිපි වසෙන ඛුද්දකක්ඛරෙහි සද්ධිං යොජිතානි. අසබ්බඤ්ඤූනං සබ්බසො සදොසතං පච්චවෙක්ඛන්තෙහි සුධීහි අම්හාකම්මිමස්මිං පරියත්තියා විරචිතත්ථං ගහිතපරිස්සමෙ සාඵල්ලමිච්ඡන්තෙහි අක්ඛරයොජකානං වාම්හාකං පමාදපතිතානි ඨානානි ලොකසාසනානුග්ගහත්ථං සොධෙතබ්බානීති නිවෙදයාමි.

මුද්දාපිතායං සිරි සම්මාසම්බුද්ධපරිනිබ්බාණා චතුස්සතාධිකානං ද්වින්නං වස්සසහස්සානමුපරි එකසට්ඨිතමෙ සංවච්ඡරෙ සාවණමාසෙ සුක්කපක්ඛෙ ඡට්ඨියං බුධවාරෙති.

Mapalagama Chandajoti.

2461.
1917. 7. 25.

ToC

ලක්ඛණවිසදනී.

තත්ථ අධොලිපිසු පලබ්භමානානි අක්ඛරානි වෙවචනානි ච:–'සි. I.' ඉති විජ්ජාබාධුපරිවෙණතො ච 'සි. II.' ඉති සඞ්ඝරාජපරිවෙණතො ච 'සි. III.' ඉති විජ්ජොදය පොත්ථකාලයතො ච 'සි. IV.' ඉති මහාතිත්ථෙ රාජමහාවිහාරතො ච ලඩපොත්ථකානඤ්ච 'ම' ඉති මරම්මපොත්ථකස්ස ච 'හා' ඉති ආඞ්ගලක්ඛරමුද්දිතපොත්ථකස්ස ච ලක්ඛණසන්දස්සනවසෙන මයා නිවෙසිතානි. පෙ.පා. ඉති පෙතවත්ථුපාළීති ච, ථෙර. අ. ඉති ථෙරගාථට්ඨකථාති චාවගන්තබ්බං. පටිසඞ්ඛරණෙ පනිමස්ස සුඛග්ගහණධාරණත්ථං තෙසං තෙසං කථාවත්ථූනං සමාරම්භෙ තෙසු තෙසු පිට්ඨෙසු වග්ගඞ්කකථාවත්ථඞ්කානි ච උපරි තෙහි අඞ්කෙහි සද්ධිං කථාවත්ථුනාමානි ච අට්ඨකථාපාඨෙසු සංවණ්ණිතබ්බාය සම්බද්ධානි මූලපාඨානි කාළවණ්ණක්ඛරානං වසෙන ච අමුකස්ස පදස්ස වා පාඨස්ස වා විත්ථාරවණ්ණනා අමුකස්මිං පිට්ඨෙ සමුපලබ්භතීති පදත්ථාභිලසන්තානං උපකාරත්ථං සල්ලක්ඛෙතන්ත සංවණ්ණිතපදපාඨානි ච, ඉත්ථිපුරිසනගරගාමාදීනං සඤ්ඤානාමානි ච, සමුපලබ්භමානපිට්ඨඞ්කෙහි ච සද්ධිං අකාරාදිඅනුක්කමඤ්ඤතාවසෙන පරිසිට්ඨසඞ්ගහං කත්වා පොත්ථකාවසානෙ යොජිතානීති ඤාතබ්බං.

ToC

සූචිපත්තං.

පරමත්ථදීපනී

නාම

පෙතවත්ථු අට්ඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

මහාකාරුණිකං නාථං ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං
වන්දෙ නිපුණගම්භීර විචිත්තනයදෙසනං.[1]

විජ්ජාචරණසම්පන්නා[2] යෙන නිය්‍යන්ති ලොකතො
වන්දෙ තමුත්තමං[3] ධම්මං සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො ඨිතො මග්ගඵලෙසු යො
වන්දෙ අරියසඞ්ඝං තං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං ඉති යං රතනත්තයෙ
හතන්තරායො සබ්බත්ථ හුත්වාහං තස්ස තෙජසා,

පෙතෙහි ච කතං කම්මං යං යං පුරිමජාතිසු
පෙතභාවාවහං තං තං තෙසං හි[4] ඵලභෙදතො,

පකාසයන්ති බුද්ධානං දෙසනා යා විසෙසතො
සංවෙජනී කම්මඵලං පච්චක්ඛකාරිණී[5]

පෙතවත්ථූති නාමෙන සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා[6]
යං ඛුද්දකනිකායස්මිං සඞ්ගායිංසු මහෙසයො,

තස්සා සම්මාවලම්බිත්වා පොරාණට්ඨකථානයං
තත්ථ තත්ථ නිදානානි විභාවෙන්තො විසෙසතො

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං
මහාවිහාරවාසීනං සමයං අවිලොමයං

යථාබලං කරිස්සාමි අත්ථසංවණ්ණනං සුභං,
සක්කච්චං භාසතො තමෙම නිසාමයථ සාධවොති.

තත්ථ "පෙතවත්ථූ"ති සෙට්ඨිපුත්තාදිකස්ස තස්ස තස්ස සත්තස්ස පෙතභාවහෙතුභූතං[7] කම්මං, තස්ස පන පකාසනවසෙන පවත්තං "ඛෙත්තූපමා අරහන්තො"ති ආදිකො පරියත්තිධම්මො ඉධ පෙතවත්ථූති අධිප්පෙතො. තයිදං පෙතවත්ථු කෙන භාසිතං? තත්ථ

---

1. සී. II & III හා. ගම්භීරංවිචිත්‍රනයදෙසනං. ථෙර. අ. විචිත්තනයදෙසකං.
2. P. H. සී. II & III. සම්පන්නං.
3. සී. 1. II & III. තමනුත්තරං.
4. සී. II & III. වහන්තං තං තෙහි. සී. I. හා. ම. සතෙහි.
5. සී. I. II & III. කාරිණං.
6. සී. I. වත්ථුකං.
7. සී. II & III. හෙතුභූත

භාසිතං? කදා භාසිතං? කස්මා භාසිතන්ති? වුච්චතෙ: ඉදං හි පෙතවත්ථු[1] දුවිධෙන පවත්තං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන ච පුච්ඡාවිස්සජ්ජනවසෙන ච. තත්ථ යං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පවත්තං තං භගවතා තාව භාසිතං. ඉතරං නාරදත්ථෙරාදීහි පුච්ඡිතං තෙහි තෙහි පෙතෙහි භාසිතං. සත්ථා පන යස්මා නාරදත්ථෙරාදීහි තස්මිං තස්මිං[2] පුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙ ආරොචිතෙ[3] තං තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, තස්මා සබ්බං[4] පෙතවත්ථු සත්ථාරා භාසිතමෙව නාම ජාතං. පවත්තිතවර[5]ධම්මචක්කො හි සත්ථා තත්ථ තත්ථ රාජගහාදීසු විහරන්තො යෙභුය්‍යෙන තාය තාය අට්ඨුප්පත්තියා පුච්ඡාවිස්සජ්ජනවසෙන සත්තානං කම්මඵලපච්චක්ඛකරණාය තං තං පෙතවත්ථු දෙසනා[6]රුළ්හාති. අයං තාවෙත්ථ "කෙන භාසිත"න්ති ආදීනං පදානං සාධාරණතො විස්සජ්ජනා. අසාධාරණතො පන තස්ස තස්ස වත්ථුස්ස අත්ථවණ්ණනායමෙව ආගමිස්සති. තයිදං පෙතවත්ථු විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං[7] අභිධම්මපිටකන්ති තීසු පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්නං, දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු ඛුද්දකනිකායපරියාපන්නං, සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු[8] සාසනඞ්ගෙසු ගාථාසඞ්ගහං.

"ද්වාසීතිං බුද්ධතො ගණ්හිං[9] ද්වෙසහස්සානි භික්ඛුතො
චතුරාසීතිසහස්සානි යෙමෙ ධම්මා පවත්තිනො"ති.

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඞ්ගහං, භාණවාරතො චතුභාණවාරමත්තං, වග්ගතො උරගවග්ගො උබ්බරිවග්ගො චූළවග්ගො මහාවග්ගොති චතුවග්ගසඞ්ගහං, තෙසු පඨමවග්ගෙ ද්වාදස වත්ථූනි, දුතියවග්ගෙ තෙරස වත්ථූනි, තතියවග්ගෙ දස වත්ථූනි, චතුත්ථවග්ගෙ සොළස වත්ථූනීති වත්ථුතො එකපඤ්ඤාස වත්ථුපටිමණ්ඩිතං, තත්ථ[10] වග්ගෙසු උරගවග්ගො ආදි, වත්ථූසු ඛෙත්තූපමාපෙතවත්ථු ආදි, තස්සාපි "**ඛෙත්තූපමා අරහන්තො**"ති අයං ගාථා ආදි.

I. I.

තම්පනෙතං වත්ථුං භගවා රාජගහෙ විහරන්තො වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ අඤ්ඤතරං සෙට්ඨිපුත්තපෙතංආරබ්භ කථෙසි. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො පහූතවිත්තූපකරණො අනෙකකොටිධනසන්නිචයො සෙට්ඨි අහොසි. තස්ස මහාධනසම්පන්නතාය මහාධනසෙට්ඨිත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. අථස්ස එකොව පුත්තො අහොසි

1. සී. I & II. පෙතවත්ථු.. 2. භා. තස්මිං. (එකං) 3. භා. ආරොපිතෙ.
4. භා. සබ්බපෙතවත්ථුං. 5. ම. පවත්තවර 6. භා. දෙසනං.
7. භා. සුත්තපිටකං; සී. I. II & III. භා. පවත්තිතපවර. 8. ම. නවඅඞ්ගෙසු.
9. ම. භා. සී. II & III. ගණ්හි. 10. සී. III. තස්ස.

පියො මනාපො. තස්මිං විඤ්ඤුතං පත්තෙ මාතාපිතරො එවං චින්තෙසුං: "අම්හාකං පුත්තස්ස දිවසෙ දිවසෙ සහස්සං සහස්සං පරිබ්බයං කරොන්තස්ස වස්සසතෙනාපි අයං ධනසන්නිචයො පරික්ඛයං න ගමිස්සති, ඉමස්ස සිප්පුග්ගහණපරිස්සමෙන අත්ථො නත්ථි, අකිලන්තකායචිත්තො යථාසුඛං භොගෙ පරිභුඤ්ජතූ"ති. සිප්පං න සික්ඛාපෙසුං. වයප්පත්තස්ස[1] පන කුලරූපයොබ්බනවිලාස සම්පන්නං කාමාභිමුඛං ධම්මසඤ්ඤාවිමුඛං කඤ්ඤං ආනෙසුං. සො තාය සද්ධිං අභිරමන්තො ධම්මෙ චිත්තමත්තම්පි අනුප්පාදෙත්වා සමණ බ්‍රාහ්මණගුරුජනෙසු අනාදරො හුත්වා ධුත්තජනපරිවුතො රජ්ජ මානො පඤ්චකාමගුණෙ රතො ගිද්ධො මොහෙන අන්ධො හුත්වා කාලං වීතිනාමෙත්වා මාතාපිතූසු කාලකතෙසු නටනාටකගායකාදීනං[2] යථිච්ඡිතං දෙන්තො ධනං විනාසෙත්වා නචිරස්සෙව පාරිජුඤ්ඤප්ප ත්තො හුත්වා ඉණං ගහෙත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො පුන ඉණම්පි අල භිත්වා ඉණායිකෙහි චොදියමානො තෙසං අත්තනො ඛෙත්තවත්ථුඝරා දීනි දත්වා කපාලහත්ථො භික්ඛං චරිත්වා භුඤ්ජන්තො තස්මිං යෙව නගරෙ අනාථසාලායං වසති.

අථ නං එකදිවසං චොරා සමාගතා එවමාහංසු: "අම්භො පුරිස කිං තුය්හං ඉමිනා දුජ්ජීවිතෙන, තරුණො ත්වමසි ථාමජවබලසම්පන්නො, කස්මා හත්ථපාදවිකලො විය අච්ඡසි, එහි අම්හෙහි සහ චොරිකාය පරෙසං සන්තකං ගහෙත්වා සුඛෙන ජීවිකං[3] කප්පෙහී"ති. සො "නාහං චොරිකං කාතුං ජානාමී"ති ආහ. චොරා "මයං තං සික්ඛාපෙම, කෙ වලං ත්වං අම්හාකං වචනං කරොහී"ති ආහංසු. සො සාධූති සම්පටිච්ඡි ත්වා තෙහි සද්ධිං අගමාසි. අථ තෙ චොරා තස්ස හත්ථෙ මහන්තං මුග්ගරං දත්වා සන්ධිං ඡින්දිත්වා ඝරං පවිසන්තා තං සන්ධිමුඛෙ ඨපෙත්වා "සචෙ ඉධ අඤ්ඤො කොචි ආගච්ඡති තං ඉමිනා මුග්ගරෙන පහරිත්වා එකප්ප හාරෙනෙව මාරෙහී"ති වදිංසු. සො අන්ධබාලො හිතාහිතං අජා නන්තො පරෙසං ආගමනමෙව ඔලොකෙන්තො තත්ථ අට්ඨාසි. චොරා පන ඝරං පවිසිත්වා ගය්හූපගං භණ්ඩං[4] ගහෙත්වා ඝරමනුස්සෙහි ඤාත මත්තාව ඉතො චිතො ච පලායිංසු. ඝරමනුස්සා උට්ඨහිත්වා සීඝ සීඝං[5] ධාවන්තා ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තා තං පුරිසං සන්ධිද්වාරෙ ඨිතං දිස්වා හරෙ දුට්ඨචොරා'ති ගහෙත්වා හත්ථපාදෙ මුග්ගරාදීහි උපො ථෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං: "අයං දෙව චොරො සන්ධිමුඛෙ ගහිතො"ති. රාජා "ඉමස්ස සීසං ඡින්දාපෙහී"ති නගරගුත්තිකං ආණාපෙසි. සාධු දෙවාති නගරගුත්තිකො තං ගාහාපෙත්වා පච්ඡාබාහං[6] ගාළ්හබන්ධනං බන්ධාපෙත්වා රත්තවණ්ණවිරළමාලාබද්ධකණ්ඨං[7] ඉට්ඨකචුණ්ණමක්ඛිත සීසං[8] වජ්ඣපහටභෙරිදෙසිතමග්ගං රථිකාය රථිකං සිඞ්ඝාටකෙන

---

1. භා. වයප්පත්තෙ.
2. භා. නටකගායකාදිනං.
3. සී. III. භා. ජීවිතං.
4. භා. ගය්හූපගං, සී. I & II. ගය්හූපගෙ.
5. සී. III. භා. සීඝංසීඝං.
6. භා. පච්ඡාබාහු.
7. ම. රත්තකණවීරමාලා. සී. III. මාලාය.
8. භා. මක්ඛිතං සීසං.

සිඞ්ඝාටකං විචරපෙත්වා කසාහි තාළෙන්තා ආඝාතනාභිමුඛං නෙන්ති; අයං ඉමස්මිං නගරෙ විලුම්පමානකචොරො[1] ගහිතොති කොලාහලං අහොසි.

තෙන ච සමයෙන තස්මිං නගරෙ සුලසා නාම නගරසොභිනී පාසාදෙ ඨිතා වාතපානන්තරෙන ඔලොකෙන්තී තං තථා නීයමානං දිස්වා පුබ්බෙ තෙන කතපරිචයා අයං පුරිසො ඉමස්මිං යෙව නගරෙ මහතිං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉදානි එවරූපං අනත්ථං අනයබ්‍යසනං පත්තොති තස්ස කාරුඤ්ඤතං උප්පාදෙත්වා චත්තාරො මොදකෙ පානීයං ච පෙසෙසි. නගරගුත්තිකස්ස ච ආරොචාපෙසි:[2] "තාව අය්‍යො ආගමෙතු යාවායං පුරිසො ඉමෙ මොදකෙ ඛාදිත්වා පානීයං පිවිස්සතී"ති. අථෙතස්මිං අන්තරෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දිබ්බෙන චක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො තස්ස බ්‍යසනප්පත්තිං දිස්වා කාරුඤ්ඤාය සඤ්චොදිතමානසො "අයං පුරිසො අකතපුඤ්ඤො කතපාපො, තෙනායං නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සති, මයි පන ගතෙ මොදකෙ පානීයඤ්ච දත්වා භුම්මදෙවෙසු උප්පජ්ජිස්සති, යන්නූනාහං ඉමස්ස අවස්සයො භවෙය්‍ය"න්ති චින්තෙත්වා පානීයෙ මොදකෙසු ච උපනීයමානෙසු තස්ස පුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. සො ථෙරං දිස්වා පසන්නමානසො කිම්මෙ ඉදානෙව ඉමෙහි මාරියමානස්ස[3] මොදකෙහි ඛාදිතෙහි, "ඉදම්පන පරලොකං ගච්ඡන්තස්ස පාථෙය්‍යං භවිස්සතී"ති චින්තෙත්වා මොදකෙ පානීයඤ්ච ථෙරස්ස දාපෙසි. ථෙරො තස්ස පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං තස්ස පස්සන්තස්සෙව තථාරූපෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා මොදකෙ පරිභුඤ්ජිත්වා පානීයං පිවිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

සො පන පුරිසො චොරඝාතකෙහි ආඝාතනං නෙත්වා සීසච්ඡෙදං පාපිතො[4] අනුත්තරෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ මොග්ගල්ලානත්ථෙරෙ කතෙන පුඤ්ඤෙන උළාරෙ[5] දෙවලොකෙ නිබ්බත්තනාරහොපි යස්මා සුලසං ආගම්ම මයා අයං දෙය්‍යධම්මො ලද්ධොති සුලසාය ගතෙන සිනෙහෙන මරණකාලෙ චිත්තං උපක්කිලිට්ඨං අහොසි, තස්මා හීනකායං උපපජ්ජන්තො පබ්බතගහනසම්භූතෙ[6] සන්දච්ඡායෙ මහා[7] නිග්‍රොධරුක්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති.

සො කිර සචෙ පඨමවයෙ කුලවංසට්ඨපනෙ උස්සුක්කං අකරිස්ස තස්මිංයෙව[8] නගරෙ සෙට්ඨීනං අග්ගො අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ මජ්ඣිමො, පච්ඡිමවයෙ පච්ඡිමො, සචෙ පන පඨමවයෙ පබ්බජිතො අභවිස්ස අරහා අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ සකදාගාමී අනාගාමී වා අභවිස්ස, පච්ඡිමවයෙ සොතාපන්නො අභවිස්ස. පාපමිත්තසංසග්ගෙන පන

---

1. සී. I & II. විලුම්පමානොචොරො.
2. සී. III. ආරොචෙසි.
3. සී. I, II & III. ආනීයමානස්ස.
4. සා. සී. III. සීසච්ඡෙදංපත්තො.
5. සී. I. II & III. උළාරෙ,ත.
6. සී. I. II & III. පඤ්ඤතගහණසම්භූතෙ.
   සී. III මහති.
8. සී. I. & III. තස්මිං,

ඉත්ථිධුත්තො සුරාධුත්තො දුච්චරිතනිරතො අනාදරියකො[1] හුත්වා අනුක්කමෙන සබ්බසම්පත්තියා[2] පරිහායිත්වා මහාබ්‍යසනං පත්තොති වදන්ති.

අථ සො අපරෙන සමයෙන සුලසං උය්‍යානගතං දිස්වා සඤ්ජාතකාමරාගො අන්ධකාරං මාපෙත්වා තං තත්ථ අත්තනො භවනං නෙත්වා සත්තාහං තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. අත්තානඤ්චස්සා ආරොචෙසි. තස්සා මාතා තං අපස්සන්තී රොදමානා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමති. තං දිස්වා මහාජනො "අය්‍යො මහාමොග්ගල්ලානො මහිද්ධිකො මහානුභාවො තස්සා ගතිං ජානෙය්‍ය, තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යාසී"ති ආහ. සා සාධු අය්‍යොති[3] ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි. ථෙරො "ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ වෙළුවනමහාවිහාරෙ භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ පරිසපරියන්තෙ පස්සිස්සසී"ති ආහ. අථ සුලසා තං දෙවපුත්තං අවොච:[4] "අයුත්තං, මය්හං තව භවනෙ වසන්තියා අජ්ජ සත්තමො දිවසො. මම මාතා මං අපස්සන්තී පරිදෙවසොකසමාපන්නා භවිස්සති, සාධු මං දෙව තත්ථෙව නෙහී"ති.

සො තං නෙත්වා වෙළුවනෙ භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ පරිසපරියන්තෙ ඨපෙත්වා අදිස්සමානරූපො අට්ඨාසි. තතො මහාජනො සුලසං දිස්වා එවමාහ: "අම්ම සුලසෙ ත්වං එත්තකං දිවසං කුහිං ගතා? තව මාතා ත්වං අපස්සන්තී පරිදෙවසොකසමාපන්නා උම්මාදප්පත්තා විය ජාතා"ති. සා තං පවත්තිං මහාජනස්ස ආචික්ඛි. මහාජනොපි[5] "කථං සො පුරිසො තථා පාපපසුතො අකතකුසලො දෙවූපපත්තිං පටිලභී"ති[6] වුත්තෙ සුලසා මයා දපිතෙ[7] මොදකෙ පාතීයකඩ අය්‍යස්ස මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස දත්වා තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවූපපත්තිං පටිලභීති[6] ආහ. තං සුත්වා මහාජනො අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො අහොසි.

අරහන්තො නාම අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්ස යෙසු අප්පකොපි කතො කාරො සත්තානං දෙවූපපත්තිං ආවහතීති උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිවෙදෙසි. භික්ඛූ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසුං. තතො භගවා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා ඉමා ගාථා අභාසි.

"ඛෙත්තූපමා අරහන්තො දායකා කස්සකූපමා
බීජූපමං දෙය්‍යධම්මං එත්තො[8] නිබ්බත්තතෙ ඵලං.

එතං[9] බීජං කසි ඛෙත්තං පෙතානං දායකස්ස ච
තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪති.

ඉධෙව කුසලං කත්වා පෙතෙ ච පටිපූජිය
සග්ගඤ්ච කමති ඨානං කම්මං කත්වාන භද්දක"න්ති.

1. ම. අනාදරිකො.
2. සා, සි. III සබ්බසම්පත්තියො.
3. සි. I: අය්‍යාති.
4. සි I & II. ආරොචි-සි. III. ආරොචෙසි.
5. සා. මහාජනොපච.
6. සා. සි. III පටිලභතීති.
7. හ. පහිතෙ.
8. සි. III පෙත. පා. ඔඝො
9. සි. I. පෙත. පා. ඔඝං.

තත්ථ "ඛෙත්තූපමා"ති: ඛිත්තං වුත්තං බීජං තායති මහප්ඵලභාවකරණෙන රක්ඛතීති ඛෙත්තං සාලිබීජාදීනං විරූහනට්ඨානං තං උපමා එතෙසන්ති ඛෙත්තූපමා, කෙදාරසදිසාති අත්ථො. "අරහන්තො"ති ඛීණාසවා. තෙ හි කිලෙසානං සංසාරචක්කස්සඅරානඤ්ච හතත්තා තතොඑව ආරකත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා පාපකරණෙ රහාභාවා ච අරහන්තොති වුච්චන්ති. තත්ථ යථා ඛෙත්තං හි තිණාදිදොසරහිතං ස්වභිසඞ්ඛතං බීජස්මිං හි වුත්තෙ උතුසලිලාදිපච්චයන්තරූපෙතං කස්සකස්ස මහප්ඵලං හොති, එවං ඛීණාසවසන්තානො ලොභාදිදොසරහිතො ස්වභිසඞ්ඛතො දෙය්‍යධම්මබීජෙ වුත්තෙ කාලාදිපච්චයන්තර සහිතො දායකස්ස මහප්ඵලො හොති. තෙනාහ භගවා: "ඛෙත්තූපමා අරහන්තො"ති. උක්කට්ඨනිද්දෙසො අයං. තස්ස සෙඛාදීනම්පි ඛෙත්තස්ස වා පටික්ඛෙපතො. "දායකා"ති චීවරාදීනං පච්චයානං දාතාරො පරිච්චජනකා, තෙසං පරිච්චාගෙන[1] අත්තනො සන්තානෙ ලොභාදීනං පරිච්චජනකා ඡෙදනකා තතොවා අත්තනො සන්තානස්ස සොධකා රක්ඛකා චාති අත්ථො. "කස්සකූපමා"ති කස්සකසදිසා; යථා කස්සකො සාලික්ඛෙත්තාදීනි කසිත්වා යථාකාලඤ්ච වප්පුදකදානනීහරණනිධානරක්ඛණාදීසු අප්පමජ්ජන්තො උළාරං විපුලඤ්ච සස්සඵලං පටිලභති එවං දායකොපි අරහන්තෙසු දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන පාරිචරියාය ච අප්පමජ්ජන්තො උළාරං විපුලඤ්ච දානඵලං පටිලභති. තෙන වුත්තං: **දායකා කස්සකූපමා** ති.

"**බීජූපමං දෙය්‍යධම්ම**"න්ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, බීජසදිසො දෙය්‍යධම්මොති අත්ථො. අන්නපානාදිකස්ස හි දසවිධස්ස දාතබ්බවත්ථුනො එතං නාමං. "**එත්තො නිබ්බත්තතෙ ඵල**"න්ති එතස්මා දායකපටිග්ගාහකදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගතො දානඵලං නිබ්බත්තති චෙව උප්පජ්ජති ච චිරතරප්පබන්ධවසෙන පවත්තති චාති අත්ථො. එත්ථ යස්මා පරිච්චාගචෙතනාභිසඞ්ඛතස්ස අන්නපානාදිවත්ථුනො භාවො න ඉතරස්ස, තස්මා බීජූපමං දෙය්‍යධම්මන්ති දෙය්‍යධම්මගහණං කතං. තෙන දෙය්‍යධම්මාපදෙසෙන දෙය්‍යධම්මවත්ථුවිසයාය පරිච්චාගචෙතනායෙව බීජභාවො දට්ඨබ්බො. සා හි පටිසන්ධිආදිප්පභෙදස්ස තස්ස නිස්සයාරම්මණප්පභෙදස්ස ච ඵලස්ස නිප්ඵාදිකා න දෙය්‍යධම්මස්සාති.

"**එතං බීජං කසි ඛෙත්ත**"න්ති: යථාවුත්තං බීජං යථාවුත්තඤ්ච ඛෙත්තං තස්ස බීජස්ස තස්මිං ඛෙත්තෙ වපනපයොගසඞ්ඛාතා කසි චාති අත්ථො. එතං තයං කෙසං ඉච්ඡිතබ්බන්ති ආහ: "පෙතානං දායකාන චා"ති. යදි දායකො පෙතෙ උද්දිස්ස දානං දෙති පෙතානඤ්ච දායකස්ස ච, අථ න පෙතෙ උද්දිස දානං දෙති දායකස්සෙව එතං බීජං එසා කසි එතං ඛෙත්තං උපකාරාය හොතීති අධිප්පායො. ඉදානි තං

1. හා. තෙනාසඤ්පරිච්චාගෙන.

උපකාරං දස්සෙතුං: “තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪතී”ති වුත්තං. තත්ථ **“තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්තී”**ති දායකෙන පෙතෙ උද්දිස්ස දින්නෙ යථාවුත්තඛෙත්තකසීබීජසම්පත්තියා අනුමොදනාය ච යං පෙතානං උපකප්පති තං දානඵලං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති. **“දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪතී”**ති දාතා පන අත්තනො දානමයපුඤ්ඤනිමිත්තං දෙවමනුස්සෙසු භොගසම්පත්තිආදිනා පුඤ්ඤඵලෙන අභිවඩ්ඪති. පුඤ්ඤඵලම්පි හි “කුසලානං භික්ඛවෙ ධම්මානං සමාදානහෙතු යාව මිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී”ති ආදීසු පුඤ්ඤන්ති වුච්චති,

“ඉධෙව කුසලං කත්වා”ති: අනවජ්ජසුඛවිපාකට්ඨෙන කුසලං පෙතානං උද්දිස්ස වසෙන දානමයං පුඤ්ඤං උපචිනිත්වා ඉධෙව ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. **“පෙතෙ ච පූජිය”**න්ති: පෙතෙ උද්දිස්ස දානෙන සම්මානෙත්වා[1] අනුභුය්‍යමානදුක්ඛතො තෙ[2] මොචෙත්වා පෙතෙ හි උද්දිස්ස[3] දීයමානං දානං තෙසං පූජා නාම හොති. තෙනාහ: **“අම්හාකඤ්ච කතා පූජා”** ති “පෙතාන[4] පූජා ච කතා උළාරා” තිච. **පෙතෙ චාති** “ච” සද්දෙන පියො ච හොති මනාපො අභිගමනීයො ච හොති, විස්සාසනීයො භාවනීයො ච හොති, ගරුකාතබ්බො පාසංසො ච හොති, කිත්තනීයො විඤ්ඤූනන්ති එවමාදිකෙ දිට්ඨධම්මිකෙ දානානිසංසෙ සඞ්ගණ්හාති. **“සග්ගඤ්ච කමතිට්ඨානං කම්මං කත්වාන භද්දක”**න්ති භද්දකං කල්‍යාණං කුසලං කම්මං කත්වා දිබ්බෙහි ආයුආදීහි දසහි ඨානෙහි සුට්ඨු අග්ගත්තා සග්ගන්ති ලද්ධනාමං කතපුඤ්ඤානං නිබ්බත්තනට්ඨානං දෙවලොකං කමති, උපපජ්ජනවසෙන[5] උපපජ්ජති, එත්ථ ච “කුසලං කත්වා” ති වත්වා පුන කම්මං කත්වාන භද්දකන්ති වචනං දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගො විය පත්තිදානවසෙන දානධම්මපරිච්චාගො පි දානමයකුසලකම්මමෙවාති දස්සනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං.

කෙචි පනෙත්ථ ‘පෙතා’ති අරහන්තො අධිප්පෙතාති වදන්ති. තං තෙසං මතිමත්තං. පෙතාති ඛීණාසවානං ආගතට්ඨානස්සෙව අභාවතො. බීජාදිභාවස්ස ච දායකස්ස විය තෙසං අයුජ්ජමානත්තා පෙතයොනිකානං යුජ්ජමානත්තා[6] ච. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තං සුලසඤ්චාදිං කත්වා චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසී ති.

පරමත්ථදීපනියා පෙතවත්ථුසංවණ්ණනාය
ඛෙත්තූපමා පෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. හා. සම්පාදෙත්වා.
2. හා. පෙතෙ.
3. හා. තෙ උද්දිස්ස.
4. හා. පෙතානං.
5. හා. උප්පජ්ජනවසෙන.
6. සී. I. යජ්ජමානත්තා.

I. 2

"කායො තෙ සබ්බසොවණ්ණො"ති ඉදං සත්ථරි රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං සූකරමුඛපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ එකො භික්ඛු කායෙන සඤ්ඤතො අහොසි, වාචාය අසඤ්ඤතො. භික්ඛූ අක්කොසති පරිභාසති. සො කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිත්වා එකං බුද්ධන්තරං තත්ථ පච්චිත්වා තතො චවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහසමීපෙ ගිජ්ඣකූටපබ්බතපාදෙ[1] තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන[2] ඛුප්පිපාසාභිභූතො පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි[3], මුඛං සූකරමුඛසදිසං. අථායස්මා නාරදො ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ වසන්තො පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය[4] ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ තං පෙතං දිස්වා තෙන කතකම්මං[5] පුච්ඡන්තො ගාථමාහ–

> "කායො තෙ සබ්බසොවණ්ණො, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා,
> මුඛං තෙ සූකරස්සෙව. කිං කම්මමකරී[6] පුරෙ?"ති.

තත්ථ **"කායො තෙ සබ්බසොවණ්ණො"**ති තව කායො දෙහො සබ්බො සුවණ්ණවණ්ණො උත්තත්ත[7] කනකසන්නිභො. **"සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා"**ති තස්ස පභාය සබ්බාපි දිසා සමන්තතො පභාසතෙ විජ්ජොතතෙ, ඔභාසතෙති වා අන්තොගතහෙතුඅත්ථිදං පදන්ති තෙ කායො සබ්බසොවණ්ණො සබ්බා දිසා ඔභාසෙති, විජ්ජොතෙතීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **"මුඛං තෙ සූකරස්සෙවා"**ති: මුඛං පන තෙ සූකරස්ස විය, සූකරමුඛසදිසං තව මුඛන්ති අත්ථො. "කිං කම්මමකරී පුරෙ"?ති: ත්වං පුබ්බෙ අතීතජාතියං කීදිසං කම්මං අකාසීති පුච්ඡි. එවං සො පෙතො ථෙරෙන පන කතකම්මං පුච්ඡා ගාථාය විස්සජ්ජෙන්තො:—

> "කායෙන සඤ්ඤතො ආසිං, වාචායාසිං අසඤ්ඤතො,
> තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො යථා පස්සසි නාරදා"ති.

ආහ. තත්ථ **"කායෙන සඤ්ඤතො ආසි"**න්ති: කායිකෙන සඤ්ඤමෙන සඤ්ඤතො, කායද්වාරිකෙන සංවරෙන සංවුතො අහොසිං. **"වාචායාසිං අසඤ්ඤතො"**ති: වාචසිකෙන අසංවරෙන සමන්නාගතො අහොසිං. **"තෙනා"**ති තෙන උභයෙන සංයමෙන ච අසංයමෙන ච; **"මෙ"** ති: මය්හං. **"තාදිසො වණ්ණො"**ති: එතාදිසො[8] යථා ත්වං

1. හා. සී. II. ගිජ්ඣකූටෙ.
2. සී. II & III. විපාකාවසෙසෙන.
3. ම. හොති.
4. සී. I. II & III. පිණ්ඩචාරත්ථාය., ම. පිණ්ඩත්ථාය.
5. සී. I & II. කතංකම්මං.
6. ම. අකරා.
7. සී. III. උග්ගත.
8. ම. එදිසො.

නාරද පච්චක්ඛතො පස්සසි, එවරූපො කායෙන මනුස්සසණ්ඨානො සුවණ්ණවණ්ණො, මුඛෙන සූකරසදිසො ආසීනති යොජනා. වණ්ණසද්දො හි ඉධ ජවියං සණ්ඨානෙ[1] ච දට්ඨබ්බො.

එවං පෙතො ථෙරෙන පුච්ඡිතො[2] තමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තො තමෙව කාරණං කත්වා ථෙරස්ස ඔවාදං දෙන්තො ගාථමාහ:–

"තං ත්‍යාහං[3] නාරද බ්‍රූමි සාමං දිට්ඨමිදං තයා,
මාකාසි මුඛසා පාපං මා ඛො සූකරමුඛො අහූ"ති.

තත්ථ "**ත**"න්ති: තස්මා. "**ත්‍යාහ**"[3]න්ති: තෙ අහං. "**නාරදා**"ති ථෙරං ආලපති. "**බ්‍රූමී**"ති: කථෙමි. "**සාම**"න්ති: සයමෙව. "**ඉද**"න්ති: අත්තනො සරීරං සන්ධාය වදති. අයං හෙත්ථ අත්ථො: යස්මා භන්තෙ නාරද ඉදං මම සරීරං ගලතො පට්ඨාය හෙට්ඨා මනුස්සසණ්ඨානං, උපරි සූකරසණ්ඨානං තයා පච්චක්ඛතොව[4] දිට්ඨං[5] තස්මා තෙ අහං ඔවාදවසෙන වදාමීති. කිමිදං පෙතො ආහ: "**මාකාසි මුඛසා පාපං මා ඛො සූකරමුඛො අහූ**"ති තත්ථ "**මා**"ති පටිසෙධෙ නිපාතො. "**මුඛසා**"ති: මුඛෙන. "**ඛො**"ති අවධාරණං. වාචාය පාපකම්මං මා අකාසි, මා කරොහි. "**මා ඛො සූකරමුඛො අහූ**"ති: අහං විය සූකරමුඛො මා අහොසි යෙව. සචෙ පන ත්වං මුඛරො හුත්වා වාචාය පාපං කරෙය්‍යාසි, එකංසෙන සූකරමුඛො භවෙය්‍යාසි. තස්මා මා අකාසි මුඛසා පාපන්ති ඵලපටිසෙධනමුඛෙනාපි හෙතුමෙව පටිසෙධෙති.

අථායස්මා නාරදො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසින්නස්ස සත්ථුනො තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා "නාරද පුබ්බෙව මයා සො සත්තො දිට්ඨො"ති වත්වා අනෙකාකාරවොකාරං[6] වචීදුච්චරිතසන්නිස්සිතං ආදීනවං වචීසුචරිතපටිසංයුත්තඤ්ච ආනිසංසං පකාසෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අහොසීති.

සූකරමුඛ[7]පෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 3.

"**දිබ්බං සුභං ධාරෙසි වණ්ණධාතු**"න්ති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ කලන්දකනිවාපෙ අඤ්ඤතරං පූතිමුඛපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ ද්වෙ කුලපුත්තා තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලාචාරසම්පන්නා සල්ලෙඛවුත්තිනො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ සමග්ගවාසං වසිංසු.[8] අථ අඤ්ඤතරො

1. සා & සී. III. ජවිසණ්ඨානෙ.
2. මං. පුච්ඡිතං අත්ථං.
3. ත්‍යාහං.
4. සා. පච්චක්ඛතො තාව
5. සී. I. II & III. සා. දිට්ඨො.
6. සී. I & II. වොකාරං.
7. සා. සූකරපෙත.
8. වසන්ති.

පාපජ්ඣාසයො පෙසුඤ්ඤාභිරතො භික්ඛු තෙසං වසනට්ඨානං උප ගඤ්ඡි. ථෙරා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා වසනට්ඨානං දත්වා දුතියදිවසෙ තං ගහෙත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. මනුස්සා තෙ[1] දිස්වා තෙසු ථෙරෙසු අතිවියපරමනිපච්චාකාරං කත්වා යාගුභත්තා දීහි පරිවිසිංසු. සො විහාරං පවිසිත්වා චින්තෙසි: "සුන්දරො වතායං ගොචරගාමො, මනුස්සා ච සද්ධාසම්පන්නා, පණීත පණීතං[2] පිණ්ඩපාතං දෙන්ති, අයඤ්ච විහාරො ඡායූදකසම්පන්නො, සක්කා ඉධෙව සුඛෙන වසිතුං, ඉමෙසු පන භික්ඛූසු ඉධෙව වසන්තෙසු මය්හං ඵාසුවිහාරො න භවිස්සති, අන්තෙවාසිකවාසො විය භවිස්සති, හන්දාහං ඉමෙ අඤ්ඤ මඤ්ඤං භින්දිත්වා යථා න පුන ඉධ වසිස්සන්ති තථා කරිස්සාමී"ති.

අථෙකදිවසං මහාථෙරො චිත්තමපි ඔවාදං දත්වා අත්තනො වසන ට්ඨානං පවිට්ඨො. පෙසුණිකො භික්ඛු ථොකං කාලං වීතිනාමෙත්වා මහාථෙරං උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා[3] ථෙරෙන "කිං ආවුසො විකාලෙ ආගතොසී"ති වුත්තො "ආම භන්තෙ කිඤ්චි වත්තබ්බං අත්ථී"ති වත්වා "කථෙහි ආවුසො"ති ථෙරෙන අනුඤ්ඤාතො ආහ. "එසො භන්තෙ තුම්හාකං සහායකත්ථෙරො සම්මුඛා මිත්තො විය අත්තානං දස්සෙත්වා පරම්මුඛා සපත්තො විය උපවදතී"ති. කිං කථෙතීති පුච්ඡිතො[4] සුණාථ භන්තෙ, "එසො මහාථෙරො සඨො මායාවී කුහකො මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං[5] කප්පෙතී"ති තුම්හාකං අගුණං කථෙතීති ආහ. "මා ආවුසො එවං භණි, න සො භික්ඛු එවං මං උපවදිස්සති. ගිහිකාලතො පට්ඨාය මම සභාවං ජානාති, පෙසලො, කල්‍යාණසීලො"ති.[6] "සචෙ භන්තෙ තුම්හෙ අත්තනො විසුද්ධචිත්තතාය[7] එවං චින්තෙථ, තං තුම්හා කං අනුච්ඡවිකං, මය්හං පන තෙන සද්ධිං වෙරං නත්ථි, කස්මා අහං තෙන අවුත්තං වුත්තන්ති වදාමි, හොතු කාලන්තරෙන සයමෙව ජානිස්සථා"ති ආහ. ථෙරොපි පුථුජ්ජනභාවවසෙන වෙළකත චිත්තො 'එවම්පි සියා'ති සාසඞ්කහදයො හුත්වා ථොකං සිථිලවිස්සාසො අහොසි. සො බාලො පඨමං මහාථෙරං භින්දිත්වා ඉතරම්පි ථෙරං වුත්තනයෙනෙව පරිභින්දි. අථ තෙ උභොපි ථෙරා දුතියදිවසෙ අඤ්ඤ මඤ්ඤං අනාලපිත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා[8] පිණ්ඩ පාතමාදාය අත්තනො වසනට්ඨානෙ යෙව පරිභුඤ්ජිත්වා සාමීචි මත්තම්පි අකත්වා තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා විභාතාය ච රත්තියා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනාරොචෙත්වාව යථාඵාසුකට්ඨානං අගමිංසු. පෙසු ණිකං පන භික්ඛුං පරිපුණ්ණමනොරථං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං මනුස්සා දිස්වා ආහංසු: "භන්තෙ ථෙරා කුහිං ගතා"ති. සො ආහ: සබ්බරත්තිං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා මයා "මා කලහං කරොථ, සමග්ගා හොථ, කලහො නාම අනත්ථාවහො හොති, ආයති දුක්ඛුප්පා

1. හා. තං.
2. හා. පණීතං. (එකං)
3. හා. වන්දිත්වා. (සබ්බි)
4. සී. I, II & III. පුච්ඡිතෙ.
5. හා. ජීවිතං.
6. හා. පෙසලකල්‍යාණසීලොති.
7. හා. විසුද්ධචිත්තතාය.
8. ම. විචරිත්වා.

දකො, අකුසලසංවත්තනිකො, පුරිමකාපි කාලෙන මහතා හිතා පරිහායන්ති ආදීනි වුච්චමානාපි මම වචනං අනාදියිත්වා[1] පක්කන්තා"ති.[2] තතො මනුස්සා "ථෙරා තාව ගච්ඡන්තු, තුම්හෙ පන අම්හාකං අනුකම්පාය ඉධෙව අනුක්කණ්ඨිතා[3] වසථා"ති යාචිංසු. සො සාධූති පටිස්සුණිත්වා තත්ථෙව වසන්තො කතිපාහෙන චින්තෙසි: "මයා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා භික්ඛූ ආවාසලොභෙන පරිභින්නා, බහුං වත මයා පාපකම්මං පසුත"න්ති බලවවිප්පටිසාරාභිභූතො සොකවෙගෙන ගිලානො හුත්වා නචිරෙනෙව කාලං කත්වා අවීචිම්හි නිබ්බත්ති.

ඉතරෙ ච සහායකත්ථෙරා[4] ජනපදචාරිකං චරන්තා අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදිත්වා තෙන භික්ඛුනා වුත්තං භෙදවචනං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙත්වා තස්ස අභූතභාවං ඤත්වා සමග්ගා හුත්වා අනුක්කමෙන තමෙවාවාසං පච්චාගමිංසු. මනුස්සා ච ථෙරෙ දිස්වා හට්ඨතුට්ඨා සඤ්ජාතසොමනස්සා හුත්වා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිංසු. ථෙරා තත්ථෙව වසන්තා සප්පාය ආහාරලාභෙන සමාහිතචිත්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරෙනෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. පෙසුණිකො භික්ඛු එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහස්ස අවිදූරෙ පූතිමුඛපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි. මුඛතො පන පුළවකා නික්ඛමිත්වා ඉතො චිතො ච මුඛං ඛාදන්ති. තස්ස දූරම්පි[5] ඔකාසං ඵරිත්වා දුග්ගන්ධං වායති. අථායස්මා නාරදො ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො තං දිස්වා:–

"දිබ්බං සුභං ධාරෙසි වණ්ණධාතුං
වෙහායසං[6] තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ,
මුඛඤ්ච තෙ කිමයො පූතිගන්ධං
ඛාදන්ති. කිං කම්ම මකාසි පුබ්බෙ?"ති.

ඉමාය ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡි. තත්ථ "දිබ්බ"න්ති: දිවිභවං,[8] දෙවත්ත භාවපරියාපන්නං. ඉධ පන දිබ්බං වියාති දිබ්බං. "සුභ"න්ති: සොභනං, සුන්දරභාවං වා. "වණ්ණධාතු"න්ති: ඡවිවණ්ණං. "ධාරෙසී"ති: වහසි. "වෙහායසං[6] තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ"ති: වෙහායස[6] සඤ්ඤිතෙ අන්තලික්ඛෙ තිට්ඨසි. කෙචි පන "විහායසං තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ"ති පාඨං වත්වා විහායසං ඔභාසෙන්තො අන්තලික්ඛෙ තිට්ඨසීති වචනවසෙන අත්ථං වදන්ති. "පූතිගන්ධ"න්ති: කුණපගන්ධං, දුග්ගන්ධන්ති අත්ථො. "කිං කම්මමකාසි පුබ්බෙ"ති: පරමදුග්ගන්ධං තෙ මුඛං කිමයො[7] ඛාදන්ති, කායො ච සුවණ්ණවණ්ණො, කීදිසං

1. සා. අනාදයිත්වා.
2. සා. සී. I. පක්කමන්තීති.
3. ම. අනුක්කණ්ඨිත්වා.
4. ම. සහායථෙරා.
5. සා. තථාරූපම්පි.
6. සී. I & II. වෙහාසයං.
7. සා. කිමියො.
8. ම. දිබ්බභාවං.

නාම කම්මං එවරූපස්ස අත්තභාවස්ස කාරණභූතං පුබ්බෙ ත්වමකාසීති පුච්ඡි. එවං ථෙරෙන සො පෙතො අත්තනා කතකම්මං පුට්ඨො තමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තො[1] ගාථමාහ.

"සමණො අහං පාපො දුට්ඨවාචො[2]
තපස්සිරූපො මුඛසා අසඤ්ඤතො,
ලද්ධා ච මෙ තපසා වණ්ණධාතු
මුඛඤ්ච මෙ පෙසුණියෙන පූති"ති.

තත්ථ **"සමණො අහං පාපො"**ති: අහං ලාමකො සමණො පාපභික්ඛු අහොසිං. **"දුට්ඨවාචො"**ති:[3] දුක්ඛවචනො, පරෙ අතික්කමිත්වා ලඞ්ඝිත්වා[3] වත්තා, පරෙසං ගුණපරිධංසකවචනොති අත්ථො. 'අති දුක්ඛවාචො"ති වා පාඨො: අති විය ඵරුසවචනො, මුසාවාදපෙසුඤ්ඤාදිවචීදුච්චරිතාභිරතො. **"තපස්සිරූපො"**ති: සමණපතිරූපකො. **"මුඛසා"**ති: මුඛෙන. **"ලද්ධා"**ති: පටිලද්ධා. චකාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො. **"මෙ"**ති: මයා. **"තපසා"**ති: බ්‍රහ්මචරියෙන. **"පෙසුණියෙනා"**ති: පිසුණවාචාය. **"පූති"**ති: පූතිගන්ධං. එවං සො පෙතො අත්තනා[4] කතකම්මං ආචික්ඛිත්වා ඉදානි ථෙරස්ස ඔවාදං දෙන්තො ඔසානගාථමාහ.[5]

"තයිදං තයා නාරද සාමං දිට්ඨං
අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යුං,
මා පෙසුණං මා ච මුසා අභාණි
යක්ඛො තුවං හොහිසි කාමකාමී"ති.

තත්ථ **"තයිද"**න්ති: තං ඉදං මම රූපං. **"අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යු"**න්ති: යෙ අනුකම්පනසීලා කාරුණිකා පරහිතපටිපත්තියං කුසලා නිපුණා බුද්ධාදයො යං වදෙය්‍යුං තදෙව[6] වදාමීති අධිප්පායො. ඉදානි තං ඔවාදං දස්සෙන්තො ආහ: **"මා පෙසුණං මා ච මුසා අභාණි යක්ඛො තුවං හොහිසි කාමකාමී"**ති. තස්සත්ථො: **"පෙසුණං"** පිසුණවචනං මුසා ච. **"මා අභාණි:"** මා කථෙහි. යදි ත්වං මුසාවාදං පිසුණවාචං ච පහාය වාචාය සඤ්ඤතො භවෙය්‍යාසි, යක්ඛො වා දෙවො වා දෙවඤ්ඤතරො වා ත්වං භවිස්සසි කාමං කාමිතබ්බං උළාරං දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභිත්වා තත්ථ රමනසීලො යථාසුඛං ඉන්ද්‍රියානං පරිචාරණෙන[7] අභිරමණසීලොති. තං සුත්වා ථෙරො තතො රාජගහං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සත්ථු[8] තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අහොසීති.

පූතිමුඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. ම. විසජ්ජෙන්තො.
2. සී. II & III. හා. දුක්ඛවාචො.
3. සී. I & II. හා. ලජ්ජිත්වා.
4. හා. අත්තනො.
5. සී. I. II & III. හා. ඔවාදගාථමාහ.
6. ම. තමෙව.
7. සී. I. II & III. පතිචරණෙන.
8. ම. සත්ථාරං. හා. සත්ථුනො.

1. 4.

"යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වා"ති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිනො දානං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර ගහපතිනො ධීතුධීතාය දාරිකාය ධාති කටපිට්ඨධීතලිකං[1] අදාසි: "අයං තෙ ධීතා, ඉමං ගහෙත්වා කීළස්සූ"ති.[2] සා තත්ථ ධීතුසඤ්ඤං උප්පාදෙසි. අථස්සා එකදිවසං තං ගහෙත්වා කීළන්තියා පමාදෙන පතිත්වා භිජ්ජි තතො දාරිකා "මම ධීතා මතා"ති පරොදි. තං රොදන්තිං කොචිපි ගෙහජනො සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා නාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිනො ගෙහෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසින්නො හොති. මහාසෙට්ඨි ච භගවතො සමීපෙ නිසින්නො හොති. ධාති තං දාරිකං ගහෙත්වා සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං අගමාසි. සෙට්ඨි තං දිස්වා 'කිං නිස්සාය දාරිකා රොදතී'ති ආහ. ධාති තං පවත්තිං සෙට්ඨිස්ස ආරොචෙසි. සෙට්ඨි තං දාරිකං අඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා "තව ධීතු දානං දස්සාමී"ති සඤ්ඤාපෙත්වා සත්ථු[3] ආරොචෙසි: "භන්තෙ මම නත්තුධීතරං පිට්ඨධීතලිකං[4] උද්දිස්ස දානං දාතුකාමො, තං මෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ස්වාතනාය අධිවාසෙථා"ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. අථ භගවා දුතියදිවසෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙට්ඨිස්ස ඝරං ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කත්වා අනුමොදනං කරොන්තො ඉමං ගාථං අභාසි:

"යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වා දජ්ජා දානං අමච්ඡරී,
පුබ්බපෙතෙ ච ආරබ්භ අථ වා වත්ථුදෙවතා
චත්තාරො ච මහාරාජෙ ලොකපාලෙ යසස්සිනො
කුවෙරං ධතරට්ඨං ච විරූපක්ඛං විරූළ්හකං,

තෙ චෙව[5] පූජිතා හොන්ති දායකා ච අනිප්ඵලා.
නහි රුණ්ණං ව සොකො වා යා චඤ්ඤා පරිදෙවනා
න තං පෙතස්ස[6] අත්ථාය එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො.[7]

අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා දින්නා සඞ්ඝම්හි සුප්පතිට්ඨිතා
දීඝරත්තං හිතායස්ස ඨානසො උපකප්පතී"ති.

තත්ථ "යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වා"ති: මඞ්ගලාදීසු අඤ්ඤතරං යං කිඤ්චි ආරබ්භ උද්දිස්ස. "දජ්ජා"ති: දදෙය්‍ය. "අමච්ඡරී"ති: අත්තනො සම්පත්තියා පරෙහි සාධාරණභාවාසහනලක්ඛණස්ස මච්ඡරස්ස අභාවතො අමච්ඡරී, පරිච්චාගසීලො මච්ඡරියලොභාදිචිත්තමලං දූරතො කත්වා දානං දදෙය්‍යාති අධිප්පායො. "පුබ්බපෙතෙ ච ආරබ්භා"ති: පුබ්බෙ කෙචි පිතරො වා උද්දිස්ස. "වත්ථුදෙවතා"ති:

1. කටපිට්ඨ. ධීතලිකං.
2. සී. I. කීළිස්සතු.
3. ම. සත්ථාරං, හා. සත්ථුනො.
4. ම. හා. පිට්ඨධීතලිකං.
5. සී. I & II. තමෙව
6. සී. I. පෙතානං.
7. සී. I & II. ඤාතියො. ම. ඤාතකා.

ඝරවත්ථුආදිසු අධිවත්ථා දෙවතා ආරබ්භාති යොජනා. "අථ වා"ති: ඉමිනා අඤ්ඤෙපි දෙවමනුස්සාදී යෙ කෙචි ආරබ්භ දානං දදෙය්‍යාති දස්සෙති. තත්ථ දෙවෙසු තාව එකච්චෙව පාකටෙ දෙවෙ දස්සෙන්තො "චත්තාරො ච මහාරාජෙ"ති වත්වා පුන තෙ නාමතො[1] ගණ්හන්තො "කුවෙරං ධතරට්ඨ"න්ති ආදිමාහ. තත්ථ "කුවෙර"න්ති: වෙස්සවණං. "ධතරට්ඨ"න්ති ආදීනි සෙසානං තිණ්ණං ලොකපාලානං නාමානි. "තෙ චෙව පූජිතා හොන්තී"ති: තෙ ච මහාරාජානො පුබ්බපෙත වත්ථුදෙවතාදයො ච උද්දිසනකිරියාය පටිමානිතා හොන්ති. "දායකා ච අනිප්ඵලා"ති: යෙ දානං දෙන්ති තෙ දායකා ච පරෙසං උද්දිසන මත්තෙන න නිප්ඵලා, අත්තනො දානඵලස්ස භාගිනො එව හොන්ති.

ඉදානි යෙ අත්තනො ඤාතීනං මරණෙන රොදන්ති සොචන්ති[2] පරිදෙවන්ති, තෙසං තං නිරත්ථකං අත්තපරිතාපනමත්තමෙවාති දස්සෙතුං "න හි රුණ්ණං වා"ති ගාථමාහ. තත්ථ "රුණ්ණ"න්ති: රුදිතං අස්සුමොචනං, න හි කාතබ්බන්ති වචනසෙසො. "සොකො"ති: සොචනං චිත්තසන්තාපො, අන්තොනිජ්ඣානන්ති අත්ථො. "යා චඤ්ඤා පරිදෙවනා"ති: යා ච රුණ්ණසොකතො අඤ්ඤා පරිදෙවනා කහං එකපුත්තකාති ආදිවාචාවිප්පලාපො, සොපි න කාතබ්බොති අත්ථො. සබ්බත්ථ වා සද්දො විකප්පත්ථො. "න තං පෙතස්ස අත්ථායා"ති: යස්මා රුණ්ණං වා සොකො වා පරිදෙවනා වාති සබ්බම්පි තං පෙතස්ස කාලකතස්ස අත්ථාය උපකාරාය න හොති, තස්මා න හි තං කාතබ්බං. තථාපි එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො අවිද්දසුනොති[3] අධිප්පායො. එවං රුණ්ණාදීනං නිරත්ථකභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි යා පුබ්බපෙතාදිකෙ ආරබ්භ දායකෙන සඞ්ඝස්ස දක්ඛිණා දින්නා, තස්සා[4] සාත්ථකභාවං දස්සෙන්තො: "අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා—පෙ—ඨානසො උපකප්පතී"ති ගාථමාහ.

තත්ථ "අය"න්ති: දායකෙන තං දින්නං දානං පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තො වදති. චසද්දො බ්‍යතිරෙකෙ.[5] න තථා රුණ්ණාදි පෙතස්ස න කස්සචි අත්ථාය හොති; න එවමයං. අයම්පන දක්ඛිණා දීඝරත්තං හිතායස්ස හොතීති වක්ඛමානමෙව විසෙසං ජොතෙති. "ඛො"ති අවධාරණෙ. "දක්ඛිණා"ති: දානං. "සඞ්ඝම්හි සුප්පතිට්ඨිතා"ති: අනුත්තරෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ සඞ්ඝෙ සුට්ඨු පතිට්ඨිතා. "දීඝරත්තං හිතායස්සා"ති: අස්ස පෙතස්ස චිරකාලං හිතාය අත්ථාය. "ඨානසො[6] උපකප්පතී"ති: තං ඛණඤ්ඤෙව නිප්ඵජ්ජති, න කාලන්තරෙති[7] අත්ථො. අයං හි තත්ථ ධම්මතා: යං පෙතෙ උද්දිස්ස දානෙ දින්නෙ පෙතා චෙ

1 සී. I. II & III. භා. නාමං.
2. ම රුදන්ති සොචෙන්ති
3. සී. I & II. අවිජානමානා.
4. භා. තස්ස.
5. ම. බ්‍යතිරෙකත්ථො.
6. සී. I, II & III. භා, ඨානසො තං
7. සී. I. කාලන්තරෙන.

අනුමොදන්ති තාවදෙව තස්ස ඵලෙන පෙතා පරිමුච්චන්තී[1]ති. එවං භගවා ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං පෙතෙ උද්දිස්ස දානාභිරතමානසං කත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

පුන දිවසෙ සෙට්ඨිභරියා අවසෙසා ච ඤාතකා සෙට්ඨිං අනුවත්තන්තා එවං තෙ මාසමත්තං මහාදානං පවත්තෙසුං. අථ රාජා පසෙනදිකොසලො භගවන්තං උපසංකමිත්වා "කස්මා භන්තෙ භික්ඛූ මාසමත්තං මම ඝරං නාගමිංසූ"ති පුච්ඡි. සත්ථාරා තස්මිං කාරණෙ කථිතෙ රාජාපි සෙට්ඨිං අනුවත්තන්තො බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසංඝස්ස මහාදානං පවත්තෙසි, තං දිස්වා නාගරා රාජානං අනුවත්තන්තා මාසමත්තං මහාදානං පවත්තෙසුං. එවං මාසචයං පිට්ඨිධීතලිකමූලකං මහාදානං පවත්තෙසුන්ති.[2]

පිට්ඨිධීතලිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 5.

"**තිරොකුඩ්ඩෙසු තිට්ඨන්තී**"ති ඉදං සත්ථා රාජගහෙ විහරන්තො සම්බහුලෙ පෙතෙ ආරබ්භ කථෙසි. තත්‍රායං විත්ථාරකථා:- ඉතො වානවුතිකප්පෙ කාසිපුරී නාම නගරං[3] අහොසි. තත්ථ ජයසෙනො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සිරිමා[4] නාම දෙවී. තස්සා කුච්ඡියං ඵුස්සො නාම බොධිසත්තො නිබ්බත්තිත්වා අනුපුබ්බෙන සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣි. ජයසෙනො රාජා මම පුත්තො මහාභිනික්ඛමණං නික්ඛමිත්වා බුද්ධො ජාතො. "මය්හමෙව බුද්ධො, මය්හමෙව ධම්මො, මය්හමෙව සඞ්ඝො"ති මමත්තං[5] උප්පාදෙත්වා සබ්බකාලං සයමෙව උපට්ඨහති, න අඤ්ඤෙසං ඔකාසං දෙති. භගවතො කනිට්ඨභාතරො වෙමාතිකා තයො භාතරො චින්තෙසුං "බුද්ධා නාම සබ්බලොකහිතාය[6] උප්පජ්ජන්ති, න එකස්සෙවත්ථාය. අම්හාකඤ්ච පිතා අඤ්ඤෙසං ඔකාසං න දෙති. කථන්නු ඛො මයං ලභෙය්‍යාම භගවන්තං උපට්ඨාතුං සඞ්ඝඤ්චා"ති. තෙසං එතදහොසි: "හන්ද මයං කිඤ්චි උපායං කරොමා"ති. තෙ පච්චන්තං කුපිතං විය කාරාපෙසුං. තතො රාජා පච්චන්තො කුපිතොති සුත්වා තයොපි පුත්තෙ පච්චන්තං වූපසමෙතුං පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා වූපසමෙත්වා ආගතා. රාජා තුට්ඨො වරං අදාසි: "යං ඉච්ඡථ තං ගණ්හාථා"ති. තෙ "මයං භගවන්තං උපට්ඨාතුං ඉච්ඡාමා"ති ආහංසු. රාජා "එතං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං ගණ්හථා"ති ආහ.

---

1. සී. I. II & III. පරිභුඤ්ජන්ති.
2. හා. පවත්තෙන්ති. ම. පවත්තන්ති.
3. හා. රට්ඨං.
4. සී. I. II. සිරී.
5. හා. මමායිතං. සී, I II & III. මමායන්තා.
6. ම හිතත්ථාය.

තෙ "මයං අඤ්ඤෙන අනත්ථිකා"ති ආහංසු. තෙන හි "පරිච්ඡෙදං කත්වා ගණ්හථා"ති. තෙ සත්ත වස්සානි යාචිංසු. රාජා නාදාසි. එවං ඡ පඤ්ච චත්තාරි තීණි ද්වෙ එකං, සත්ත මාසෙ[1] ඡ පඤ්ච චත්තාරොති වත්වා යාව තෙමාසං යාචිංසු. තදා රාජා ගණ්හථාති අදාසි. තෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ආහංසු: "ඉච්ඡාම මයං භන්තෙ භගවන්තං තෙමාසං උපට්ඨාතුං, අධිවාසෙතු නො භන්තෙ භගවා ඉමං තෙමාසං වස්සාවාස"න්ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. තෙ තයො අත්තනො ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසස්ස ලිඛිතපණ්ණං[2] පෙසෙසුං: "ඉමං තෙමාසං අම්හෙහි භගවා උපට්ඨාතබ්බො, විහාරං ආදිං කත්වා සබ්බං භගවතො උපට්ඨානසම්භාරං[3] සම්පාදෙහී"ති. සො සබ්බං සම්පාදෙත්වා පටිපෙසෙසි. තෙ කාසායවත්ථනිවත්ථා හුත්වා පුරිසසහස්සෙහි[4] වෙය්‍යාවච්චකරෙහි භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච සක්කච්චං උපට්ඨහමානා ජනපදං නෙත්වා විහාරං නිය්‍යාතෙත්වා වස්සං වසාපෙසුං. තෙසං භණ්ඩාගාරිකො එකො ගහපතිපුත්තො සපජාපතිකො සද්ධො අහොසි පසන්නො. සො බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සක්කච්චං දානවත්තං[5] අදාසි. ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො තං ගහෙත්වා ජානපදෙහි එකාදසමත්තෙහි පුරිසසහස්සෙහි සද්ධිං සක්කච්චං[6] දානවත්තං පෙසෙසි. තත්ථ කෙචි ජානපදා[7] පටිහතචිත්තා අහෙසුං. තෙ දානස්ස අන්තරායං කත්වා දෙය්‍යධම්මං අත්තනා ඛාදිංසු. භත්තසාලඤ්ච අග්ගිනා දහිංසු. සපරිවාරා තෙ හි[8] රාජපුත්තා භගවතො සක්කාරං කත්වා භගවන්තං පුරක්ඛත්වා පිතුසන්තිකමෙව පච්චාගමිංසු.[9] තත්ථ ගන්ත්වා භගවා පරිනිබ්බායි. රාජපුත්තා ච ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො[10] ච භණ්ඩාගාරිකො ච අනුපුබ්බෙන කාලං කත්වා සද්ධිං පරිසාය සග්ගෙ උප්පජ්ජිංසු. පටිහතචිත්තා ජනා නිරයෙ[11] උප්පජ්ජිංසු. එවං තෙසං උභයෙසම්පි ජනානං සග්ගතො සග්ගං නිරයතො නිරයං උප්පජ්ජන්තානං ද්වානවුතිකප්පා වීතිවත්තා. අථ ඉමස්මිං භද්දකප්පෙ කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ තෙ පටිහතචිත්තා ජනා පෙතෙසු උප්පන්නා. තදා මනුස්සා අත්තනො අත්තනො ඤාතකානං පෙතානං අත්ථාය දානං දත්වා උද්දිසන්ති: "ඉදං නො ඤාතීනං හොතූ"ති. තෙ සම්පත්තිං ලභන්ති. අථ ඉමෙපි පෙතා තං දිස්වා කස්සපසම්මාසම්බුද්ධං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිංසු: "කින්නු ඛො භන්තෙ මයම්පි එවරූපං සම්පත්තිං ලභෙය්‍යාමා"ති. භගවා ආහ: "ඉදානි න ලභථ අනාගතෙ පන ගොතමො නාම සම්මාසම්බුද්ධො භවිස්සති, තස්ස භගවතො කාලෙ

---

1. භා. සත්තමාසං.
2. භා. සී. II & III. ම. ලිඛාපණ්ණං.
3. ම. සම්භාරෙ.
4. සී. II & III. අඩ්ඪතෙය්‍යෙහි පුරිස සහස්සෙහි.
5. සී. II & III. දානවට්ටං.
6. භා. සක්කච්චමෙව.
7. භා. ජනාච.
8. භා. තෙහි.
9. භා. ම. ආගමිංසු.
10. සී. II & III. නියුත්තපුරිසොච.
11. සී. II & III. නිරයෙසු.

බිම්බිසාරො නාම රාජා භවිස්සති. සො තුම්හාකං ඉතො ද්වානවුති කප්පෙ ඤාතකො[1] අහොසි. සො බුද්ධස්ස දානං දත්වා තුම්හාකං උද්දිසිස්සති,[2] තදා ලභිස්සථා"ති. එවං වුත්තෙ කිර තෙසං පෙතානං තං වචනං 'ස්වෙ ලභිස්සථා'ති වුත්තං විය අහොසි.

තතො එකස්මිං බුද්ධන්තරෙ වීතිවත්තෙ ලොකෙ අම්හාකං භගවා උප්පජ්ජි. තෙපි තයො රාජපුත්තා පුරිසසහස්සෙන සද්ධිං දෙවලොකතො චවිත්වා මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පජ්ජිත්වා අනුපුබ්බෙන තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගයාසීසෙ තයො ජටිලා අහෙසුං. ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො රාජා බිම්බිසාරො අහොසි. භණ්ඩාගාරිකො ගහපතිපුත්තො විසාඛො නාම සෙට්ඨී අහොසි. තස්ස පජාපති ධම්මදින්නා නාම සෙට්ඨිධීතා අහොසි. අවසෙසා පන පරිසා රඤ්ඤො පරිවාරා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. අම්හාකම්පි භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සත්තසත්තාහං වීතිනාමෙත්වා[3] අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං ආගම්ම ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා පඤ්චවග්ගියෙ ආදිං කත්වා යාව සහස්ස[4] පරිවාරෙ තයො ජටිලෙ විනෙත්වා රාජගහං අගමාසි. තත්ථාපි තදහුපසංකන්තමෙව රාජානං බිම්බිසාරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි සද්ධිං එකාදසනහුතෙහි අඞ්ගමගධවාසීහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි අථ රඤ්ඤා ස්වාතනාය භත්තෙන නිමන්තිතො අධිවාසෙත්වා දුතියදිවසෙ මාණවකවණ්ණෙන සක්කෙන දෙවානමින්දෙන පුරතො ගච්ඡන්තෙන:

"දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි විප්පමුත්තො
විප්පමුත්තෙහි
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො රාජගහං පාවිසි භගවා"ති.

එවමාදීහි ගාථාහි අභිත්ථවියමානො රාජගහං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ මහාදානං සම්පටිච්ඡි. තෙ පන පෙතා "ඉදානි රාජා දානං දත්වා උද්දිස්සතී"ති ගෙහං සම්පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. රාජා දානං දත්වා "කත්ථ නු ඛො භගවා විහ[illegible]ය්‍යා න භගවතො විහාරට්ඨානමෙව චින්තෙන්තො [illegible] තං දානං කස්සච උද්දිසි. තථා තං දානං අලභන්තා පෙතා ඡින්නාසා හුත්වා රත්තියං රඤ්ඤො නිවෙසනෙ අතිවිය භිංසනකං විස්සරමකංසු. රාජා භයසන්තාසසංවෙගං ආපජ්ජිත්වා විභාතාය රත්තියා භගවතො ආරොචෙසි. "එවරූපං සද්දං අස්සොසිං, කිංනු ඛො මෙ භවිස්සතී"ති? භගවා "මා භායි මහාරාජ, න තෙ[5] කිඤ්චි පාපකං භවිස්සති, වුද්ධි තෙ භවිස්සති, අපි ච ඛො[6] සන්ති තෙ පුරාණඤාතකා පෙතෙසු උප්පන්නා, තෙ එකං බුද්ධන්තරං තමෙව පච්චාසිංසන්තා "බුද්ධස්ස දානං දත්වා අම්හාකං උද්දිසිස්සතී"ති විචරන්තා

1 සා: ඤාතිකො. ම. ඤාති.
2. සා. උද්දිසසති.
3. ම: අතික්කාමෙත්වා.
4. ම. අඩ්ඪතෙය්‍යසහස්ස.
5. ම. තව.
6. සා. අථ ඛො.

තයා හියො දානං දත්වා නඋද්දිසිතත්තා ඡින්නාසා හුත්වා තථා රූපං භිංසනකං භෙරවමකංසූ"ති ආහ. කිං "ඉදානිපි භන්තෙ දින්නෙ තෙ ලභෙය්‍යු"න්ති? "ආම මහාරාජා"ති. තෙන හි "භන්තෙ අධිවාසෙතු මෙ භගවා අජ්ජතනාය[1] දානං තෙසං උද්දිසිස්සාමී"ති.[2] අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. රාජා නිවෙසනං ගන්ත්වා මහාදානං පටියාදාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචාපෙසි. භගවා රාජන්තෙපුරං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. තෙ පන පෙතා "අපි නාම අජ්ජ ලභෙය්‍යාමා"ති ගන්ත්වා තිරොකුඩ්ඩාදීසු අට්ඨංසු. භගවා තථා අකාසි යථා තෙ සබ්බෙපි රඤ්ඤො ආපාථං ගතා අහෙසුං. රාජා දක්ඛිණොදකං දෙන්තො "ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතූ"ති උද්දිසි. තාවදෙව පෙතානං කමලකුවලයසඤ්ඡන්නා පොක්ඛරණියො නිබ්බත්තිංසු. තෙ තත්ථ නහාත්වා ච පිවිත්වා[3] ච පටිප්පස්සද්ධදරථකිලමථපිපාසා සුවණ්ණවණ්ණා අහෙසුං. රාජා යාගුඛජ්ජභොජ්ජානි[4] දත්වා උද්දිසි. තෙසං තං ඛණඤ්ඤෙව දිබ්බයාගුඛජ්ජභොජ්ජානි[4] නිබ්බත්තිංසු. තෙ තානි පරිභුඤ්ජිත්වා පීණිතින්ද්‍රියා අහෙසුං අථ වත්ථසෙනාසනානි දත්වා උද්දිසි. තෙසං දිබ්බවත්ථපාසාදපච්චත්ථරණසෙය්‍යාදි අලඞ්කාරවිධයො නිබ්බත්තිංසු. තෙසං සා සම්පත්ති සබ්බාපි යථා රඤ්ඤො පාකටා හොති තථා භගවා අධිට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා අතිවිය අත්තමනො අහොසි. තතො භගවා භුත්තාවී පවාරිතො රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස අනුමොදනත්ථං තිරොකුඩ්ඩපෙතවත්ථුං අභාසි:

"තිරොකුඩ්ඩෙසු තිට්ඨන්ති සන්ධිසිංඝාටකෙසු ච
ද්වාරබාහාසු තිට්ඨන්ති ආගන්ත්වාන සකං ඝරං.

පහූතෙ අන්නපානම්හි ඛජ්ජභොජ්ජෙ උපට්ඨිතෙ
න තෙසං කොචි සරති සත්තානං කම්මපච්චයා.

එවං දදන්ති ඤාතීනං යෙ හොන්ති අනුකම්පකා
සුචිං පණීතං කාලෙන කප්පියං පානභොජනං.

ඉදං වො ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො
තෙ ච තත්ථ සමාගන්ත්වා ඤාතිපෙතා සමාගතා.

පහූතෙ අන්නපානම්හි සක්කච්චං අනුමොදරෙ
චිරං ජීවන්තු නො ඤාතී යෙසං හෙතු ලභාමසෙ.

අම්හාකඤ්ච කතා පූජා දායකා ච අනිප්ඵලා.
නහි තත්ථ කසී අත්ථි ගොරක්ඛෙත්ථ නවිජ්ජති

වණිජ්ජා තාදිසී නත්ථි හිරඤ්ඤෙන කයාක්කයං[5]
ඉතො දින්නෙන යාපෙන්ති පෙතා කාලගතා තහිං.

1. සා. ස්වාතනාය.
2. හා. උද්දිසාමි.
3. සී. I & III. පීත්වා.
4. හා. ඛජ්ජකභොජනානි.
5. හා. කයක්කයං.

උන්නමෙ උදකං වට්ටං[1] යථා නින්නං පවත්තති
එවමෙව ඉතො දින්නං පෙතානං උපකප්පති.

යථා වාරිවහා පූරා පරිපූරෙන්ති සාගරං
එවමෙව ඉතො දින්නං පෙතානං උපකප්පති.

අදාසි මෙ අකාසි මෙ ඤාති මිත්තා සඛා ච මෙ
පෙතානං දක්ඛිණං[2] දජ්ජා පුබ්බෙ කතමනුස්සරං.

න හි රුණ්ණං ව සොකො වා යා චඤ්ඤා පරිදෙවනා
න තං පෙතානමත්ථාය එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො.

අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා දින්නා සඞ්ඝම්හි සුප්පතිට්ඨිතා
දීඝරත්තං හිතායස්ස ඨානසො උපකප්පති.

සො ඤාතිධම්මො ච අයං නිදස්සිතො
පෙතානපූජා ච කතා උළාරා
බලඤ්ච භික්ඛූනමනුප්පදින්නං
තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පක"න්ති.

තත්ථ "තිරොකුට්ටෙසූ"ති: කුට්ටානං පරභාගෙසු. "තිට්ඨන්තී"ති: නිසජ්ජාදිපටික්ඛෙපතො ඨානකප්පනවචනමෙතං, ගෙහ පාකාර කුට්ටානං බාහිරතො තිට්ඨන්තීති අත්ථො. "සන්ධිසිඞ්ඝාටකෙසු චා"ති: සන්ධීසු ච සිඞ්ඝාටකෙසු ච. 'සන්ධී'ති:[3] චතුක්කොණරච්ඡං, ඝරසන්ධි භිත්තිසන්ධි ආලොකසන්ධියොපි වුච්චන්ති. 'සිඞ්ඝාටකා'ති:[4] තිකොණ රච්ඡා. "ද්වාරබාහාසු තිට්ඨන්තී"ති: නගරද්වාරඝරද්වාරානං බාහා නිස්සාය තිට්ඨන්ති. "ආගන්ත්වාන සකං ඝර"න්ති: සකඝරං නාම පුබ්බ ඤාතිඝරම්පි අත්තනො[5] සාමිභාවෙන අජ්ඣාවුත්ථඝරම්පි. තදුභයම්පි තෙ යස්මා සකසඤ්ඤාය ආගච්ඡන්ති තස්මා ආගන්ත්වාන සකං ඝරන්ති ආහ.

එවං භගවා පුබ්බෙ අජ්ඣාවුත්ථපුබ්බම්පි පුබ්බඤාතිඝරත්තා බිම්බිසාරනිවෙසනං සකඝරසඤ්ඤාය ආගන්ත්වා තිරොකුට්ටාදීසු ඨිතෙ ඉස්සාමච්ඡරියඵලං අනුභවන්තෙ අතීව දුද්දසිකවිරූපභයානක දස්සනෙ බහූ පෙතෙ රඤ්ඤො දස්සෙන්තො 'තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්තී'ති ගාථං වත්වා පුන තෙහි කතස්ස කම්මස්ස දාරුණභාවං දස්සෙන්තො පහූතෙ අන්නපානම්හීති දුතියගාථමාහ.

තත්ථ "පහූතෙ"ති: අනප්පකෙ බහුම්හි, යාවදත්ථෙති අත්ථො. ඔකා රස්ස හි පකාරො ලබ්භති "පහූසන්තො න භරතී"ති ආදීසු විය. කෙචි පන බහුකෙති[6] පඨන්ති, සො පන පමාදපාඨො. "අන්නපානම්හී"ති: අන්නෙ ච පානෙ ච. "ඛජ්ජභොජ්ජෙ"ති: ඛජ්ජෙ ච භොජ්ජෙ ච.

1. සී. II & III. වුට්ඨං. සී. I. පා. වුට්ඨං.
2. සී. I & III. දක්ඛිණං.
3. සී. I & II පා. සන්ධියො.
4. සී. I. සිඞ්ඝාටකෙසූති.
5 සී. I II & III. පා. අත්තනො.
6. සී. II. බහුකෙති.

එතෙන අසිතපීතඛායිතසායිතවසෙන චතුබ්බිධම්පි ආහාරං දස්සෙති. "**උපට්ඨිතෙ**"ති: උපගම්ම ඨිතෙ සජ්ජිතෙ, පටියත්තෙති අත්ථො. "**න තෙසං කොචි සරති සත්තාන**"න්ති තෙසං පෙත්තිවිසයෙ උප්පන්නානං සත්තානං කොචි මාතා වා පිතා වා පුත්තො වා නත්තා වා න සරති. කිං කාරණා? **කම්මපච්චයා**ති: අත්තනා කතස්ස[1] අදානදානපටිසෙධනාදිභෙදස්ස කදරියකම්මස්ස[2] කාරණභාවතො. තඤ්හි කම්මං තෙසං ඤාතීනං සරිතුං න දෙති.

එවං භගවා අනප්පකෙපි අන්නපානම්හි විජ්ජමානෙ ඤාතීනං පච්චාසිංසන්තානං පෙතානං පාපකම්මවසෙන[3] ඤාතකානං අනුස්සරණමත්තස්සාපි අභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි පෙත්තිවිසයෙ උප්පන්නෙ ඤාතකෙ උද්දිස්ස දක්ඛිණං දින්නං දානං පසංසන්තො "**එවං දදන්ති ඤාතීන**"න්ති තතියගාථමාහ.

තත්ථ "**එව**"න්ති: උපමාවචනං. තස්ස විධා සම්බන්ධො: "තෙසං සත්තානං කම්මපච්චයා අසරන්තෙසුපි තෙසු[4] කෙචි දදන්ති ඤාතීනං යෙ එවං අනුකම්පකා හොන්තී"ති ච, "මහාරාජ යථා තයා දින්නං එවං සුචිං පණීතං කාලෙන කප්පියං පානභොජනං දදන්ති ඤාතීනං යෙ හොන්ති අනුකම්පකා"ති ච. තත්ථ "**දදන්තී**"ති: උද්දිසන්ති නීය්‍යාතෙන්ති. "**ඤාතීන**"න්ති: මාතිතො ච පිතිතො ච සම්බන්ධානං. "**යෙ**"ති: යෙ කෙචි පුත්තාදයො. "**හොන්තී**"ති: භවන්ති. "**අනුකම්පකා**"ති: අත්ථකාමා හිතෙසිනො. "**සුචි**"න්ති: සුද්ධං[5] මනොහරං මනාපිකං.[6] "**පණීත**"න්ති: උළාරං. "**කාලෙනා**"ති: දක්ඛිණෙය්‍යානං පරිභොගයොග්‍යකාලෙන, ඤාතිපෙතානං වා තිරොකුඩ්ඩාදීසු ආගන්ත්වා ඨිතකාලෙන. "**කප්පිය**"න්ති: අනුච්ඡවිකං පතිරූපං අරියානං පරිභොගාරහං. "**පානභොජන**"න්ති: පානඤ්ච භොජනඤ්ච, තදපදෙසෙනෙත්ථ සබ්බං දෙය්‍යධම්මං වදති. ඉදානි යෙන පකාරෙන තෙසං පෙතානං දින්නං නාම හොති, තං දස්සෙන්තො 'ඉදං වො ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො'ති චතුත්ථගාථාය පුබ්බද්ධං ආහ. තං තතියගාථාය පුබ්බද්ධෙන[7] සම්බන්ධිතබ්බං: එවං දදන්ති ඤාතීනං යෙ හොන්ති අනුකම්පකා ඉදං වො ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයොති. තෙන "ඉදං වො ඤාතීනං හොතූ"ති එවං පකාරෙන දදන්ති නො අඤ්ඤථාති. ආකාරත්ථෙන එවං සද්දෙන දාතබ්බාකාරනිදස්සනං කතං හොති.

තත්ථ "**ඉද**"න්ති: දෙය්‍යධම්මනිදස්සනං. '**වො**'ති: නිපාතමත්තං 'යෙහි වො අරියා'ති ආදීසු විය. "**ඤාතීනං හොතූ**"ති: පෙත්තිවිසයෙ උප්පන්නානං[8] ඤාතකානං හොතු. 'තෙ ඤාතීනන්ති ච පඨන්ති,

---

1. ම. කතකම්මස්ස.
2. ම. කදරියස්ස.
3. ම. පාපකම්මඵලෙන.
4. හා. කොසුචි, සී. III. කොසුපි.
5. හා. ම. සුන්දරං.
6. හා. ධම්මිකං.
7. හා. පුරිමපදෙන.
8. ම. උප්පන්නානං.

අම්හාකං ඤාතීනන්ති අත්ථො. "සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො"ති: තෙ පෙත්තිවිසයූපපන්නා ඤාතයො ඉදං ඵලං පච්චනුභොන්තා සුඛිතා සුඛප්පත්තා හොන්තු යස්මා ඉදං වො ඤාතීනං හොතූති වුත්තෙපි අඤ්ඤෙන කතකම්මං න අඤ්ඤස්ස ඵලදං හොති, කෙවලම්පන තථා උද්දිස්ස දීයමානං තං වත්ථු ඤාතිපෙතානං කුසලකම්මස්ස පච්චයො හොති, තස්මා යථා තෙසං තස්මිං වත්ථුස්මිං තස්මිං යෙව ඛණෙ ඵල නිබ්බත්තක- කුසලකම්මං හොති, තං දස්සෙන්තො 'තෙ ච තත්ථා'ති ආදිමාහ

තත්ථ "තෙ"ති: ඤාතිපෙතා. "තත්ථා"ති: යත්ථ දානං දීයති තත්ථ "**සමාගන්ත්වා**" ති: ඉමෙ නො ඤාතයො අම්හාකං අත්ථාය දානං උද්දිසන්තීති අනුමොදනත්ථං තත්ථ සමාගතා හුත්වා. "**පහූතෙ**[1] **අන්නපානම්හී**"ති: අත්තානො උද්දිස්ස දීයමානෙ තස්මිං වත්ථුස්මිං. "**සක්කච්චං අනුමොදරෙ**"ති: කම්මඵලං අභිසද්දහන්තා චිත්තීකාරං අවිජහන්තා අවික්ඛිත්තචිත්තා හුත්වා ඉදං නො[2] දානං හිතාය සුඛාය හොතූති මොදන්ති අනුමොදන්ති පීතිසොමනස්සජාතා හොන්ති. "**චිරං ජීවන්තූ**"ති: චිරජීවිනො[3] දීඝායුකා හොන්තු. "**නො ඤාතී**"ති: අම්හාකං ඤාතකා. "**යෙසං හෙතූ**"ති: යෙසං කාරණා යෙ නිස්සාය. "**ලභාමසෙ**"ති: ඊදිසං සම්පත්තිං පටිලභාම. ඉදං හි උද්දිසනෙන ලද්ධං සම්පත්තිං අනුභවන්තානං පෙතානං අත්තනො ඤාතීනං ථොමනාකාරදස්සනං. පෙතානං හි අත්තනො අනුමොදනෙන දායකානං උද්දිසනෙන දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා චාති තීහි අඞ්ගෙහි දක්ඛිණා තංඛණඤ්ඤෙව ඵලනිබ්බත්තකා හොති. තත්ථ දායකා විසෙසහෙතු. තෙනාහ: යෙසං හෙතු ලභාමසෙති. "**අම්හාකඤ්ච කතා පූජා**"ති: ඉදං වො ඤාතීනං හොතූති එවං උද්දිසන්තෙහි දායකෙහි අම්හාකඤ්ච පූජා කතා තෙ "**දායකා ච අනිප්ඵලා**"ති යස්මිං සන්තානෙ පරිච්චාගමයං කම්මං නිබ්බත්තං, තස්ස තත්ථෙව ඵලදානතො. තත්ථ[4] හි කිම්පන පෙත්තිවිසයූපපන්නා එව ඤාතිහෙතු සම්පත්තියො ලභන්ති? උදාහු අඤ්ඤෙපීති? න චෙත්ථ අම්හෙහි වත්තබ්බං අත්ථි, භගවතා එව බ්‍යාකතත්තා. වුත්තඤ්හෙතං:-"මයමස්සු භො ගොතම බ්‍රාහ්මණා නාම දානානි දෙම, පුඤ්ඤානි කරොම, ඉදං දානං පෙතානං ඤාතිසාලොහිතානං උප කප්පතු, ඉදං දානං පෙතා ඤාතිසාලොහිතා පරිභුඤ්ජන්තූති. කච්චි තං භො ගොතම දානං පෙතානං ඤාතිසාලොහිතානං උපකප්පති? කච්චි තෙ පෙතා ඤාතිසාලොහිතා තං දානං පරිභුඤ්ජන්තීති? "ඨානෙ ඛො බ්‍රාහ්මණ උපකප්පති නො අට්ඨානෙ"ති. කතමං පන භො ගොතම ඨානං, කතමං අට්ඨානන්ති? ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චො පාණාතිපාතී හොති,-පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරම්මරණා

1. ම. බහුතෙ.
2. සා. චො.
3. ම. චිරං ජීවන්තා.
4. සා. එත්ථ.

නිරයං උපපජ්ජති, යො නෙරයිකානං සත්තානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදං[1] ඛො බ්‍රාහ්මණ අට්ඨානං යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං න උපකප්පති. ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චො පාණාතිපාතී හොති,-පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරම්මරණා තිරච්ඡානයොනිං උපපජ්ජති, යො තිරච්ඡානයොනිකානං සත්තානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදම්පි ඛො බ්‍රාහ්මණ අට්ඨානං යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං න උපකප්පති. ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති,-පෙ-සම්මාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරම්මරණා මනුස්සානං සහව්‍යතං උපපජ්ජති,-පෙ-දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජති, යො දෙවානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදම්පි ඛො බ්‍රාහ්මණ අට්ඨානං යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං න උපකප්පති. ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චො පාණාතිපාතී හොති,-පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරම්මරණා පෙත්තිවිසයං උපපජ්ජති යො පෙත්තිවිසයිකානං සත්තානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, යං වා පනස්ස ඉතො අනුපපවෙච්ඡන්ති[2] මිත්තාමච්චා වා ඤාතිසාලොහිතා වා, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදං ඛො බ්‍රාහ්මණ ඨානං යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං උපකප්පතීති. සචෙ පන භො ගොතම සො පෙතො ඤාතිසාලොහිතො තං ඨානං අනුපපන්නො හොති, කො තං දානං පරිභුඤ්ජතීති? අඤ්ඤෙපිස්ස බ්‍රාහ්මණ පෙතා ඤාතිසාලොහිතා තං ඨානං උපපන්නා හොන්ති තෙ තං දානං පරිභුඤ්ජන්තීති. සචෙ පන භො ගොතම සො චෙව පෙතො ඤාතිසාලොහිතො තං ඨානං අනුපපන්නො හොති, අඤ්ඤෙපිස්ස පෙතා ඤාතිසාලොහිතා තං ඨානං අනුපපන්නා හොන්ති, කො තං දානං පරිභුඤ්ජතීති? අට්ඨානං ඛො එතං බ්‍රාහ්මණ අනවකාසො යං තං ඨානං රිත්තං[3] අස්ස ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා යදිදං පෙතෙහි ඤාතිසාලොහිතෙහි, අපිච ඛො බ්‍රාහ්මණ දායකොපි අනිප්ඵලො"ති. ඉදානි පෙත්තිවිසයූපපන්නානං තත්ථ අන්නස්ස කසිගොරක්ඛාදිතො සම්පත්තිපටිලාභකාරණස්ස අභාවං ඉතො දින්නෙන යාපනඤ්ච දස්සෙතුං 'නහි'ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ "**න හි තත්ථ කසි අත්ථි**"ති: තස්මිං පෙත්තිවිසයෙ කසි න හි අත්ථි යං නිස්සාය පෙතා සුඛෙන ජීවෙය්‍යුං. "**ගොරක්ඛෙත්ථ න විජ්ජති**"ති: එත්ථ පෙත්තිවිසයෙ න කෙවලං කසියෙව නත්ථි, අථ ඛො ගොරක්ඛාපි න විජ්ජති යං නිස්සාය තෙ සුඛෙන ජීවෙය්‍යුං. "**වණිජ්ජා තාදිසී නත්ථී**"ති: වණිජ්ජාපි තාදිසී නත්ථි යා තෙසං සම්පත්ති පටිලාභහෙතු භවෙය්‍ය. "**හිරඤ්ඤෙන කයාකයං**"න්ති: හිරඤ්ඤෙන කයවික්කයම්පි තත්ථ තාදිසං නත්ථි යං තෙසං සම්පත්තිපටිලාභහෙතු භවෙය්‍ය

---

1. හං. ඉදම්පි. 2. ම. අනුපපවච්ඡන්ති.
3. සී. II & III. හං. ම. විවිත්ත

“ඉතො දින්නෙන යාපෙන්ති පෙතා කාලකතා තහිං”න්ති: කෙවලං පන ඉතො ඤාතීහි මිත්තාමච්චෙහි වා දින්නෙන යාපෙන්ති, අත්තභාවං පවත්තෙන්ති. **“පෙතා”**ති: පෙත්තිවිසයූපපන්නා. **“කාලකතා”**ති අත්තනො මරණකාලෙන ගතා, කාලගතාති වා පාඨො: කතකාලා කතමරණා මරණං සම්පත්තා. **“තහිං”**න්ති: තස්මිං පෙත්තිවිසයෙ. ඉදානි යථාවුත්තමත්ථං උපමාහි පකාසෙන්තො **“උන්නමෙ උදකං වට්ටං”**න්ති[1] ගාථාද්වයමාහ. තස්සත්ථො: යථා උන්නමෙ ථලෙ උන්නතපදෙසෙ මෙඝෙහි අභිවුට්ඨං උදකං යථා නින්නං පවත්තති යො භූමිභාගො නින්නො ඔණතො[2] තං උපගච්ඡති, එවමෙව ඉතො දින්නං දානං පෙතානං උපකප්පති, ඵලුප්පත්තියා විනියුජ්ජති. නින්නමිව හි උදකප්පවත්තියා ඨානං පෙතලොකො දානූපකප්පනාය. යථාහ: “ඉධ බ්‍රාහ්මණ ඨානං යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං උපකප්පතී”ති. යථා ච කන්දරපදර සාඛපසාඛ කුසුබ්භ මහාසොබ්භෙහි ඔගලිතෙන[3] උදකෙන වාරිවහා මහානජ්ජො පූරා හුත්වා සාගරං පරිපූරෙන්ති, එවං ඉතො දින්නං දානං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පෙතානං උපකප්පති. යස්මා පෙතා ඉතො කිඤ්චි ලභාමාති ආසාභිභූතා ඤාතිඝරං ආගන්ත්වා ඉදන්නාම නො දෙථාති යාචිතුං න සක්කොන්ති, තස්මා තෙසං ඉමානි අනුස්සරණවත්ථූනි අනුස්සරන්තා කුලපුත්තා දක්ඛිණං දජ්ජාති දස්සෙන්තො **අදාසිමෙති** ගාථමාහ.

තස්සත්ථො ඉදන්නාම ධනං වා ධඤ්ඤං වා අදාසි, ඉදන්නාම මෙ කිච්චං අත්තනා වොසානං අනාපජ්ජන්තො අකාසි, අසුකො මෙ මාතිතො වා පිතිතො වා සම්බන්ධත්තා ඤාති, සිනෙහවසෙන තාන සමත්ථතාය[4] මිත්තො, අසුකො ච මෙ සහපංසුකීළිත සහායො සඛාති එතං සබ්බමනුස්සරන්තො පෙතානං දක්ඛිණං දජ්ජා දානං නිය්‍යාතෙය්‍ය. දක්ඛිණා දජ්ජාතිපි පාඨො. පෙතානං දක්ඛිණා දාතබ්බා තෙන අදාසි මෙති ආදිනා නයෙන පුබ්බෙ කතං අනුස්සරං අනුස්සරන්තොති වුත්තං හොති. කරණත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. යෙ පන සත්තා ඤාතිමරණෙන රුණ්ණසොකාදිපරා එව හුත්වා තිට්ඨන්ති, න තෙසං අත්ථාය කිඤ්චි දෙන්ති, තෙසං තං රුණ්ණසොකාදි කෙවලං අත්තපරිතාපනමත්තමෙව හොති, න පෙතානං කිඤ්චි අත්ථං සාධෙතීති දස්සෙන්තො **නහි රුණ්ණං වාති** ගාථං වත්වා පුන මාගධරාජෙන දින්නදක්ඛිණාය සාත්ථකභාවං දස්සෙතුං **අයඤ්ච ඛොති** ගාථමාහ. තෙසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොව. ඉදානි යස්මා ඉදං දක්ඛිණං දෙන්තෙන රඤ්ඤා ඤාතීනං ඤාතීහි කත්තබ්බකිච්චකරණෙන ඤාතිධම්මො නිදස්සිතො, බහුජනස්ස පාකටෙ කතෙ නිදස්සනං පාකටං කතං, තුම්හෙහිපි එවමෙව ඤාතීසු ඤාතිධම්මො පරිපූරෙතබ්බොති. තෙ ච පෙතෙ දිබ්බසම්පත්තිං අධිගමෙන්තෙන පෙතානං

1. සී. I & III සා. වුට්ඨං.
2. සී. I, ඔණතො.
3. සා. ඔපතිතෙන. ම. ඔවුලිතෙන.
4. සා. ඨානසමත්ථතාය.

පූජා ච කතා උළාරා, බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං අන්නපානාදීහි සන්තප්පෙන්තෙන භික්ඛූනං බලං අනුප්පදින්නං, අනුකම්පාදිගුණපරිවාරචාගචෙතනාය නිබ්බත්තෙන්තෙන අනප්පකං පුඤ්ඤං පසුතං, තස්මා භගවා ඉමෙහි යථාභුච්චගුණෙහි රාජානං සම්පහංසෙන්තො සො ඤාතිධම්මො චාති ඔසානගාථමාහ. තත්ථ "ඤාතිධම්මො"ති: ඤාතීහි ඤාතීනං කත්තබ්බකරණං. "උළාරා"ති: පීතා සමිද්ධා. "බල"න්ති: කායබලං. "පසුත"න්ති: උපචිතං. එත්ථ ච සො ඤාතිධම්මො ච අයං නිදස්සිතොති එතෙන භගවා රාජානං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි. ඤාතිධම්මසන්දස්සනං හෙතුසන්දස්සනං. පෙතාන පූජා ච කතා උළාරාති ඉමිනා සමාදපෙසි. "උළාරා"ති පසංසනං. එත්ථ පුනප්පුන පූජාකරණෙ සමාදපනං. "බලඤ්ච භික්ඛූනමනුප්පදින්න"න්ති ඉමිනා සමුත්තෙජෙසි. භික්ඛූනං බලානුප්පදානං හෙත්ථ එවං විධානං බලානුප්පදානෙ[1] උස්සාහවඩ්ඪනෙන සමුත්තෙජනං. තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකන්ති ඉමිනා සම්පහංසෙසි. පුඤ්ඤපසවනකිත්තනං හෙත්ථ තස්ස යථාභුච්චගුණසංවණ්ණනභාවෙන සම්පහංසනං, එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. දෙසනාපරියොසානෙ පෙත්තිවිසයූපපත්තියං ආදීනවසංවණ්ණනාය සංවිග්ගහදයානං යොනිසො පදහතං චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. දුතියදිවසෙපි දෙවමනුස්සානං එවමෙව තිරොකුඩ්ඩදෙසනං දෙසෙසි. යාව සත්තදිවසා තාදිසොව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

තිරොකුඩ්ඩපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 6.

"නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසී"ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ පඤ්චපුත්තඛාදකපෙතිං[2] ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූර ගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස භරියා වඤ්ඣා අහොසි. තස්ස ඤාතකා එතදවොචුං:– "තව පජාපතී වඤ්ඣා, අඤ්ඤන්තෙ කඤ්ඤං ආනෙමා"ති. සො තස්සං[3] භරියාය සිනෙහෙන න ඉච්ඡි. අථස්ස භරියා තං පවත්තිං සුත්වා සාමිකං එවමාහ: "සාමි අහං වඤ්ඣා, අඤ්ඤා කඤ්ඤා ආනෙතබ්බා, මා තෙ කුලවංසො උපච්ඡිජ්ජී"ති. සො තාය නිප්පීළියමානො අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා අපරෙන සමයෙන ගබ්භිනී අහොසි. වඤ්ඣිත්ථී "අයං පුත්තං ලභිත්වා ඉමස්ස ගෙහස්ස ඉස්සරා භවිස්සතී"ති ඉස්සාපකතා තස්සා ගබ්භපාතනූපායං පරියෙසන්තී අඤ්ඤතරං පරිබ්බාජිකං[4] අන්නපානාදීහි සන්තප්පෙත්වා තාය[5] තස්සා ගබ්භපාතනං දාපෙසි. සා ගබ්භෙ පතිතෙ අත්තනො මාතුයා ආරොචෙසි.

---

1. හා. එව වා විධානත්ථබලානුප්පදානෙ.
2. හා. ඛාදිකං.
3. හා. තස්ස.
4. හා. පරිබ්බාජකං.
5. හා. තෙන.

මාතා අත්තනො ඤාතකෙ සමොධානෙත්වා තමත්ථං පවෙදෙසි.[1] තෙ වඤ්ඣිං එතදවොචුං: "තයා ඉමිස්සා ගබ්භො පාතිතො" ති. "නාහං පාතෙසි"න්ති. "සචෙ තයා ගබ්භො න පාතිතො සපථං කරොහී"ති. "සචෙ මයා ගබ්භො පාතිතො දුග්ගතිපරායනා ඛුප්පිපාසාභිභූතා සායං පාතං පඤ්ච පඤ්ච පුත්තෙ විජායිත්වා ඛාදිත්වා තිත්තිං න ගච්ඡෙය්‍යං, නිච්චං දුග්ගන්ධා මක්ඛිකාපරිකිණ්ණා ච භවෙය්‍ය"න්ති මුසා වත්වා සපථං අකාසි. සා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තස්සෙව ගාමස්ස අවිදූරෙ දුබ්බණ්ණරූපා[2] පෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා ජනපදෙ වුත්ථවස්සා අට්ඨ ථෙරා සත්ථු දස්සනත්ථං සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තා තස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙ ඡායූදකසම්පන්නෙ අරඤ්ඤට්ඨානෙ වාසං උපගච්ඡිංසු. අථ සා පෙතී ථෙරානං අත්තානං දස්සෙසි. තෙසු සඞ්ඝත්ථෙරො තං පෙතිං

"නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි දුග්ගන්ධා පූති වායසි
මක්ඛිකාපරිකිණ්ණාව, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී?"ති

ගාථාය පටිපුච්ඡි.

තත්ථ "**නග්ගා**"ති: නිච්චොලා. "**දුබ්බණ්ණරූපාසී**"ති: විරූපෙන[3] අතිවිය බීභච්ඡදස්සනරූපෙන[4] සමන්නාගතා අසි. "**දුග්ගන්ධා**"ති: අනිට්ඨගන්ධං. "**පූති වායසී**"ති: සරීරතො කුණපගන්ධො වායති. "**මක්ඛිකාපරිකිණ්ණාවා**"ති:[5] නීලමක්ඛිකාහි සමන්තතො ආකිණ්ණා. "**කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී**"ති: කා නාම ත්වං එවරූපා ඉමස්මිං ඨානෙ තිට්ඨසි, ඉතො චිතො ච විචරසීති අත්ථො.

අථ සා පෙතී ථෙරෙන එවං පුට්ඨා අත්තානං පකාසෙන්තී සත්තානං සංවෙගං ජනෙන්තී

"අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

කාලෙන පඤ්ච පුත්තානි සායං පඤ්ච පුනාපරෙ
විජායිත්වාන ඛාදාමි තෙපි නා හොන්ති මෙ අලං.

පරිඩය්හති ධූමායති[6] ඛුදාය හදයං මම
පානීයං න ලභෙ පාතුං, පස්ස මං බ්‍යසනං ගත"න්ති

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**භදන්තෙ**"ති: ථෙරං ගාරවෙන ආලපති. "**දුග්ගතා**"ති: දුග්ගතිං ගතා. "**යමලොකිකා**"ති: යමලොකොති ලද්ධනාමෙන පෙතලොකො වුච්චති, තත්ථ පරියාපන්නභාවෙන විදිතා. "**ඉතො ගතා**"ති: ඉතො මනුස්සලොකතො පෙතලොකං උපපජ්ජනවසෙන ගතා, උපපන්නාති අත්ථො. "**කාලෙනා**"ති: රත්තියා

1. ම. නිවෙදෙසි.
2. ම. වුත්තරූපා.
3. සා. විරූපා.
4. ම. අතිවියජිගුච්ඡනරූපෙන.
5. ම. මක්ඛිකාහි පරිකිණ්ණාති.
6. සි. I & III. පරිදය්හති ධූපායති.

විභාතකාලෙ. භුම්මත්ථෙ හි එතං කරණවචනං. “**පඤ්ච පුත්තානි**”ති: පඤ්ච පුත්තෙ, ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන’හෙතං වුත්තං. “**සායං පඤ්ච පුනා පරෙ**”ති: සායණ්හකාලෙ පුන අපරෙ පඤ්ච පුත්තෙ ඛාදාමීති යොජනා. “**විජායිත්වාන**”ති: දිවසෙ දිවසෙ දස දස පුත්තෙ විජායිත්වා. “**තෙ’පි න හොන්ති මෙ අලං**”න්ති: තෙ’පි දසපුත්තා එකදිවසං මය්හං ඛුදා පටිඝාතාය අලං පරියත්තා න හොන්ති. ගාථා සුඛත්ථං හෙත්ථ නා ඉති දීඝං කත්වා වුත්තං. “**පරිඩය්හති ධූමායති[1] ඛුදාය හදයං මම**”ති: ඛුදාය ජිඝච්ඡාය බාධියමානාය මම හදයප්පදෙසො උදරග්ගිනා පරිතො[2] ඩය්හති ධූමායති සන්තප්පති. “**පානීයං න ලභෙ පාතු**”න්ති: පිපාසාභිභූතා තත්ථ තත්ථ විචරන්තී පානීයං පාතුං න ලභාමි. “**පස්ස මං බ්‍යසනං ගත**”න්ති: පෙතූපපත්තියා සාධාරණං අසාධාරණඤ්ච ඉමං ඊදිසං බ්‍යසනං උපගතං මං පස්ස භද්දන්තෙති අත්තනා අනුභවියමානං දුක්ඛං ථෙරස්ස පවෙදෙසි.[3] තං සුත්වා ථෙරො තාය කත කම්මං පුච්ඡන්තො

“කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං,
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පුත්තමංසානි ඛාදසී”ති

ගාථමාහ.

තත්ථ “**දුක්කට**”න්ති: දුච්චරිතං. “**කිස්ස කම්මවිපාකෙනා**”ති: කීදිසස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, කිං පාණාතිපාතස්ස උදාහු අදින්නාදානාදීසු අඤ්ඤතරස්සාති අත්ථො. කෙන කම්මවිපාකෙනාති කෙචි පඨන්ති. අථ සා පෙතී අත්තනා කතකම්මං ථෙරස්ස කථෙන්තී:-

“සපත්තී මෙ ගබ්භිනී ආසි තස්සා පාපං අචෙතයිං
සාහං පදුට්ඨමනසා අකරිං ගබ්භපාතනං.

තස්සා ද්වෙමාසිකො[4] ගබ්භො ලොහිතඤ්ඤෙව පග්ඝරි
තදස්සා මාතා කුපිතා මය්හං ඤාතී සමානයි.

සපථඤ්ච මං කාරෙසි පරිභාසාපයී ච මං
සාහං ඝොරඤ්ච සපථං මුසාවාදං අභාසිසං:

පුත්තමංසානි ඛාදාමි සචෙ තං පකතං මයා.
තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන[5] මුසාවාදස්ස චූභයං
පුත්තමංසානි ඛාදාමි පුබ්බලොහිතමක්ඛිතා”ති

ගාථායො අභාසි.

තත්ථ “**සපත්තී**”ති: සමානපතිකා ඉත්ථී වුච්චති. “**තස්සා පාපං අචෙතයි**”න්ති: තස්සා සපත්තියා පාපං ලුද්දකං කම්මං චෙතෙසිං[6]. “**පදුට්ඨමනසා**”ති: පදුට්ඨචිත්තා, පදුට්ඨෙන වා මනසා. “**ද්වෙමාසිකො**”ති:

1. සී. I & III පරිදය්හති ධූපායති.
2. ම. පරිසමන්තතො.
3. හා. පවෙදෙති.
4. සී. II & III. ද්වෙමාසියො.
5. හා. තස්ස කම්මවිපාකෙන.
6. සී. I. ම. අචෙතයිං.

වේමාසජාතො, පතිට්ඨිතො හුත්වා වේමාසිකො. "**ලොහිතඤ්ඤෙව පග්ඝරී**"ති: විපජ්ජමානො රුධිරඤ්ඤෙව හුත්වා විස්සන්දි. "**තදස්සා මාතා කුපිතා මය්හං ඤාතී සමානයී**"ති: තදා අස්සා සපත්තියා මාතා මය්හං කුපිතා අත්තනො ඤාතකෙ සමොධානෙසි. 'තතස්සා'ති වා පාඨො. තතො අස්සාති පදවිභාගො. "**සපථ**"න්ති: සච්චාපනං.[1] "**පරිභාසාපයී**"ති: භයෙන තජ්ජාපෙසි. "**සපථං මුසාවාදං අභාසිස**"න්ති: සචෙ තං මයා කතං ඊදිසී භවෙය්‍යන්ති කතමෙව පාපං අකතං කත්වා දස්සෙන්තී[2] මුසාවාදං අභූතං සපථං අභාසිං. "**පුත්තමංසානි ඛාදාමි සචෙ තං පකතං මයා**"ති: ඉදං තදා සපථස්ස කතාකාරදස්සනං; යදි එතං ගබ්භපාතනපාපං මයා කතං, ආයති පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියං මය්හං පුත්තමංසානි යෙව ඛාදෙය්‍යන්ති අත්ථො. "**තස්ස කම්මස්සා**"ති: තස්ස ගබ්භපාතනවසෙන පවත්තස්ස පාණාතිපාතකම්මස්ස "**මුසාවාදස්ස චා**"ති: මුසාවාදකම්මස්ස ච.. "**උභය**"න්ති: උභයස්සාපි කම්මස්ස උභයෙන විපාකෙන. කරණත්ථෙ හිදං පච්චත්තවචනං. "**පුබ්බලොහිතමක්ඛිතා**"ති: පසවනවසෙන පරිභුඤ්ජනවසෙන ච පුබ්බෙන ච ලොහිතෙන ච මක්ඛිතා හුත්වා පුත්තමංසානි ඛාදාමීති යොජනා.

එවං සා පෙතී අත්තනො කම්මවිපාකං පවෙදෙත්වා පුන ථෙරං එවමාහ: "අහං භන්තෙ ඉමස්මිං යෙව ගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස භරියා හුත්වා ඉස්සාපකතා හුත්වා පාපකම්මං කත්වා එවං පෙතයොනියං නිබ්බත්තා. සාධු භන්තෙ තස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහං ගච්ඡථ, සො තුම්හාකං දානං දස්සති තං දක්ඛිණං මය්හං උද්දිසාපෙය්‍යාථ එවං මෙ ඉතො පෙතලොකතො මුත්ති භවිස්සතී"ති. ථෙරා තං සුත්වා තං අනුකම්පමානා උළුම්පසභාවසණ්ඨිතා තස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. කුටුම්බිකො ථෙරෙ දිස්වා සඤ්ජාතපසාදො පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තානි ගහෙත්වා ථෙරෙ ආසනෙසු නිසීදාපෙත්වා පණීතං ආහාරං භොජෙතුං ආරභි. ථෙරා තං පවත්තිං කුටුම්බිකස්ස ආරොචෙත්වා තං දානං තස්සා පෙතියා උද්දිසාපෙසුං. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව සා පෙතී තතො දුක්ඛතො අපෙතා උළාරසම්පත්තිං පටිලභිත්වා රත්තියං කුටුම්බිකස්ස අත්තානං දස්සෙසි. අථ ථෙරා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො පටිලද්ධසංවෙගො ඉස්සාමච්ඡෙරතො පටිවිරමි. එවං සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

පඤ්චපුත්තඛාදකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I සපථං.   2. සී. I. & III. දස්සෙසි.

1. 7.

"**නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසී**"ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ සත්තපුත්තඛාදකපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං පඨමවයෙ ඨිතා රූපසම්පන්නා සීලාචාරගුණසමන්නාගතා. තෙසං මාතා පුත්තවතී අහන්ති පුත්තවසෙන භත්තාරං අතිමඤ්ඤති. සො භරියාය අවමානිතො නිබ්බින්නමානසො අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා නචිරෙනෙව ගබ්භිනී අහොසි. අථස්ස ජෙට්ඨභරියා ඉස්සාපකතා අඤ්ඤතරං වෙජ්ජං[1] ආමිසෙන උපලාපෙත්වා තෙන තස්සා තෙමාසිකං ගබ්භං පාතෙසි. අථ සා[2] ඤාතීහි ච භත්තුනා ච "තයා ඉමිස්සා ගබ්භො පාතිතො"ති පුට්ඨා නාහං පාතෙසින්ති මුසා වත්වා තෙහි අසද්දහන්තෙහි "සපථං කරොහී"ති වුත්තා "සායං පාතං සත්ත සත්ත පුත්තෙ විජායිත්වා පුත්තමංසානි ඛාදාමි, නිච්චං දුග්ගන්ධා ච මක්ඛිකා පරිකිණ්ණා ච භවෙය්‍ය"න්ති සපථං අකාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තස්ස ගබ්භපාතනස්ස මුසාවාදස්ස ච ඵලෙනෙව පෙතයොනියං නිබ්බත්තා[3] වුත්තනයෙනෙව පුත්තමංසානි ඛාදන්තී තස්සෙව ගාමස්ස අවිදූරෙ විචරති. තෙන ච සමයෙන සම්බහුලා ථෙරා ගාමකාවාසෙ වුත්ථවස්සා භගවන්තං දස්සනාය සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තා තස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං පදෙසෙ රත්තියං වාසං කප්පෙසුං. අථ සා පෙතී තෙසං ථෙරානං අත්තානං දස්සෙසි. තං මහාථෙරො:–

"නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි දුග්ගන්ධා පූති වායසි
මක්ඛිකා පරිකිණ්ණාව කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී"ති

ගාථාය පුච්ඡි. සා ථෙරෙන පුට්ඨා

"අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

කාලෙන සත්ත පුත්තානි සායං සත්ත පුනාපරෙ
විජායිත්වාන ඛාදාමි තෙපි නා හොන්ති මෙ අලං.

පරිඩය්හති ධූමායති ඛුදාය හදයං මම
නිබ්බුතිං[4] නාධිගච්ඡාමි අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙ"ති

තීහි ගාථාහි පච්චවචනං අදාසි.

තත්ථ "**නිබ්බුති**"න්ති: ඛුප්පිපාසා දුක්ඛස්ස වූපසමනං. "**නාධිගච්ඡාමී**"ති: න ලභාමි. **අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙ**"ති: අතිඋණ්හෙ ආතපෙ අග්ගිනා ඩය්හමානා විය නිබ්බුතිං නාධිගච්ඡාමී'ති යොජනා. තං සුත්වා මහාථෙරො තාය කතකම්මං පුච්ඡන්තො:–

"කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පුත්තමංසානි ඛාදසී"ති

1. ම. විජ්ජාවාදිකං.
2. ම. අථස්සා.
3. ම. නිබ්බත්තිත්වා.
4. සී. III. නිවුත්තිං.

ගාථමාහ. අථ සා පෙතී අත්තනො පෙතලොකූපපත්තිං ච පුත්තමංස ඛාදනකාරණඤ්ච[1] කථෙන්තී ඉමා ගාථා අභාසි:

“අහු මය්හං දුවෙ පුත්තා උභො සම්පත්තයොබ්බනා
සාහං පුත්තබලූපෙතා සාමිකං අතිමඤ්ඤිසං.[2]

තතො මෙ සාමිකො කුද්ධො සපත්තිං අඤ්ඤමානයි,
සා ච ගබ්භං අලභිත්ථ තස්සා පාපං අචෙතයිං.

සාහං පදුට්ඨමනසා අකරිං ගබ්භපාතනං,
තස්සා තෙමාසිකො ගබ්භො පූතිලොහිතකො[3] පති.

තද’ස්සා මාතා කුපිතා මය්හං ඤාතී සමානයි,
සපථඤ්ච මං කාරෙසි පරිභාසාපයී ච මං.

සා’හං ඝොරඤ්ච සපථං මුසාවාදං අභාසිසං:
පුත්තමංසානි ඛාදාමි සචෙ තං පකතං මයා.

තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන මුසාවාදස්ස චූ’භයං
පුත්තමංසානි ඛාදාමි පුබ්බලොහිතමක්ඛිතා”ති.

තත්ථ “**පුත්තබලූපෙතා**”ති: පුත්තබලෙන උපෙතා, පුත්තානං වසෙන ලද්ධබලා. “**අතිමඤ්ඤිස**”න්ති:[2] අතික්කමිත්වා මඤ්ඤිං. “**පූතිලොහිතකො පති**”ති[3]: කුණපලොහිතං හුත්වා ගබ්භො පරිපති. සෙසං සබ්බං අනන්තරසදිසමෙව. තත්ථ අට්ඨ ථෙරා ඉධ සම්බහුලා, තත්ථ පඤ්ච පුත්තා ඉධ සත්තාති අයමෙව විසෙසො. එවං සා පෙතී අත්තනො කම්මං පවෙදෙත්වා පුන මහාථෙරං එවමාහ: “අහං භන්තෙ ඉමස්මිංයෙව ගාමෙ අසුකස්ස කුටුම්බිකස්ස භරියා හුත්වා ඉස්සාපකතා පාපකම්මං කත්වා එවං පෙතයොනියං නිබ්බත්තා. සාධු භන්තෙ තස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහං ගච්ඡථ, සො තුම්හාකං දානං දස්සති, තං මය්හං දක්ඛිණං උද්දිසාපෙය්‍යාථ, එවං පෙතලොකතො මුත්ති භවිස්සතී”ති. ථෙරා තං සුත්වා අනුකම්පමානා උල්ලුම්පන සභාවසණ්ඨිතා තස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. කුටුම්බිකො ථෙරෙ දිස්වා සඤ්ජාතපසාදො පච්චුග්ගන්ත්වා ථෙරෙ ආසනෙසු නිසීදාපෙත්වා පණීතං ආහාරං භොජෙතුං ආරභි. ථෙරා තං පවත්තිං කුටුම්බිකස්ස ආරොචෙත්වා තං දානං තස්සා පෙතියා උද්දිසාපෙසුං. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව සා පෙතී තතො දුක්ඛතො අපෙතා උළාර සම්පත්තිං පටිලභිත්වා කුටුම්බිකස්ස අත්තානං දස්සෙසි. අථ ථෙරා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සත්ත පුත්තඛාදක පෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. සා. පුත්තානං ච ඛාදකකාරණං. 2. සා. ම. අතිමඤ්ඤිහං. 3. ම. පුබ්බලොහිතකො.

1. 8.

"කිංනු උම්මත්තරූපොව"ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මතපිතිකං[1] කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස පිතා කාලමකාසි. සො පිතුමරණෙන සොකසන්තාපපමිත හදයො පරිදෙවමානො[2] උම්මත්තකො විය විචරන්තො යං යං පස්සති තං තං පුච්ඡති: "අපි මෙ පිතරං පස්සථා"ති. න කොචි තස්ස සොකං විනොදෙතුං අසක්ඛි. තස්ස පන හදයෙ ඝටෙ පදීපො විය සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයො පජ්ජලති. සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං දිස්වා "ඉමස්ස අතීතකාරණං ආහරිත්වා සොකං වූපසමෙත්වා සොතාපත්තිඵලං දාතුං වට්ටතී"ති චින්තෙත්වා පුනදිවසෙ පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස ඝරද්වාරං අගමාසි. සො "සත්ථා ආගතො"ති සුත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා සත්ථාරං ගෙහං පවෙසෙත්වා සත්ථරි පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසින්නෙ සයං භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො "කිං භන්තෙ මය්හං පිතු ගතට්ඨානං ජානාථා"ති ආහ. අථ නං සත්ථා "උපාසක කිං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පිතරං පුච්ඡසි උදාහු අතීතෙ"ති ආහ. සො තං වචනං සුත්වා "බහූ කිර' මය්හං පිතරො"ති තනුභූතසොකො ථොකං මජ්ඣත්තතං පටිලභි. අථ'ස්ස සත්ථා සොකවිනොදනත්ථං ධම්මිං කථං කත්වා අපගතසොකං කල්ලචිත්තං විදිත්වා සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා විහාරං අගමාසි. අථ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං: "පස්සථා'වුසො බුද්ධානුභාවං, තථා සොකපරෙතො පරමසොකො[3] උපාසකො ඛණෙනෙව භගවතා සොතාපත්තිඵලෙ විනීතො"ති. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො "කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නා"ති පුච්ඡි. භික්ඛූ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසුං. සත්ථා "න භික්ඛවෙ ඉදානෙව මයා ඉමස්ස සොකො අපනීතො, පුබ්බෙපි අපනීතො යෙවා"ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි:–

අතීතෙ බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්ස ගහපතිකස්ස පිතා කාලමකාසි. සො පිතුමරණෙන සොකපරිදෙවසමාපන්නො අස්සුමුඛො උරත්තාළිං කන්දන්තො තස්ස චිතකං[4] පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස පුත්තො සුජාතො නාම කුමාරො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො බුද්ධිසම්පන්නො පිතුසොකවිනයනූපායං චින්තෙන්තො එකදිවසං බහිනගරෙ මතං ගොණං දිස්වා තිණඤ්ච පානීයඤ්ච ආහරිත්වා තස්ස පුරතො ඨපෙත්වා කබලං දෙන්තො තං ජීවමානං විය ආණාපෙන්තො "ඛාද ඛාද පිව පිවා"ති වදන්තො අට්ඨාසි. ආගතාගතා තං දිස්වා

---

1. සී. I. III. මතපෙතිකං.
2. සී. I. II & III. සොකසන්තාපපමානසො හදයපරිදය්හමානො.
3. ම. පරිදෙවසමාපන්නො.
4. සී. I. II. & III. නා. උරත්තාළිං කරොන්තො තතො චිතකං.

"සමම සුජාත කිං ත්වං උම්මත්තකො ජාතොසි යො ත්වං මතස්ස ගොණස්ස තිණොදකං උපනෙසී"ති වදන්ති. සො න කිඤ්චි පටිවදති. මනුස්සා තස්ස පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා "පුත්තො තෙ උම්මත්තකො ජාතො මතගොණස්ස තිණොදකං දෙතී"ති ආහංසු. තං සුත්වාව කුටුම්බිකස්ස පිතරං ආරබ්භ ඨිතො සොකො අපගතො "මය්හං කිර පුත්තො උම්මත්තකො ජාතො"ති සොකසමප්පිතචිත්තෙන වෙගෙන ගන්ත්වා "න නු ත්වං සුජාත පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො බුද්ධිසම්පන්නො කස්මා මත ගොණස්ස තිණොදකං දෙසී"ති චොදෙන්තො

"කින්නු උම්මත්තරූපොව ලායිත්වා හරිතං තිණං,
ඛාද ඛාදාති ලපසි ගතසත්තං[1] ජරග්ගවං.
න හි අන්නෙන පානෙන මතො ගොණො සමුට්ඨහෙ,
ත්වංසි බාලො ච දුම්මෙධො යථා තඤ්ඤොව දුම්මතී"ති.[2]

ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ "කින්නූ"ති: පුච්ඡාවචනං. "උම්මත්තරූපොවා"ති: උම්මත්තකසභාවො විය, චිත්තක්ඛෙපං පත්තො විය. "ලායිත්වා"ති: ලවිත්වා. "හරිතං තිණ"න්ති: අල්ලතිණං. "ලපසී"ති: විලපසි. "ගතසත්ත"න්ති: ගතසත්තං විගතජීවිතං. "ජරග්ගව"න්ති: බලිවද්දං ජිණ්ණගොණං. "අන්නෙන පානෙනා"ති: තයා දින්නෙන හරිතතිණෙන වා පානීයෙන වා. "මතො ගොණො න හි සමුට්ඨහෙ"ති: කාලකතො ගොණො ලද්ධජීවිතො හුත්වා න හි සමුට්ඨහෙය්‍ය. "ත්වංසි බාලො ච දුම්මෙධො"ති: ත්වං බාල්‍යයොගතො බාලො මෙධාසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය අභාවතො දුම්මෙධො අසි. "යථා තං'ඤ්ඤොව දුම්මතී"ති යථා තං අඤ්ඤො නිප්පඤ්ඤො ඉව විප්පලපෙය්‍ය, එවං ත්වං නිරත්ථකං විප්පල පසී'ති අත්ථො. 'යථාත'න්ති: නිපාතමත්තං. 'අඤ්ඤොවා දුම්මතී'ති: ත්වං පඤ්ඤවා'පි සමානො අඤ්ඤො උම්මත්ත[3]පුග්ගලොවිය උම්මුඛො හුත්වා විප්පලපසීති අත්ථො. තං සුත්වා සුජාතො පිතරං සඤ්ඤා පෙතුං අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො ගාථාද්වයං අභාසි:-

"ඉමෙ පාදා ඉදං සීසං අයං කායො සවාලධි
නෙත්තා තථෙව තිට්ඨන්ති අයං ගොණො සමුට්ඨහෙ.
නා'ය්‍යකස්ස හත්ථපාදා කායො සීසඤ්ච දිස්සති,
රුදං මත්තිකථූපස්මිං න නු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මතී"ති.

තස්සත්ථො: ඉමස්ස ගොණස්ස ඉමෙ චත්තාරො පාදා, ඉදං දුන්දුභි සදිසං සීසං, සහ වාලධිනා වත්තතී'ති සවාලධි අයං කායො ඉමානි ච නෙත්තානි නයනානි යථා මරණතො පුබ්බෙ තථෙව අභින්නා[4]සණ්ඨා

1. සී. II. III. මතං සත්තං.
2. ම. යථා අඤ්ඤොව දුම්මති.
3. සා. ම. සී. II. දුම්මති.
4. සා. අභින්නව.

තානි තිට්ඨන්ති. "අයං ගොණො සමුට්ඨහෙ"ති: ඉමස්මා කාරණා අයං ගොණො සමුට්ඨහෙය්‍ය සමුත්තිට්ඨෙය්‍යාති මම චිත්තං භවෙය්‍ය. මඤ්ඤෙ ගොණො සමුට්ඨහෙති කෙචි පඨන්ති, තෙන කාරණෙන අයං ගොණො සහසාපි තායං සමුට්ඨහෙය්‍යාති අහං මඤ්ඤෙය්‍යං, එවං මෙ සඤ්ඤා සම්භවෙය්‍යා'ති අධිප්පායො. "අය්‍යකස්ස පන මය්හං පිතා මහස්ස න හත්ථපාදා තායො සීසං වා දිස්සති, කෙවලං පන තස්ස අට්ඨිකානි පක්ඛිපිත්වා කතෙ මත්තිකාමයෙ ථූපෙ රුදන්තො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන තාත ත්වඤ්ඤෙව දුම්මති නිප්පඤ්ඤො, භිජ්ජනධම්මා සඞ්ඛාරා භිජ්ජන්ති, තත්ථ විජානන්තං කා පරිදෙවනා"ති පිතු ධම්මං කථෙසි. තං සුත්වා බොධිසත්තස්ස පිතා "මම පුත්තො පණ්ඩිතො මං සඤ්ඤාපෙතුං ඉමං කම්මං අකාසී"ති චින්තෙත්වා "තාත සුජාත සබ්බෙ'පි සත්තා මරණධම්මා"ති අඤ්ඤාතමෙතං, ඉතො පට්ඨාය න සොචිස්සාමි සොකහරණසමත්ථෙන නාම තාදිසෙනෙව භවිතබ්බ"න්ති පුත්තං පසංසන්තො චතස්සො ගාථායො අභාසි.

"ආදිත්තං වත මං සන්තං ඝතසිත්තංව පාවකං
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

අබ්බූළ්හං වත මෙ සල්ලං සොකං හදයනිස්සිතං
යො මෙ සොකපරෙතස්ස පිතුසොකං අපානුදි.

ස්වා'හං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො
න සොචාමි න රොදාමි තව සුත්වාන මාණව.

එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා යෙ හොන්ති අනුකම්පකා
විනිවත්තයන්ති[1] සොකම්හා සුජාතො පිතරං යථා"ති.

තත්ථ "**ආදිත්ත**"න්ති: සොකග්ගිනා පදිත්තං ජලිතං. "**සන්ත**"න්ති: සමානං. "**පාවක**"න්ති: අග්ගිං. "**වාරිනා විය ඔසිඤ්ච**"න්ති: උදකෙන ආසිඤ්චන්තො විය. "**සබ්බං නිබ්බාපයෙ දර**"න්ති: සබ්බං චිත්තදරථං නිබ්බාපෙති. "**අබ්බූළ්හං වතා**"ති: නීහරිතං. "**සල්ල**"න්ති: සොකසල්ලං. "**හදයනිස්සිත**"න්ති: චිත්තසන්නිස්සිතසල්ලභූතං. "**සොකපරෙතස්සා**"ති: සොකා'භිභූතස්ස. "**පිතුසොක**"න්ති: පිතරං ආරබ්භ උප්පන්නසොකං. "**අපානුදී**"ති: අපනෙසි. "**තව සුත්වාන මාණවා**"ති: කුමාර තව වචනං සුත්වා ඉදානි පන න සොචාමි න රොදාමි. "**සුජාතො පිතරං යථා**"ති: යථා අයං සුජාතො අත්තනො පිතරං සොකතො විනිවත්තෙසි එවං අඤ්ඤෙ'පි යෙ අනුකම්පකා අනුග්ගහණසීලා හොන්ති තෙ සප්පඤ්ඤා එවං කරොන්ති, පිතූනං අඤ්ඤෙසඤ්ච උපකාරං කරොන්තී'ති අත්ථො.

1. හා. විනිවත්තන්ති.

මාණවස්ස වචනං සුත්වා පිතා අපගතසොකො හුත්වා සීසං නහායිත්වා භුඤ්ජිත්වා කම්මන්තෙ පවත්තෙත්වා කාලං කත්වා සග්ගපරායනො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා තෙසං භික්ඛූනං සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීසු පතිට්ඨහිංසු. තදා සුජාතො ලොකනාථො අහොසීති.

ගොණපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 9.

"ගූථඤ්ච මුත්තං රුධිරඤ්ච පුබ්බ"න්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙසකාරපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. බාරසමත්තා කිර භික්ඛූ සත්ථුසන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වසනට්ඨානං[1] වීමංසන්තා උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය අඤ්ඤතරං ඡායූදකසම්පන්නං රමණීයං අරඤ්ඤායතනං චෙව තස්සෙව නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ ගොචරගාමං ච දිස්වා තත්ථ එකරත්තිං වසිත්වා දුතියදිවසෙ ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තත්ථ ච එකාදස පෙසකාරකා පටිවසන්ති, තෙ තෙ භික්ඛූ දිස්වා සඤ්ජාතසොමනස්සා හුත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහං නෙත්වා පණීතෙනාහාරෙන පරිවිසිත්වා ආහංසු: "කුහිං භන්තෙ ගච්ඡථා"ති. "යත්ථ අම්හාකං ඵාසුකං තත්ථ ගමිස්සාමා"ති. "යදි එවං භන්තෙ ඉධෙව වසිතබ්බ"න්ති වස්සූපගමනං යාචිංසු. භික්ඛූ සම්පටිච්ඡිංසු. උපාසකා තෙසං තත්ථ අරඤ්ඤෙ කුටිකායො කාරෙත්වා අදංසු. භික්ඛූ තත්ථ වස්සං උපගච්ඡිංසු. තත්ථ ජෙට්ඨපෙසකාරකො ද්වෙ භික්ඛූ චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහි. ඉතරෙ එකෙකං භික්ඛුං උපට්ඨහිංසු.[2] ජෙට්ඨපෙසකාරස්ස භරියා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡරිනී භික්ඛූ න සක්කච්චං උපට්ඨාති.[3] සො තං දිස්වා තස්සායෙව කනිට්ඨභගිනිං ආනෙත්වා අත්තනො ගෙහෙ ඉස්සරියං නිය්‍යාදෙසි. සා සද්ධා සම්පන්නා හුත්වා සක්කච්චං භික්ඛූ පටිජග්ගි. තෙ-සබ්බෙ පෙසකාරකා වස්සං වුත්ථානං භික්ඛූනං එකෙකස්ස එකෙකං සාටකං අදංසු. තත්ථ මච්ඡරිනී ජෙට්ඨපෙසකාරස්ස භරියා පදුට්ඨචිත්තා අත්තනො සාමිකං පරිභාසි: "යං තයා සමණානං සක්‍යපුත්තියානං ඥතං දින්නං අන්නපානං තං තෙ පරලොකෙ ගූථමුත්තං පුබ්බලොහිතඤ්ච හුත්වා නිබ්බත්තතු, සාටකා පජ්ජලිතඅයොමයපට්ටා හොන්තූ"ති. තත්ථ ජෙට්ඨපෙසකාරො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා විඤ්ඣාටවියං ආනුභාවසම්පන්නරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස පන කද

1 ම. වසනයොග්ගට්ඨානං. 2. ස්‍යා. ඉතරෙසං එකෙකො එකෙකං භික්ඛුං උපට්ඨහි.
3. ස්‍යා. සී I II & III. උපට්ඨාසි.

රියා භරියා කාලං කත්වා තස්සෙව වසනට්ඨානස්ස අවිදූරෙ පෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. සා නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතා තස්ස භුම්මදෙවස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආහ: "අහං සාමි නිච්චොලා අතිවිය ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතා විචරාමි, දෙහි මෙ වත්ථං අන්නපානඤ්චා"ති. සො තස්සා දිබ්බං උළාරං අන්නපානං උපනෙසි. තං තාය ගහිතමත්තමෙව ගූථමුත්තං පුබ්බලොහිතඤ්ච සම්පජ්ජති, සාටකඤ්ච දින්නං තාය පරිදහිතං පජ්ජලිතඅයොමයපට්ටං හොති, සා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තී තං ඡඩ්ඩෙත්වා කන්දන්තී විචරති.

තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු වුත්ථවස්සො සත්ථාරං වන්දිතුං ගච්ඡන්තො මහතා සත්ථෙන සද්ධිං විඤ්ඣාටවිං පටිපජ්ජි. සත්ථිකා රත්තිං මග්ගං ගන්ත්වා දිවා වනෙ සන්දච්ඡායුදකසම්පන්නං පදෙසං දිස්වා යොග්ගානි මුඤ්චිත්වා මුහුත්තං විස්සමිංසු. භික්ඛු පන විවෙකකාමතාය ථොකං අපක්කමිත්වා අඤ්ඤතරස්ස සන්දච්ඡායස්ස වනගහනපටිච්ඡන්නස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ සංඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා නිපන්නො රත්තියං මග්ගාගමනපරිස්සමෙන කිලන්තකායො නිද්දං උපගච්ඡි සත්ථිකා විස්සමිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. සො භික්ඛු න පටිබුජ්ඣි. අථ සායන්හසමයෙ උට්ඨහිත්වා සත්ථිකෙ අපස්සන්තො අඤ්ඤතරං කුම්මග්ගං[1] පටිපජ්ජිත්වා අනුක්කමෙන තස්සා දෙවතාය වසනට්ඨානං සම්පාපුණි. අථ සො දෙවපුත්තො තං දිස්වා මනුස්සරූපෙන උපගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා අත්තනො විමානං පවෙසෙත්වා පාදබ්භඤ්ජනාදීනි දත්වා පයිරුපාසන්තො නිසීදි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සා පෙතී ආගන්ත්වා "දෙහි මෙ සාමි අන්නපානං සාටකඤ්චා"ති ආහ. සො තස්සා තානි අදාසි. තානි ච තාය ගහිතමත්තානි ගූථමුත්තපුබ්බලොහිත පජ්ජලිතඅයොපට්ටායෙව අහෙසුං. සො භික්ඛු තං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො තං දෙවපුත්තං

"ගූථඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං
පරිභුඤ්ජති කිස්ස අයං විපාකො
අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරී
යා සබ්බදා ලොහිතපුබ්බභක්ඛා.

නවානි වත්ථානි සුභානි චෙව මුදූනි සුද්ධානි ච ලොමසානි
දින්නානිමිස්සා කිතකා භවන්ති අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරී"ති

ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි.

තත්ථ "කිස්ස අයං විපාකො"ති: කීදිසස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො යං එසා ඉදානි පච්චනුභවති. "අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරී"ති: අයං ඉත්ථී කිං නු ඛො කම්මං පුබ්බෙ අකාසි. "යා සබ්බදා ලොහිත පුබ්බභක්ඛා"ති: යා ච සබ්බකාලං රුහිරපුබ්බමෙව භක්ඛති පරිභුඤ්ජති. "නවානී"ති: පච්චග්ඝානි තාවදෙව පාතුභූතානි. "සුභානී"ති:

1. ස්‍යා. උම්මග්ගං.

සුන්දරන්ති දස්සනීයන්ති. “මුදූනී”ති: සුඛසම්ඵස්සානි. “සුභානී”ති: පරිසුද්ධ වණ්ණානි. “ලොමසානී”ති: සලොමකානි සුඛසම්ඵස්සානි සුන්දරන්ති අත්ථො. “දිස්සනාභිමිස්සා කිතකා භවන්තී”ති: කිතක කණ්ටක සදිසානි ලොහපට්ට සදිසානි භවන්ති. කිටකා භවන්තීති වා පාඨො, ඛාදකපංසුකවණ්ණානීති භවන්තීති අත්ථො. එවං සො දෙවපුත්තො තෙන භික්ඛුනා පුට්ඨො තාය පුරිමජාතියා කතකම්මං පකාසෙන්තො ඡ ගාථා අභාසි.

“භරියා මමෙසා අහු භද්දන්තෙ අදායිකා මච්ඡරිනී කදරියා,
සා මං දදන්තං සමණබ්‍රාහ්මණානං අක්කොසති පරිභාසන්තී ච:
ගූථඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං පරිභුඤ්ජ ත්වං අසුචිං සබ්බකාලං,
එතඤ්ච තෙ පරලොකස්මිං හොතු වත්ථඤ්ච තෙ කිතකා භවන්තු.
එතාදිසං දුච්චරිතං චරිත්වා ඉධාගතා චිරරත්තාය ඛාදතී”ති.

තත්ථ “අදායිකා”ති: කස්සචි කිඤ්චිපි අදානසීලා. “මච්ඡරිනී කදරියා”ති: පඨමං මච්ඡරමලස්ස සභාවෙන මච්ඡරිනී තාය ච පුනප්පුන ආසෙවනතාය ථද්ධමච්ඡරිනී තාය කදරියා අහුති යොජනා. ඉදානි තස්සා තමෙව කදරියතං දස්සෙන්තො සා මං දදන්තන්ති ආදිමාහ.

තත්ථ “එතාදිස”න්ති: එවරූපං යථා වුත්තවචීදුච්චරිතාදිං චරිත්වා. “ඉධාගතා”ති: ඉමං පෙතලොකං ආගතා පෙතත්තභාවං උපගතා. “චිරරත්තාය ඛාදතී”ති: චිරකාලං ගූථාදිමෙව ඛාදති. තස්සා හි යෙනාකාරෙන අක්කොසනෙනාකාරෙන පවත්තමානම්පි ඵලං යං උද්දිස්ස අක්කොසිතං තතො අඤ්ඤත්ථ පඨවියා මත්ථකසඞ්ඛාතෙ මත්ථකෙ අසනිපාතං විය අත්තනො උපරි පතති. එවං සො දෙවපුත්තො තාය පුබ්බෙ කතකම්මං කථෙත්වා පුන තං භික්ඛුං ආහ: “අත්ථි පන භන්තෙ කොචි උපායො ඉමං පෙතලොකතො මොචෙතු”න්ති? “අත්ථී”ති වුත්තෙ “කථෙථ භන්තෙ”ති. “යදි භගවතො වා අරියසඞ්ඝස්ස වා එකස්සෙව වා භික්ඛුනො දානං දත්වා ඉමිස්සා උද්දිසිස්සති, අයඤ්ච තං අනුමොදති, එවමෙතිස්සා ඉතො දුක්ඛතො මුත්ති භවිස්සතී”ති. තං සුත්වා දෙවපුත්තො තස්ස භික්ඛුනො පණීතං අන්නපානං දත්වා තං දක්ඛිණං තස්සා පෙතියා අදිසි. තාවදෙව සා පෙතී සුඛිතා පීණින්ද්‍රියා දිබ්බාහාරස්ස තිත්තා අහොසි. පුන තස්සෙව භික්ඛුනො හත්ථෙ දිබ්බසාටකයුගං භගවන්තං උද්දිස්ස දත්වා තං දක්ඛිණං පෙතියා අදිසි. තාවදෙව සා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා දිබ්බාලඞ්කාරභූසිතා සබ්බකාමසමිද්ධා දෙවච්ඡරාපටිභාගා අහොසි. සො ච භික්ඛු තස්ස දෙවපුත්තස්ස ඉද්ධියා තදහෙව සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා භගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා වන්දිත්වා තං සාටකයුගං දත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. භගවාපි තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා ධම්මදෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

මහාපෙසකාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1 10.

"කා නු අන්තොවිමානස්මි"න්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං ඛල්ලාටියපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසියං අඤ්ඤතරා රූපූපජීවිනී ඉත්ථී අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතා අතිමනොහරකෙසකලාපා අහොසි. තස්සා හි කෙසා නීලා දීඝා තනු මුදූ සිනිද්ධා වෙල්ලිතග්ගා විහත්ථග්ගාහා විසංසට්ඨා යාව මෙඛලාකලාපා ඔලම්බන්ති. තං තස්සා කෙසසොභං දිස්වා තරුණජනා[1] යෙභුය්‍යෙන තස්සං පටිබද්ධචිත්තා අහෙසුං.[2] අථස්සා තං කෙසසොභං අසහමානා ඉස්සාපකතා කතිපයා ඉත්ථියො සම්මන්තෙත්වා තස්සා එව පරිචාරිකං දාසිං ආමිසෙන උපලාපෙත්වා නහාය තස්සා කෙසූපඝාතනං භෙසජ්ජං දාපෙසුං. සා කිර දාසී තං භෙසජ්ජං නහානියචුණ්ණෙන සද්ධිං පයොජෙත්වා ගඞ්ගාය නදියා නහානකාලෙ තස්සා අදාසි. සා තෙන කෙසෙ සමූලෙ තෙමෙත්වා උදකෙ නිමුජ්ජි. නිමුජ්ජිතමත්තායෙව කෙසා සමූලා පරිපතිංසු. සීසං තස්සා තිත්තකලාබුසදිසං අහොසි. අථ සා සබ්බසො විලූනකෙසා ලුඤ්චිතමත්ථකා කපොතී විය විරූපා හුත්වා ලජ්ජාය අන්තොනගරං පවිසිතුං අසක්කොන්තී වත්ථෙන සීසං වෙඨෙත්වා බහිනගරෙ අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ වාසං කප්පෙන්තී කතිපාහච්චයෙන අපගතලජ්ජා තිලානි පීළෙත්වා තෙලවාණිජ්ජං සුරාවාණිජ්ජඤ්ච කරොන්තී ජීවිකං කප්පෙසි. සා එකදිවසං පීසු තීසු මනුස්සෙසු සුරාමදමත්තෙසු නිද්දං ඔක්කන්තෙසු සිථිලීභූතානි තෙසං නිවත්ථවත්ථානි අවහරි. අථෙක දිවසං සා එකං ඛීණාසවත්ථෙරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තා අත්තනො ඝරං නෙත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා තෙලසංසට්ඨං දොණිනිම්මජ්ජනං පිඤ්ඤාක[3] මදාසි. සො තස්සා අනුකම්පාය තං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. සා පසන්නමානසා උපරි ඡත්තං ධාරියමානා අට්ඨාසි. සො ච ථෙරො තස්සා චිත්තං සම්පහංසෙන්තො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා ච ඉත්ථී අනුමොදනකාලෙයෙව "මය්හං කෙසා දීඝා තනූ සිනිද්ධා මුදූ වෙල්ලිතග්ගා හොන්තූ"ති පත්ථනං අකාසි.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පුඤ්ඤාපුඤ්ඤකම්මානං නිස්සන්දෙන[4] සමුද්දමජ්ඣෙ කනකවිමානෙ එකිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා කෙසා පත්ථිතාකාරායෙව සම්පජ්ජිංසු. මනුස්සානං සාටකාවහරණෙන පන නග්ගා අහොසි. සා තස්මිං කනකවිමානෙ පුනප්පුනං උප්පජ්ජමානා එකං බුද්ධන්තරං නග්ගා හුත්වා වීතිනාමෙසි.

අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුපුබ්බෙන ගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසිනො

---

1. ම. ජනො.
2. ම. චිත්තා අහොසි.
3. සී. II. III. කා. පිඤ්ඤජක.
4. ම. පුඤ්ඤාපුඤ්ඤමිස්සකකම්මස්ස [ඵලෙන.

සත්තමත්තා[1] වාණිජා සුවණ්ණභූමිං උද්දිස්ස නාවාය මහාසමුද්දං ඔතරිංසු. තෙහි ආරූළ්හනාවා විසමවාතවෙගුක්ඛිත්තා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තී තං පදෙසං අගමාසි. අථ සා විමානපෙතී සහවිමානෙන තෙසං අත්තානං දස්සෙසි. තං දිස්වා ජෙට්ඨවාණිජො පුච්ඡන්තො:

"කා නු අන්තොවිමානස්මිං තිට්ඨන්ති නූපනික්ඛමි
උපනික්ඛමස්සු භද්දෙ ත්වං[2] පස්සාම තං මහිද්ධික"න්ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "කා නු අන්තො විමානස්මිං තිට්ඨන්තී"ති: විමානස්ස අන්තො අබ්භන්තරෙ තිට්ඨන්ති කා නු ත්වං කිං මනුස්සිත්ථී උදාහු අමනුස්සිත්ථීති පුච්ඡති. "නූපනික්ඛමී"ති: විමානතො න නික්ඛමි. "උපනික්ඛමස්සු භද්දෙ ත්වං[2] පස්සාම තං මහිද්ධික"න්ති: භද්දෙ තං මහිද්ධිකං පස්සාම දට්ඨුකාමම්හා, තස්මා විමානතො නික්ඛමස්සු. "උපනික්ඛමස්සු භද්දං තෙ"ති වා පාඨො, භද්දං තව අත්ථූති අත්ථො.

අථස්ස සා අත්තනො බහි නික්ඛමිතුං අසක්කුණෙය්‍යතං පකාසෙන්තී ගාථමාහ:–

"අට්ටියාමි හරායාමි නග්ගා නික්ඛමිතුං බහි
කෙසෙහම්හි පටිච්ඡන්නා පුඤ්ඤංමෙ අප්පකං කත"න්ති.

තත්ථ "අට්ටියාමී"ති: නග්ගා හුත්වා බහි නික්ඛමිතුං දුක්ඛිතා අම්හි. "හරායාමී"ති: ලජ්ජාමි. "කෙසෙහම්හි පටිච්ඡන්නා"ති: කෙසෙහි අම්හි අඞ්ගං පටිච්ඡාදිතා පාරුතසරීරා. "පුඤ්ඤං මෙ අප්පකං කත"න්ති: අප්පකං පරිත්තං මයා කුසලකම්මං කතං පිණ්ඩපාතදානමත්තන්ති අධිප්පායො.

අථ වාණිජො අත්තනො උත්තරසාටකං දාතුකාමො

"හන්දුත්තරීයං දදාමි තෙ ඉමං දුස්සං නිවාසය
ඉමං දුස්සං නිවාසෙත්වා බහි නික්ඛම සොභනෙ.
උපනික්ඛමස්සු භද්දෙ ත්වං පස්සාම තං බහිට්ඨිත"න්ති[3]

ගාථමාහ.

තත්ථ "හන්දා"ති: ඉධ ගණ්හ. "උත්තරීය"න්ති: උපරිවසනං උපරිහාරං, උත්තරසාටකන්ති අත්ථො. "දදාමි තෙ"ති: තුය්හං දදාමි. "ඉමං දුස්සං නිවාසයා"ති: ඉමං මම උත්තරසාටකං ත්වං නිවාසෙහි. "සොභනෙ"ති: සුන්දරරූපෙ.

එවඤ්ච පන වත්වා අත්තනො උත්තරසාටකං තස්සා උපනෙසි. සා තං දීයමානස්ස අත්තනො අනුපකප්පනීයතඤ්ච දීයමානං යථා උපකප්පති තං ච දස්සෙන්තී ගාථාද්වයමාහ:–

"හත්ථෙන හත්ථෙ තෙ දින්නං න මය්හං උපකප්පති
එසෙත්ථුපාසකො සද්ධො සම්මාසම්බුද්ධසාවකො.
එතං අච්ඡාදයිත්වාන මම දක්ඛිණමාදිස
අථාහං[4] සුඛිතා හෙස්සං සබ්බකාමසමිද්ධිනී"ති.

---

1. ම. සත්තසතා.
2. ම. ත්වං (නත්ථි)
3. සා. මහිද්ධිකං.
4. සා. පෙ පා. සාදහං.

තත්ථ **"හත්ථෙන හත්ථෙ තෙ දින්නං න මය්හං උපකප්පතී"**ති: මාරිස තව හත්ථෙන මම හත්ථෙ තයා දින්නං න මය්හං උපකප්පති න නිප්ඵජ්ජති, උපභොගයොග්ගං න අරහතීති අත්ථො. **"එසෙත්ථුපාසකො සද්ධො"**ති: එසො රතනත්තයං උද්දිස්ස සරණගමනෙන උපාසකො කම්මඵලසද්ධාය ච සමන්නාගතත්තා සද්ධො එත්ථ එතස්මිං ජන සමූහෙ අත්ථි. **"එතං අච්ඡාදයිත්වාන මම දක්ඛිණමාදිසා"**ති: එතං උපාසකං මම දීයමානෙන සාටකෙන පරිදහාපෙත්වා තං දක්ඛිණං මය්හං ආදිස, පත්තිදානං දෙහි. **"අථාහං[1] සුඛිතා හෙස්ස"**න්ති: අථ තථා කතෙ අහං දිබ්බවත්ථනිවත්ථා සුඛප්පත්තා භවිස්සාමි.

තං සුත්වා වාණිජා තං උපාසකං න්හාපෙත්වා විලිම්පෙත්වා වත්ථයුගෙන අච්ඡාදෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තා සඞ්ගීතිකාරකා තිස්සො ගාථායො අවොචුං.

> "තං ච තෙ න්හාපයිත්වාන විලිම්පෙත්වාන වාණිජා
> වත්ථෙහච්ඡාදයිත්වාන තස්සා දක්ඛිණමාදිසුං.
>
> සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ විපාකො උපපජ්ජථ,
> භොජනච්ඡාදනපානීයං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.
>
> තතො සුද්ධා සුචිවසනා කාසිකුත්තමධාරිණී
> හසන්තී විමානා නික්ඛමි දක්ඛිණාය ඉදං ඵල"න්ති.

තත්ථ **"ත"**න්ති උපාසකං. ච සද්දො නිපාතමත්තං. **"තෙ"**ති තෙ වාණිජාති යොජනා. **"විලිම්පෙත්වානා"**ති: උත්තමෙන ගන්ධෙන විලිම්පෙත්වා. **"වත්ථෙහච්ඡාදයිත්වානා"**ති: වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං සබ්‍යඤ්ජනං භොජනං භොජෙත්වා නිවාසනං උත්තරියන්ති විහි වත්ථෙහි අච්ඡාදෙසුං, වෙ වත්ථානි අදංසූති අත්ථො. **"තස්සා දක්ඛිණමාදිසු"**න්ති: තස්සා පෙතියා තං දක්ඛිණං අදංසු. **"සමනන්තරා නුද්දිට්ඨෙ"**ති: අනු ති නිපාතමත්තං. තස්සා දක්ඛිණාය උද්දිට්ඨසමනන්තරමෙව. **"විපාකො උපපජ්ජථා"**ති: තස්සා පෙතියා විපාකො දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං උපපජ්ජි. කීදිසොති? පෙතී ආහ: **"භොජනච්ඡාදනපානීය"**න්ති: නානප්පකාරං දිබ්බභොජනසදිසං භොජනඤ්ච, නානාවිරාගවණ්ණසමුජ්ජලං දිබ්බවත්ථසදිසං වත්ථඤ්ච, අනෙකවිධං පානඤ්ච, දක්ඛිණාය ඉදං ඊදිසං ඵලං උපපජ්ජථාති යොජනා. **"තතො"**ති: යථාවුත්තභොජනාදිපටිලාභතො පච්ඡා. **"සුද්ධා"**ති: න්හානෙන සුද්ධසරීරා. **"සුචිවසනා"**ති: සුචි සුද්ධ වත්ථ නිවත්ථා. **"කාසිකුත්තමධාරිණී"**ති: කාසිකවත්ථතොපි උත්තමවත්ථ ධාරිණී. **"හසන්තී"**ති: පස්සථ තාත තුම්හාකං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලවිසෙසන්ති පකාසන්ත වසෙන හසමානා විමානතො නික්ඛමි.

තතො තෙ වාණිජා එවං පච්චක්ඛතො පුඤ්ඤඵලං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා තස්මිං උපාසකෙ සඤ්ජාතගාරවබහුමානා

1. භා, තදහං

කතඤ්ජලී තං පයිරුපාසිංසු. සොපි තෙ ධම්මකථාය භිය්‍යොසොමත්තාය පසාදෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තෙ තාය විමානපෙතියා කතකම්මං ඉමාය ගාථාය පුච්ඡිංසු:–

"සුචිත්තරූපං රුචිරං විමානං තෙ පභාසති
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති.

තත්ථ "සුචිත්තරූප"න්ති: හත්ථිඅස්සඉත්ථිපුරිසාදිවසෙන චෙව මාලාකම්මලතාකම්මාදිවසෙන ච සුට්ඨුවිහිතචිත්තරූපං. "රුචිර"න්ති: රමණීයං දස්සනීයං. "කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති: කීදිසස්ස කම්මස්ස කිං දානමයස්ස උදාහු සීලමයස්ස ඵලන්ති අත්ථො.

සා තෙහි එවං පුට්ඨා "මයා කතස්ස පරිත්තකස්ස කුසලකම්මස්ස තාව ඉදං ඵලං අකුසලකම්මස්ස ච පන ආයති නිරයෙ ඊදිසං භවිස්සතී"ති තදුභයං ආචික්ඛන්තී එතා ගාථායො අභාසි.

"භික්ඛුනො චරමානස්ස දොණිනිම්මජ්ජනං අහං
අදාසිං උජුභූතස්ස විප්පසන්නෙන චෙතසා.

තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස විපාකං දීඝමන්තරං
අනුභොමි විමානස්මිං තඤ්චදානි පරිත්තකං.

උද්ධං චතුහි මාසෙහි කාලකිරියා භවිස්සති,
එකන්තං කටුකං ඝොරං නිරයං පපතිස්සහං:

චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං විභත්තං භාගසො මිතං
අයොපාකාරපරියන්තං අයසා පටිකුජ්ජිතං.

තස්ස අයොමයා භූමි ජලිතා තෙජසා යුතා
සමන්තා යොජනසතං ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

තත්ථාහං දීඝමද්ධානං දුක්ඛං වෙදිස්සවෙදනං
ඵලං ච පාපකම්මස්ස තස්මා සොචාමහං භුස"න්ති.

තත්ථ "**භික්ඛුනො චරමානස්සා**"ති: අඤ්ඤතරස්ස හීනකිලෙසස්ස භික්ඛුනො භික්ඛාය චරන්තස්ස. "**දොණිනිම්මජ්ජන**"න්ති: විසන්දමානතෙලං පිඤ්ඤාකං.[1] "**උජුභූතස්සා**"ති: චිත්තජිම්හවංකකුටිලභාවකරානං කිලෙසානං අභාවෙන උජුභාවප්පත්තස්ස. "**විප්පසන්නෙන චෙතසා**"ති: කම්මඵලසද්ධාය සුට්ඨු පසන්නෙන චිත්තෙන. "**දීඝමන්තර**"න්ති: මකාරො පදසන්ධිකරො, දීඝං අන්තරං, දීඝං කාලන්ති අත්ථො. "**තඤ්චදානි පරිත්තක**"න්ති: තං ච පුඤ්ඤඵලං විපක්කවිපාකත්තා කම්මස්ස ඉදානි පරිත්තකං අප්පාවසෙසං, න චිරෙනෙව ඉතො චවිස්සාමි ති[2] අත්ථො. තෙනාහ: "**උද්ධං චතූහි මාසෙහි කාලකිරියා භවිස්සතී**"ති: චතූහි මාසෙහි උද්ධං චතුන්නං මාසානං උපරි පඤ්චමෙ මාසෙ මම කාලකිරියා භවිස්සතීති දස්සෙති. "**එකන්තං කටුක**"න්ති: එකන්තෙනෙව අනිට්ඨං, තතො පෙතයොනිකාභාවතො[3]

1. සා. සී. II. පිඤ්ඤකං. 2. සී. I & II පරිහායිස්සාමීති.
3. සා. ජලන්තායතනිකාභාවතො.

එකන්තදුක්ඛන්ති අත්ථො. “ඝොර”න්ති: දාරුණං. “නිරයං පපතිස්සහ”න්ති: තස්මා එතං අයො සුඛන්ති කත්වා නිරයන්ති ලද්ධනාමකං නරකං පපතිස්සාමි අහං. නිරයන්ති චෙත්ථ අවීචිමහානිරයස්ස අධිප්පෙතත්තා තං සරූපතො දස්සෙතුං චතුක්කණ්ණන්ති ආදි මාහ.

තත්ථ “චතුක්කණ්ණ”න්ති: චතුකොණං. “චතුද්වාර”න්ති: චතූසු දිසාසු චතූහි ද්වාරෙහි යුත්තං. “විභත්ත”න්ති: සුට්ඨු විභත්තං. “භාගසො”ති: භාගතො. “මිත”න්ති: තුලිතං. “අයොපාකාර පරියන්ත”න්ති: අයොමයෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං. “අයසා පටිකුජ්ජිත”න්ති: අයොපට්ටෙනෙව උපරි පිදහිතං.[1] “තෙජසා යුත්ත”න්ති: සමන්තතො සමුට්ඨිතජාලෙන මහතා අග්ගිනා නිරන්තරං සමායුත්තජාලං. “සමන්තා යොජනසත”න්ති: එවං පන සමන්තා බහි සබ්බදිසාසු යොජනසතං යොජනානං සතං. “සබ්බදා”ති: සබ්බකාලං. “ඵරිත්වා තිට්ඨතී”ති: ව්‍යාපිත්වා තිට්ඨති. “තත්ථා”ති: තස්මිං මහානිරයෙ. “වෙදිස්ස”න්ති: වෙදිස්සාමි අනුභවිස්සාමි. “ඵලඤ්ච පාපකම්මස්සා”ති: ඉදං ඊදිසං දුක්ඛානුභවනං මයා එවං කතස්ස පාපකම්මස්ස ඵලන්ති අත්ථො.

එවං තාය අත්තනා කතකම්මඵලෙ ආයතිං නෙරයිකභාවෙ ච පකාසිතෙ සො උපාසකො කාරුඤ්ඤාය සඤ්චොදිතමානසො “හන්දස්සාහං පතිට්ඨා භවෙය්‍ය”න්ති චින්තෙත්වා ආහ: “දෙවතෙ ත්වං මය්හං එකස්ස දානවසෙන සබ්බකාමසමිද්ධා උළාරසම්පත්තියුත්තා ජාතා. ඉදානි පන ඉමෙසං උපාසකානං දානං දත්වා සත්ථු ච ගුණෙ අනුස්සරිත්වා නිරයූපපත්තිතො මුච්චිස්සසී”ති. සා පෙතී හට්ඨතුට්ඨා සාධූති වත්වා තෙ දිබ්බෙන අන්නපානෙන සන්තප්පෙත්වා දිබ්බානි වත්ථානි නානාවිධානි රතනානි ච අදාසි. භගවන්තඤ්ච උද්දිස්ස දිබ්බං දුස්සයුගං තෙසං හත්ථෙ දත්වා “අඤ්ඤතරා භන්තෙ විමානපෙතී භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී”ති සාවත්ථිං ගන්ත්වා සත්ථාරං මම වචනෙන වන්දථා”ති වත්වා පෙසෙසි. තඤ්ච නාවං අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන තෙහි ඉච්ඡිතපට්ටනං තං දිවසමෙව උපනෙසි. අථ තෙ වාණිජා තතො පට්ටනතො අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථු තං දුස්සයුගං දත්වා වන්දිත්වා නිවෙදෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය තං සබ්බං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා ජාතා.

තෙ පන උපාසකා දුතියදිවසෙ බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසංඝස්ස මහාදානං දත්වා තස්සා දක්ඛිණමාදිසිංසු. සා තතො පෙතලොකතො චවිත්වා විවිධරතනජොතිතෙ තාවතිංසභවනෙ කනකවිමානෙ අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා නිබ්බත්ති.

ඛල්ලාටියපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. ම. පිහිතං.

1. 11.

"පුරතොව සෙතෙන පලෙති හත්ථිනා"ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ ද්වෙ බ්‍රාහ්මණපෙතෙ[1] ආරබ්භ වුත්තං. ආයස්මා කිර සංකිච්චො සත්තවස්සිකො ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා සාමණෙරභූමියං ඨිතො තිංසමත්තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තො තෙසං භික්ඛූනං පඤ්චසතානං චොරසතානං හත්ථතො ආගතං මරණං පටිබාහිත්වා තෙ ච චොරෙ දමෙත්වා පබ්බාජෙත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ තෙ භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු. අථායස්මා සංකිච්චො පරිපුණ්ණවස්සො ලද්ධූපසම්පදො තෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං බාරාණසිං ගන්ත්වා ඉසිපතනෙ විහාසි. මනුස්සා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසා වීථිපටිපාටියා වග්ගවග්ගා හුත්වා ආගන්තුකදානං අදංසු. තත්‍ර[2] අඤ්ඤතරො උපාසකො මනුස්සෙ නිච්චභත්තෙ සමාදපෙසි. තෙ යථාබලං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසුං. තෙන ච සමයෙන බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ද්වෙ පුත්තා එකා ච ධීතා[3] අහෙසුං. තෙසු ජෙට්ඨපුත්තො තස්ස උපාසකස්ස මිත්තො අහොසි. සො තං ගහෙත්වා ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකං අගමාසි. ආයස්මා සංකිච්චො තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සො මුදුචිත්තො අහොසි. අථ නං සො උපාසකො ආහ: "ත්වං එකස්ස භික්ඛුනො නිච්චභත්තං දෙහී"ති. "අනාචිණ්ණං අම්හාකං බ්‍රාහ්මණානං සමණානං සක්‍යපුත්තියානං නිච්චභත්තදානං. තස්මා නාහං දස්සාමී"ති. "කිං මය්හම්පි භත්තං දස්සසි න දස්සසී"ති. "කථං න දස්සාමී"ති ආහ. "යදි එවං යං මය්හං දෙසි තං එකස්ස භික්ඛුනො දෙහී"ති. සො සාධූති පටිස්සුණිත්වා දුතියදිවසෙ පාතොව විහාරං ගන්ත්වා එකං භික්ඛුං ආනෙත්වා භොජෙසි. එවං ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ භික්ඛූනං පටිපත්තිං දිස්වා ධම්මකථං සුණිත්වා තස්ස කනිට්ඨභාතා ච භගිනී ච සාසනෙ අභිප්පසන්නා පුඤ්ඤකම්මාභිරතා ච අහෙසුං. එවං තෙ තයො ජනා යථාවිභවං දානානි දෙන්තා සමණබ්‍රාහ්මණෙ සක්කරිංසු ගරුකාරිංසු මානෙසුං පූජෙසුං. මාතා පිතරො පන තෙසං අස්සද්ධා අප්පසන්නා සමණබ්‍රාහ්මණෙසු අගාරවා පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරා අනිච්ඡකා[4] අහෙසුං. තෙසං ධීතරං දාරිකං මාතුලපුත්තස්සත්ථාය ඤාතකා වාරෙසුං. සො ච ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිතො නිච්චං අත්තනො මාතු ගෙහං භුඤ්ජිතුං ගච්ඡති. තං මාතා අත්තනො භාතුධීතාය[5] දාරිකාය පලොභෙති. තෙන සො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා උපජ්ඣායං උපසංකමිත්වා ආහ: "උප්පබ්බජිස්සාමහං භන්තෙ අනුජානාථ ම"න්ති. උපජ්ඣායො තස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ආහ: "සාමණෙර

1. ම. ද්වෙ බ්‍රාහ්මණපුත්ත පෙතෙ.
2. ම. තත්ථ.
3. සී. I. II & III. ද්වෙ පුත්තා ච ධීතා ච.
4. ම. අවච්ඡන්දිකා.
5. හා. මාතුලධීතාය.

මාසමත්තං ආගමෙහී"ති. සො සාධූති පටිස්සුණිත්වා මාසෙ අතික්කන්තෙ තථෙව ආරොචෙසි. උපජ්ඣායො පුන "අඩ්ඪමාසං ආගමෙහී"ති ආහ. අඩ්ඪමාසෙ අතික්කන්තෙ තථෙව වුත්තෙ පුන "සත්තාහං ආගමෙහී"ති ආහ. සො සාධූති පටිස්සුණි.

අථ තස්මිං අන්තොසත්තාහෙ සාමණෙරස්ස මාතුලානියා ගෙහං විනට්ඨච්ඡදනං ජිණ්ණං දුබ්බලකුඩ්ඩං වාතවස්සාභිහතං පරිපති. තත්‍ථ බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච ද්වෙ පුත්තා ච ධීතා ච ගෙහෙන අජ්ඣොත්ථටා කාලමකංසු. තෙසු බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී ච පෙතයොනියං නිබ්බත්තිංසු, ද්වෙ පුත්තා ච ධීතා ච භුම්මදෙවෙසු. තෙසු ජෙට්ඨපුත්තස්ස හත්‍ථියානං නිබ්බත්ති, කනිට්ඨස්ස අස්සතරීරථො, ධීතුයා සුවණ්ණසිවිකා. බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී ච මහන්තෙ මහන්තෙ අයොමුග්ගරෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආකොටෙන්ති, අභිහතට්ඨානෙසු මහන්තමහන්තා ඝටප්පමාණා ගණ්ඩා උට්ඨහිත්වා මුහුත්තෙනෙව පරිපච්චිත්වා පරිභෙදප්පත්තා හොන්ති, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගණ්ඩෙ ඵාලෙත්වා කොධාභිභූතා නික්කරුණා ඵරුසවචනෙහි තජ්ජෙන්තා පුබ්බලොහිතං පිවන්ති. න ච තිත්තිං පටිලභන්ති.

අථ සාමණෙරො උක්කණ්ඨාභිභූතො උපජ්ඣායං උපසංකමිත්වා ආහ: "භන්තෙ මයා පරිච්ඡින්නදිවසා වීතිවත්තා ගෙහං ගමිස්සාමි අනුජානාථ ම"න්ති. අථ නං උපජ්ඣායො අත්‍ථඞ්ගතෙ සූරියෙ කාලපක්ඛචාතුද්දසියා වත්තමානාය එහීති වත්වා ඉසිපතනවිහාරස්ස පිට්ඨිපස්සෙන ථොකං ගන්ත්වා අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන තෙ ද්වෙ දෙවපුත්තා සද්ධිං භගිනියා තෙනෙව මග්ගෙන යක්ඛසමාගමං සම්භාවෙතුං ගච්ඡන්ති. තෙසං පන මාතාපිතරො මුග්ගරහත්ථා ඵරුසතරවාචා කාළරූපා ආකුලාකුලලූඛපතිතකෙසභාරා ඉන්දග්ගිදඩ්ඪතාලක්ඛන්ධසදිසා විගලිතපුබ්බලොහිතා වලිතගත්තා අතිවිය ජෙගුච්ඡබීභච්ඡදස්සනා තෙ අනුබන්ධන්ති. අථායස්මා සංකිච්චො යථා සො සාමණෙරො තෙ සබ්බෙ ගච්ඡන්තෙ පස්සති තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරිත්වා සාමණෙරං ආහ: "පස්සසි නො ත්වං සාමණෙර ඉමෙ ගච්ඡන්තෙ"ති? "ආම භන්තෙ පස්සාමී"ති. "තෙන හි ඉමෙහි කත කම්මං පටිපුච්ඡාහී"ති. සො හත්ථියානාදීහි ගච්ඡන්තෙ අනුක්කමෙන පටිපුච්ඡි. තෙ ආහංසු "යෙ පච්ඡතො පෙතා ආගච්ඡන්ති තෙ පටිපුච්ඡා"ති. සාමණෙරො තෙ පෙතෙ ගාථාහි අජ්ඣභාසි:

"පුරතොව සෙතෙන පලෙති හත්ථිනා
මජ්ඣෙ පන අස්සතරීරථෙන
පච්ඡා ච කඤ්ඤා සිවිකාය නීයති
ඔභාසයන්තී දස සබ්බසො[1] දිසා.

1 හා පෙ පා. සබ්බතො.

තුම්හෙ පන මුග්ගරහත්ථපාණිනො
රුදම්මුඛා ඡින්නපභින්නගත්තා
මනුස්සභූතා කිමකත්ථ පාපං
යෙනඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පිවාථ[1] ලොහිත"න්ති.

තත්ථ "**පුරතො**"ති: සබ්බපඨමං. "**සෙතෙන**"ති: පණ්ඩරෙන. "**පලෙති**"ති: ගච්ඡති. "**මජ්ඣෙ පන**"ති: හත්ථිආරුළ්හස්ස සිවිකා රුළ්හාය ච අන්තරෙ. "**අස්සතරීරථෙන**"ති: අස්සතරීයුත්තෙන රථෙන පලෙතීති යොජනා. "**නීයති**"ති: වහීයති. "**ඔභාසයන්ති දස සබ්බසො දිසා**"ති: සබ්බතො සමන්තතො සබ්බාව දසපි දිසා අත්තනො සරීරප්පභාහි වත්ථාභරණාදිප්පභාහි ච විජ්ජොතයමානා. "**මුග්ගරහත්ථපාණිනො**"ති: මුග්ගරා හත්ථසංඛාතෙසු පාණීසු යෙසං තෙ=මුග්ගරහත්ථපාණිනො. භූමිසණ්හකරණීයාදිසු පාණි වොහාරස්ස ලබ්භමානත්තා හත්ථසද්දෙන පාණි එව විසෙසිතො. **ඡින්නපභින්න ගත්තා**"ති: මුග්ගරප්පහාරෙන තත්ථ තත්ථ ඡින්නපභින්නසරීරා.[2] "**පිවාථා**[1]"ති: පිවථ.

එවං සාමණෙරෙන පුට්ඨා තෙ පෙතා සබ්බං තං පවත්තිං චතූහි ගාථාහි පච්චභාසිංසු:

"පුරතොව යෙ ගච්ඡති කුඤ්ජරෙන
සෙතෙන නාගෙන චතුක්කමෙන
අම්හාකං පුත්තො අහු ජෙට්ඨකො සො[3]
දානානි දත්වාන සුඛී පමොදති.

යො සො මජ්ඣෙ අස්සතරීරථෙන
චතුබ්භි යුත්තෙන සුවග්ගිතෙන
අම්හාකං පුත්තො අහු මජ්ඣිමො සො
අමච්ඡරි දානපතී විරොචති.

යා සා ච පච්ඡා සිවිකාය නීයති
නාරී[4] සපඤ්ඤා මිගමන්දලොචනා
අම්හාකං ධීතා අහු සා කනිට්ඨා
භාගඩ්ඪභාගෙන සුඛී පමොදති.

එතෙ ච දානානි අදංසු පුබ්බෙ
පසන්නචිත්තා සමණබ්‍රාහ්මණානං
මයම්පන මච්ඡරිනො අහුම්හා
පරිභාසකා සමණබ්‍රාහ්මණානං.

එතෙ පදත්වා පරිචාරයන්ති,
මයඤ්ච සුස්සාම නළොව ඡින්නො"ති.[5]

---

1. සී. I පිපාථ   2. ම. ඡින්නභින්නසරීරා, සී I. II & III. ඡින්නපගගළිතසරීරා.
3, සී I. II & III සොව ජෙට්ඨො.   4. පෙත පා. භා. දාරී.   5. භා. ඡින්නොති

තත්ථ "**පුරතොව සො ගච්ඡතී**"ති: ඉමෙසං ගච්ඡන්තානං යො පුරතො ගච්ඡති. **යො සො පුරතො ගච්ඡතීති**පි පාඨො. තස්ස යො එසො පුරතො ගච්ඡතීති අත්ථො. "**කුඤ්ජරෙනා**"ති: කුං පථවිං ජීරයති කුඤ්ජෙසු වා රමති චරතීති=කුඤ්ජරොති ලද්ධනාමෙන හත්ථිනා. "**නාගෙනා**"ති: න අස්ස අගති අභිභවනීයං අත්ථීති=නාගො තෙන නාගෙන. "**චතුක්කනෙමිනා**"ති: චතුප්පදෙන. "**ජෙට්ඨා**"ති: පුබ්බජෙ. "**මජ්ඣී**"ති: චතූහි අස්සතරීහි. "**සුවග්ගිතෙනා**"ති: සුන්දරගමනෙන චතුරගමනෙන. "**මිගමන්දලොචනා**"ති: මිගියා විය මන්දක්ඛිපාතා "**භාගඩ්ඪභාගෙනා**"ති: භාගස්ස අඩ්ඪභාගෙන, අත්තනා ලද්ධකොට්ඨාසතො අඩ්ඪභාගදානෙන හෙතුභූතෙන. "**සුඛී**"ති: සුඛිනී, ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. "**පරිභාසකා**"ති: අක්කොසකා. "**පරිචාරයන්තී**"ති: දිබ්බෙසු කාමගුණෙසු අත්තනො ඉන්ද්‍රියානි ඉතො චිතො ච යථාසුඛං චාරෙන්ති, පරිජනෙහි වා අත්තනො පුඤ්ඤානුභාවනිස්සන්දෙන පරිචරියං කාරෙන්ති. "**මයඤ්ච සුස්සාම නළොව ඡින්නො**"ති: මයම්පන ඡින්නො ආතපෙ පක්ඛිත්තො නළො විය සුස්සාම, ඛුප්පිපාසාහි අඤ්ඤමඤ්ඤං දණ්ඩාභිඝාතෙන ච සුක්ඛා විසුක්ඛා භවාමාති.

එවං අත්තනො පාපං සයං පවෙදෙත්වා "මයං තුම්හාකං මාතුල මාතුලානියො"ති ආචික්ඛිංසු. තං සුත්වා සාමණෙරො සඤ්ජාතසංවෙගො එවරූපානං කිබ්බිසකාරීනං කථන්නු ඛො භොජනාදීනි සිජ්ඣන්තීති පුච්ඡන්තො

කිං තුම්හාකං භොජනං කිං සයානං[1] කථං සු යාපෙථ සුපාපධම්මිනො
පහූතභොගෙසු අනප්පකෙසු සුඛං විරාධාය[2] දුක්ඛජ්ජ පත්තා"ති

ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ "**කිං තුම්හාකං භොජන**"න්ති: කින්ති කීදිසං තුම්හාකං භොජනං. "**කිං සයාන**"න්ති: කීදිසං සයනං. **කිස්සයානාති** කෙචි පඨන්ති; කීදිසසයනා, කීදිසෙ සයනෙ සයථාති අත්ථො. "**කථං සු යාපෙථා**"ති: කෙන පකාරෙන යාපෙථ **කථං වො යාපෙථාති** වා පාඨො, කථං තුම්හෙ යාපෙථාති අත්ථො. "**සුපාපධම්මිනො**"ති: සුට්ඨු අතිවිය පාපධම්මා. "**පහූතභොගෙසූ**"ති: අපරියන්තෙසු උළාරෙසු භොගෙසු සන්තෙසු. "**අනප්පකෙසූ**"ති: න අප්පකෙසු බහූසු. "**සුඛං විරාධාය**[2]"ති: සුඛහෙතුනො පුඤ්ඤස්ස අකරණෙන සුඛං විරජ්ඣිත්වා විරාධෙත්වා. **සුඛස්ස විරාධනාති** කෙචි පඨන්ති. "**දුක්ඛජ්ජ පත්තා**"ති: අජ්ජ ඉදානි ඉදං පෙතයොනිපරියාපන්නං දුක්ඛං අනුප්පත්තාති.

එවං සාමණෙරෙන පුට්ඨා පෙතා තෙන පුච්ඡිතමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තා ගාථායො අභාසිංසු:–

1. සී. I හා. කිස්සයානා. 2. විරාගාය. (සබ්බත්ථ.)

"අඤ්ඤමඤ්ඤං වධිත්වාන පිවාම පුබ්බලොහිතං
බහුං පීත්වා න ධාතා හොම නච්ඡාදිමහසෙ[1] මයං.

ඉච්චෙව මච්චා පරිදෙවයන්ති අදායකා පෙච්ච[2] යමස්ස
ඨායිනො
යෙ තෙ විදිත්වා[3] අධිගම්ම භොගෙ න භුඤ්ජරෙ නාපි
කරොන්ති පුඤ්ඤං,

තෙ ඛුප්පිපාසූපගතා පරත්ථ පෙතං චිරං ඣායරෙ ඩය්හමානා
කම්මානි කත්වාන දුඛුද්‍රයානි අනුභොන්ති දුක්ඛං කටු
කප්ඵලානි.

ඉත්තරං හි ධනං ධඤ්ඤං ඉත්තරං ඉධ ජීවිතං
ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤත්වා දීපං කයිරාථ පණ්ඩිතො.

යෙ තෙ එවං පජානන්ති නරා ධම්මස්ස කොවිදා
තෙ දානෙ නප්පමජ්ජන්ති සුත්වා අරහතං වචො"ති.

තත්ථ "**න ධාතා හොමා**"ති: ධාතා සුහිතා තිත්තා න හොම. "**නච්ඡාදිමහසෙ**[1]"ති: න රුච්චාම න රුචිං උප්පාදෙම, න තං මයං අත්තනො රුචියා පිවිස්සාමාති අත්ථො. "**ඉච්චෙවා**"ති: එව මෙව. "**මච්චා පරිදෙවයන්තී**"ති: මයං විය අඤ්ඤෙපි මනුස්සා කතකිබ්බිසා පරිදෙවයන්ති කන්දන්ති. "**අදායකා**"ති: අදානසීලා මච්ඡරිනො. "**යමස්ස ඨායිනො**"ති යමලොකසඤ්ඤිතෙ යමස්ස ඨානෙ පෙත්තිවිසයෙ ඨානසීලා. "**යෙ තෙ විදිත්වා අධිගම්ම භොගෙ**"ති: යෙ තෙ සම්පත්ති ආයති ච සුඛවිසෙසවිධායකෙ භොගෙ විදිත්වා පටිලභිත්වා. "**න භුඤ්ජරෙ නාපි කරොන්ති පුඤ්ඤ**"න්ති: අම්හෙ විය සයම්පි න භුඤ්ජන්ති පරෙසං දෙන්තා දානමයං පුඤ්ඤම්පි න කරොන්ති. "**තෙ ඛුප්පිපාසූපගතා පරත්ථා**"ති: තෙ සත්තා පරත්ථ පරලොකෙ පෙත්තිවිසයෙ ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතා හුත්වා. "**චිරං ඣායරෙ ඩය්හමානා**"ති: ඛුදාදි හෙතුකෙන දුක්ඛග්ගිනා 'අකතං වත අම්හෙහි කුසලං කතං පාප'න්ති ආදිනා පවත්තමානෙන විප්පටිසාරග්ගිනා පරිඩය්හමානා ඣායන්ති, අනුත්ථුනන්තීති අත්ථො. "**දුඛුද්‍රයානී**"ති: දුක්ඛවිපාකානි. **අනුභොන්ති දුක්ඛං කටුකප්ඵලානී**"ති: අනිට්ඨඵලානි පාපකම්මානි කත්වා චිරකාලං දුක්ඛං ආපායිකං දුක්ඛං අනුභවන්ති. "**ඉත්තර**"න්ති: න චිරකාලට්ඨායී අනිච්චං විපරිනාමධම්මං. **ඉත්තරං ඉධ ජීවිත**"න්ති: ඉධ මනුස්සලොකෙ සත්තානං ජීවිතම්පි ඉත්තරං පරිත්තං අප්පකං. තෙනාහ භගවා: "යො චිරං ජීවති සො වස්සසතං අප්පං වා භීය්‍යො"ති. "**ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤත්වා**"ති: ධනධඤ්ඤාදි උපකරණං මනුස්සානං ජීවිතඤ්ච ඉත්තරං පරිත්තං ඛණිකං න චිරස්සන්ති පඤ්ඤාය උපපරික්ඛිත්වා. "**දීපං කයිරාථ පණ්ඩිතො**"ති:

1. සී. I. II. නරුච්ඡාදිමහසෙ. 2. සී. I. II. මච්ඡරිනො 3. භා. මච්ච

සප්පඤ්ඤො පුරිසො දීපං අත්තනො පතිට්ඨං පරලොකෙ හිතසුඛාධිට්ඨානං කරෙය්‍ය. **"යෙ තෙ එවං පජානන්තී"**ති: යෙ තෙ මනුස්සානං භොගානං ජීවිතස්ස ච ඉත්තරභාවං යථාවතො ජානන්ති තෙ දානෙ සබ්බකාලං නප්පමජ්ජන්ති. **"සුත්වා අරහතං වචො"**ති: අරහතං බුද්ධාදීනං අරියානං වචනං සුත්වාති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙව.

එවං තෙ පෙතා සාමණෙරෙන පුට්ඨා තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා "මයං තුය්හං මාතුලමාතුලානියො"ති වදිංසු. තං සුත්වා සාමණෙරො සංජාතසංවෙගො උක්කණ්ඨං පටිවිනොදෙත්වා උපජ්ඣායස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එවමාහ: "යා භන්තෙ අනුකම්පා කරණීයා අනුකම්පං උපාදාය සා මෙ තුම්හෙහි කතා, මහතො වතම්හි අනත්ථතො පාතතො[1] දුක්ඛතො රක්ඛිතො, නදානි මෙ ඝරාවාසෙන අත්ථො, අභිරමිස්සාමි බ්‍රහ්මචරියවාසෙ"ති. අථායස්මා සංකිච්චො තස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. ආයස්මා සංකිච්චො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

නාගපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. 12.

"උරගොව තචං ජිණ්ණ"න්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තමරණහෙතු පරිදෙවසොකසමාපන්නො බහි නික්ඛමිත්වා[2] කිඤ්චි කම්මං කාතුං අසක්කොන්තො ගෙහෙයෙව අට්ඨාසි. අථ සත්ථා පච්චූසවෙලායං මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තං උපාසකං දිස්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. උපාසකො සත්ථු ආගතභාවං සුත්වා සීඝං වුට්ඨාය ගන්ත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. උපාසකොපි භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං භගවා "කිං උපාසක සොකපරෙතො[3] විය දිස්සසී"ති ආහ. "ආම භගවා, පියො මෙ පුත්තො කාලඞ්කතො, තෙනාහං සොකපරෙතො"ති.[4] අථස්ස භගවා සොකවිනොදනං කරොන්තො **උරගජාතකං** කථෙසි.

---

1. සී. I. II & III. පාපතො.
2. භා. නික්ඛමන්තො.
3. ම. සොකුපද්දුතො.
4. ම. සොචාමීති.

"අතීතෙ කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං ධම්මපාලං නාම බ්‍රාහ්මණකුලං අහොසි. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී පුත්තො ධීතා සුණිසා දාසීති ඉමෙ සබ්බෙපි මරණානුස්සති[1] භාවනාභිරතා අහෙසුං. තෙසු යො ගෙහතො නික්ඛමති සො සෙසජනෙ ඔවදිත්වා නිරපෙක්ඛොව නික්ඛමති. අථෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණො පුත්තෙන සද්ධිං ඝරතො නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තං ගන්ත්වා කසති. පුත්තො සුක්ඛතිණපණ්ණකට්ඨානි ආලිම්පෙති. තත්ථෙකො කණ්හසප්පො ඩාහභයෙන රුක්ඛසුසිරතො නික්ඛමිත්වා ඉමං බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තං ඩසි. සො විසවෙගෙන මුච්ඡිතො තත්ථෙව පරිපතිත්වා කාලකතො සක්කො දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. බ්‍රාහ්මණො පුත්තං මතං දිස්වා කම්මන්තසමීපෙන ගච්ඡන්තං එකං පුරිසං එවමාහ: "සම්ම මම ඝරං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිං එවං වදෙහි: නහාත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා එකස්ස භත්තං මාලාගන්ධාදීනි ච ගහෙත්වා ආගච්ඡතූ"ති. සො තත්ථ ගන්ත්වා තථා ආරොචෙසි. ගෙහජනොපි තථා අකාසි. බ්‍රාහ්මණො නහාත්වා භුඤ්ජිත්වා විලිම්පිත්වා පරිජනපරිවුතො පුත්තස්ස සරීරං චිතකං ආරොපෙත්වා අග්ගිං දත්වා දාරුක්ඛන්ධං දහන්තො විය නිස්සොකො නිස්සන්තාපො අනිච්චසඤ්ඤං මනසි කරොන්තො අට්ඨාසි. අථ බ්‍රාහ්මණපුත්තො සක්කො හුත්වා නිබ්බත්තො. සො ච අම්හාකං බොධිසත්තො අහොසි. සො අත්තනො පුරිමජාතිං කතපුඤ්ඤං ච පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතරඤ්ච ඤාතකෙ ච අනුකම්පමානො බ්‍රාහ්මණවෙසෙන තත්ථාගන්ත්වා ඤාතකෙ අසොචන්තෙ දිස්වා "අම්භො මිගං ඣාපෙථ? අම්හාකම්පි මංසං දෙථ ඡාතොස්මී"ති ආහ. "න මිගො, මනුස්සො බ්‍රාහ්මණා"ති ආහ. කිං තුම්හාකං පච්චත්ථිකො එසො"ති? "න පච්චත්ථිකො උරෙජාතො ඔරසො මහාගුණවන්තො තරුණපුත්තො"ති. "කිමත්ථං තුම්හෙ තථා රූපෙ ගුණවති තරුණපුත්තෙ මතෙ න සොචථා"ති? තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො අසොචනකාරණං කථෙන්තො

"උරගොව තචං ජිණ්ණං හිත්වා ගච්ඡති සංතනු
එවං සරීරෙ නිබ්භොගෙ පෙතෙ කාලකතෙ සති.

ඩය්හමානො න ජානාති ඤාතීනං පරිදෙවිතං
තස්මා එතං[2] න රොදමි[3] ගතො සො තස්ස යා ගතී"ති

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**උරගො**"ති: උරෙන ගච්ඡතීති=උරගො, සප්පස්සෙතං අධිවචනං. "**තචං ජිණ්ණ**"න්ති: ජජ්ජරභාවෙන ජිණ්ණං පොරාණං අත්තනො තචං නිම්මොකං. "**හිත්වා ගච්ඡති සංතනු**"න්ති: යථා උරගො අත්තනො ජිණ්ණං තචං දුක්ඛං ජනෙන්තං රුක්ඛන්තරෙ වා කට්ඨන්තරෙ වා මූලන්තරෙ වා පාසාණන්තරෙ වා කඤ්චුකං ඔමුඤ්චන්තො විය සරීරතො ඔමුඤ්චිත්වා පහාය ජිගුච්ඡන්තො යථා කාමං

1 හා. මරණසති 2. සී. I. II. & III. එවං 3. සී. I. II & III. නසොචාමි.

ගච්ඡති, එවමෙව සංසාරෙ පරිබ්භමන්තො සත්තො පොරාණස්ස කම්මස්ස පරික්ඛීණත්තා ජජ්ජරීභූතං සං තනුං අත්තනො සරීරං හිත්වා ගච්ඡති යථාකම්මං ගච්ඡති, පුනබ්භවවසෙන උපපජ්ජතීති අත්ථො. **“එව”**න්ති: ඩය්හමානං පුත්තස්ස සරීරං දස්සෙන්තො ආහ. **“සරීරෙ නිබ්භොගෙ”**ති: අස්ස විය අඤ්ඤස්සපි කායෙ එවං භොගරහිතෙ නිරත්ථකෙ ජාතෙ. **“පෙතෙ”**ති: ආයු උස්ම විඤ්ඤාණෙ ඉතෙ කායතො අපගතෙ. **“කාලකතෙ සති”**ති: මතෙ ජාතෙ. **“තස්මා”**ති: යස්මා ඩය්හමානො කායො අපෙතවිඤ්ඤාණත්තා දැහදුක්ඛං පිය ඤාතීනං රුදිතං පරිදෙවිතම්පි න ජානාති, තස්මා එතං මම පුත්තං නිමිත්තං කත්වා න රොදාමි. **“ගතො සො තස්ස යා ගතී”**ති: යදිපි මතමත්තසත්තා න උච්ඡිජ්ජන්ති[1] මතස්ස පන කතොකාසස්ස කම්මස්ස වසෙන යා ගති පාටිකඞ්ඛා තං චුතිඅනන්තරමෙව ගතො, න සො පුරිමඤාතීනං රුදිතං පරිදෙවිතං වා පච්චාසිංසති නාපි යෙභුය්යෙන පුරිමඤාතීනං රුදිතෙන කාචි අත්ථසිද්ධීති අධිප්පායො.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන අත්තනො යොනිසො මනසිකාරකොසල්ලෙ පකාසිතෙ බ්‍රාහ්මණරූපො සක්කො බ්‍රාහ්මණිං ආහ: “අම්ම තුය්හං සො මතො කිං හොති”ති? “දසමාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ථඤ්ඤං පායෙත්වා හත්ථපාදෙ සණ්ඨාපෙත්වා සංවඩ්ඪිතො පුත්තො මෙ සාමී”ති. “යදි එවං පිතා තාව පුරිසභාවෙන න රොදති, මාතුයා හදයං මුදුකං, ත්වං කස්මා න රොදසී”ති? තං සුත්වා සා අරොදනකාරණං කථෙන්තී

“අනව්හිතො[2] තතො ආග අනනුඤ්ඤාතො ඉතො ගතො,
යථාගතො තථාගතො, තත්ථ කා පරිදෙවනා.

ඩය්හමානො න ජානාති ඤාතීනං පරිදෙවිතං
තස්මා එතං න රොදාමි ගතො සො තස්ස යා ගතී”ති

ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ **“අනව්හිතො”**ති: අනව්හාතො එහි මය්හං පුත්තභාවං උපගච්ඡාහි එවං අපක්කොසිතො. **“තතො”**ති: යත්ථ පුබ්බෙ ඨිතො තතො පරලොකතො. **“ආගා”**ති: ආගඤ්ඡි. **“අනනුඤ්ඤාතො”**ති: අනනුමතො ගච්ඡ තාත පරලොකන්ති එවං අම්හෙහි අවිස්සට්ඨො. **“ඉතො”**ති: ඉධ ලොකතො. **“ගතො”**ති: අපගතො. **“යථාගතො”**ති: යෙනාකාරෙන ආගතො, අම්හෙහි න අව්හිතො එව ආගතොති අත්ථො. **“තථා ගතො”**ති: තෙනෙවාකාරෙන ගතො යථා සකෙනෙව කම්මුනා ආගතො තථා සකෙනෙව කම්මුනා ගතොති. එතෙන කම්මස්සකතං දස්සෙති. **“තත්ථ කා පරිදෙවනා”**ති: එවං අවස වත්තනෙ සංසාරප්පවත්තෙ මරණං පටිච්ච කා නාම පරිදෙවනා අයුත්තා සා පඤ්ඤවතා අකරණීයාති දස්සෙති.

1. සී. I & II. මතසත්තා න උපපජ්ජන්ති. 2. සී. අනජ්ඣිට්ඨො. අනබ්භිතො.

එවං බ්‍රාහ්මණියා වචනං සුත්වා තස්ස භගිනිං පුච්ඡි: "අම්ම තුය්හං එසො කිං හොතී"ති? "භාතා මෙ සාමී"ති. "අම්ම භගිනියො නාම භාතුසු සිනෙහා ත්වං කස්මා න රොදසී"ති. සාපි අරොදනකාරණං කථෙන්තී:—

"සචෙ රොදෙ කිසා අස්සං තත්‍ථ මෙ කිං ඵලං සියා
ඤාතිමිත්තසුහජ්ජානං භීය්‍යො නො අරතී සියා.
ඩය්හමානො න ජානාති ඤාතීනං පරිදෙවිතං
තස්මා එතං න රොදාමි ගතො සො තස්ස යා ගතී"ති

ගාථාද්වයමාහ.

තත්‍ථ "සචෙ රොදෙ කිසා අස්ස"න්ති: යදි අහං රොදෙය්‍යං කිසා පරිසුක්ඛසරීරා භවෙය්‍යං. "තත්‍ථ මෙ කිං ඵලං සියා"ති: තස්මිං මය්හං භාතුමරණනිමිත්තෙන රොදනෙ කිං නාම ඵලං කො ආනිසංසො භවෙය්‍ය? න තෙන මය්හං භාතිකො ආගච්ඡෙය්‍ය, නාපි සො තෙන සුගතිං ගච්ඡෙය්‍යාති අධිප්පායො. "ඤාතිමිත්තසුහජ්ජානං භීය්‍යො නො අරතී සියා"ති: අම්හාකං ඤාතීනං මිත්තානං සුහජ්ජානඤ්ච මම සොචනෙන භාතුමරණදුක්ඛතො භීය්‍යොපි අරතී දුක්ඛමෙව සියා.

එවං භගිනියා වචනං සුත්වා තස්ස භරියං පුච්ඡි: "තුය්හං සො කිං හොතී"ති. "භත්තා මෙ සාමී"ති. "භද්දෙ ඉත්ථියො නාම භත්තරි සිනෙහා හොන්ති, තස්මිං ච මතෙ විධවා අනාථා හොන්ති, කස්මා ත්වං න රොදසී"ති? සාපි අත්තනො අරොදනකාරණං කථෙන්තී ගාථාද්වයමාහ:

"යථාපි දාරකො චන්දං ගච්ඡන්තමනුරොදති;
එවං සම්පදමෙවෙතං යො පෙතමනුසොචති
ඩය්හමානො න ජානාති ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි ගතො සො තස්ස යා ගතී"ති.

තත්‍ථ "දාරකො"ති: බාලදාරකො. "චන්ද"න්ති: චන්දමණ්ඩලං. "ගච්ඡන්ත"න්ති: නභං අබ්භුස්සුක්කමානං. "අනුරොදතී"ති: මය්හං රථචක්කං ගහෙත්වා දෙහීති අනුරොදති. "එවං සම්පදමෙවෙත"න්ති: යො පෙතං මතං අනු සොචති තස්සෙතං අනුසොචනං එවං සම්පදං එවරූපං ආකාසෙ ගච්ඡන්තස්ස චන්දස්ස ගහෙතුකාමතා සදිසං අලබ්භනෙය්‍යවත්‍ථුස්මිං ඉච්ඡාභාවතොති අධිප්පායො.

එවං තස්ස භරියාය වචනං සුත්වා දාසිං පුච්ඡි "අම්ම තුය්හං සො කිං හොතී"ති "අය්‍යො මෙ සාමී"ති. "යදි එවං තෙන ත්වං පොථෙත්වා[1] වෙය්‍යාවච්චං කාරිතා භවිස්සසි තස්මා මඤ්ඤෙ සුමුත්තාහං තෙනාති න රොදසී"ති. "සාමි මා මං එවං අවච, (න චෙතං අනුච්ඡ

1. සී. I පොථෙත්වා.

විකං)[1] අතිවිය බනතිමෙතතාතුද්දයා සමපනෙතා ප්‍රතතකාරි[2] මයහං අයතුපුතෙතා (උරෙසංවඩ්ඪපුතෙතා විය අහොසි)[1]"ති. අථ කසමා න රොදසීති? සා ච අතතනො අරොදනකාරණං කථෙනතී ගාථාවයමාහ:

"යථාපි බ්‍රාහෙම උදකුමෙහා භිතෙතා අපපටිසනිධියො,
එවං සමපදමෙවෙතං යො පෙතමනුසොචති.
ඩයහමානො න ජනාති ඤාතීනං පරිදෙවිතං,
තසමා එතං න රොදමි ගතො සො තසස යා ගති"ති

තතථ "යථාපි බ්‍රාහෙම උදකුමෙහා භිතෙතා අපපටිසනිධියො"ති: බ්‍රාහමණ සෙයයථාපි උදකඝටො නාම මුගගරපපහාරාදිනා භිතෙතා අපපටිසනිධියො පුන පාකතිකො න හොති සෙසමෙතථ වුතතනයතතා උතතානමෙව

සකකො තෙසං ධමමකථං සුතවා[3] පසනතමානසො "සමමදෙව තුමෙහහි මරණසති භාවිතා, ඉතො පටඨාය තුමෙහහි කසියාදි කාරණකිචචං නතථී"ති තෙසං ගෙහං සතතරතනභරිතං කතවා "අපපමතතා දානං දෙථ සීලං රකඛථ උපොසථකමමං[4] කරොථා"ති ඔවදිතවා අතතානං ච තෙසං නිවෙදෙතවා සකටඨානමෙව ගතො. තෙපි බ්‍රාහමාණාදයො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කතවා යාවතායුකං ඨතවා දෙවලොකෙ උපපජ්ජිංසු.

සතථා ඉමං ජාතකං ආහරිතවා තසස උපාසකසස සොකසලලං සමුඬරිතවා උපරි සචචානි පකාසෙසි. සචචපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපතතිඵලෙ පතිටඨහීති.

උරගජාතකවණ්ණනා
තිටඨිතා.

මාදසවණ්ණුපතිමණ්ඩිතසස උරගවගගසස අතථවණ්ණනා
සමතතා.

---

2. 1.

"නගගා දුබබණණරූපාසී"ති ඉදං සතථරි වෙළුවනෙ විහරනෙත මගධරටෙඨ ඉටඨකාවතී නාමකෙ ගාමෙ අඤ්ඤතරං පෙතිං ආරබභ වුතතං. මගධරටෙඨ කිර ඉටඨකාවතී ච දීඝරාජී චාති වෙ ගාමකා අහෙසුං. තතථ බහූ සංසාරමොචකා මිචඡාදිටඨිකා පටිවසනති. අතීතෙ ච කාලෙ පඤ්චනනං වසසසතානං මතථකෙ අඤ්ඤතරා ඉතථී තසෙථව ඉටඨකාවතියං අඤ්ඤතරසමිං සංසාරමොචකකුලෙ නිබබතතිතවා මිචඡාදිටඨිවසෙන බහූ කීටපටඞගෙ ජීවිතා වොරොං

1. සීහලපොතථකෙසු න දිසසති; 3. සී. I. II & III සංඝකා දසියාපි සාථං සුතවා
2. ම. පුනතවාදී.
4. සී. I. සා. උපොසථං.

පෙත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්ති. සා පඤ්චවස්සසතානි ඛුප්පිපාසාදි දුක්ඛං අනුභවිත්වා අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්ම චක්කෙ අනුක්කමෙන රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තෙ පුනපි ඉට්ඨකාවතියං අඤ්ඤතරස්මිං සංසාරමොචකකුලෙයෙව නිබ්බත්තිත්වා යදා සත්තට්ඨවස්සුද්දෙසිකකාලෙ අඤ්ඤාහි දාරිකාහි සද්ධිං රථිකාය කීළනසමත්ථා[1] අහොසි, තදා ආයස්මා සාරිපුත්තත්ථෙරො තමෙව ගාමං උපනිස්සාය අරුණවතී විහාරෙ විහරන්තො එකදිවසං ද්වාදසහි භික්ඛූහි සද්ධිං තස්ස ගාමස්ස ද්වාරසමීපෙන මග්ගෙන අතික්කමති. තස්මිං ඛණෙ බහූ ගාමදාරිකා ගාමතො නික්ඛමිත්වා ද්වාරසමීපෙ කීළන්තියො පසන්නමානසා මාතාපිතූනං පටිපත්තිදස්සනෙන වෙගෙනාගන්ත්වා ථෙරං අඤ්ඤෙ ච භික්ඛූ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිංසු. සා පන අස්සද්ධකුලස්ස ධීතා චිරකාලං අපරිචිතකුසලතාය[2] සාධුජනාචාරවිරහිතා අනාදරා අසික්ඛිතා විය අට්ඨාසි. ථෙරො තස්සා පුබ්බචරිතං ඉදානි ච සංසාරමොචකකුලෙ නිබ්බත්තනං ආයතිං ච නිරයෙ නිබ්බත්තනාරහතං දිස්වා "සචායං මං වන්දිස්සති නිරයෙ න උප්පජ්ජිස්සති, පෙතෙසු නිබ්බත්තිත්වාපි මමංයෙව නිස්සාය සම්පත්තිං පටිලභිස්සතී"ති ඤත්වා කරුණාය සංචොදිතමානසො තා දාරිකායො ආහ: "තුම්හෙ භික්ඛූ වන්දථ, අයං පන දාරිකා අසික්ඛිතා විය ඨිතා"ති. අථ නං තා දාරිකා හත්ථෙසු පරිග්ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා බලක්කාරෙන ථෙරස්ස පාදෙ වන්දාපෙසුං. සා අපරෙන සමයෙන වයප්පත්තා දීඝරාජියං සංසාරමොචකකුලෙ අඤ්ඤතරස්ස කුමාරස්ස දින්නා පරිපුණ්ණගබ්භා හුත්වා කාලඞ්කත්වා පෙතෙසු උප්පජ්ජිත්වා නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා ඛුප්පිපාසාභිභූතා අතිවිය බීභච්ඡදස්සනා විචරන්තී රත්තියං ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා ථෙරො ගාථාය පුච්ඡි:-

> "නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි කිසා ධමනිසන්ථතා
> උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී"ති.

තත්ථ **"ධමනිසන්ථතා"**ති: නිම්මංසලොහිතතාය සිරා ජාලාහි විත්ථතගත්තා. **"උප්ඵාසුලිකෙ"**ති: උග්ගතඵාසුලිකෙ. **"කිසිකෙ"**ති: කිසසරීරෙ. පුබ්බෙපි 'කිසා'ති වත්වා පුන 'කිසිකෙ'ති වචනං අට්ඨිචම්මන්හාරුමත්තසරීරතාය අතිවිය කිසභාවදස්සනත්ථං[3] වුත්තං. තං සුත්වා පෙතී අත්තානං පවෙදෙන්තී:-

> "අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි දුග්ගතා යමලොකිකා
> පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොක මිතො ගතා"ති

ගාථං වත්වා පුන ථෙරෙන

> "කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
> කිස්ස කම්මවිපාකෙන පෙතලොකමිතො ගතා"ති

---

1. සා. කීළනසංසත්තා.
2. සී. I. II & III. අනුපචිතකුසලතාය.
3. ම. අට්ඨිතචන්හාරුමත්තාවසෙසතාය විරූපසභාවදස්සනත්ථං.

ඝාතකම්මං පුට්ඨා අදානසීලා මච්ඡරිණී හුත්වා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා එවං මහාදුක්ඛං අනුභවාමීති දස්සෙන්ති:-

"අනුකම්පකා මය්හං නාහෙසුං භන්තෙ
පිතා ච මාතා අථවාපි ඤාතකා,
යෙ මං නියොජෙය්‍යුං දදාහි දානං
පසන්නචිත්තා සමණබ්‍රාහ්මණානං.

ඉතො අහං වස්සසතානි පඤ්ච
යං එවරූපා විචරාමි නග්ගා
ඛුදාය තණ්හාය ච ඛජ්ජමානා,
පාපස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං.

වන්දාමි තං අය්‍ය පසන්නචිත්තා
අනුකම්ප මං ධීර මහානුභාව,
දත්වා ච මෙ ආදිස්ස යං හි කිඤ්චි
මොචෙහි මං දුග්ගතියා භදන්තෙ"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**අනුකම්පකා**"ති: සම්පරායිකෙන අත්ථෙන අනුග්ගණ්හකා. "**භන්තෙ**"ති: ථෙරං ආලපති. "**යෙ මං නියොජෙය්‍යු**"න්ති: මාතා වා පිතා වා අථ වා ඤාතකා ඊදිසා පසන්නචිත්තා හුත්වා සමණබ්‍රාහ්මණානං දදාහි දානන්ති යෙ මං නියොජෙය්‍යුං තාදිසා අනුකම්පකා මය්හං නාහෙසුන්ති යොජනා. "**ඉතො අහං වස්සසතානි පඤ්ච යං එවරූපා විචරාමි නග්ගා**"ති: ඉදං සා පෙති ඉතො තතියාය ජාතියා අත්තනො පෙතත්තභාවං අනුස්සරිත්වා ඉදානිපි තථා පඤ්ච වස්සසතානි විචරාමීති අධිප්පායෙනාහ.

තත්ථ "**යං**"න්ති: යස්මා දානාදීනං පුඤ්ඤානං අකතත්තා එවරූපා නග්ගා පෙති හුත්වා ඉතො පට්ඨාය වස්සසතානි පඤ්ච විචරාමීති යොජනා. "**තණ්හායා**"ති: පිපාසාය. "**ඛජ්ජමානා**"ති: ඛාදියමානා, බාධියමානා ති අත්ථො. "**වන්දාමි තං අය්‍ය පසන්නචිත්තා**"ති: අය්‍ය තං අහං පසන්නචිත්තා හුත්වා වන්දාමි, එත්තකමෙව පුඤ්ඤං ඉදානි මයා කාතුං සක්කාන්ති දස්සෙති.[1] "**අනුකම්ප මං**"න්ති: අනුග්ගණ්හ, මමං උද්දිස්ස දයං අනුද්දයං කරොහි. "**දත්වා ච මෙ ආදිස්ස යං හි කිඤ්චී**"ති: කිඤ්චිදෙව දෙය්‍යධම්මං සමණබ්‍රාහ්මණානං දත්වා තං දක්ඛිණං මය්හං ආදිස්ස, තෙන මෙ ඉතො පෙතයොනිතො මොක්ඛො භවිස්සතීති අධිප්පායෙන වදති. තෙනෙවාහ: **මොචෙහි මං දුග්ගතියා භදන්තෙ**"ති. එවං පෙතියා වුත්තෙන යථා සො ථෙරො පටිපජ්ජි, තං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි.

1. හා. දස්සෙසි.

සාධූති සො තස්සා පටිස්සුණිත්වා සාරිපුත්තොනුකම්පකො
භික්ඛූනං ආලොපං දත්වා පාණිමත්තඤ්ච චොලකං
ථාලකස්ස ච පානීයං තස්සා දක්ඛිණමාදිසි.

සමනන්තරා අනුද්දිට්ඨෙ විපාකො උපපජ්ජථ,
භොජනච්ඡාදනපානීයං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

තතො සුද්ධා සුචිවසනා කාසිකුත්තමධාරිණී
විචිත්තවත්ථාභරණා සාරිපුත්තමුපසංකමී"ති

තිස්සො ගාථායො වුත්තා.

තත්ථ "**භික්ඛූන**"න්ති: භික්ඛුනො. වචනවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. **ආලොපං භික්ඛුණො දත්වා**ති කෙචි පඨන්ති. "**ආලොප**"න්ති: කබලං, එකාලොපමත්තං භොජනන්ති අත්ථො. "**පාණිමත්තඤ්ච චොලක**"න්ති: එකහත්ථප්පමාණං චොලඛණ්ඩන්ති අත්ථො. "**ථාලකස්ස ච පානීය**"න්ති: එකථාලකපූරණමත්තං උදකං. සෙසං ඛල්ලාටියපෙතවත්ථුස්මිං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා සාරිපුත්තො තං පෙතිං පීණින්ද්‍රියං පරිසුද්ධඡවිවණ්ණං දිබ්බවත්ථාභරණාලඞ්කාරං සමන්තතො අත්තනො පභාය ඔභාසෙන්තිං අත්තනො සන්තිකං උපගන්ත්වා ඨිතං දිස්වා පච්චක්ඛතො කම්මඵලං තාය විභාවෙතුකාමො හුත්වා:–

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**අභික්කන්තෙනා**"ති: අතිමනාපෙන, අභිරූපෙනාති අත්ථො. "**වණ්ණෙනා**"ති: ඡවිවණ්ණෙන. "**ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා**"ති: සබ්බා දස දිසා ජොතෙන්ති එකාලොකං කරොන්තී. යථා කින්ති ආහ: "**ඔසධී විය තාරකා**"ති: උස්සන්නා පභා එතාය ධීයන්ති ඔසධානං වා අනුබලප්පදායිකා ති කත්වා[1] ඔසධී ති ලද්ධනාමා තාරකා යථා සමන්තතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති, එවමෙව ත්වං සබ්බාසු දිසාසු ඔභාසෙන්තීති අත්ථො. "**කෙනා**"ති: කිං සද්දො පුච්ඡාය, හෙතු

1. භා. ඔසධීනං අනුබලප්පදානා හුත්වා.

අත්ථෙ හෙතං කරණවචනං; කෙන හෙතුනාති අත්ථො. "තෙ"ති: තව. "එතාදිසො"ති: එතරහි යථාදිස්සමානොති වුත්තං හොති. "කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣතී"ති: කෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන ඉධ ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදානි තයා ලබ්භමානං සුචරිතඵලං ඉජ්ඣති නිප්ඵජ්ජති. "උප්පජ්ජන්තී"ති: නිබ්බත්තන්ති. "භොගා"ති: පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන භොගාති ලද්ධනාමා වත්ථාභරණාදි විත්තූපකරණවිසෙසා. "යෙ කෙචී"ති: භොගෙ අනවසෙසතො බ්‍යාපෙත්වා සඞ්ගණ්හාති, අනවසෙසබ්‍යාපකො හි අයං නිද්දෙසො, යථා යෙ කෙචි සඞ්ඛාරාති. "යෙ කෙචි මනසො පියා"ති: මනසා පියායිතබ්බා මනාපියාති[1] අත්ථො. "පුච්ඡාමී"ති: පුච්ඡං කරොමි, ඤාතුං ඉච්ඡාමීති අත්ථො. "ත්ව"න්ති: ත්වං. "දෙවී"ති: දිබ්බානුභාවසමඞ්ගිතාය දෙවී. තෙනාහ: මහානුභාවෙති. "මනුස්සභූතා"ති: මනුස්සෙසු ජාතා මනුස්සභාවඤ්ච පත්තා. ඉදං "යෙභුය්‍යෙන සත්තා මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතා පුඤ්ඤානි කරොන්තී"ති කත්වා වුත්තං. අයමෙව තාසං ගාථානං සංඛෙපතො අත්ථො, විත්ථාරතො පන පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුඅට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

එවං පන ථෙරෙන පුට්ඨා සා පෙතී තස්සා සම්පත්තියා ලද්ධකාරණං පකාසෙන්තී සෙසගාථා අභාසි:–

"උප්පණ්ඩුකිං[2] කිසං ඡාතං නග්ගං ආපතිතච්ඡවිං[3]
මුනි කාරුණිකො ලොකෙ තං මමද්දක්ඛි[4] දුග්ගතං.

භික්ඛූනං ආලොපං දත්වා පාණිමත්තඤ්ච චොළකං
ථාලකස්ස ච පානීයං මම දක්ඛිණමාදිසි.

ආලොපස්ස ඵලං පස්ස, භත්තං වස්සසතං දස
භුඤ්ජාමි කාමකාමිනී අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං.

පාණිමත්තස්ස චොළස්ස විපාකං පස්ස යාදිසං
යාවතා නන්දරාජස්ස විජිතස්මිං පටිච්ඡදා.

තතො බහුතරා භන්තෙ වත්ථානච්ඡාදනානි මෙ
කොසෙය්‍ය කම්බලීයානි ඛොමකප්පාසිකානි ච.

විපුලා ච මහග්ඝා ච තෙපාකාසෙව ලම්බරෙ,
සාහං තං පරිදහාමි යං යං හි මනසො පියං.

ථාලකස්ස ච පානීයං විපාකං පස්ස යාදිසං,
ගම්භීරා චතුරස්සා ච පොක්ඛරඤ්ඤො සුනිම්මිතා.

සෙතොදකා සුපතිත්ථා සීතා අප්පටිගන්ධියා
පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතා.

සාහං රමාමි කීළාමි මොදාමි අකුතොභයා
මුනිං කාරුණිකං ලොකං භන්තෙ වන්දිතුමාගතා"ති.

---

1. සං. මනසා පියාති
2. සං. උපකණ්ඩුකිං.
3. සී. I & II. අප්පටිච්ඡවිං.
4. සී. I. II & III. දක්ඛසි.

තත්ථ "උප්පණ්ඩුකි"[1]න්ති: උප්පණ්ඩුකජාතං.[1] "ඡාත"න්ති: බුභුක්ඛිතං, ඛුදාය අභිභූතං. "ආපතිතච්ඡවි"න්ති: ඡින්නභින්නසරීරච්ඡවිං. "ලොකෙ"ති: ඉදං කාරුණිකොති එත්ථ වුත්තාය කාරුඤ්ඤාය විසය දස්සනං. "තං ම"න්ති: තාදිසං මමං, වුත්තනයෙන එකන්තෙනෙව කාරුඤ්ඤට්ඨානියං මං. "දුග්ගතා"න්ති: දුග්ගතිං ගතං. භික්ඛූනං ආලොපං දජ්ජාති ආදි පෙරෙත අත්තනො කාරුඤ්ඤාය කතාකාර දස්සනං.

තත්ථ "භත්ත"න්ති: ඔදනං, දිබ්බභොජනන්ති අත්ථො. "වස්ස සතං දසා"ති: දසවස්සසතානි, වස්සසහස්සන්ති වුත්තං හොති. අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. "කාමකාමිනී අනෙක රසබ්‍යඤ්ජන"න්ති: අසෙසෙහිපි කාමිතබ්බකාමෙහි සමන්නාගතා අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං භත්තං භුඤ්ජාමීති යොජනා. "චොලස්සා"ති: දෙය්‍යධම්මසීසෙන තබ්බිසයං දානමයං පුඤ්ඤමෙව දස්සෙති. "විපාකං පස්ස යාදිස"න්ති: තස්ස චොලදානස්ස විපාකසංඛාතං ඵලං පස්ස භන්තෙ, තං පන යාදිසං යථාරූපන්ති. පෙති ආහ: යාවතා නන්ද රාජස්සා ති ආදි.

තත්ථ කොයං නන්දරාජා නාම? අතීතෙ කිර දසවස්සසහස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු බාරාණසිවාසී එකො කුටුම්බිකො අරඤ්ඤෙ ජඞ්ඝාවිහාරං චරන්තො අරඤ්ඤට්ඨානෙ අඤ්ඤතරං පච්චෙකබුද්ධං අද්දස. සො පන පච්චෙකබුද්ධො තත්ථ චීවරකම්මං කරොන්තො අනුවාතෙ අප්පහොන්තෙ සංහරිත්වා ඨපෙතුං ආරද්ධො. සො කුටුම්බිකො තං දිස්වා "භන්තෙ කිං කරොථා"ති වත්වා තෙන අප්පිච්ඡතාය කිඤ්චි අවුත්තෙපි "චීවරදුස්සං නප්පහොතී"ති ඤත්වා අත්තනො උත්තරසාටකං පච්චෙකබුද්ධස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා අගමාසි. පච්චෙකබුද්ධො තං ගහෙත්වා අනුවාතං ආරොපෙන්තො චීවරං කත්වා පාරුපි. සො කුටුම්බිකො ජීවිතපරියොසානෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චවිත්වා බාරාණසිතො යොජනමත්තෙ ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස වයප්පත්තකාලෙ තස්මිං ගාමෙ නක්ඛත්තං සංඝුට්ඨං අහොසි. සො මාතරං ආහ: "අම්ම සාටකං මෙ දෙහි, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී"ති. සා ධොතවත්ථං නීහරිත්වා අදාසි. "අම්ම ථූලං ඉද"න්ති. අඤ්ඤං නීහරිත්වා අදාසි. තම්පි පටික්ඛිපි. අථ නං මාතා ආහ: "තාත යාදිසෙ ගෙහෙ මයං ජාතා, නත්ථි නො ඉතො සුඛුමතරස්ස වත්ථස්ස පටිලාභාය පුඤ්ඤ"න්ති. "ලභනට්ඨානං ගච්ඡාමි අම්මා"ති. "ගච්ඡ පුත්ත අහං අජ්ජෙව තුය්හං බරාණසීනගරෙ රජ්ජපටිලාභං ඉච්ඡාමී"ති. සො "සාධු අම්මා"ති මාතරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ආහ: 'ගච්ඡාමි අම්මා'ති. ගච්ඡ තාතාති. එවං කිරස්සා චිත්තං

1. ම. උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතං. ස්‍යා. උපකණ්ඩුකජාතං.

අහොසි: "කහං ගමිස්සති ඉධ වා එත්ථ වා ගෙහෙ නිසීදිස්සතී"ති. සො පන පුඤ්ඤනියාමෙන චොදියමානො ගාමතො නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ සසීසං පාරුපිත්වා නිපජ්ජි. සො ච බාරාණසිරඤ්ඤො කාලකතස්ස සත්තමො දිවසො හොති. අමච්චා ච පුරොහිතො ච රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා රාජඞ්ගණෙ නිසීදිත්වා[1] මන්තයිංසු: "රඤ්ඤො එකා ධීතා අත්ථි, පුත්තො නත්ථි, අරාජකං රජ්ජං න තිට්ඨති, ඵුස්සරථං විස්සජ්ජෙමා"ති. තෙ කුමුදවණ්ණෙ චත්තාරො සින්ධවෙ යොජෙත්වා සෙතච්ඡත්තපමුඛං පඤ්චවිධං රාජකකුධභණ්ඩං රථස්මිංයෙව ඨපෙත්වා රථං විස්සජ්ජෙත්වා පච්ඡතො තුරියානි පග්ගණ්හාපෙසුං. රථො පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අහොසි. "පරිචයෙන පන උය්‍යානාභිමුඛො ගච්ඡති නිවත්තෙමා"ති[2] කෙචි ආහංසු. පුරොහිතො "මා නිවත්තයිත්ථා"ති ආහ. රථො කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා ආරොහණසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි. පුරොහිතො පාරුපනකණ්ණං අපනෙත්වා පාදතලානි ඔලොකෙන්තො "තිට්ඨතු අයං දීපො, ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු එකරජ්ජං කාතුං යුත්තො"ති වත්වා තුරියානි පග්ගණ්හථ පුනපි පග්ගණ්හථාති තික්ඛත්තුං තුරියානි පග්ගණ්හාපෙසි. අථ කුමාරො මුඛං විවරිත්වා ඔලොකෙත්වා "කෙන කම්මෙන ආගතත්ථ තාතා"ති ආහ. "දෙව තුම්හාකං රජ්ජං පාපුණාතී"ති. "තුම්හාකං රාජා කුහි"න්ති?[3] "දිවඞ්ගතො සාමී"ති. "කති දිවසා අතික්කන්තා"ති? "අජ්ජ සත්තමො දිවසො"ති. "පුත්තො වා ධීතා වා නත්ථී"ති? "ධීතා අත්ථි දෙව, පුත්තො නත්ථී"ති. "තෙන හි කරිස්සාමි රජ්ජ"න්ති. තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඩපං කත්වා රාජධීතරං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා උය්‍යානං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අභිසෙකං අකංසු. අථස්ස කතාභිසෙකස්ස සතසහස්සග්ඝනිකං වත්ථං උපනෙසුං. සො "කිමිදං තාතා"ති ආහ. "නිවාසනවත්ථං දෙවා"ති. "නනු තාතා ථූල"න්ති? "මනුස්සානං පරිභොගවත්ථෙසු ඉතො සුඛුමතරං නත්ථි දෙවා"ති. "තුම්හාකං රාජා එවරූපං නිවාසෙසී"ති? "ආම දෙවා"ති. "න මඤ්ඤෙ පුඤ්ඤවා තුම්හාකං රාජා"ති "සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරථ ලභිස්සාමි වත්ථ"න්ති. සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරිංසු. සො උට්ඨාය හත්ථෙ ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙන උදකං ආදාය පුරත්ථිම දිසායං අබ්භුක්කිරි. තදා ඝනපථවිං භින්දිත්වා අට්ඨකප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. පුන උදකං ගහෙත්වා දක්ඛිණාය පච්ඡිමාය උත්තරායාති එවං චතූසු දිසාසු[4] අබ්භුක්කිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨ අට්ඨ කත්වා ද්වත්තිංස කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. "එකෙකිස්සා දිසාය සොළස සොළස කත්වා චතුසට්ඨි කප්පරුක්ඛා"ති කෙචි වදන්ති. සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා "නන්දරඤ්ඤො විජිතෙ සුත්තකන්තිකා ඉත්ථියො මා සුත්තං කන්තිංසූති භෙරිං චරාපෙථා"ති වත්වා ඡත්තං

1. ම සන්නිපතිත්වා.
2. ම. නිවත්තෙමාති.
3. සී. 1 රාජ වො කුහින්ති.
4. ම. චතස්සො දිසා.

උස්සාපෙත්වා අලඞ්කතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුය්හ මහාසම්පත්තිං අනුභවි. එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකදිවසං දෙවී රඤ්ඤො සම්පත්තිං දිස්වා "අහො තපස්සී[1]"ති කාරුඤ්ඤාකාරං දස්සෙසි. "කිමිදං දෙවී"ති ච පුට්ඨා "අතිමහතී දෙව සම්පත්ති, අතීතමද්ධානං කුසලං අකත්ථ, ඉදානි අනාගතස්සත්ථාය කුසලං න කරොථා"ති ආහ. "කස්ස දෙම සීලවන්තා නත්ථී"ති. "අසුඤ්ඤො දෙව ජම්බුදීපො අරහන්තෙහි, තුම්හෙ දානමෙව සජ්ජෙථ, අහං අරහන්තෙ ලච්ඡාමී"ති ආහ. පුනදිවසෙ රාජා මහාරහං දානං සජ්ජාපෙසි. දෙවී "සචෙ ඉමිස්සාය දිසාය අරහන්තො අත්ථි, ඉධා ගන්ත්වා අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හන්තූ"ති අධිට්ඨහිත්වා උත්තරදිසාභිමුඛා උරෙන නිපජ්ජි. නිපන්නමත්තාය එව දෙවියා හිමවන්තෙ වසන්තානං පඤ්චසතානං පදුමවතියා පුත්තානං පච්චෙකබුද්ධානං ජෙට්ඨකො පදුමපච්චෙකබුද්ධො භාතිකෙ ආමන්තෙසි: "මාරිසා නන්දරාජා තුම්හෙ නිමන්තෙති, අධිවාසෙථ තස්සා"ති. තෙ අධිවාසෙත්වා තාව දෙව ආකාසෙනාගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙ ඔතරිංසු. මනුස්සා "පඤ්චසතා දෙව පච්චෙකබුද්ධා ආගතා"ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සද්ධිං දෙවියා ගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ පාසාදං ආරොපෙත්වා තත්ථ තෙසං දානං දත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ රාජා සඞ්ඝත්ථෙරස්ස දෙවී සඞ්ඝනවකස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා "අය්‍යා පච්චයෙහි න කිලමිස්සන්ති, මයං පුඤ්ඤෙන න පරිහායිස්සාම, අම්හාකං ඉධ නිවාසාය පටිඤ්ඤං දෙථා"ති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා උය්‍යානෙ නිවාසට්ඨානානි කාරෙත්වා යාවජීවං පච්චෙකබුද්ධෙ උපට්ඨහිත්වා තෙසු පරිනිබ්බුතෙසු සාධුකීළිතං කාරෙත්වා චන්දනාගරුආදීහි[2] සරීරකිච්චං කාරෙත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා "එවරූපානම්පි නාම මහානුභාවානං මහෙසීනං මරණං භවිස්සති, කිමඞ්ග පන මාදිසාන"න්ති සංවෙගජාතො ජෙට්ඨපුත්තං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සයං සමණපබ්බජ්ජං[3] පබ්බජි. දෙවීපි රඤ්ඤෙ පබ්බජිතෙ "අහං කිං කරිස්සාමී"ති පබ්බජි. ද්වෙපි උය්‍යානෙ වසන්තා ඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. සො කිර නන්දරාජා අම්හාකං සත්ථු මහාසාවකො මහාකස්සපත්ථෙරො අහොසි. තස්ස අග්ගමහෙසී භද්දා කාපිලානී නාම. අයං පන නන්දරාජා දසවස්සසහස්සානි සයං දිබ්බවත්ථානි පරිදහන්තො[4] සබ්බමෙව අත්තනො විජිතං උත්තරකුරුසදිසං කරොන්තො ආගතානං මනුස්සානං දිබ්බදුස්සානි අදාසි. තයිදං දිබ්බවත්ථසම්පත්තිං සන්ධාය අයමෙපති ආහ:

යාවතා නන්දරාජස්ස විජිතස්මිං පටිච්ඡදාති

තත්ථ "**විජිතස්මි**"න්ති: රට්ඨෙ. "**පටිච්ඡදා**"ති: වත්ථානි, තානි හි පටිච්ඡාදෙන්ති එතෙහීති පටිච්ඡදාති වුච්චන්ති. ඉදානි සා පෙතී

1. සී. I. II. අහොවතසිරීති.
2. ස්‍යා. චන්දනදාරුආදිහි.
3. ම තාපසපබ්බජ්ජං.
4. ම. පරිහරන්තො.

නන්දරාජසමිද්ධිතොපි එතරහි මය්හං සමිද්ධි විපුලතරාති දස්සෙන්තී **නානා බහුනාග භන්තෙ වත්ථාච්ඡාදනානි මෙ**ති ආදිමාහ.

තත්ථ “**නානා**”ති: නන්දරාජස්ස පරිග්ගහභූතවත්ථතො බහුතරානි මය්හං වත්ථානි, දුස්සානීති අත්ථො. “**වත්ථාච්ඡාදනානී**”ති: නිවාසනවත්ථානි චෙව පාරුපනවත්ථානි ච. “**කොසෙය්‍යකම්බලියානී**”ති:[1] කොසෙය්‍යානි චෙව කම්බලානි ච. “**ඛොමකප්පාසිකානි චා**”ති: ඛොමවත්ථානි චෙව කප්පාසමයවත්ථානි ච. “**විපුලා**”ති: ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච විපුලා මහන්තා ච. “**මහග්ඝා**”ති: මහග්ඝවසෙන මහන්තා මහාරහා. “**ආකාසෙව ලම්බරෙ**”ති: ආකාසෙයෙව ඔලම්බමානා තිට්ඨන්ති. “**යං යං හි මනසො පිය**”න්ති: යං යං මය්හං මනසො පියං තං තං ගහෙත්වා පරිදහාමි පාරුපාමිචාති යොජනා. “**ථාලකස්ස ච පානීයං විපාකං පස්ස යාදිස**”න්ති: ථාලකපූරණමත්තං පානීයං දින්නං අනුමොදිතං, තස්ස පන විපාකං යාදිසං යාව මහන්තං පස්සාති දස්සෙන්තී **ගම්භීරා චතුරස්සා චා**ති ආදිමාහ.

තත්ථ “**ගම්භීරා**”ති: අගාධා. “**චතුරස්සා**”ති: චතුරස්සසණ්ඨානා. “**පොක්ඛරඤ්ඤො**”ති: පොක්ඛරණියො. “**සුනිම්මිතා**”ති: කම්මානුභාවෙන සුට්ඨු නිම්මිතා. “**සෙතොදකා**”ති: සෙතඋදකා, සෙතවාලුකාභි සම්පරිකිණ්ණා ච. “**සුපතිත්ථා**”ති: සුන්දරතිත්ථා. “**සීතා**”ති: සීතලොදකා. “**අප්පටිගන්ධියා**”ති: පටිකූලගන්ධරහිතා, සුරභිගන්ධා. “**වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතා**”ති: කමලකුවලයාදීනං කෙසරසඤ්ඡන්නෙන වාරිනා පරිපුණ්ණා. “**සාහ**”න්ති: සා අහං. “**රමාමී**”ති: රතිං වින්දාමි. “**කීළාමී**”ති: ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරෙමි.[2] “**මොදාමී**”ති: භොගසම්පත්තියා පමුදිතා හොමි. “**අකුතොභයා**”ති: කුතොචිපි අසඤ්ජාතභයා සෙරී සුඛවිහාරිණී හොමි. “**භන්තෙ වන්දිතුමාගතා**”ති: භන්තෙ ඉමිස්සා දිබ්බසම්පත්තියා පටිලාභස්ස කාරණභූතං ත්වං වන්දිතුමාගතා, උපගතාති අත්ථො. යම්පනෙත්ථ අත්ථතො අවිභත්තං, තං තත්ථ තත්ථ වුත්තමෙව.

එවං තාය පෙතියා වුත්තෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො ඉට්ඨකාවතියං දීඝරාජියන්ති ගාමද්වයවාසිකෙසු අත්තනො සන්තිකං උපගතෙසු මනුස්සෙසු ඉමං වත්ථුං[3] විත්ථාරතො කථෙන්තො සංවෙජෙත්වා සංසාරමොචකා පාපකම්මතො මොචෙත්වා උපාසකභාවෙ පතිට්ඨාපෙසි. සා පවත්ති භික්ඛූසු පාකටා ජාතා. තං භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සංසාරමොචකපෙතවත්ථු වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. ම. කොසෙය්‍යානීති; කොසෙය්‍යවත්ථානි. කම්බලියානීති; කම්බලානි.
2. සා. පරිචරාමි.
3. ම. අත්ථං.

2. 2

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසී”ති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා මාතුභූතං පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. එකදිවසං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මා ච අනුරුද්ධො ආයස්මා ච කප්පිනො රාජගහස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්ති. තෙන ච සමයෙන බාරාණසියං අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො සමණබ්‍රාහ්මණානං කපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකානං ච උදපානභූතො[1] අන්නපානවත්ථසයනාදීනි දෙති දෙන්තො ච ආගතාගතානං යථාකාලං[2] යථාරහඤ්ච පාදොදක පාදබ්භඤ්ජනාදිදානං අනුපුබ්බසාං සබ්බාභිදෙය්‍යං පටිපජ්ජන්තො හොති. පුරෙ භත්තඤ්ච භික්ඛූ අන්නපානාදිනා සක්කච්චං පරිවිසති. සො දෙසන්තරං ගච්ඡන්තො භරියං ආහ: “භොති යථාපඤ්ඤත්තං ඉමං දානවිධිං අපරිහාපෙන්තී සක්කච්චං අනුතිට්ඨාහී”ති. සා සාධූති පටිස්සුණිත්වා තස්මිං පක්කන්තෙ එව තාව භික්ඛූනං පඤ්ඤත්තං දානවිධිං පච්ඡින්දි. අද්ධිකානං පන නිවාසත්ථාය උපගතානං ගෙහපච්ඡිතො ඡඩ්ඩිතං ජරසාලං දස්සෙසි[3] එත්ථ සයථාති. අන්නපානාදීනං අත්ථාය තත්ථ අද්ධිකෙසු ආගතෙසු “ගූථං ඛාදථ මුත්තං පිවථ ලොහිතම්පිවථ තුම්හාකං මාතු මත්ථලුඞ්ගං ඛාදථා”ති යං යං අසුචි ජෙගුච්ඡං තස්ස තස්ස නාමං ගහෙත්වා නිට්ඨුරං[5] වදති. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා කම්මානුභාවුක්ඛිත්තා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො වචීදුච්චරිතානුරූපං දුක්ඛං අනුභවන්තී පුරිමජාතිසම්බන්ධං අනුස්සරිත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකං උපසංකමිතුකාමා තස්ස විහාරං සම්පාපුණි. තස්ස විහාරදෙවතායො විහාරප්පවෙසනං නිවාරෙසුං. සා කිර ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා ථෙරස්ස මාතුභූතා පුබ්බා.[6] තස්මා එවමාහ: “අහං අය්‍යස්ස සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා මාතා, දෙථ මෙ ද්වාරප්පවෙසනං ථෙරං දට්ඨු”න්ති. තං සුත්වා දෙවතා තස්සා පවෙසනං අනුජානිංසු. සා පවිසිත්වා චඞ්කමණකොටියං ඨත්වා ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙසි. ථෙරො තං දිස්වා කාරුඤ්ඤාය සඤ්චොදිතමානසො හුත්වා:–

> “නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි කිසා ධමනිසන්ථතා
> උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී”ති

ගාථාය පුච්ඡි. සා ථෙරෙන පුට්ඨා පටිවචනං දෙන්තී:–

> “අහං තෙ සකියා මාතා පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු
> උපපන්නා පෙත්තිවිසයං ඛුප්පිපාසාසමප්පිතා.
> ඡඩ්ඩිතං ඛිපිතං ඛෙළං සිංඝාණිකං සිලෙස්සුමං
> වසඤ්ච ඩය්හමානානං විජාතානඤ්ච ලොහිතං

1. සී. I. ම. ඔපානභූතො. 3. සී. I & II. දස්සෙති. 5. හා. සී. I. නිට්ඨුරං.
2. ම. යථාබලං. 4. හා. වසථාති 6. සී. II. III. හා. මාතාභූතපුබ්බා.

වණිතානං ච යං ඝාණසීසච්ඡින්නානඤ්ච ලොහිතං
ඛුදාපරෙතා භුඤ්ජාමි ඉත්ථි පුරිස නිස්සිතං.

පුබ්බලොහිතභක්ඛාස්මි පසූනං මානුසානච
අලෙණා අනගාරා ච නීලමඤ්චපරායනා.

දෙහි පුත්තක මෙ දානං දත්වාන උද්දිසාහි[1] මෙ
අප්පෙව නාම මුඤ්චෙය්‍යං පුබ්බලොහිතභොජනා"ති,

පඤ්ච ගාථා අභාසි.

තත්ථ "අහං තෙ සකියා මාතා"ති: අහං තුය්හං ජනනීභාවතො සකියා මාතා, පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු-මාතා හොන්තීපි න ඉමිස්සං ජාතියං, අථඛො පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු ඉතො පඤ්චමියන්ති දට්ඨබ්බං. "උපපන්නා පෙතවිසයෙ"න්ති: පටිසන්ධිවසෙන පෙතලොකං උපගතා. "ඛුප්පිපාසා සමප්පිතා"ති: ඛුදාය ච පිපාසාය ච සමඞ්ගීභූතා, නිරන්තරං ජිඝච්ඡාපිපාසාහි අභිභුය්‍යමානානාති අත්ථො. "ඡඩ්ඩිත"න්ති උච්ඡඩ්ඩිතං,[2] වන්තන්ති අත්ථො. "ඛිපිත"න්ති: ඛිපිතෙන සද්ධිං මුඛතො නික්ඛන්තමලං. "ඛෙළ"න්ති: නිට්ඨුභනං. "සිංඝාණික"න්ති: මත්ථලුඞ්ගතො විස්සන්දිත්වා නාසිකාය නික්ඛන්තමලං, "සිලෙසුම"න්ති: සෙම්හං. "වසං ච ඩය්හමානාන"න්ති: චිතකස්මිං ඩය්හමානානං කළෙබරානං වසාතෙලඤ්ච. "විජාතානඤ්ච ලොහිත"න්ති: පසූතානං ඉත්ථීනං ලොහිතං. ගබ්භමලං ච සද්දෙන සංගණ්හාති. "වණිතාන"න්ති: සඤ්ජාතවණානං. "ය"න්ති: යං ලොහිතන්ති සම්බන්ධො. "ඝාණසීසච්ඡින්නාන"න්ති; ඝාණච්ඡින්නානං සීසච්ඡින්නානංපි යං ලොහිතං තං භුඤ්ජාමීති යොජනා. දෙසනාසීසමෙතං ඝාණසීසච්ඡින්නානන්ති, යස්මා හත්ථපාදාදිච්ඡින්නානම්පි ලොහිතං භුඤ්ජාමියෙව, තථා වණිතානන්ති ඉමිනා තෙසම්පි ලොහිතං සංගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. "ඛුදාපරෙතා"ති: ජිඝච්ඡාභිභූතා. "ඉත්ථිපුරිසනිස්සිත"න්ති: ඉත්ථිපුරිසසරීරනිස්සිතං යථාවුත්තං අඤ්ඤං ච චම්මමංසන්හාරුපුබ්බාදිකං පරිභුඤ්ජාමීති දස්සෙති. "පසූන"න්ති: අජගොමහිසාදීනං. "අලෙණා"ති: අසරණා. "අනගාරා"ති: අනාවාසා. "නීලමඤ්චපරායනා"ති: සුසානෙ ඡඩ්ඩිතමලමඤ්චසයනා. අථවා 'නීලා'ති ඣාමඞ්ගාරබහුලා සුසානභූමි අධිප්පෙතා, තං යෙව මඤ්චං විය අධිසයනාති අත්ථො. "උද්දිසාහි මෙ"ති:[3] යථා දින්නං දක්ඛිණං මය්හං උපකප්පති තථා උද්දිස පත්තිදානං දෙහි. "අප්පෙව නාම මුඤ්චෙය්‍යං පුබ්බලොහිතභොජනා"ති: තව උද්දිසනෙන එතස්මා පුබ්බලොහිතභොජනා පෙතජීවිතා අපිනාම මුඤ්චෙය්‍යං.

තං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තත්ථෙරො දුතියදිවසෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරාදිකෙ තයො ථෙරෙ ආමන්තෙත්වා තෙහි සද්ධිං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස නිවෙසනං අගමාසි. රාජා

1. සා. දත්වාදිසාහි. 2. සා. උච්ඡිට්ඨං. 3 සා. අන්වාදිසාහි මෙති.

ථෙරෙ දිස්වා වන්දිත්වා "කිං භන්තෙ ආගතත්ථා"ති ආගමනකාරණං පුච්ඡි. ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා අඤ්ඤාතං භන්තෙති වත්වා ථෙරෙ විස්සජ්ජෙත්වා සබ්බකම්මිකං අමච්චං පක්කොසෙත්වා[1] ආණාපෙසි: "නගරස්ස අවිදූරෙ විපිනෙ ඡායූදකසම්පන්නෙ චතස්සො කුටියො කාරෙහී"ති. අන්තෙපුරෙ ච පහොනකවිසෙසවසෙන තිධා විභජිත්වා චතස්සො කුටියො පටිච්ඡාපෙසි.[2] සයඤ්ච තත්ථ ගන්ත්වා කාතබ්බයුත්තකං අකාසි. නිට්ඨිතාසු කුටිකාසු සබ්බං බලිකරණං සජ්ජාපෙත්වා අන්නපානවත්ථාදීනි බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අනුච්ඡවිකෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ ච උපට්ඨාපෙත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස තං සබ්බං නිය්යාදෙසි. අථ ථෙරො තං පෙතිං උද්දිස්ස තං සබ්බං බුද්ධපමුඛස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසංඝස්ස අදාසි. සා පෙතී තං අනුමොදිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සබ්බකාමසමිද්ධා ච හුත්වා අපරදිවසෙ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස සන්තිකං උපගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. තං ථෙරො පටිපුච්ඡි. සා අත්තනො පෙතූපපත්තිං දෙවූපපත්තිං ච විත්ථාරතො කථෙසි. තෙන වුත්තං:-

"මාතුයා වචනං සුත්වා උපතිස්සානුකම්පකො
ආමන්තයී[3] මොග්ගල්ලානං අනුරුද්ධඤ්ච කප්පිනං.

චතස්සො කුටියො කත්වා සංඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා
කුටියො අන්නපානඤ්ච මාතු දක්ඛිණමාදිසි.

සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ විපාකො උපපජ්ජථ
භොජනං පානීයං වත්ථං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

තතො සුද්ධා සුචිවසනා කාසිකුත්තමධාරිණී
විචිත්තවත්ථාභරණා කොලිතං උපසංකමී"ති.

තත්ථ "සංඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා"ති චාතුද්දිසස්ස සංඝස්ස අදාසි, නිය්යාදෙසීති අත්ථො. සෙසං වුත්තත්ථමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පෙතිං

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

පුච්ඡි. අථ සා "සාරිපුත්තත්ථෙරස්සාහං මාතා"ති ආදිනා විස්සජ්ජෙසි. සෙසං වුත්තත්ථමෙව.

---

1. සා. පක්කොසාපෙත්වා. 2. ම. පටිච්ඡාදෙසි. 3. ම. ආමන්තෙසි.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස මාතුපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

2. 3.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසී”ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ මත්තං නාම පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො කුටුම්බිකො සද්ධො පසන්නො අහොසි. තස්ස භරියා අස්සද්ධා අප්පසන්නා කොධනා වඤ්ඣා ච අහොසි. නාමෙන මත්තා නාම. අථ සො කුටුම්බිකො කුලවංසුපච්ඡෙදභයෙන සදිසකුලතො තිස්සං නාම අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා අහොසි සද්ධා පසන්නා සාමිනො ච පියා මනාපා. සා නචිරෙනෙව ගබ්භිනී හුත්වා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායි. භූතොති තස්ස නාමං අහොසි. සා ගෙහස්ස සාමිනී හුත්වා චත්තාරො භික්ඛූ සක්කච්චං උපට්ඨහි. වඤ්ඣා පන තං උසූයති. තා උභොපි එකස්මිං දිවසෙ සීසං නහාත්වා අල්ලකෙසා[1] අට්ඨංසු. කුටුම්බිකො ගුණවසෙන තිස්සාය ආබද්ධසිනෙහො මනුඤ්ඤෙන[2] හදයෙන තාය සද්ධිං බහු සල්ලපන්තො අට්ඨාසි. තං අසහමානා මත්තා ඉස්සාපකතා ගෙහං සම්මජ්ජිත්වා ඨපිතසඞ්කාරං තිස්සාය මත්ථකෙ ඔකිරි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො කම්මබලෙන[3] පඤ්චවිධං දුක්ඛං අනුභවති. තං පන දුක්ඛං පාළිතො එව පඤ්ඤායති. අථෙකදිවසං සා පෙතී සංඣාය වීතිවත්තාය ගෙහස්ස පිට්ඨිපස්සෙ නහායන්තියා තිස්සාය අත්තානං දස්සෙසි. තං දිස්වා තිස්සා:–

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි කිසා ධමනිසන්ථතා
උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී”ති

ගාථාය පටිපුච්ඡි. ඉතරා

“අහං මත්තා තුවං තිස්සා සපත්තී තෙ පුරෙ අහුං
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකමිතො ගතා”ති

ගාථාය පටිවචනං අදාසි.

තත්ථ “අහං මත්තා තුවං තිස්සා”ති: ත්වං තිස්සා නාම, අහං පන මත්තා නාම “පුරෙ”ති: පුරිමත්තභාවෙ. “තෙ”ති: තුය්හං. සපත්තී අහුං අහොසින්ති අත්ථො. පුන තිස්සා:–

“කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පෙතලොකමිතො ගතා”ති

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡි. පුන ඉතරා

---

1. ම. අලඞ්කතා. 2. හාරීසෙන (සබ්බත්ථ) 3. කම්මඵලෙන.

“චණ්ඩී ච ඵරුස චාසිං ඉස්සුකී මච්ඡරී සඨී
තාහං දුරුත්තං වත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා”ති.

ගාථාය අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛි.

තත්ථ “චණ්ඩී”ති: කොධනා. “ඵරුසා”ති: ඵරුසවචනා. “ආසි”න්ති: අහොසිං. “තාහ”න්ති: තං අහං. “දුරුත්තක”න්ති: දුබ්භාසිතං තිරත්ථකවචනං. ඉතො පරම්පි තාසං වචනපටිවචනවසෙනෙව ගාථා පවත්තා:

“සබ්බං[1] අහම්පි ජානාමි යථා ත්වං චණ්ඩිකා අහු,
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි පංසුකුණ්ඨිතා.[2]

සීසං න්හාතා ත්වං ආසි සුචිවත්ථා අලඞ්කතා
අහඤ්ච ඛො තං අධිමත්තං සමලඞ්කතතරා තයා.

තස්සා මෙ පෙක්ඛමානාය සාමිකෙන සමන්තයි[3].
තතො මෙ ඉස්සා විපුලා කොධො මෙ සමජායථ.

තතො පංසුං ගහෙත්වාන පංසුනා තං හි ඔකිරිං
තස්ස කම්මවිපාකෙන තෙනම්හි පංසුකුණ්ඨිතා.[2]

සබ්බං[1] අහම්පි ජානාමි පංසුනා මං ත්වමොකිරි,
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි කෙන ඛජ්ජසි කච්ඡුයා.

භෙසජ්ජහාරී උභයො වනන්තං අගමිම්හසෙ,
ත්වඤ්ච භෙසජ්ජමාහරි අහං ච කපිකච්ඡුනො.

තස්සා තෙ අජානමානාය සෙය්‍යං ත්‍යාහං සමොකිරිං,
තස්ස කම්මවිපාකෙන තෙන ඛජ්ජාමි කච්ඡුයා.

සබ්බං[1] අහම්පි ජානාමි සෙය්‍යං මෙ ත්වං සමොකිරි,
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි නග්ගියා තුවං.

සහායානං සමයො ආසි ඤාතීනං සමිතී අහු,
ත්වං ච ආමන්තිතා ආසි සසාමිනී නො ච ඛො අහං.

තස්සා තෙ අජානමානාය දුස්සන්ත්‍යාහං අපානුදිං,
තස්ස කම්මවිපාකෙන තෙනම්හි නග්ගියා අහං.

සබ්බං අහම්පි ජනාමි දුස්සං මෙ ත්වං අපානුදී,
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි ගූථගන්ධිනී.

තව ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච පච්චග්ඝඤ්ච විලෙපනං,
ගූථකූපෙ අතාරෙසිං තං පාපං පකතං මයා.

තස්ස කම්මවිපාකෙන තෙනම්හි ගූථගන්ධිනී,
සච්චං[4] අහම්පි ජානාමි තං පාපං පකතං තයා.

අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි දුග්ගතා තුවං
උභින්නං සමකං ආසි යං ගෙහෙ විජ්ජතෙ ධනං.

1. ම. සච්චං.
2. භා. පපංසු කුටයිතා.
3. භා ආමන්තයි.
4. පෙත. පා. සබ්බං.

සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකාසිමත්තනො,
තස්ස කම්මවිපාකෙන තෙනම්හි දුග්ගතා අහං.

තදෙව මං ත්වං අවච පාපකම්මං නිසෙවසි,
න හි පාපෙහි කම්මෙහි සුලභා හොසි[1] සුග්ගති.

වාමතො ත්වං මං පච්චෙසි අථොපි මං උසූයසි,
පස්ස පාපානං කම්මානං විපාකො හොති යාදිසො.

තෙ ඝරදාසියො ආසුං තානෙවාභරණානි මෙ
තෙ ච ඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්ති[2] න භොගා හොන්ති සස්සතා.

ඉදානි භූතස්ස පිතා ආපණා ගෙහමෙහිති,
අප්පෙව තෙ දදෙ කිඤ්චි මා සු තාව ඉතො අගා.

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාම්හි කිසා ධමනි සන්ථතා,
කොපීනමෙතං ඉත්ථීනං මා මං භූතපිතාද්දස.

හන්ද කිං තාහං දම්මි කිං වා ච තෙ කරොම්‍යහං,
යෙන ත්වං සුඛිතා අස්ස සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

චත්තාරො භික්ඛු සඞ්ඝතො චත්තාරො පුන පුග්ගලං,
අට්ඨ භික්ඛු භොජයිත්වා මම දක්ඛිණමාදිස.

තදාහං සුඛිතා හෙස්සං සබ්බකාමසමිද්ධිනී,
සාධූති සා පටිස්සුත්වා භොජයිත්වාට්ඨ භික්ඛවො.

වත්ථෙහච්ඡාදයිත්වාන තස්සා දක්ඛිණමාදිසි,
සමනන්තරා අනුද්දිට්ඨෙ විපාකො උපපජ්ජථ.

භොජනච්ඡාදනපානීයං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං,
තතො සුද්ධා සුචිවසනා කාසිකුත්තමධාරිණී.

විචිත්තවත්ථාභරණා සපත්තිං උපසංකමි,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ.

ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා,
කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙ චි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.

අහං මත්තා තුවං තිස්සා සපත්තී තෙ පුරෙ අහුං,
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකමිතො ගතා:

1. පෙත. පා. හොති. 2. සී. II. ච. පරිචාරෙන්ති.

තව දත්තෙන දින්නෙන මොදාමි අකුතොභයා,
චිරං ජීවාහි භගිනි සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි.

අසොකං විරජං ඨානං ආවාසං වසවත්තිනං
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන දානං දත්වාන සොභනෙ

විනෙය්‍ය මච්ඡරමලං සමූලං
අනින්දිතා සග්ගමුපෙහි ඨාන''න්ති.

තත්ථ **"සබ්බං[1] අහම්පි ජානාමි යථා ත්වං චණ්ඩිකා අහූ"**ති: චණ්ඩී ච ඵරුසා චාසීති යං තයා වුත්තං තං සබ්බං[1] අහම්පි ජානාමි, යථා ත්වං චණ්ඩිකා කොධනා ඵරුසවචනා ඉස්සුකී මච්ඡරී සඨා ච අහොසි. **"අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමී"**ති: අඤ්ඤං පන[2] තං ඉදානි පුච්ඡාමි. **"කෙනාසි පංසුකුණ්ඨිතා[3]"**ති: කෙන කම්මුනා[4] සඞ්කාරපංසුහි ඔගුණ්ඨිතා, සබ්බසො ඔකිණ්ණසරීරා අහූති අත්ථො. **"සීසං න්හාතා"**ති: සසීසං න්හාතා. **"අධිමත්තා"**න්ති: අධිකතරං. **"සමලඞ්කතා"**ති: සම්මා අභිසයෙන අලඞ්කතා. **අධිමත්තා**ති වා පාඨො: අතිවිය මත්තා මානමදමත්තා, මානනිස්සිතාති අත්ථො. **"තයා"**ති: භොතියා. **"සාමිකෙන සමන්තයි"**ති: සාමිකෙන සද්ධිං අල්ලාපසල්ලාපවසෙන කථෙසි. **"ඛජ්ජසි කච්ඡුයා"**ති: කච්ඡුරොගෙන බාධීයසි, බාධියසීති අත්ථො. **"භෙසජ්ජහාරී"**ති: භෙසජ්ජහාරිණියො ඔසධහාරිකායො. **"උභයො"**ති: දුවෙ, ත්වඤ්ච අහඤ්චාති අත්ථො. **"වනන්ත"**න්ති: වනං. **"ත්වං ච භෙසජ්ජමාහරී"**ති: ත්වං වෙජ්ජෙහි වුත්තං අත්තනො උපකාරාවහං භෙසජ්ජං ආහරි. **"අහඤ්ච කපිකච්ඡුනො"**ති: අහං පන කපිකච්ඡුඵලානි දුප්ඵස්සඵලානි ආහරිං. කපිකච්ඡූති වා සයංගුත්තා වුච්චති, තස්මා සයංගුත්තාය පත්තඵලානීති ආහරින්ති අත්ථො. **"සෙය්‍යං ත්‍යාහං සමොකිරි"**න්ති: තව සෙය්‍යං අහං කපිකච්ඡුඵලපත්තෙහි සමන්තතො අවකිරිං. **"සඛීනාන"**න්ති: මිත්තානං. **"සමයො"**ති: සමාගමො. **"ඤාතීන"**න්ති: බන්ධූනං. **"සමිතී"**ති: සන්නිපාතො. **"ආමන්තිතා"**ති: මඞ්ගලකිරියාවසෙන නිමන්තිතා. **"සසාමිනී"**ති: සපතිකා, සහ භත්තුනාති අත්ථො. **"නො ච ඛො අහ"**න්ති: නො ච ඛො අහං ආමන්තිතා ආසීති යොජනා. **"දුස්සං ත්‍යාහ"**න්ති: දුස්සං තෙ අහං. **"අපානුදි"**න්ති: චොරිකාය අවහරිං අග්ගහෙසිං. **"පච්චග්ඝ"**න්ති: අභිනවං මහග්ඝං වා. **"අධාරෙසි"**න්ති: ඛිපිං. **"ගූථගන්ධිනී"**ති: ගූථගන්ධගන්ධිනී කරීසවායිනී. **"යං ගෙහෙ විජ්ජතෙ ධන"**න්ති: යං ගෙහෙ ධනං උපලබ්භති තං තුය්හං මය්හඤ්චාති අම්හාකං උභින්නං සමකං තුල්‍යමෙව ආසි. **"සන්තෙසූ"**ති: විජ්ජමානෙසු. **"දීප"**න්ති: පතිට්ඨං, පුඤ්ඤකම්මං සන්ධාය වදති. එවං සා පෙතී තිස්සාය පුච්ඡිතමත්ථං කථෙත්වා පුන පුබ්බෙ තස්සා වචනං අකත්වා අත්තනා කතං අපරාධං පකාසෙන්තී **"තදෙව මං ත්ව"**න්ති ආදිමාහ.

---

1. ම. සච්චං. 2. ම පුන 3. හා පංසුකුණ්ඨිතාති. 4. ම. කම්මෙන.

තත්ථ “**නන්දෙවා**”ති: තදා එව මය්හං මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතකාලෙ යෙව. **තථෙවා**ති වා පාඨො. යථා එතරහි ජාතං තං තථා එවාති අත්ථො. “**ම**”න්ති: අත්තානං නිද්දිසති. “**ත්ව**”න්ති: තිස්සං. “**අවචා**”ති: අභණි. යථා පන අවච තං දස්සෙතුං **පාපකම්ම**න්ති ආදි වුත්තං. “**පාපකම්මානී**”ති පාළි. ත්වං පාපකම්මානි යෙව කරොසි, පාපෙහි පන කම්මෙහි සුගති සුලභා න හොති, අථ ඛො දුග්ගති එව සුලභාති යථා මං පුබ්බෙ අවච ඔවදි, තං තථෙවාති වදති. තං සුත්වා තිස්සා වාමතො මං ත්වං පච්චෙසීති ආදිනා තිස්සො ගාථා ආහ.

තත්ථ “**වාමතො මං ත්වං පච්චෙසී**”ති: විලොමතො මං ත්වං අවගච්ඡසි, තුය්හං හිතෙසිං න පච්චනීකකාරිණිං කත්වා මං ගණ්හාසි. “**මං උසූයසී**”ති: මය්හං උසූයසි මය්හං ඉස්සං කරොසි. “**පස්ස පාපාන කම්මානං විපාකො හොති යාදිසො**”ති: පාපකානං නාම කම්මානං විපාකො යාදිසො යථා ඝොරතරො තං පච්චක්ඛතො පස්සාති වදති. “**තෙ චඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්ති**”[1]ති: තෙ අපරෙ දාසියො ආභරණානි ච ඉමානි තයා පුබ්බෙ පරිග්ගහිතානි ඉදානි අඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්ති[1] පරිභුඤ්ජන්ති. ඉමෙති හි ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. “**න හොගා හොන්ති සස්සතා**”ති: භොගා නාමෙතෙ න සස්සතා අනවට්ඨිතා තාවකාලිකා පහාය ගමනීයා, තස්මා තදත්ථං ඉස්සා මච්ඡරියාදීනි න කාතබ්බානීති අධිප්පායො. “**ඉදානි භූතස්ස පිතා**”ති: ඉදානි භූතස්ස මය්හං පුත්තස්ස පිතා කුටුම්බිකො. “**ආපණා**”ති: ආපණතො ඉමං ගෙහං එහිති ආගමිස්සති. “**අප්පෙව තෙ දදෙ කිඤ්චි**”ති: ගෙහං ආගතො කුටුම්බිකො තුය්හං දාතබ්බයුත්තකං කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං අපිනාම දදෙය්‍ය. “**මා සු තාව ඉතො අගා**”ති: ඉතො ගෙහස්ස පච්ඡාවත්ථුතො මා තාව අගමාසීති අනුකම්පමානා ආහ. තං සුත්වා පෙතී අත්තනො අජ්ඣාසයං පකාසෙන්තී, **නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාම්හී**ති ගාථමාහ.

තත්ථ “**කොපීනමෙතං ඉත්ථීන**”න්ති: එතං නග්ගදුබ්බණ්ණරූපාදිතං පටිච්ඡාදෙතබ්බතාය ඉත්ථීනං කොපීනං රුන්ධනීයං. “**මා මං භූතපිතාද්දසා**”ති: තස්මා භූතස්ස පිතා කුටුම්බිකො මං මා අද්දක්ඛීති ලජ්ජමානාව වදති. තං සුත්වා තිස්සා සඤ්ජාතානුද්දයා **හන්ද කිං නාහං දම්මී**ති ගාථමාහ.

තත්ථ “**හන්ද**”ති: උය්‍යොගත්ථෙ[2] නිපාතො. “**කිං නාහං දම්මී**”ති: කිං තෙ අහං දම්මි, කිං වත්ථං දස්සාමි උදාහු භත්තන්ති. “**කිං වා තෙධ කරොමහ**”න්ති: කිං වා අඤ්ඤං තෙ ඉධ ඉමස්මිං කාලෙ උපකාරං කරිස්සාමි. තං සුත්වා පෙතී **චත්තාරො භික්ඛු සඞ්ඝතො**ති ගාථමාහ.

තත්ථ “**චත්තාරො භික්ඛු සඞ්ඝතො චත්තාරො පුන පුග්ගලා**”ති: භික්ඛුසඞ්ඝතො සඞ්ඝවසෙන චත්තාරො භික්ඛූ, පුග්ගලවසෙන චත්තාරො භික්ඛූති එවං අට්ඨ භික්ඛූ යථාරුචිං භොජෙත්වා තං දක්ඛිණං

1. සා. පරිවාරෙන්ති. 2. සා. උපස්සග්ගත්ථෙ, ම. චොදනත්ථෙ.

මම ආදිස, මය්හං පත්තිදානං දෙහි. "**තදහං සුඛිතා හෙස්ස**"න්ති: යදා තං දක්ඛිණං මම උද්දිසිස්සසි තදහං සුඛිතා සුඛප්පත්තා සබ්බ කාමසමිද්ධිනී භවිස්සාමීති අත්ථො. තං සුත්වා තිස්සා තමත්ථං අත්තනො සාමිකස්ස ආරොචෙත්වා දුතියදිවසෙ අට්ඨ භික්ඛූ භොජෙත්වා තස්සා දක්ඛිණමාදිසි. සා තාවදෙව පටිලද්ධදිබ්බසම්පත්තිකා පුන තිස්සාය සන්තිකං උපසංකමි. තමත්ථං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි **සාධූති සා පටිස්සුත්වාති** ආදිකා තිස්සො ගාථායො ඨපිතා. උපසංකමිත්වා ඨිතං පන තං තිස්සා **අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති** ආදීහි තීහි ගාථාහි පරිපුච්ඡි. ඉතරා **අහං මත්තාති** ගාථාය අත්තානං ආචික්ඛිත්වා **චිරං ජීවාහීති** ගාථාය තස්සා අනුමොදනං කත්වා **ඉධ ධම්මං චරිත්වානාති** ගාථාය ඔවාදං අදාසි.

තත්ථ "**තව දින්නෙනා**"ති: තයා දින්නෙන. "**අසොකං විරජං ඨාන**"න්ති: සොකාභාවෙන අසොකං සෙදජල්ලිකානම්පන අභාවෙන විරජං දිබ්බං ඨානං, සබ්බමෙතං දෙවලොකං සන්ධාය වදති. "**ආවාස**"න්ති: අධිට්ඨානට්ඨානං. "**වසවත්තින**"න්ති: දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන අත්තනො වසං වත්තෙන්තානං. "**සමූල**"න්ති: සලොභ දොසං, ලොභදොසා හි මච්ඡරියස්ස මූලං නාම. "**අනින්දිතා**"ති: අග රහිතා පාසංසා. "**සග්ගමුපෙහි ඨාන**"න්ති: රූපාදීහි විසයෙහි සුට්ඨු අග්ගත්තා සග්ගන්ති ලද්ධනාමං දිබ්බං ඨානං උපෙහි, සුගතිපරායනා හොහීති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙව.

අථ සා තිස්සා තං පවත්තිං කුටුම්බිකස්ස ආරොචෙසි. කුටුම්බිකො භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහා ජනො පටිලද්ධසංවෙගො විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං දානසීලාදිනිරතො සුගතිපරායනො අහොසීති.

මත්තාපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2 4.

"**කාළී දුබ්බණ්ණරූපාසී**"ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ නන්දානාමං පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤ තරස්මිං ගාමකෙ නන්දසෙනො[2] නාම උපාසකො අහොසි සද්ධො පසන්නො. භරියා පනස්ස නන්දා නාම අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡ රිනී චණ්ඩී ඵරුසවචනා සාමිකෙ අගාරවා අප්පතිස්සා සස්සුං චොරිවා දෙන[3] අක්කොසති පරිභාසති. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා[4] තස්සෙව ගාමස්ස අවිදූරෙ විචරන්තී එකදිවසං නන්දසෙනස්ස උපාසකස්ස ගාමතො[5] නික්ඛමන්තස්ස අවි දූරෙ අත්තානං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා:–

1. සී. I. II & III. සාසිතබ්බවාදං දත්වා. 2. ම. නන්දිසෙනො.
3. හා. හෙරිවාදෙන. 4. ම. නිබ්බත්තා. 5. ම. සී· I & III. ගෙහතො.

"කාළී දුබ්බණ්ණරූපාසි ඵරුසා භීරුදස්සනා
පිඞ්ගලාසි කළාරාසි න තං මඤ්ඤාමි මානුසි"න්ති

ගාථාය අජ්ඣභාසි.

තත්ථ "**කාළී**"ති: කාළවණ්ණා ඣාමඞ්ගාරසදිසවණ්ණා අහොසි. "**ඵරුසා**"ති: ඛරගත්තා.[1] "**භීරුදස්සනා**"ති: භයානකදස්සනා සප්පටිභයාකාරා. **භීරුදස්සකා**ති වා පාඨො; භාරියදස්සනා දුබ්බණ්ණතාදිනා දුද්දසිකාති අත්ථො. "**පිඞ්ගලා**"ති: පිඞ්ගලලොචනා. "**කළාරා**"ති: කළාරා හිස්සා දන්තා. "**න තම්මඤ්ඤාමි මානුසි**"න්ති: අහං තං මානුසින්ති න මඤ්ඤාමි. පෙතිමෙව ච තං මඤ්ඤාමීති අධිප්පායො. තං සුත්වා පෙතී අත්තානං පකාසෙන්තී:

"අහං නන්දා නන්දසෙන භරියා තෙ පුරෙ අහුං
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "**අහං නන්දා නන්දසෙනා**"ති: සාමි නන්දසෙන අහං නන්දා නාම. "**භරියා තෙ පුරෙ අහු**"න්ති: පුරිමජාතියං තුය්හං භරියා අහොසිං. ඉතො පරං.

"කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පෙතලොකං ඉතො ගතා"ති.

තස්ස උපාසකස්ස පුච්ඡා අයං ගාථා. අථස්ස සා:

"චණ්ඩී ඵරුසවාචා ච තයි චාසිං අගාරවා
තාහං දුරුත්තං වත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා"ති

විස්සජ්ජෙසි. පුන සො:

"හන්දුත්තරීයං දදාමි තෙ ඉදං දුස්සං නිවාසය
ඉමං දුස්සං නිවාසෙත්වා එහි නෙස්සාමි තං ඝරං.
වත්ථඤ්ච අන්නපානඤ්ච ලච්ඡසි ත්වං ඝරං ගතා
පුත්තෙ ච තෙ පස්සිස්සසි සුණිසායො ච දක්ඛසී"ති.

අථස්ස සා:

"හත්ථෙන හත්ථෙ තෙ දින්නං න මය්හං උපකප්පති
භික්ඛූ ච සීලසම්පන්නෙ වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ
තප්පෙහි අන්නපානෙන මම දක්ඛිණමාදිස
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං සබ්බකාමසමිද්ධිනී"ති

වෙ ගාථා අභාසි. තතො:-

"සාධූති සො පටිස්සුත්වා දානං විපුලමාකිරි
අන්නං පානං ඛාදනීයං වත්ථසෙනාසනානි ච
ඡත්තං ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච විවිධා ච උපාහනා.
භික්ඛූ ච සීලසම්පන්නෙ වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ

1. භා. ඛරත්තා, ම. ඵරුසගත්තා

තප්පෙත්වා අන්නපානෙන තස්සා දක්ඛිණමාදිසි ·
සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ විපාකො උපපජ්ජථ
භොජනච්ඡාදනපානීයං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං

තතො සුද්ධා සුචිවසනා කාසිකුත්තමධාරිණී
විචිත්තවත්ථාභරණා සාමිකං උපසංකමී"ති

චතස්සො ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තා. තතො පරං:

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"අහං නන්දා නන්දසෙන භරියා තෙ පුරෙ අහුං
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

තව දින්නෙන දානෙන මොදාමි අකුතොභයා
චිරං ජීව ගහපති සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි.

අසොකං විරජං ඨානං ආවාසං වසවත්තිනං
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන දානං දත්වාන ගහපති

විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලං
අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි ඨාන"න්ති.

උපාසකස්ස ච පෙතියා ච වචනපටිවචනගාථා.

තත්ථ "**දානං විපුලමාකිරී**"ති: දක්ඛිණෙය්‍යඛෙත්තෙ දෙය්‍යධම්මබීජං විප්පකිරන්තො විය මහාදානං පවත්තෙසි. සෙසං අනන්තරවත්ථුසදිසමෙව. එවං සා අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං තස්සාපි කාරණං නන්දසෙනස්ස විභාවෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා. උපාසකො තං පවත්තිං භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

නන්දාපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 5.

"**අලඞ්කතො මට්ඨකුණ්ඩලී**"ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ මට්ඨකුණ්ඩලිදෙවපුත්තං ආරබ්භ වුත්තං. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං පරමත්ථදීපනියා විමානවත්ථුවණ්ණනාය මට්ඨකුණ්ඩලිවිමානවත්ථුවණ්ණනායං වුත්තමෙව. තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ච මට්ඨකුණ්ඩලිදෙවපුත්තස්ස විමානදෙවතාභාවතො තස්ස වත්ථු යදිපි විමානවත්ථුපාළියං සඞ්ගහං ආරොපිතං, යස්මා පන සො දෙවපුත්තො අදින්නපුබ්බකබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තසොකෙන සුසානං ගන්ත්වා ආළාහනං අනුපරියායිත්වා[1] රොදන්තස්ස සොකාපහරණත්ථං අත්තනො දෙවරූපං පටිසංහරිත්වා හරිචන්දනුස්සදො බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො දුක්ඛාභිභූතාකාරෙන පෙතො විය අත්තානං දස්සෙසි. මනුස්සත්තභාවතො අපෙතත්තා පෙතපරියායොපි ලබ්භති එවාති තස්ස වත්ථු පෙතවත්ථුපාළියම්පි සඞ්ගහං අරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

මට්ඨකුණ්ඩලිපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

2 6.

"උට්ඨෙහි කණ්හ කිං සෙසී"ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මතපුත්තං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො තෙන සොකසල්ලසමප්පිතො න න්හායති න භුඤ්ජති න කම්මන්තෙ විචාරෙති න බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡති, කෙවලං "තාත පියපුත්තක මං ඔහාය කහං පඨමතරං ගතොසී"ති ආදීනි වදන්තො විප්පලපති. සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දිස්වා පුනදිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො භික්ඛූ උය්‍යොජෙත්වා ආනන්දත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන තස්ස ඝරද්වාරං අගමාසි. සත්ථු ආගතභාවං උපාසකස්ස ආරොචෙසුං. අථස්ස ගෙහජනො ගෙහද්වාරෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා සත්ථාරං නිසීදාපෙත්වා උපාසකං පරිග්ගහෙත්වා සත්ථුසන්තිකං උපනෙසි. එකමන්තං නිසින්නං තං දිස්වා "කිං උපාසක සොචසී"ති වත්වා "ආම භන්තෙ"ති වුත්තෙ "උපාසක පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා මතපුත්තං නානුසොචිංසූ"ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ද්වාරවතීනගරෙ දසභාතිකරාජානො අහෙසුං: වාසුදෙවො බලදෙවො චන්දදෙවො සූරියදෙවො අග්ගිදෙවො වරුණදෙවො අජ්ජුනො පජ්ජුනො ඝතපණ්ඩිතො අඞ්කුරො චාති. තෙසු වාසුදෙවමහාරාජස්ස පියපුත්තො කාලමකාසි. තෙන රාජා සොකපරෙතො සබ්බකිච්චානි පහාය මඤ්චස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා විප්පලපන්තො නිපජ්ජි. තස්මිං කාලෙ ඝතපණ්ඩිතො චින්තෙසි: "ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො කොචි මම භාතු සොකං හරිතුං[2] සමත්ථො නාම නත්ථි. උපායෙනස්ස සොකං හරිස්සාමී"ති. සො උම්මත්තකවෙසං ගහෙත්වා "සසං මෙ දෙථ සසං මෙ දෙථා"ති ආකාසං ඔලොකෙන්තො සකල

---

1. සී. I. ආළාහනෙ අනුසායිත්වා. 2. ම. පරිහරිතුං.

නගරං විචරි. "සසපණ්ඩිතො උම්මත්තකො ජාතො"ති සකලනගරං සංඛුභි. තස්මිං කාලෙ රොහිණෙය්‍යො නාම අමච්චො වාසුදෙව රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං කථං සමුට්ඨාපෙන්තො:-

"උට්ඨෙහි කණ්හ කිං සෙසි කො අත්ථො සුපනෙන[1] තෙ
යො ච තුය්හං සකො භාතා හදයං චක්ඛුඤ්ච දක්ඛිණං
තස්ස වාතා බලීයන්ති සසං ජප්පති කෙසවා"ති

ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ "කණ්හා"ති: වාසුදෙවං ගොත්තෙන ආලපති. "කො අත්ථො සුපනෙන[1] තෙ"ති. සුපනෙන[1] තුය්හං කා නාම වුඩ්ඪි. "සකො භාතා"ති: සොදරියො භාතා. "හදයං චක්ඛුඤ්ච දක්ඛිණ"න්ති: හදයෙන චෙව දක්ඛිණචක්ඛුනා ච සදිසොති අත්ථො. "තස්ස වාතා බලීයන්තී"ති: තස්ස අපරාපරං උප්පජ්ජමානා උම්මාදවාතා බලවන්තො හොන්ති වඩ්ඪන්ති අභිභවන්ති. "සසං ජප්පතී"ති: සසං මෙ දෙථාති විප්පලපති. "කෙසවා"ති සො කිර කෙසානං සොභනානං අත්ථිතාය කෙසවොති වොහරීයති තෙන තං නාමෙන ආලපති. තස්ස වචනං සුත්වා සයනතො උට්ඨිතභාවං දීපෙන්තො සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා:-

"තස්ස තං වචනං සුත්වා රොහිණෙය්‍යස්ස කෙසවො
තරමානරූපො උට්ඨාසි භාතුසොකෙන අට්ටිතො"ති[2]

ඉමං ගාථමාහ.

රාජා වුට්ඨාය සීඝං පාසාදා ඔතරිත්වා ඝතපණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උභොසු හත්ථෙසු තං දළ්හං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො:-

කන්නු උම්මත්තරූපොව කෙවලං ද්වාරකං ඉමං
සසො සසොති ලපසි කීදිසං සසමිච්ඡසි.

සොවණ්ණමයං මණිමයං ලොහමයං අථ රූපියාමයං
සඞ්ඛසිලාපවාළමයං කාරයිස්සාමි තෙ සසං.

සන්ති අඤ්ඤෙපි සසකා අරඤ්ඤෙ වනගොචරා
තෙපි තෙ ආනයිස්සාමි කීදිසං සසමිච්ඡසී"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි

තත්ථ "උම්මත්තරූපොවා"ති: උම්මත්තකො විය. "කෙවල"න්ති: සකලං. "ද්වාරක"න්ති: ද්වාරවතීනගරං විචරන්තො. "සසො සසොති ලපසී"ති: සසො සසොති විලපසි. "සොවණ්ණමය"න්ති, සුවණ්ණමයං. "ලොහමය"න්ති: තම්බලොහමයං. "රූපියාමය"න්ති: රජතමයං. යං ඉච්ඡසි තං වදෙහි. අථ කෙන සොචසි[3] අඤ්ඤෙපි අරඤ්ඤෙ

1. සී. I & II. භා. සුපිනෙන. 2. භා. අට්ටිතො. 3. ම. රොදසි.

වනගොචරං සසකං සසාති[1] තෙ තෙ ආනයිස්සාමි වද භද්දමුඛ කිදිසං සසං ඉච්ඡසීති ඝතපණ්ඩිතං සසෙන අත්ථිකොසි අධිප්පායෙන සසෙන නිමන්තෙසි. තං සුත්වා ඝතපණ්ඩිතො:-

“නාහමෙතෙ සසෙ ඉච්ඡෙ යෙ සසා පඨවිස්සිතා
චන්දතො සසමිච්ඡාමි තං මෙ ඔහර කෙසවා”ති

ගාථමාහ.

තත්ථ “ඔහරා”ති: ඔහාරෙහි. තං සුත්වා රාජා නිස්සංසයං මෙ භාතා උම්මත්තකො ජාතොති දොමනස්සප්පත්තො.

“සො නූන[2] මධුරං ඤාති ජීවිතං විජහිස්සසි
අපත්ථියං පත්ථයසි චන්දතො සසමිච්ඡසී”ති

ගාථමාහ.

තත්ථ “ඤාතී”ති: ඤාතිවත්තං ආලපති, අයමෙවත්ථ අත්ථො: “මය්හං පියඤාති යං අතිමධුරං අත්තනො ජීවිතං තං විජහිස්සසි මඤ්ඤෙ යස්මා අපත්ථෙතබ්බං පත්ථෙසීති. ඝතපණ්ඩිතො රඤ්ඤො තථං[3] සුත්වා නිච්චලො ඨත්වා භාතික ත්වං චන්දතො සසං පත්ථෙන්තස්ස තං අලභිත්වා ජීවිතක්ඛයො භවිස්සතීති ජානන්තො කස්මා මතං පුත්තං[4] අනුසොචසීති ඉමමත්ථං දීපෙන්තො:

“එවඤ්චෙ කණ්හ ජානාසි යථඤ්ඤමනුසාසසි
කස්මා පුරෙ මතං පුත්තං අජ්ජාපි අනුසොචසී”ති

ගාථමාහ.

තත්ථ “එවඤ්චෙ කණ්හ ජානාසී”ති: භාතික කණ්හායනගොත්ත මහාරාජ අලබ්භනෙය්‍යවත්ථු නාම න පත්ථෙතබ්බන්ති යදි එවං ජානාසි. “යථඤ්ඤ”න්ති: එවං ජානන්තොව යථා අඤ්ඤං අනුසාසසි, තථා අකත්වා. “කස්මා පුරෙ මතං පුත්ත”න්ති: අථ කස්මා ඉතො චතුමාසමත්ථකෙ මතං පුත්තං අජ්ජාපි අනුසොචසීති අත්ථො. එවං සො අන්තරවීථියං ඨිතකොව අහං තාව එවං පඤ්ඤායමානං පත්ථෙමි ත්වම්පන අපඤ්ඤායමානස්සත්ථාය සොචසීති වත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො:

“යෙ න ලබ්භා මනුස්සෙන අමනුස්සෙන වා පන
ජාතො මෙ මා මරී පුත්තො කුතො ලබ්භා අලබ්භියං.

න මන්තා මූලභෙසජ්ජා ඔසධෙහි ධනෙන වා
සක්කා ආනයිතුං කණ්හ යං පෙතමනුසොචසී”ති

ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ “යො”ති: භාතික යං එවං ජාතො මෙ පුත්තො මා මරීති මනුස්සෙන වා දෙවෙන වා පන න ලබ්භා න සක්කා ලද්ධුං තං ත්වං පත්ථයසි ත්වං පනෙතං කුතො ලබ්භා කෙන කාරණෙන ලද්ධුං සක්කා

---

1. ම. අත්ථි. 2. සී. I. II & III. නා. නන්ද. 3. සං. වචනං.
4. භා. කස්මා තව පුත්තං මතං අලභිත්වා.

යස්මා අලබ්භියං අලබ්භනෙය්‍යවත්ථු නාමෙතන්ති අත්ථො. “**මන්තා**”ති: මන්තප්පයොගෙන “**මූලභෙසජ්ජා**”ති: මූලභෙසජ්ජෙන. “**ඔසධෙහී**”ති: නානාවිධෙහි ඔසධෙහි. “**ධනෙන වා**”ති: කොටිසතසඞ්ඛාතෙන ධනෙන වාපි. ඉදං වුත්තං හොති: යං පෙතමනුසොචසි තං එතෙහි මන්තප්පයොගාදීහි ආනෙතුං න සක්කාති.

පුන සත්ථා පණ්ඩිතො භාතික ඉදං මරණං නාම ධනෙන වා ජාතියා වා විජ්ජාය වා සීලෙන වා භාවනාය වා න සක්කා පටිබාහිතුන්ති දස්සෙන්තො:

මහද්ධනා මහාභොගා රට්ඨවන්තොපි ඛත්තියා
පහූතධනධඤ්ඤා යෙ තෙපි නො අජරාමරා.

ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා
එතෙ චඤ්ඤෙ ච ජාතියා[1] තෙපි නො අජරාමරා.

යෙ මන්තං පරිවත්තෙන්ති ඡළඞ්ගං බ්‍රහ්මචින්තිතං
එතෙ චඤ්ඤෙ ච විජ්ජාය තෙපි නො අජරාමරා.

ඉසයො වාපි යෙ සන්තා සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො
සරීරං තෙපි කාලෙන විජහන්ති තපස්සිනො.

භාවිතත්තා විහරන්තා[2] කතකිච්චා අනාසවා
නික්ඛිපන්ති ඉමං දෙහං පුඤ්ඤපාපපරික්ඛයා”ති

පඤ්චහි ගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ “**මහද්ධනා**”ති: නිධානගතස්සෙව මහතො ධනස්ස අත්ථිතාය බහුධනා. “**මහාභොගා**”ති: දෙවභොගසදිසාය මහතියා භොගසම්පත්තියා සමන්නාගතා. “**රට්ඨවන්තො**”ති: සකලරට්ඨවන්තො. “**පහූතධනධඤ්ඤා යෙ**”ති: යෙ තිණ්ණං චතුන්නං වා සංවච්ඡරානං අත්ථාය නිදහිත්වා ඨපෙතබ්බස්ස නිච්චං පරිබ්බයභූතස්ස ධනධඤ්ඤස්ස වසෙන අපරියන්තධනධඤ්ඤා. “**තෙපි නො අජරාමරා**”ති: තෙපි එවං මහාවිභවා මහාමන්ධාතුමහාසුදස්සනාදයො ඛත්තියා අජරාමරා නාහෙසුං; අඤ්ඤදත්ථු මරණමුඛමෙව අනුපවිට්ඨාති අත්ථො. “**එතෙ**”ති: යථාවුත්තඛත්තියාදයො. “**අඤ්ඤෙ**”ති: අනන්තරා එවං වණ්ණභූතා අම්බට්ඨාදයො. “**ජාතියා**”ති: අත්තනො ජාති නිමිත්තං, අජරාමරා නාහෙසුන්ති අත්ථො. “**මන්ත**”න්ති: වෙදං. “**පරිවත්තෙන්තී**”ති: සජ්ඣායන්ති වාචෙන්ති ච, අථවා **පරිවත්තෙන්තීති**: අනුපරිවත්තෙන්තා හොමං කරොන්තා ජපන්ති. “**ඡළඞ්ග**”න්ති: සික්ඛා කප්ප[3] නිරුත්ති ව්‍යාකරණ ජොතිසත්ථ ඡන්දොවිචිති සඞ්ඛාතෙහි ඡහි අඞ්ගෙහි යුත්තං. “**බ්‍රහ්මචින්තිත**”න්ති: බ්‍රාහ්මණානම්පත්ථාය බ්‍රහ්මුනා චින්තිතං කථිතං. “**විජ්ජායා**”ති: බ්‍රහ්මසදිසා විජ්ජාය සමන්නාගතා, තෙපි න අජරාමරාති අත්ථො. “**ඉසයො**”ති: යමනියමාදීනං පටික්කූලසඤ්ඤාදීනං ච එසනට්ඨෙන ඉසයො. “**සන්තා**”ති: කායවාචාහි සන්තසභාවා. “**සඤ්ඤ**

1. ම. සි. I. & II. ජාතියඤ්ඤ 2. ම. අරහන්තා. 3. සී. I. II & භා. කප්ප.

සඤ්ඤතා"ති: රාගාදීනං සංයමනෙන සංයතචිත්තා. කායස්ස තාපන සඞ්ඛාතො තපො එතෙසං අත්ථීති=තපස්සිනො. පුන "**තපස්සිනො**"ති: සංවරකා, තෙන එවං තපනිස්සිතකා හුත්වා සරීරෙන ච විමොක්ඛං පත්තා කාමම්පි සංවරකා සරීරං විජහන්ති එවාති දස්සෙති. අථවා "**ඉසයො**"ති: අධිසීලසික්ඛාදීනං එසනට්ඨෙන ඉසයො. තදත්ථං තපපටිපක්ඛානං පාපධම්මානං[1] වූපසමනෙන සන්තා. එකාරම්මණෙ චිත්තස්ස සංයමනෙනෙව සංයතත්තා. සම්මප්පධානයොගතො විරියතාපෙන තපස්සිනො. සප්පයොගං රාගාදීනං සන්තාපනෙන තපස්සි හොති යොජෙතබ්බං. '**භාවිතත්තා**"ති: චතුසච්ච කම්මට්ඨානභාවනාය භාවිතචිත්තා.

එවං ඝතපණ්ඩිතෙන ධම්මෙ කථිතෙ තං සුත්වා අපගතසොකසල්ලො පසන්නමානසො රාජා ඝතපණ්ඩිතං පසංසන්තො:-

"ආදිත්තං වත මං සන්තං ඝතසිත්තංව පාවකං
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

අබ්බූළ්හං වත මෙ සල්ලං සොකං හදයනිස්සිතං
යො මෙ සොකපරෙතස්ස පුත්තසොකං අපානුදි.

සොහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො
න සොචාමි න රොදාමි තව සුත්වාන භාසිතං.[2]

එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා යෙ හොන්ති අනුකම්පකා
විනිවත්තයි[3] සොකම්හා ඝතො ජෙට්ඨංව භාතරං

යස්ස එතාදිසා හොන්ති අමච්චා පරිචාරකා
සුභාසිතෙන අන්වෙසි[4] ඝතො ජෙට්ඨංව භාතර"න්ති

සෙසගාථා අභාසි.

තත්ථ "**ඝතො ජෙට්ඨංව භාතර**"න්ති: යථා ඝතපණ්ඩිතො අත්තනො ජෙට්ඨභාතරං මතපුත්තසොකාභිභූතං අත්තනො උපායකොසල්ලෙන චෙව ධම්මකථාය ච තතො පුත්තසොකතො විනිවත්තයි, එවං අඤ්ඤෙපි සප්පඤ්ඤා යෙ හොන්ති අනුකම්පකා තෙ ඤාතීනං උපකාරං කරොන්තීති අත්ථො.

"**යස්ස එතාදිසා හොන්තී**"ති: අයං අභිසම්බුද්ධගාථා. තස්සත්ථො: යථා යෙනාකාරෙන පුත්තසොකපරෙතං රාජානං වාසුදෙවං ඝතපණ්ඩිතො සොකහරණත්ථාය සුභාසිතෙන අන්වෙසි අනුනෙසි, යස්ස අඤ්ඤස්සාපි එතාදිසා පණ්ඩිතා අමච්චා පටිලද්ධා අස්සු, තස්ස කුතො සොකොති. සෙසා ගාථා හෙට්ඨා වුත්තත්ථා එවාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා "එවං උපාසක පොරාණකා පණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා පුත්තසොකං හරිංසූ"ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

කණ්හපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. ම. පාපකං කම්මං. 2. ම. භාසිතං. 3. ම. විනිවත්තයන්ති. 4. ම. අන්වෙති

2. 7.

"නග්ගො දුබ්බණ්ණරූපොසී"ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ ධනපාලපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අනුප්පන්නෙ කිර බුද්ධෙ දසන්නරට්ඨෙ එරකච්ඡනගරෙ ධනපාලකො නාම සෙට්ඨී අහොසි අස්සද්ධො අප්පසන්නො කදරියො නත්ථිකදිට්ඨිකො. තස්ස කිරියා පාලිතො එව පඤ්ඤායති. සො කාලං කත්වා මරුකන්තාරෙ පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස තාලක්ඛන්ධප්පමාණො කායො අහොසි. සමුට්ඨිතච්ඡවි ඵරුසො විරූපකෙසො භයානකො දුබ්බණ්ණො අතිවිය විරූපො බීභච්ඡදස්සනො. සො පඤ්චපණ්ණාසවස්සානි භත්තසිත්ථං වා උදකබින්දුං වා අලභන්තො විසුක්ඛකණ්ඨොට්ඨජිව්හො ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතො ඉතො චිතො ච පරිබ්භමති. අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසිනො වාණිජා පඤ්චමත්තානි සකටසතානි භණ්ඩස්ස පූරෙත්වා උත්තරාපථං ගන්ත්වා තං තං භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිලද්ධභණ්ඩං සකටෙසු ආරොපෙත්වා පටිනිවත්තමානා සායණ්හසමයෙ අඤ්ඤතරං සුක්ඛනදිං[1] සම්පාපුණිත්වා තත්ථ යොග්ගානි මුඤ්චිත්වා රත්තියං වාසං කප්පෙසුං. අථ සො පෙතො පිපාසාභිභූතො පානීයස්සත්ථාය ආගන්ත්වා තත්ථ බින්දුමත්තම්පි පානීයං අලභිත්වා විගතාසො ඡින්නමූලො විය තාලො ඡින්නපාදො පති. තං දිස්වා වාණිජා:-

"නග්ගො දුබ්බණ්ණරූපොසි කිසො ධමනිසන්ථතො
උප්ඵාසුලිකො කිසිකො කො නු ත්වමසි මාරිසා"ති?

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡිංසු. තතො පෙතො:-

"අහං භදන්තෙ පෙතොම්හි දුග්ගතො යමලොකිකො
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකමිතො ගතො"ති

අත්තානං ආචික්ඛිත්වා, පුන තෙහි:-

"කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පෙතලොකමිතො ගතො"ති?

කතකම්මං පුච්ඡිතො පුබ්බෙ නිවුත්ථට්ඨානතො[2] පට්ඨාය අතීතං පච්චුප්පන්නං අනාගතඤ්ච අත්තනො පවත්තිං දස්සෙන්තො තෙසං ච ඔවාදං දෙන්තො:-

"නගරං අත්ථි දසන්නානං එරකච්ඡන්ති විස්සුතං
තත්ථ සෙට්ඨී පුරෙ ආසිං ධනපාලොති මං විදූ.

අසීති සකටවාහානං හිරඤ්ඤස්ස අහොසි මෙ
පහූතං මෙ ජාතරූපං මුත්තා වෙළුරියා බහූ.

---

1. භා. රුක්ඛමූලං. 2. භා. ම. නිබ්බත්තට්ඨානතො.

තාව මහාධනස්සාපි න මෙ දාතුං පියං අහු
පිදහිත්වා ද්වාරං භුඤ්ජාමි මා මං යාචනකාද්දසුං.
අස්සද්ධො මච්ඡරී චාසිං කදරියො පරිභාසකො
දදන්තානං කරොන්තානං වාරයිස්සං බහුජ්ජනං.
විපාකො නත්ථි දානස්ස සඤ්ඤමස්ස කුතො ඵලං
පොක්ඛරඤ්ඤුදපානානි ආරාමානි ච රොපිතෙ
පපායො ච විනාසෙසිං දුග්ගෙ සඞ්කමනානි ච.
ස්වාහං අකතකල්‍යාණො කතපාපො තතො චුතො
උපපන්නො පෙත්තිවිසයං[1] ඛුප්පිපාසාසමප්පිතො.
පඤ්චපණ්ණාසවස්සානි යතො කාලකතො අහං
නාභිජානාමි භුත්තං වා පීතං වා පන පානියං.
යො සංයමො සො විනාසො යො විනාසො සො සංයමො
පෙතා හි කිර ජානන්ති යො සංයමො සො විනාසො.
අහං පුරෙ සංයමිස්සං නාදාසිං බහුකෙ ධනෙ
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකාසිමත්තනො
සොහං පච්ඡානුතප්පාමි අත්තකම්මඵලූපගො.[2]
උද්ධං චතූහි මාසෙහි කාලකිරියා භවිස්සති
එකන්තං කටුකං ඝොරං නිරයං පපතිස්සහං:
චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං විභත්තං භාගසො මිතං
අයොපාකාරපරියන්තං අයසා පටිකුජ්ජිතං.
තස්ස අයොමයා භූමි ජලිතා තෙජසා යුතා
සමන්තා යොජනසතං ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.
තත්ථාහං දීඝමද්ධානං දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං
ඵලං පාපස්ස කම්මස්ස තස්මා සොචාමහං භුසං.
තං වො වදාමි භද්දං වො යාවන්තෙත්ථ සමාගතා
මාකත්ථ පාපකං කම්මං ආවී වා යදි වා රහො.
සචෙ තං පාපකං කම්මං කරිස්සථ කරොථ වා
න වො දුක්ඛා පමුත්තත්ථි උප්පච්චාපි පලායතං.
මත්තෙය්‍යා හොථ පෙත්තෙය්‍යා කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිකා
සාමඤ්ඤා හොථ බ්‍රහ්මඤ්ඤා එවං සග්ගං ගමිස්සථා"ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "**දසණ්ණාන**"න්ති: දසන්නරට්ඨස්ස එවං නාමකානං ච රාජූනං. "**එරකච්ඡ**"න්ති: තස්ස නගරස්ස නාමං. "**තත්ථා**"ති: තස්මිං නගරෙ. "**පුරෙ**"ති: පුබ්බෙ අතීතභවෙ. "**ධනපාලොති මං විදූ**"න්ති: ධනපාලසෙට්ඨීති මං ජානන්ති.[3] තයිදං නාමං තදා මය්හං අත්ථානුගතමෙවාති දස්සෙන්තො අසීතීති ගාථමාහ.

1. සී. I. පෙත්තිවිසයං. 2. සං අත්තකම්මඵලූපෙතො. 3. සී. I & II. සඤ්ජානන්ති

තත්ථ "**අසීති සකටවාහානි**"ති: වීසතිඛාරියො වාහො, සො සකටන්ති පවුච්චති, තෙසං සකටවාහානං අසීති හිරඤ්ඤස්ස, තථා කහාපණස්ස ච මෙ අහොසීති යොජනා. "**පහූතමෙත්ථ ජාතරූප**"න්ති: සුවණ්ණම්පි පහූතං, අනෙකභාරපරිමාණං අහොසීති සම්බන්ධො. "**න මෙ දාතුං පියං අහූ**"ති: දාතුං මය්හං පියං නාහොසි. "**මා මං යාචනකාද්දසු**"න්ති: යාචකා මා මං පස්සිංසූති පිදහිත්වා ගෙහද්වාරං භුඤ්ජාමි. "**කදරියො**"ති: ථද්ධමච්ඡරී. "**පරිභාසකො**"ති: දානං දදන්තෙ දිස්වා භයෙන සන්තජ්ජකො. "**දදන්තානං කරොන්තාන**"න්ති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, දානානි දදන්තෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තෙ. "**බහුජ්ජන**"න්ති: බහු සත්තෙ, දදන්තානං කරොන්තානඤ්ච සමුදායභූතං බහුජනං පුඤ්ඤකම්මතො වාරයිස්සං නිවාරෙසිං. **විපාකො නත්ථි දානස්සාති** ආදි දානාදීනං නිවාරණෙ කාරණ දස්සනං.

තත්ථ "**විපාකො නත්ථි දානස්සා**"ති: දානකම්මස්ස ඵලං නාම නත්ථි, කෙවලං පුඤ්ඤං පුඤ්ඤන්ති ධනවිනාසො යෙවාති දීපෙති. "**සංයමස්සා**"ති: සීලසංයමස්ස. "**කුතො ඵල**"න්ති: කුතො නාම ඵලං ලභති, නිරත්ථකමෙව සීලරක්ඛණන්ති අධිප්පායො. "**ආරාමානී**"ති: ආරාමූපවනානි. "**පපායො**"ති: පානීයසාලා. "**දුග්ගෙ**"ති: උදක වික්ඛල්ලානං වසෙන දුග්ගමට්ඨානානි. "**සඞ්කමනානී**"ති: සෙතුයො. "**තතො චුතො**"ති: තතො මනුස්සලොකතො චුතො. "**පඤ්චපණ්ණාසා**"ති: පඤ්චපඤ්ඤාස. "**යතො කාලඞ්කතො අහ**"න්ති: යද කාලතො අහං තතො පට්ඨාය. "**නාභිජානාමී**"ති: එත්තකං කාලං භුත්තං වා පීතං වා කිඤ්චි න ජානාමි. "**යො සංයමො සො විනාසො**"ති: ලොභාදිවසෙන යං සංයමනං කස්සචිපි අදානං, සො ඉමෙසං සත්තානං විනාසො නාම පෙතයොනියං නිබ්බත්තපෙතානං මහාව්‍යසනස්ස හෙතුභාවතො. "**යො විනාසො සො සංයමො**"ති: ඉමිනා යථාවුත්තස්ස අත්ථස්ස[1] එකන්තිකභාවං වදති. "**පෙතා හි කිර ජානන්තී**"ති: එත්ථ 'හි' සද්දො අවධාරණෙ, 'කිර' සද්දො අනුස්සවණෙ, සංයමො දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිච්චාගො විනාසහෙතූති ඉමං අත්ථං පෙතා එව කිර ජානන්ති පච්චක්ඛතො අනුභූයමානත්තා, න මනුස්සාති. න ඉදං සුත්තං මනුස්සානම්පි පෙතානං විය ඛුප්පිපාසාදීහි අභිභූයමානානං දිස්සමානත්තා, පෙතා පන පුරිමත්තභාවෙ කත කම්මස්ස පාකටභාවතො තමත්ථං සුට්ඨුතරං ජානන්ති. තෙනාහ: **අහං පුරෙ සංයමිස්සන්ති** ආදි

තත්ථ "**සංයමිස්ස**"න්ති: සයම්පි දානාදිපුඤ්ඤකිරියතො සංයමනං සඞ්කොචං අකාසිං. "**බහුකෙ ධනෙ**"ති: මහන්තෙ ධනෙ විජ්ජමානෙ. "**න**"න්ති: තස්මා. "**වො**"ති: තුම්හෙ. "**භද්දං වො**"ති: භද්දං කල්‍යාණං

1. සී I & II. සත්තස්ස.

සුන්දරං තුම්හාකං හොතූති වචනසෙසො. "යාවනෙතත්ථ සමාගතා"ති: යාවන්තෙතා යාචකා එත්ථ සමාගතා[1] තෙ සබ්බෙ මම වචනං සුණාථාති අධිප්පායො. "ආවී"ති: පකාසනං පරෙසං පාකටවසෙන. "රහො"ති: පටිච්ඡන්නං අපාකටවසෙන. ආවී වා පාණාතිපාතාදි මුසාවාදාදි කායවචීපයොගවසෙන යදි වා රහො අභිජ්ඣාදිවසෙන පාපකං ලාමකං අකුසලකම්මං මා කත්ථ මා කරිත්ථ. "සචෙ තං පාපකං කම්ම"න්ති: අථ පන තං පාපකං කම්මං ආයතිං කරිස්සථ එතරහි වා කරොථ නිරයාදීසු චතූසු අපායෙසු මනුස්සෙසු ච අප්පායුකතාදිවසෙන තස්ස ඵලභූතා දුක්ඛතො පමුත්ති පමොක්ඛො නාම නත්ථි. "උප්පච්චාපි පලායත"න්ති: උප්පතිත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තානම්පි මොක්ඛො නත්ථි යෙවාති අත්ථො. උපෙච්චාතිපි පාළි. ඉතො වා එත්තො වා පලායන්තෙ තුම්හෙ අනුබන්ධිස්සතීති අධිප්පායෙන උපෙච්ච සඤ්චිච්ච පලායන්තානම්පි තුම්හාකං තතො මොක්ඛො නත්ථි. ගතිකාලාදිපච්චයන්තරසමවායෙ පන සති විපච්චති යෙවාති අත්ථො. අයඤ්හි අත්ථො:

> න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ
> න පබ්බතානං විවරං පවිස්ස
> න විජ්ජතෙ සො ජගතිප්පදෙසො
> යත්ථට්ඨිතො මුච්චෙය්‍ය පාපකම්මා"ති

ඉමාය ගාථාය දීපෙතබ්බො. "මත්තෙය්‍යා"ති: මාතුහිතා. "හොථා"ති: තෙසං උපට්ඨානාදීනි කරොථ. තථා පෙත්තෙය්‍යාති වෙදිතබ්බා. "කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිකා"ති: කුලෙ ජෙට්ඨකානං අපචායනකාරා. "සාමඤ්ඤා"ති: සමණපූජකා. තථා "බ්‍රහ්මඤ්ඤා"ති: බාහිතපාපපූජකාති අත්ථො. "එවං සග්ගං ගමිස්සථා"ති: ඉමිනා මයා වුත්තනයෙන පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකං උපපජ්ජිස්සථාති අත්ථො. යම්පනෙත්ථ අත්ථතො න විභත්තං තං හෙට්ඨා ඛල්ලාටිය පෙතවත්ථු ආදීසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තෙ වාණිජා තස්ස වචනං සුත්වා සංවෙගජාතා තං අනුකම්පමානා භාජනෙහි පානීයං ගහෙත්වා තං සයාපෙත්වා මුඛෙ ආසිඤ්චිංසු. තතො මහාජනෙන බහුං වෙලං ආසිත්තමුදකං තස්ස පෙතස්ස පාපවසෙන[2] අධොගලං න ඔතිණ්ණං, කුතො පිපාසං පටිවිනෙස්සති. තෙ තං පුච්ඡිංසු: "අපි තෙ කාචි අස්සාසමත්තා ලද්ධා"ති. සො ආහ: "යදි මෙ එත්තකෙහි ජනෙහි එත්තකං වෙලං ආසිච්චමානා උදකා එකබින්දුමත්තම්පි පරගලං[3] පවිට්ඨං ඉතො පෙතයොනිතො මොක්ඛො මා හොතූ"ති.

අථ තෙ වාණිජා තං සුත්වා අතිවිය සංවෙගජාතා "අත්ථි පන කොචි උපායො පිපාසූපසමනස්සා"ති ආහංසු. සො ආහ: "ඉමස්මිං

1. සං, සී. III. සමාගතා 2. සං. පාපඵලෙන. 3. සං. ම. ගලං.

පාපකම්මෙ ඛීණෙ තථාගතස්ස වා තථාගතසාවකානං වා දානෙ දින්නෙ[1] මම දානමුද්දිසිස්සන්ති, අහං ඉතො පෙතත්තනතො මුච්චිස්සාමී"ති. තං සුත්වා තෙ වාණිජා සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා සරණානි ච සීලානි ච ගහෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තාහං මහාදානං දත්වා තස්ස පෙතස්ස දක්ඛිණං ආදිසිංසු. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චතුන්නං පරිසානං ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො ච ලොභාදිමච්ඡෙරමලං පහාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසීති.

ධනපාලපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 8.

"නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසි භන්තෙ"ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ චූළසෙට්ඨිපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. බාරාණසියං[2] කිර එකො ගහපති අස්සද්ධො අප්පසන්නො මච්ඡරී කදරියො පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරො චූළසෙට්ඨි නාම අහොසි. සො කාලං කත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්ති. තස්ස කායො අපගතමංසලොහිතො අට්ඨිනහාරුචම්මමත්තො මුණ්ඩො අපෙතවත්ථො අහොසි. ධීතා පන තස්ස අනුලා අන්ධකවින්දෙ සාමිකස්ස ගෙහෙ වසන්තී පිතරං උද්දිස්ස බ්‍රාහ්මණෙ භොජෙතුකාමා තණ්ඩුලාදීනි දානූපකරණානි සජ්ජෙසි. පෙතො තං ඤත්වා ආසාය ආකාසෙන තත්ථ ගච්ඡන්තො රාජගහං සම්පාපුණි. තෙන ච සමයෙන රාජා අජාතසත්තු දෙවදත්තෙන උය්‍යොජිතො පිතරං ජීවිතා වොරොපෙත්වා තෙන විප්පටිසාරෙන චෙව දුස්සුපිනෙන ච නිද්දං අනුපගච්ඡන්තො උපරි පාසාදවරගතො චඞ්කමන්තො තං පෙතං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා:-

"නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසි භන්තෙ
රත්තිං කුහිං ගච්ඡසි කිස්ස හෙතු
ආචික්ඛ මෙ තං අපි සක්කුනෙමු
සබ්බෙන විත්තං පටිපාදයෙ තුව"න්ති

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡි.

තත්ථ **"පබ්බජිතො"**ති: සමණො. රාජා කිර තං නග්ගත්තා ච මුණ්ඩත්තා ච නග්ගං සමණො අයන්ති සඤ්ඤාය **නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසී**ති ආදිමාහ. **"කිස්ස හෙතූ"**ති: කිං නිමිත්තං. **"සබ්බෙන විත්තං පටිපාදයෙ තුව"**න්ති. විත්තියා උපකරණභූතං විත්තං සබ්බෙන භොගෙන තුය්හං අජ්ඣාසයානුරූපං සබ්බෙන වා උස්සාහෙන පටිපාදෙය්‍යං සම්පාදෙය්‍යං තථා කාතුං මයං අප්පෙව නාම සක්කුණෙය්‍යාම. තස්මා **"ආචික්ඛ මෙ ත"**න්ති: එතං තව ආගමනකාරණං මය්හං කථෙහීති අත්ථො. එවං රඤ්ඤා පුට්ඨො පෙතො අත්තනො පවත්තිං කථෙන්තො:-

---

1. ම. අන්නපානෙ දින්නෙ. 2. ඉ. බාරාණසිවාසිකො.

"බාරාණසීනගරං දූරඝුට්ඨං තත්ථාහං ගහපති අඩ්ඪකො දීනො
අදාතා ගෙධිතමනො ආමිසස්මිං දුස්සීල්‍යෙන යමවිසයම්හි පත්තො.

සො සූචිකාය කිලමිතො තෙහි තෙනෙව ඤාතිසු යාමි ආමිස
කිඤ්චි හෙතු
අදානසීලා න ච සද්දහන්ති දානඵලං හොති පරම්හි ලොකෙ.

ධීතා ච මය්හං ලපතෙ අභික්ඛණං දස්සාමි දානං පිතූනං පිතාමහානං
උපක්ඛටං පරිවිසයන්ති බ්‍රාහ්මණා යාමය්හං අන්ධකවින්දං භොත්තු"න්ති
ති සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **"දූරඝුට්ඨ"**න්ති: දූරතො එව ගුණසංකිත්තනවසෙන ඝොසිතං, සබ්බත්ථ විස්සුතං පාකටන්ති අත්ථො.

"අඩ්ඪකො"ති: අඩ්ඪො මහාවිභවො. **"දීනො"**ති: නිහීනචිත්තො අදානජ්ඣාසයො. තෙනාහ: **"අදාතා ගෙධිතමනො ආමිසස්මි"**න්ති· කාමාමිසෙ ලග්ගචිත්තො ගෙධං ආපන්නො. **"දුස්සීල්‍යෙන යමවිසයම්හි පත්තො"**ති: අත්තනා කතෙන දුස්සීලෙන කම්මුනා යමවිසයං පෙතලොකං පත්තොම්හි. **"සො සූචිකාය කිලමිතො"**ති· සො අහං විජ්ඣනට්ඨෙන සූචිසදිසතාය සූචිකාති ලද්ධනාමාය ජිඝච්ඡාය කිලමිතො නිරන්තරං විජ්ඣමානො. **කිලමථොති** ඉච්චෙව වා පාඨො. **"තෙහී"**ති: දීනොති ආදිනා වුත්තෙහි පාපකම්මෙහි කාරණභූතෙහි. තස්ස හි පෙතස්ස තානි පාපකම්මානි අනුස්සරන්තස්ස අතිවිය දොමනස්සං උප්පජ්ජි තස්මා එවමාහ. **"තෙනෙවා"**ති: තෙනෙව ජිඝච්ඡාදුක්ඛෙන. **"ඤාතිසු යාමී"**ති: ඤාතීනං සමීපං යාමි ගච්ඡාමි. **"ආමිසකිඤ්චි හෙතූ"**ති: ආමිසස්ස කිඤ්චික්ඛනිමිත්තං, කිඤ්චි ආමිසං පත්ථයන්තොති අත්ථො. **"අදානසීලා න ච සද්දහන්ති දානඵලං හොති පරම්හි ලොකෙ"**ති: යථා අහං තථා එවං අඤ්ඤෙපි මනුස්සා අදානසීලා දානස්ස ඵලං එකංසෙන පරලොකෙ හොතීති න ච සද්දහන්ති. යතො අහං විය තෙපි පෙතා හුත්වා මහාදුක්ඛං පච්චනුභවන්තීති අධිප්පායො. **"ලපතෙ"**ති: කථෙති. **"අභික්ඛණ"**න්ති: අභිණ්හං බහුසො; කින්ති ලපතීති ආහ: **"දස්සාමි දානං පිතූනං පිතාමහාන"**න්ති. තත්ථ **"පිතූන"**න්ති: මාතාපිතූනං චූළපිතුමහාපිතූනං වා. **"පිතාමහාන"**න්ති: අය්‍යකපය්‍යකානං **"උපක්ඛට"**න්ති: සජ්ජිතං. **"පරිවිසයන්තී"**ති: භොජයන්ති. **"අන්ධකවින්ද"**න්ති: එවංනාමකං නගරං. **"භොත්තු"**න්ති: භුඤ්ජිතුං ඉතොපරං

"තම්මෙවාච රාජා අනුභවියාන තම්පි[1] එය්‍යාසි ඛිප්පං අහම්පි කරිස්සං පූජං
ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතු සද්ධායිතං හෙතුවචො සුණොම.

තථාති වත්වා අගමාසි තත්ථ භුඤ්ජිංසු භත්තං න ච පන දක්ඛිණාරහා
පච්චාගමි රාජගහං පුනාපරං පාතුරහොසි පුරතො ජනාධිපස්ස.

1. සී. I & II තමනුභවියාන.

දිස්වාන පෙතං පුනරෙව ආගතං රාජා අවොච අහමපි කිං දදාමි?
ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතු යෙන තුවං චිරතරං පීණිතො සියා.

බුද්ධඤ්ච සංඝං පරිවිසියාන රාජ අන්නෙන පානෙනපි චීවරෙන,
තං දක්ඛිණං ආදිස මෙ හිතාය එවං අහං චිරතරං පීණිතො සියා.

තතො ච රාජා නිපතිත්වා තාවදෙ දානං සහත්ථා අතුලං දදිත්වා සංඝෙ
ආරොචයී පකතිං තථාගතස්ස තස්ස ච පෙතස්ස දක්ඛිණං ආදිසිත්ථ

සො පූජිතො අතිවිය සොභමානො පාතුරහොසි පුරතො ජනාධිපස්ස,
යක්ඛොහමස්මි පරමිද්ධිපත්තො න මය්හමිද්ධිසමසදිසා මනුස්සා.

පස්සානුභාවං අපරිමිතං මමයිදං තයානුද්දිට්ඨං අතුලං දදිත්වා සඞ්ඝෙ,
සන්තප්පිතො සතතං සදා බහූහි යාම්‍යහං සුඛිතො මනුස්සදෙවා"ති.

සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තං

තත්ථ "තමවොච රාජා"ති: තං පෙතං තථා වත්වා ඨිතං රාජා අජාතසත්තු අවොච. "අනුභවිත්වාන තම්පී"ති: තං තව ධීතුයා උපක්ඛටං දානංපි අනුභවිත්වා. "එය්‍යාසී"ති: ආගච්ඡෙය්‍යාසි. "කරිස්ස"න්ති: කරිස්සාමි. "ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතූ"ති: සචෙ කිඤ්චි කාරණං අත්ථි තං කාරණං මය්හං ආචික්ඛ කථෙහි. "සද්ධා සියා"න්ති: සද්ධාසිතබ්බං. "හෙතුවචො"ති: හෙතුයුත්තවචනං, අමුකස්මිං ඨානෙ අමුකේන පකාරෙන දානෙ කතෙ මය්හං උපකප්පතීති සකාරණවචනං වදති අත්ථො. "තථාති වත්වා"ති: සාධූති වත්වා. "තත්ථා"ති: තස්මිං අද්ධකාවිච්ඡෙද පරිවෙසනට්ඨානෙ. "භුඤ්ජිංසු භත්තං න ච පන දක්ඛිණාරහා"ති: භත්තං භුඤ්ජිංසු දුස්සීලබ්‍රාහ්මණා, න ච පන දක්ඛිණාරහා සීලවන්තො භුඤ්ජිංසූති අත්ථො. "පුනාපර"න්ති: පුන අපරං වාරං රාජගහං පච්චාගමි. "කිං දදාමී"ති: කීදිසං තෙ දානං දස්සාමීති රාජා පෙතං පුච්ඡි. "යෙන තුව"න්ති: යෙන කාරණෙන ත්වං. "චිරතර"න්ති: චිරකාලං. "පීණිතො"ති: තිත්තො සියා, තද්ධකාපෙහීති අත්ථො. "පරිවිසියානා"ති: භොජෙත්වා. "රාජා"ති: අජාතසත්තුං ආලපති. "මෙ හිතායා"ති: මය්හං හිතත්ථාය පෙතත්තභාවතො පරිමුත්තියා. "තතො"ති: තස්මා තෙන වචනෙන තතො වා පාසාදතො. "නිපතිත්වා"ති: නික්ඛමිත්වා. "තාවදෙ"ති: තදා එව අරුණුග්ගමනවෙලාය. යම්හි පෙතො පච්චාගන්ත්වා රඤ්ඤො අත්තානං දස්සෙසි; තස්මිං පුරෙභත්තෙ එව දානං අදාසි. "සහත්ථා"ති: සහත්ථෙන. "අතුල"න්ති: අප්පමාණං උළාරං පණීතං. "දදිත්වා සඞ්ඝෙ"ති: සංඝස්ස දත්වා. "ආරොචයී පකතිං තථාගතස්සා"ති: ඉදං දානං භන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙතං සන්ධාය කතන්ති තං පකතිං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. ආරොචෙත්වා ච යථා තං දානං තස්ස උපකප්පති එවං තස්ස ච පෙතස්ස දක්ඛිණමාදිසිත්ථ ආදිසි. "සො"ති: සො පෙතො. "පූජිතො"ති: දක්ඛිණාය දීයමානාය පූජිතො. "අතිවිය

සොභමානො"ති: දිබ්බානුභාවෙන අතිවිය විරොචමානො. "**පාතුර හොසී**"ති: පාතුභවි, රඤ්ඤො පුරතො අත්තානං දස්සෙසි. "**යක්ඛො මස්මී**"ති: පෙතත්තභාවතො මුත්තො යක්ඛො අහං ජාතො දෙවතා වං පත්තොස්මි. "**න මය්හමත්ථිසමසදිසා මනුස්සා**"ති: මය්හං ආනුභාවසම්පත්තියා සමා වා භොගසම්පත්තියා සදිසා වා මනුස්සා න සන්ති. "**පස්සානුභාවං අපරිමිතං මමයිදං**"න්ති: මම ඉදං අපරිමාණං දිබ්බානුභාවං පස්සාති අත්තනො සම්පත්තිං පච්චක්ඛතො රඤ්ඤො දස්සෙන්තො වදති. "**තයානුද්දිට්ඨං අතුලං දත්වා සඞ්ඝෙ**"ති: අරියසඞ්ඝස්ස අතුලං උළාරං දානං දත්වා මය්හං අනුකම්පාය තයා අනුද්දිට්ඨං අනුනීතං[1]. "**සන්තප්පිතො සතතං සදා බහූහි**"ති: අන්නපානවත්ථාදීහි බහූහි දෙය්‍යධම්මෙහි අරියසඞ්ඝං සන්තප්පෙන්තෙන තයා සදා සබ්බකාලං යාවජීවං තත්ථාපි සතතං නිරන්තරං අහං සන්තප්පිතො පීණිතො. "**මොදාමහං සුඛිතො මනුස්සදෙවා**"ති: තස්මා අහං ඉදානි සුඛිතො මනුස්සදෙව මහාරාජ යථිච්ඡිතට්ඨානං යාමීති රාජානං ආපුච්ඡි.

එවං පෙතෙ ආපුච්ඡිත්වා ගතෙ රාජා අජාතසත්තු තමත්ථං භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො මච්ඡෙරමලං පහාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසීති.

චූළසෙට්ඨිපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 9.

"**යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාමා**"ති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං විහරන්තො අඞ්කුරපෙතං ආරබ්භ කථෙසි. කාමඤ්චෙත්ථ අඞ්කුරො පෙතො න හොති. තස්ස පන චරිතං යස්මා පෙතසම්බන්ධං ගතං තස්මා අඞ්කුරපෙතවත්ථූති වුත්තං. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපකථා:-යෙ තෙ උත්තරමධුරාධිපතිනො රඤ්ඤො මහාසාගරස්ස පුත්තං උපසාගරං පටිච්ච උත්තරාපථෙ කංසභොගෙ අසිතඤ්ජනනගරෙ[2] මහාකංසස්ස ධීතුයා දෙවගබ්භාය කුච්ඡියං උප්පන්නා අඤ්ජනදෙවී වාසුදෙවො බලදෙවො චන්දදෙවො සූරියදෙවො අග්ගිදෙවො වරුණදෙවො අජ්ජුනො පජ්ජුනො ඝතපණ්ඩිතො අඞ්කුරොචාති වාසුදෙවාදයො දසභාතිකාති එකාදස ඛත්තියා අහෙසුං. තෙසු වාසුදෙවාදයො භාතරො අසිතඤ්ජනනගරං ආදිං කත්වා ද්වාරවතීපරියොසානෙසු සකලජම්බුදීපෙ තෙසට්ඨියා නගරසහස්සෙසු සබ්බෙ රාජානො චක්කෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ද්වාරවතියා වසමානා රජ්ජං දස කොට්ඨාසෙ කත්වා විභජිංසු. භගිනිං පන අඤ්ජනදෙවිං න සරිංසු. පුන සරිත්වා "එකාදස කොට්ඨාසෙ කරොමා"ති වුත්තෙ තෙසං සබ්බකනිට්ඨො අඞ්කුරො

---

1. අනුමොදසි සබ්බත්ථ. 2. සං. අසිතඤ්ජනනිගමෙ ම. අසිතඤ්ජනගාමෙ

"මම කොට්ඨාසං තස්සා දෙථ අහං වොහාරං කත්වා ජීවිස්සාමි, තුම්හෙ අත්තනො අත්තනො ජනපදෙසු සුංකං මය්හං විස්සජ්ජෙථා"ති ආහ. තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා තස්සා කොට්ඨාසං භගිනියා දත්වා නව රාජානො ද්වාරවතියං වසිංසු. අඞ්කුරො පන වාණිජ්ජං කරොන්තො නිච්චකාලං මහාදානං දෙති. තස්ස පනෙකො දාසො භණ්ඩාගාරිකො අත්ථකාමො අහොසි. අඞ්කුරො පසන්නමානසො තස්ස එකං කුලධීතරං ගහෙත්වා අදාසි. සො පුත්තෙ ගබ්භගතෙයෙව කාලමකාසි. අඞ්කුරො තස්මිං ජාතෙ තස්ස පිතුනො දින්නං භත්තවෙතනං තස්ස අදාසි. අථ තස්මිං දාරකෙ වයප්පත්තෙ "දාසො න දාසො"ති රාජකුලෙ විනිච්ඡයො උප්පජ්ජි. තං සුත්වා අඤ්ජනදෙවී ධෙනූපමං කත්වා "මාතු භුජිස්සාය පුත්තොපි භුජිස්සොයෙවා"ති දාසබ්‍යතො මොචෙසි. දාරකො පන ලජ්ජාය තත්ථ වසිතුං අවිසහන්තො හෙරුවනගරං ගන්ත්වා තත්ථ අඤ්ඤතරස්ස තුන්නවායස්ස[1] ධීතරං ගහෙත්වා තුන්නවායසිප්පෙන ජීවිකං කප්පෙසි. තෙන සමයෙන හෙරුවනගරෙ අසය්හමහාසෙට්ඨි නාම අහොසි සො සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකානං මහාදානං දෙති. සො තුන්නවායො සෙට්ඨිනො ඝරං අජානන්තානං පීතිසොමනස්සජාතො හුත්වා අසය්හසෙට්ඨිනො නිවෙසනං දක්ඛිණබාහුං පසාරෙත්වා දස්සෙසි "එත්ථ ගන්ත්වා ලද්ධබ්බං ලභන්තූ"ති. තස්ස කම්මං පාළියං යෙව ආගතං. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා මරුභූමියං අඤ්ඤතරස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ භුම්මදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස දක්ඛිණහත්ථො කාමදදො අහොසි. තස්මිංයෙව ච හෙරුවනගරෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො අසය්හසෙට්ඨිනො දානෙ ව්‍යාවටො අස්සද්ධො අප්පසන්නො මිච්ඡාදිට්ඨිකො පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරො කාලං කත්වා තස්ස දෙවපුත්තස්ස වසනට්ඨානස්ස අවිදූරෙ පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙන ච කතකම්මං පාළියං යෙව ආගතං. අසය්හමහාසෙට්ඨි පන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො සහව්‍යතං උපගතො.

අථ අපරෙන සමයෙන අඞ්කුරො පඤ්චහි සකටසතෙහි අඤ්ඤතරොපි එකො බ්‍රාහ්මණො පඤ්චහි සකටසතෙහීති ද්වෙ ජනා සකටසහස්සෙන භණ්ඩං ආදාය මරුකන්තාරමග්ගං පටිපන්නා මග්ගමූළ්හා හුත්වා බහුං දිවසං තත්ථෙව විචරන්තා පරික්ඛීණතිණොදකාහාරා අහෙසුං. අඞ්කුරො අස්සදූතෙහි චතූසු දිසාසු පානීයං මග්ගාපෙසි. අථ සො කාමදදහත්ථො යක්ඛො තං තෙසං ව්‍යසනප්පත්තිං දිස්වා අඞ්කුරෙන පුබ්බෙ අත්තනො කතං උපකාරං චින්තෙත්වා "හන්ද දානි ඉමස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතබ්බ"න්ති අත්තනො වසනවටරුක්ඛං දස්සෙසි. සො කිර වටරුක්ඛො සාඛාවිටපසම්පන්නො ඝනපලාසො සන්දච්ඡායො අනෙකසහස්සපාරොහො ආයාමෙන ච විත්ථාරෙන ච උබ්බෙධෙන ච යොජනපරිමාණො අහොසි. තං දිස්වා අඞ්කුරො

1 සී. I. තන්තවායස්ස.

හවත්ථුවෙඨා තස්ස හෙට්ඨා ඛන්ධාවාරං බන්ධාපෙසි. යක්ඛො අත්තනො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා පඨමං තාව පානීයෙන සබ්බං ජනං සන්තප්පෙසි. තතො යො යො යං යං ඉච්ඡති තස්ස තස්ස තං තං අදාසි. එවං තස්මිං මහාජනෙ නානාවිධෙන අන්නපානාදිනා යථාකාමං සන්තප්පිතෙ වූපසමිතෙ මග්ගපරිස්සමෙ සො බ්‍රාහ්මණවාණිජො අයොනිසො මනසි කරොන්තො[1] එවං චින්තෙසි: "ධනලාභාය ඉතො කම්බොජං ගන්ත්වා මයං කිං කරිස්සාම ඉමමෙව පන යක්ඛං යෙන කෙනචි උපායෙන ගහෙත්වා යානං ආරොපෙත්වා අම්හාකං නගරමෙව ගමිස්සාමා"ති. එවම්පන චින්තෙත්වා තමත්ථං අඞ්කුරස්ස කථෙන්තො:–

"යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාම කම්බොජං ධනහාරකා
අයං කාමදදො යක්ඛො ඉමං යක්ඛං නියාමසෙ.
ඉමං යක්ඛං ගහෙත්වාන සාධුකෙන පසය්හ වා
යානං ආරොපයිත්වාන ඛිප්පං ගච්ඡාම ද්වාරක"න්ති

ගාථාමාහ.

තත්ථ "**යස්ස අත්ථායා**"ති: යස්ස කාරණා. "**කම්බොජ**"න්ති: කම්බොජරට්ඨං. "**ධනහාරකා**"ති: භණ්ඩවික්කයෙන ලද්ධධනහාරිනො. "**කාමදදො**"ති: ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායකො. "**යක්ඛො**"ති: දෙවපුත්තො. "**නියාමසෙ**"ති: නයිස්සාම. "**සාධුකෙනා**"ති: යාචනෙන. "**පසය්හා**"ති: අභිභවිත්වා බලක්කාරෙන. "**යාන**"න්ති: සුඛයානං. "**ද්වාරක**"න්ති: ද්වාරවතීනගරං. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො: යදත්ථං මයං ඉතො කම්බොජං ගන්තුකාමා, තෙන ගමනෙන සාධෙතබ්බො අත්ථො ඉධෙව සිජ්ඣති, අයඤ්හි යක්ඛො කාමදදො, තස්මා ඉමං යක්ඛං යාචිත්වා තස්ස අනුමතියා වා සචෙ සඤ්ඤත්තිං න ගච්ඡති බලක්කාරෙන වා යානං ආරොපෙත්වා යානෙ පච්ඡාභාගං[2] තං බන්ධිත්වා ගහෙත්වා ඉතො යෙව ඛිප්පං ද්වාරවතීනගරං ගච්ඡාමාති.

එවම්පන බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තො අඞ්කුරො සප්පුරිසධම්මෙ ඨත්වා තස්ස වචනං පටික්ඛිපන්තො:–

"යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා
න තස්ස සාඛං භඤ්ජෙය්‍ය මිත්තදුබ්භො හි පාපකො"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "**න භඤ්ජෙය්‍යා**"ති: න ඡින්දෙය්‍ය. "**මිත්තදුබ්භො**"ති: මිත්තෙසු දුබ්භනං තෙසං අනත්ථුප්පාදනං. "**පාපකො**"ති: අභද්දකො මිත්තදුබ්භො. යො හි සීතච්ඡායො රුක්ඛො ඝම්මාභිතත්තස්ස පුරිසස්ස පරිස්සමවිනොදකො හොති, තස්සාපි නාම පාපකං න චින්තෙතබ්බං, කිමඞ්ගපන සත්තභූතෙසු. අයඤ්ච දෙවපුත්තො සප්පුරිසො පුබ්බකාරී අම්හාකං දුක්ඛපනුදකො බහූපකාරො, න තස්ස කිඤ්චි

1. උම්මුජ්ජන්තො (සබ්බත්ථ) 2. සී. I/I. පච්ඡාභාගං.

අත්ථං විනෙතබ්බං අඤ්ඤදත්ථු සො පූජෙතබ්බො එවාති දස්සෙති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො "අත්ථස්ස මූලං නිකණති විනයො"ති නීති මඞ්ගලං නිස්සාය අඞ්කුරස්ස පටිලොමපක්ඛෙ ඨත්වා:–

"යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා
ඛන්ධම්පි තස්ස ඡින්දෙය්‍ය අත්ථො චෙ තාදිසො සියා"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "අත්ථො චෙ තාදිසො සියා"ති: තාදිසෙන දබ්බසම්භාරෙන සචෙ අත්ථො භවෙය්‍ය තස්ස රුක්ඛස්ස ඛන්ධම්පි ඡින්දෙය්‍ය, කිමඞ්ගපන සාඛාදයොති අධිප්පායො.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තො අඞ්කුරො සප්පුරිසධම්මං යෙව පග්ගණ්හන්තො.[1]

"යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා
න තස්ස පත්තං භින්දෙය්‍ය[2] මිත්තදුබ්භො හි පාපකො"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "න තස්ස පත්තං භින්දෙය්‍යා"ති: තස්ස රුක්ඛස්ස එකපණ්ණමත්තම්පි න පාතෙය්‍ය, පගෙව සාඛාදිකන්ති අධිප්පායො. පුනපි බ්‍රාහ්මණො අත්තනො වාදං පග්ගණ්හන්තො[1]:–

"යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා
සමූලම්පි තං අබ්බූහෙය්‍ය[3] අත්ථො චෙ තාදිසො සියා"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "සමූලම්පි තං අබ්බූහෙය්‍යා"ති:[3] තං තත්ථ සමූලම්පි සහමූලෙනපි අබ්බූහෙය්‍ය, උද්ධරෙය්‍යාති අත්ථො. එවං බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තෙ පුන අඞ්කුරො තං නිරත්ථකං කාතුකාමො:–

"යස්සෙකරත්තිම්පි ඝරෙ වසෙය්‍ය
යත්ථන්නපානං පුරිසො ලභෙථ
න තස්ස පාපං මනසාපි චින්තයෙ[4]
කතඤ්ඤුතා සප්පුරිසෙහි වණ්ණිතා.

යස්සෙකරත්තිම්පි ඝරෙ වසෙය්‍ය
අන්නෙන පානෙන උපට්ඨිතො සියා
න තස්ස පාපං මනසාපි චින්තයෙ
අදුබ්භපාණී දහතෙ මිත්තදුබ්භිං.

යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො පච්ඡා පාපෙන හිංසති
අල්ලපාණිහතො පොසො න සො භද්‍රානි පස්සතී"ති

ඉමා තිස්සො ගාථායො අභාසි.

---

1. සී. I & II. පරිගණ්හන්තො.
2. භා. භිංසෙය්‍ය.
3. භා. සී. I. II. III. අබ්බුහෙ.
4. සී. I. ම. චින්තයෙ.

තත්ථ "**යස්ස**"ති: යස්ස පුග්ගලස්ස. "**එකරත්තිම්පි**"ති: එකරත්තිමත්තම්පි, න කෙවලං ගෙහෙ වසෙය්‍ය. "**යත්ථන්නපානං පුරිසො ලභෙථා**"ති: යස්ස සන්තිකෙ කොචි පුරිසො අන්නපානං වා යඞ්කිඤ්චි භොජනං වා ලභෙය්‍ය. "**න තස්ස පාපං මනසාපි චෙතයෙ**"ති: තස්ස පුග්ගලස්ස අභද්දකං අනත්ථං මනසාපි න චින්තෙය්‍ය න පිහෙය්‍ය. පගෙව කායවාචාහි. කස්මාති චෙ? "**කතඤ්ඤුතා සප්පුරිසෙහි වණ්ණිතා**"ති: කතඤ්ඤුතා නාම බුද්ධාදීහි උත්තමපුරිසෙහි පසංසිතා. "**උපට්ඨිතො**"ති: පයිරුපාසිතො, ඉදං ගණ්හ ඉදම්භුඤ්ජාති අන්නපානාදිනා උපට්ඨිතො. "**අදුබ්භපාණී**"ති: අහිංසකහත්ථො හත්ථසංයතො. "**දහතෙ මිත්තදුබ්භි**"න්ති: තං මිත්තදුබ්භිං පුග්ගලං දහති විනාසෙති. අප්පදුට්ඨෙ හිතජ්ඣාසයසම්පන්නෙ පුග්ගලෙ පරෙන කතො අපරාධො අවිසෙසෙන තස්සෙව අනත්ථාවහො. අප්පදුට්ඨො පුග්ගලො අත්ථතො තං දහති නාම.

තෙනාහ භගවා:–

"යො අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති
සුද්ධස්ස පොසස්ස අනඞ්ගණස්ස
තමෙව බාලං පච්චෙති පාපං
සුඛුමො රජො පටිවාතංව ඛිත්තො"ති.

"**යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො**"ති: යො පුග්ගලො කෙනාපි සංවුතො කතභද්දකො කතූපකාරො. "**පච්ඡා පාපෙන හිංසති**"ති: තං පුබ්බකාරිං අපරභාගෙ පාපෙන අභද්දකෙන අනිට්ඨෙන බාධති. "**අල්ලපාණිහතො පොසො**"ති: අල්ලපාණි නාම උපකාරකිරියාය අල්ලපාණිනා ධොතහත්ථෙන පුබ්බකාරිනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන හතො බාධිතො, තස්ස වා පුබ්බකාරිනො බාධනෙන හතො=අල්ලපාණිහතො නාම, අකතඤ්ඤූ පුග්ගලො. "**න සො භද්‍රානි පස්සති**"ති: සො යථාවුත්තපුග්ගලො ඉධ ලොකෙ ච පරලොකෙ ච ඉට්ඨානි න පස්සති න වින්දති න ලභතීති අත්ථො.

එවං සප්පුරිසධම්මං පග්ගණ්හන්තෙන අඞ්කුරෙන අභිභවිත්වා වුත්තො සො බ්‍රාහ්මණො නිරුත්තරො තුණ්හී අහොසි. යක්ඛො පන තෙසං උභින්නං වචනපටිවචනානි සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස කුජ්ඣිත්වාපි "හොතු ඉමස්ස දුට්ඨබ්‍රාහ්මණස්ස කත්තබ්බං පච්ඡා ජානිස්සාමී"ති අත්තනො කෙනචි අනභිභවනීයතං එව තාව දස්සෙන්තො:–

"නාහං දෙවෙන වා මනුස්සෙන වා
ඉස්සරියෙන වාහං න සුප්පසය්හො
යක්ඛාහමස්මි පරමිද්ධිපත්තො
දූරඞ්ගමො වණ්ණබලූපපන්නො"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ **"දෙවෙන වා"**ති: යෙන කෙනචි දෙවෙන වා **"මනුස්සෙන වා"**ති: එත්ථාපි එසෙව නයො. **"ඉස්සරියෙන වා"**ති: දෙවිස්සරියෙන වා මනුස්සිස්සරියෙන වා. තත්ථ **දෙවිස්සරියං** නාම චාතුම්මහාරාජිකසක්කසුයාමාදීනං දෙවිද්ධි, **මනුස්සිස්සරියං** නාම චක්කවත්තිආදීනං පුඤ්ඤිද්ධි, තස්මා ඉස්සරියග්ගහණෙන මහානුභාවෙ දෙවමනුස්සෙ සඞ්ගණ්හාති. මහානුභාවාපි හි දෙවා අත්තනො පුඤ්ඤබලූපත්ථම්භිතෙ මනුස්සෙපි අසති පයොගවිපත්තියා අභිභවිතුං න සක්කොන්ති, පගෙව ඉතරෙ. **"හ"**න්ති අසඞ්ගතෙ නිපාතො. **"න සුප්පසහො"**ති: අප්පධංසියො. **"යක්ඛාහමස්මි පරමිද්ධිපත්තො"**ති: අත්තනො පුඤ්ඤවසෙන අහං යක්ඛත්තං උපගතොස්මි. යක්ඛොව සමානො න යො වා සො වා, අථ ඛො පරමිද්ධිපත්තො පරමාය උත්තමාය යක්ඛිද්ධියා සමන්නාගතො. **"දූරඞ්ගමො"**ති: ඛණෙනෙව දූරම්පි ඨානං ගන්තුං සමත්ථො. **"වණ්ණබලූපපන්නො"**ති: රූපසම්පත්තියා සරීරබලෙන ච උපපන්නො සමන්නාගතො. තීහිපි එතෙහි පදෙහි මන්තප්පයොගාදීහි අත්තනො අනභිභවනීයතං යෙව දස්සෙති, රූපසම්පන්නො හි පරෙසං බහුමානිතො[1] හොති, රූපසම්පදං නිස්සාය විසභාගවත්ථුනාපි අනාකුලනීයො[2] හොති, වණ්ණසම්පදාපි අනභිභවනීයකාරණන්ති වුත්තං. ඉතො පරං අඞ්කුරස්ස ච දෙවපුත්තස්ස ච:-

"පාණි තෙ සබ්බසොවණ්ණො පඤ්චධාරො මධුස්සවො
නානාරසා පග්ඝරන්ති මඤ්ඤෙහං තං පුරින්දද"න්ති.

"නම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො නාපි සක්කො පුරින්දදො
පෙතං මං අඞ්කුර ජානාහි හෙරුවම්හා ඉධාගතං.

කිංසීලො කිංසමාචාරො හෙරුවස්මිං පුරෙ තුවං
කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣති?

තුන්නවායො[3] පුරෙ ආසිං හෙරුවස්මිං තදා අහං
සුකිච්ඡවුත්ති කපණො න මෙ විජ්ජති දාතවෙ.

ආවෙසනඤ්ච මෙ ආසි අසය්හස්ස උපන්තිකෙ
සද්ධස්ස දානපතිනො කතපුඤ්ඤස්ස ලජ්ජිනො.

තත්ථ යාචනකායන්ති නානාගොත්තා වණිබ්බකා
තෙ ච මං තත්ථ පුච්ඡන්ති අසය්හස්ස නිවෙසනං.

කත්ථ ගච්ඡාම භද්දං වො කත්ථ දානං පදීයති
තෙසාහං පුට්ඨො වක්ඛාමි[4] අසය්හස්ස නිවෙසනං.

පග්ගය්හ දක්ඛිණං බාහුං එත්ථ ගච්ඡථ භද්දං වො
එත්ථ දානං පදීයති අසය්හස්ස නිවෙසනෙ.

තෙන පාණි කාමදදො තෙන පාණි මධුස්සවො
තෙන මෙ බ්‍රහ්මචරියෙන පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣති.

---

1. සී. III. බහුමානො.
2. සී. III. අනාකඩ්ඪනීයො.
3. සී. I. තන්තවායො.
4. සී. II & III. අක්ඛාමි.

න කිර ත්වං අදා දානං සකපාණීහි කස්සචි
පරස්ස දානං අනුමොදමානො පාණිං පග්ගය්හ පාවදි.

තෙන පාණි කාමදදෙ තෙන පාණි මධුස්සවො
තෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣති?

යො සො දානමදා භන්තෙ පසන්නො සකපාණිහි
සො හිත්වා මානුසං දෙහං කින්නුසො දිසතං ගතො?

නාහං පජානාමි අසය්හසාහිනො
අඞ්ගීරසස්ස ගතිං ආගතිං වා
සුතඤ්ච මෙ වෙස්සවණස්ස සන්තිකෙ
සක්කස්ස සහව්‍යතං ගතො අසය්හො.

අලමෙව කාතුං කල්‍යාණං දානං දාතුං යථාරහං
පාණිං කාමදදං දිස්වා කො පුඤ්ඤං න කරිස්සති

සො හි නූන ඉතො ගන්ත්වා අනුප්පත්වාන ද්වාරකං
දානං පට්ඨපයිස්සාමි යං මමස්ස සුඛාවහං.

දස්සාමි අන්නං පානඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ච
පපඤ්ච උදපානඤ්ච දුග්ගෙ සඞ්කමනානි චා"ති

පණ්ණරස වචනපටිවචනගාථා හොන්ති.

තත්ථ "**පාණි තෙ**"ති: තව දක්ඛිණහත්ථො. "**සබ්බසො වණ්ණො**"ති: සබ්බසො සුවණ්ණවණ්ණො. "**පඤ්චධාරො**"ති: පඤ්චහි අඞ්ගුලීහි පරෙහි කාමිතවත්ථූනං ධාරා එතස්ස සන්තීති=පඤ්චධාරො. "**මධුස්සවො**"ති: මධුරරසවිස්සන්දකො. තෙනාහ: **නානා රසා පග්ඝරන්තීති**, මධුර කටුක කසාවාදි භෙද නානාවිධා රසා විස්සන්දන්තීති අත්ථො. යස්ස හි කාමදදෙ[1] මධුරාදිරසසම්පන්නානි විචිත්තානි ඛාදනීයභොජනීයානි හත්ථෙ විස්සන්දන්තෙන මධුරාදිරසා පග්ඝරන්තීති වුත්තං. "**මඤ්ඤෙහං තං පුරින්දද**"න්ති: මඤ්ඤෙ අහං තං පුරින්දදං සක්කං, එවං මහානුභාවො සක්කො දෙවරාජාති තං අහං මඤ්ඤාමීති අත්ථො. "**නාම්හි දෙවො**"ති: වෙස්සවණාදිකො පාකටො දෙවො න හොමි. "**න ගන්ධබ්බො**"ති: ගන්ධබ්බකායිකදෙවොපි න හොමි. "**නාපි සක්කො පුරින්දදො**"ති: පුරිමත්තභාවෙ පුරෙ දානස්ස පට්ඨපිතත්තා පුරින්දදොති ලද්ධනාමො සක්කො දෙවරාජාපි න හොමි. කතරො පන අහොසීති ආහ. "**පෙතං මං අඞ්කුර ජානාහී**"ති: මාරිස අඞ්කුර පෙතූපපත්තිකං මං ජානාහි; අඤ්ඤතරො පෙතම්හි අහන්ති මං උපධාරෙහි. "**භෙරුවම්හා ඉධාගත**"න්ති: භෙරුව නගරතො චවිත්වා මරුකන්තාරෙ ඉධ ඉමස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ උප්පජ්ජනවසෙන ආගතං, එත්ථ නිබ්බත්තන්ති අත්ථො. "**කිංසීලො කිංසමාචාරො භෙරුවස්මිං පුරෙ තුව**"න්ති: පුබ්බෙ පුරිමත්තභාවෙ භෙරුවනගරෙ වසන්තො ත්වං

1. සී. I. II & III. කාමදුහො.

කිංසීලො කිංසමාචාරො අහොසි, පාපතො නිවත්තනලක්ඛණං කීදිසං සීලං සමාදාය, පත්තිපුඤ්ඤකිරියාලක්ඛණෙන සමාචාරෙන කීදිසො සමාචාරො, දානාදීසු කුසලසමාචාරෙසු කීදිසො සමාචාරො අහොසීති අත්ථො. "කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣතී"ති: කීදිසෙන සෙට්ඨචරියෙන ඉදං එවරූපං තව හත්ථෙසු පුඤ්ඤඵලං ඉදානි සමිජ්ඣති නිප්ඵජ්ජති තං කථෙහීති අත්ථො. පුඤ්ඤඵලං හි ඉධ උත්තරපදලොපෙන පුඤ්ඤන්ති අධිප්පෙතං. තථා හි තං "කුසලානං භික්ඛවෙ ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී"ති ආදීසු පුඤ්ඤන්ති වුත්තං. "තුන්නවායො"ති: තුන්නකාරො. "සුකිච්ඡවුත්ති"ති: සුට්ඨු කිච්ඡවුත්තිකො අතිවිය දුක්ඛජීවිකො. "කපණො"ති: වරාකො, දීනොති අත්ථො. "න මෙ විජ්ජති දාතවෙ"ති: අද්ධිකානං සමණබ්‍රාහ්මණානං දාතුං කිඤ්චි දාතබ්බයුත්තකං මය්හං නත්ථි, චිත්තං පන මෙ දාතුං දින්නන්ති අධිප්පායො. "ආවෙසන"න්ති: ඝරං, කම්මකරණසාලා වා. "අසය්හස්ස උපන්තිකෙ"ති: අසය්හමහාසෙට්ඨිනො ගෙහස්ස සමීපෙ. "සද්ධස්සා"ති: කම්මඵලසද්ධාය සමන්නාගතස්ස. "දානපතිනො"ති: දානෙ නිරන්තරප්පවත්තාය පරිච්චාගසම්පත්තියා ච ලොභස්ස අභිභවනෙන ච පතිභූතස්ස. "කතපුඤ්ඤස්සා"ති: පුබ්බෙ කතසුචරිතකම්මස්ස. "ලජ්ජිනො"ති: පාපජිගුච්ඡනසභාවස්ස. "තත්ථා"ති: තස්මිං මම ආවෙසනෙ. "යාචනකායන්ති"ති: යාචනකජනා අසය්හසෙට්ඨිං කිඤ්චි යාචිතුකාමා ආගච්ඡන්ති. "නානා ගොත්තා"ති: නානාවිධගොත්තාපදෙසා. "වණ්ණිබ්බකා"ති: වණ්ණදීපකා, යෙ දායකස්ස පුඤ්ඤඵලාදීනඤ්ච ගුණකිත්තනාදිමුඛෙන අත්තනො අත්ථිකභාවං පවෙදෙන්තා විචරන්ති. "තෙ ච මං තත්ථ පුච්ඡන්ති"ති: තත්ථාති නිපාතමත්තං. තෙ යාචනකාදයො මං අසය්හස්ස සෙට්ඨිනො නිවෙසනං පුච්ඡන්ති. අක්ඛරචින්තකා හි ඊදිසෙසු ඨානෙසු කම්මවචනං ඉච්ඡන්ති. "කත්ථ ගච්ඡාම භද්දං වො කත්ථ දානං පදීයතෙ"ති: තෙසං පුච්ඡනාකාරනිදස්සනං. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො: භද්දං තුම්හාකං හොතු, මයං අසය්හමහාසෙට්ඨිනා දානං පදීයතෙති සුත්වා ආගතා. "කත්ථ දානං පදීයතෙ"ති: කත්ථ වා මයං ගච්ඡාම කත්ථ ගතෙ දානි[1] සක්කා තං ලද්ධුන්ති. "තෙසාහං පුට්ඨො වක්ඛාමි"[2]ති: එවං තෙහි අද්ධිකජනෙහි ලභනට්ඨානං පුට්ඨො අහං පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤතාය ඉදානි ඊදිසානං කිඤ්චි දාතුං අසමත්ථතො ජානතො, දානග්ගං පන ඉමෙසං දස්සෙන්තො ලාභස්ස උපායං ආචික්ඛණෙන පීතිං උප්පාදෙන්තො එත්තකෙනාපි බහුං පුඤ්ඤං පසවාමීති ආදරභාවං උප්පාදෙත්වා දක්ඛිණබාහුං පසාරෙත්වා තෙසං අසය්හසෙට්ඨිස්ස නිවෙසනං ආචික්ඛාමීති තෙනාහ: පග්ගය්හ දක්ඛිණං බාහුන්ති ආදි. "තෙන පාණි කාමදදො"ති: තෙන පරදානපකාසනෙන පරෙන කතස්ස දානස්ස සක්කච්චං අනුමොදනමත්තෙන හෙතුනා ඉදානි මය්හං හත්ථො කප්පරුක්ඛො විය සන්තානකලතා විය

1. ස්‍යා. ගතෙන, ම. ගතොදානි. 2. සී. III. අක්ඛාමි.

ච කාමදුහො ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායී කාමදදො හොති. “**තෙන පාණි මධුස්සවො**”ති: ඉට්ඨවත්ථුවිස්සජ්ජනකො ජාතො. “**න කිර ත්වං අදා දාන**”න්ති: කිරාති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. ත්වං කිර අත්තනො සන්තකං න පරිච්චජි සකපාණීහි සහත්ථෙහි කස්සචි සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා කිඤ්චි දානං න අදාසි. “**පරස්ස දානං අනුමොදමානො**”ති: කෙවලං පන පරෙන කතං පරස්ස දානං අහො මහාදානං පවත්තෙසීති අනුමොදමානො යෙව විහාසි. “**තෙන පාණි කාමදදො**”ති: තෙන තුය්හං පාණි එවං කාමදදො, අහො අච්ඡරියා වත පුඤ්ඤානං ගතීති අධිප්පායො. “**යො සො දානමදා භන්තෙ පසන්නො සකපාණිභී**”ති: දෙවපුත්තං ගාරවෙන ආලපති භන්තෙති පරෙන කතස්ස දානානුමොදනස්ස තාව තුය්හං ඊදිසං ඵලං එවරූපො ආනුභාවො, යො පන සො අසය්හමහාසෙට්ඨී නාම දානමදාසි, පසන්නචිත්තො හුත්වා සහත්ථෙහි මහාදානං පවත්තෙසි. “**සො හිත්වා මානුසං දෙහ**”න්ති: සො ඉධ මනුස්සත්තභාවං පහාය. “**කි**”න්ති: කතරං. “**අනුසො**”ති: නිපාතමත්තං. “**දිසන්තං ගතො**”ති: දිසං ඨානං ගතො, කිදිසී තස්ස ගති නිප්ඵන්නාති අසය්හසෙට්ඨිනො අභිසම්පරායං පුච්ඡි. “**අසය්හසාහිනො**”ති: අඤ්ඤෙහි මච්ඡරීහි ලොභාභිභූතෙහි සහිතුං වහිතුං අසක්කුණෙය්‍යස්ස පරිච්චාගාදිවිභාගස්ස සප්පුරිසධුරස්ස සහනතො වහනතො වා අසය්හසාහිනො. “**අඞ්ගීරසස්සා**”ති: අඞ්ගතො නික්ඛමනජුතිස්ස, රංසීති හි ජුතියා අධිවචනං, තස්ස කිර යාචකෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා උළාරං පීතිසොමනස්සං උප්පජ්ජති මුඛවණ්ණො විප්පසීදති තං අත්තනො පච්චක්ඛං කත්වා[1] එවමාහ. “**ගතිමාගතිං වා**”ති: තස්ස අසුකං නාම ගතිං ඉතො වා ගතොති=ගතිං වා, ගතො වා පන අසුකස්මිං කාලෙ ඉධ ආගමිස්සතීති=ආගතිං වා නාහං ජානාමි, අවිසයො එස මය්හං. “**සුතඤ්ච ඛො වෙස්සවණස්ස සන්තිකෙ**”ති: අපි ච ඛො උපට්ඨානං ගතෙන වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස සන්තිකෙ සුතමෙතං මයා. “**සක්කස්ස සහබ්‍යතං ගතො අසය්හො**”ති: අසය්හසෙට්ඨී සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස සහබ්‍යතං උපගතො අහොසි, තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තී[2]ති අත්ථො. “**අලමෙව කාතුං කල්‍යාණ**”න්ති: යං කිඤ්චි කල්‍යාණං කුසලං පුඤ්ඤං කාතුං යුත්තමෙව පතිරූපමෙව. තත්ථ පන යං සබ්බසාධාරණං සුකරං තං දස්සෙතුං **දානං දාතුං යථාරහ**න්ති වුත්තං. අත්තනො විභවබලානුරූපං දානං දාතුං අලමෙව. තත්ථ කාරණමාහ: **පාණිං කාමදදං දිස්වා**ති. යත්‍ර හි නාම පරකතපුඤ්ඤානුමොදනපුබ්බකෙන දානපතිනිවෙසනමග්ගාචික්ඛණමත්තෙන අයං හත්ථො කාමදදො දිට්ඨො, ඉමං දිස්වා. “**කො පුඤ්ඤං න කරිස්සතී**”ති: මාදිසො කො නාම අත්තනො පතිට්ඨානභූතං පුඤ්ඤං න කරිස්සති. එවං අනියමවසෙන පුඤ්ඤකිරියාය ආදරං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනි තං නියමෙත්වා දස්සෙන්තො **සො හි නූනා**ති ආදි ගාථාවයමාහ.

---

1. සී I. II. ගහෙත්වා. 2. ම. නිබ්බත්තො.

තත්ථ "සො"ති: සො අහං. "හී"ති අවධාරණෙ නිපාතො. "නූනා"ති පරිවිතක්කෙ. "ඉතො ගන්ත්වා"ති: ඉතො මරුභූමිතො අප ගන්ත්වා. "අනුප්පත්වාන ද්වාරකන්"ති: ද්වාරවතීනගරං අනුපාපුණිත්වා. "පට්ඨපයිස්සාමී"ති: පවත්තෙස්සාමි. එවං අඞ්කුරෙන දානං දස්සාමීති පටිඤ්ඤාය කතාය යක්ඛො තුට්ඨහට්ඨො "මාරිස ත්වං විස්සත්ථො දානං දෙහි, අහං පන තෙ සහායකිච්චං කරිස්සාමි, යෙන තෙ දෙය්‍යධම්මො පරික්ඛයං න ගමිස්සති තෙන පකාරෙන කරිස්සාමී"ති තං දානකිරියාය සමුත්තෙජෙත්වා "බ්‍රාහ්මණවාණිජ ත්වං කිර මාදිසෙ බලක්කාරෙන නෙතුකාමො අත්තනො පමාණං න ජානාසී"ති තස්ස භණ්ඩං අන්තරධාපෙත්වා තං යක්ඛවිහිංසකාය හිංසාපෙතෙන[1] සන්තජ්ජෙසි. අථ තං අඞ්කුරො නානප්පකාරං යාචිත්වා බ්‍රාහ්මණෙන ඛමාපෙන්තො පසාදෙත්වා සබ්බං භණ්ඩං පටිපාකතිකං කාරාපෙත්වා රත්තියා උපගතාය යක්ඛං විස්සජ්ජෙත්වා ගච්ඡන්තො තස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරං අතිවිය බීභච්ඡදස්සනං පෙතං දිස්වා තෙන කතකම්මං පුච්ඡන්තො:–

"කෙන තෙ අඞ්ගුලී කුණ්ඨා[2] මුඛඤ්ච කුණ්ඩලීකතං[3]
අක්ඛීනි ච පග්ඝරන්ති කිං පාපං පකතං තයා"ති?

ගාථමාහ.

තත්ථ "කුණ්ඨා"ති[2] කුණීතා පතිකුණීතා අනුජ්ජුභූතා. "කුණ්ඩලීකතන්"ති:[3] මුඛවිකාරෙන විකුඤ්චිතං සඞ්කුචිතං. "පග්ඝරන්තී"ති: අසුචි විස්සන්දන්ති. අථස්ස පෙතො:–

"අඞ්ගීරසස්ස ගහපතිනො සද්ධස්ස ඝරමෙසිනො
තස්සාහං දානවිස්සග්ගෙ දානෙ අධිකතො අහුං.

තත්ථ යාචනකෙ දිස්වා ආගතෙ භොජනත්ථිකෙ
එකමන්තං අපක්කම්ම අකාසිං කුණ්ඩලීමුඛං.

තෙන මෙ අඞ්ගුලී කුණ්ඨා මුඛඤ්ච කුණ්ඩලීකතං
අක්ඛීනිපි පග්ඝරන්ති තං පාපං පකතං මයා"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ අඞ්ගීරසස්සාති ආදිතො අසය්හසෙට්ඨිං කිත්තෙති. "ඝරමෙසිනො"ති: ඝරමාවසන්තස්ස ගහට්ඨස්ස. "දානවිස්සග්ගෙ"ති: දානග්ගෙ පරිච්චාගට්ඨානෙ. "දානෙ අධිකතො අහු"න්ති: දෙය්‍යධම්මස්ස පරිච්චජනෙ දානාධිකාරෙ අධිකතො ඨපිතො අහොසිං. "එකමන්තං අපක්කම්මා"ති: යාචනකෙ භොජනත්ථිකෙ ආගතෙ දිස්වා දානෙ ව්‍යාවටෙන නාම දානග්ගතො අනපක්කම්ම යථාඨානෙ යෙව ඨත්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සෙන පසන්නමුඛවණ්ණෙන සහත්ථෙන දානං දාතබ්බං පරෙහි වා පතිරූපෙහි දාපෙතබ්බං, අහං

1. සී. II. යක්ඛවිහිංසකාය හිංසාපෙතෙනා. 2. ස්‍යා. කුණී. සී. II. කුණ්ඩා.
3. ස්‍යා. කුණලීකතං. සී. II. කුණ්ඨලීකතං.

පන තථා අකත්වා යාචනකෙ ආගච්ඡන්තෙ දූරතො දිස්වාව අත්තානං අදස්සෙන්තො එකමන්තං අපක්කම්ම අපසක්කිත්වා. "අකාසිං කුණ්ඩලි මුඛ"න්ති: විකුඤ්චිතං සඞ්කුචිතං මුඛං අකාසිං. "තෙනා"ති: තස්මා, යස්මා තදහං සාමිනා දානාධිකාරෙ නියුත්තො සමානො දානකාලෙ උපට්ඨිතෙ මච්ඡරියාපකතො[1] දානග්ගතො අපක්කමන්තො පාදෙහි සඞ්කොචං ආපජ්ජිං, සහත්ථෙහි දාතබ්බෙ තථා අකත්වා හත්ථසඞ්කොචං ආපජ්ජිං, පසන්නමුඛෙන භවිතබ්බෙ මුඛසඞ්කොචං ආපජ්ජිං, පිය චක්ඛූහි ඔලොකෙතබ්බෙ චක්ඛුකාලුසියං උප්පාදෙසිං, තස්මා හත්ථඞ්ගු ලියො ච පාදඞ්ගුලියො ච කුණ්ඨා විකුණ්ඨිතා ජාතා, මුඛඤ්ච කුණ්ඩලි කතං විරූපරූපං සඞ්කුචිතං, අක්ඛීනි ච අසුචිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡානි අස්සූනි පග්ඝරන්තීති අත්ථො. තෙන වුත්තං:

"තෙන මෙ අඞ්ගුලී කුණ්ඨා මුඛඤ්ච කුණ්ඩලීකතං
අක්ඛීනි ච පග්ඝරන්ති තං පාපං පකතං මයා"ති.

තං සුත්වා අඞ්කුරො පෙතං ගරහන්තො:

"ධම්මෙන තෙ කාපුරිස මුඛඤ්ච කුණ්ඩලීකතං
අක්ඛීනි ච පග්ඝරන්ති යං ත්වං පරස්ස දානස්ස
අකාසි කුණ්ඩලිමුඛ"න්ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "ධම්මෙනා"ති: යුත්තෙනෙව කාරණෙන. "තෙ"ති: තව. "කාපුරිසා"ති: ලාමකපුරිස. "ය"න්ති: යස්මා. "පරස්ස දානස්සා"ති: පරස්ස දානස්මිං. අයමෙව වා පාඨො.

පුන අඞ්කුරො දානපතිං තං සෙට්ඨිං ගරහන්තො.

"කථඤ්හි දානං දදමානො කරෙය්‍ය පරපත්තියං
අන්නපානං ඛාදනීයං වත්ථසෙනාසනානි වා"ති

ගාථමාහ.

තස්සත්ථො: දානං දදන්තො පුරිසො කථං හි නාම තං පරපත්තියං පරෙන පාපෙතබ්බං සාධෙතබ්බං කරෙය්‍ය, අත්තනා පච්චක්ඛමෙව පන කත්වා සහත්ථෙනෙව දදෙය්‍ය, සයං වා තත්ථ[2] ව්‍යාවටො භවෙය්‍ය, අඤ්ඤථා අත්තනො දෙය්‍යධම්මො අවට්ඨානෙ විද්ධංසියෙථ දක්ඛිණෙය්‍යා පන ඡාතෙන පරිහායෙය්‍යුන්ති.

එවං තං ගරහිත්වා ඉදානි අත්තනා පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙන්තො ගාථාද්වයමාහ:–

"සො හි නූන ඉතො ගන්ත්වා අනුප්පත්වාන ද්වාරකං
දානං පට්ඨපයිස්සාමි යං මමස්ස සුඛාවහං.

1. සී. I. අපකතො, 2. සී. I. සාමමෙව.

දස්සාමන්නඤ්ච පානඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ච
පපඤ්ච උදපානඤ්ච දුග්ගෙ සඞ්කමනානි චා"ති.

තා වුත්තත්ථා එව.

"තතො හි සො නිවත්තිත්වා අනුප්පත්වාන ද්වාරකං
දානං පට්ඨපයි[1] අඞ්කුරො යං තුම්හස්ස සුඛාවහං.

අදා අන්නඤ්ච පානඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ච
පපඤ්ච උදපානඤ්ච විප්පසන්නෙන චෙතසා.

කො ඡාතො කො ච තසිතො කො වත්ථං පරිවස්සති[2]
කස්ස සන්තානි යොග්ගානි ඉතො යොජෙන්තු වාහනං.

කො ඡත්තිච්ඡති ගන්ධඤ්ච කො මාලං කො උපාහනං
ඉතිස්සු තත්ථ ඝොසෙන්ති කප්පකා සූද මාගධා
සදා සායඤ්ච පාතො ච අඞ්කුරස්ස නිවෙසනෙ"ති

එතසෙසා ගාථා අඞ්කුරස්ස පටිපත්තිං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා.

තත්ථ "**තතො හී**"ති: මරුකන්තාරතො. "**නිවත්තිත්වා**"ති: පටිනිවත්තිත්වා. "**අනුප්පත්වාන ද්වාරක**"න්ති: ද්වාරවතීනගරං අනුපාපුණිත්වා. "**දානං පට්ඨපයි[1] අඞ්කුරො**"ති: යෙනෙව පරිපූරිතසත්තකොට්ඨාගාරෙ සබ්බපාථෙය්‍යකං මහාදානං සො අඞ්කුරො පට්ඨපෙසි. "**යං තුම්හස්ස සුඛාවහ**"න්ති: යං අත්තනො සම්පති ආයතිං ච සුඛනිබ්බත්තකං. "**කො ඡාතො**"ති: කො ජිඝච්ඡිතො, සො ආගන්ත්වා යථාරුචිං භුඤ්ජතූති අධිප්පායො. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. "**තසිතො**"ති: පිපාසිතො. "**පරිවස්සතී**"ති: පරිදහෙස්සති නිවාසෙස්සති පාරුපිස්සති චාති අත්ථො. "**සන්තානී**"ති: පරිස්සමප්පත්තානි. "**යොග්ගානී**"ති: රථයුගවාහනානි. "**ඉතො යොජෙන්තු වාහන**"න්ති: ඉතො යොග්ගසමූහතො යථාරුචිතං ගහෙත්වා වාහනං යොජෙන්තු. "**කො ඡත්තිච්ඡතී**"ති: කො කිලඤ්ජච්ඡත්තාදිභෙදං ඡත්තං ඉච්ඡති, සො ගණ්හාතූති අධිප්පායො. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. "**ගන්ධ**"න්ති: චතුජ්ජාතියගන්ධාදිකං ගන්ධං, "**මාල**"න්ති: ගන්ථිතාගන්ථිතභෙදං පුප්ඵං. "**උපාහන**"න්ති: ඛල්ලබද්ධාදිභෙදං උපාහනං. "**ඉතිස්සූ**"ති නිපාතමත්තං. ඉති එවං කො ඡාතො කො තසිතොති ආදිනාති අත්ථො. "**කප්පකා**"ති: නහාපිතකා. "**සූද**"ති: භත්තකාරා. "**මාගධා**"ති: ගණ්ඨිතො. "**සදා**"ති: සබ්බකාලං, දිවසෙ දිවසෙ සායඤ්ච පාතො ච තත්ථ අඞ්කුරස්ස නිවෙසනෙ ඝොසෙන්ති උග්ඝොසෙන්තීති යොජනා.

එවං මහාදානං පවත්තෙන්තස්ස ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ නිත්තිභාවතො අත්ථිකජනෙහි පවිවිත්තං විරළං දානග්ගං අහොසි.

---

1. හා. පඨාපයි. 2. ම. සී. I. II. පරිදහෙස්සති.

තං දිස්වා අඞ්කුරො දූතෙ උළාරජ්ඣාසයතාය අතුට්ඨමානසො හුත්වා අත්තනො දූතෙ නිපුණතං සින්ධකං නාම මාණවං ආමන්තෙත්වා:–

"සුඛං සුපති අඞ්කුරො ඉති ජානාති මං ජනො
දුක්ඛං සුපාමි සින්ධක යං න පස්සාමි යාචකෙ.
සුඛං සුපති අඞ්කුරො ඉති ජානාති මං ජනො
දුක්ඛං සුපාමි සින්ධක අප්පකෙ සු වණිබ්බකෙ"ති.

ගාථාවයමාහ.

තත්ථ "සුඛං සුපති අඞ්කුරො ඉති ජානාති මං ජනො"ති: අඞ්කුරො රාජා යසො භොගසම්පන්නො දානපති අත්තනො භොගසම්පත්තියා ච දානසම්පත්තියා ච සුඛං සුපති සුඛෙනෙව නිද්දං උපගච්ඡති, සුඛං පටිබුජ්ඣතීති එවං මං ජනො සම්භාවෙති. "දුක්ඛං සුපාමි සින්ධකා"ති: අහං පන සින්ධක දුක්ඛමෙව සුපාමි. කස්මා? "යං න පස්සාමි යාචකෙ"ති: යස්මා මම අජ්ඣාසයානුරූපං දෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකෙ බහු යාචකෙ න පස්සාමි තස්මාති අත්ථො. "අප්පකෙ සු වණිබ්බකෙ"ති: වණිබ්බකජනෙ අප්පකෙ කතිපයෙ ජාතෙ දුක්ඛං සුපාමීති යොජනා. "සු"ති නිපාතමත්තං. අප්පකෙ වණිබ්බකජනෙ සතීති අත්ථො.

තං සුත්වා සින්ධකො තස්ස උළාරං දානාධිමුත්තිං පාකටතරං කාතුකාමො:–

"සක්කො චෙ තෙ වරං දජ්ජා තාවතිංසානමිස්සරො
කිස්ස සබ්බස්ස ලොකස්ස වරමානො වරං වරෙ"ති?

ගාථමාහ.

තස්සත්ථො: තාවතිංසානං දෙවානං සබ්බස්සපි ලොකස්ස ඉස්සරො සක්කො වරං වරස්සු අඞ්කුර යං කිඤ්චි මනසිච්ඡිතන්ති තං තුය්හං වරං දජ්ජා දදෙය්‍ය චෙ, වරමානො පත්ථයමානො කිස්ස කීදිසං වරං වරෙය්‍යාසීති.

අථ අඞ්කුරො අත්තනො අජ්ඣාසයං යථාවතො පවෙදෙන්තො:–

"සක්කො චෙ මෙ වරං දජ්ජා තාවතිංසානමිස්සරො
කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතො සුරියස්සුග්ගමනං පති
දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යුං සීලවන්තො ච යාචකා
දදතො මෙ න ඛීයෙථ දත්වා නානුතපෙය්‍යහං
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, එවං සක්කං වරං වරෙ"ති

ඡ ගාථා අභාසි.

තත්ථ "කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතො"ති: කාලෙ පාතො වුට්ඨිතස්ස, අත්ථිකානං දක්ඛිණෙය්‍යානං අපචායනපාරිචරියාදිවසෙන උට්ඨාන විරියසම්පන්නස්ස මෙ සමානස්ස. "සුරියස්සුග්ගමනම්පතී"ති: සුරියස්ස

උග්ගමනවෙලායං. "**දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යු**"න්ති: දෙවලොකපරියාපන්නා ආහාරා උප්පජ්ජෙය්‍යුං. "**සීලවන්තා ච යාචකා**"ති. යාචකා ච සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා භවෙය්‍යුං. "**දදතො මෙ න ඛීයෙථා**"ති: ආගතාගතානං දානං දදතො ච මෙ දෙය්‍යධම්මො න ඛීයෙය්‍ය න පරික්ඛයං ගච්ඡෙය්‍ය. "**දත්වා නානුතප්පෙය්‍යහ**"න්ති: දාතබ්බං දානං දත්වා කිඤ්චිදෙව අප්පසාදකං දිස්වා තෙන අහං පච්ඡානුතප්පෙය්‍යං. "**දදං චිත්තං පසාදෙය්‍ය**"න්ති දදමානො චිත්තං පසාදෙය්‍යං; පසන්නචිත්තොයෙව හුත්වා දදෙය්‍යං. "**එවං සක්කං වරං වරෙ**"ති: සක්කං දෙවානමින්දං ආරොග්‍යසම්පදා දෙය්‍යධම්මසම්පදා දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදා දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පදා දායකසම්පදාති එවං පඤ්චවිධං වරං වරෙය්‍යං. එත්ථ ච **කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතො**ති එතෙන ආරොග්‍යසම්පදා, **දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යු**න්ති එතෙන දෙය්‍යධම්මසම්පදා, **සීලවන්තා ච යාචකා**ති එතෙන දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදා, **දදතො මෙ න ඛීයෙථා**ති එතෙන දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පදා, **දත්වා නානුතප්පෙය්‍යහං දදං චිත්තං පසාදෙය්‍ය**න්ති එතෙහි දායකසම්පදාති ඉමෙ පඤ්ච අත්ථාවහනභාවෙන ඉච්ඡිතා, තෙ ච ඛො දානමයපුඤ්ඤස්ස යාවදෙව උළාරභාවායාති වෙදිතබ්බා. එවං අඞ්කුරෙන අත්තනො අජ්ඣාසයෙ පවෙදිතෙ තත්ථ නිසින්නො නීතිසත්ථෙ කතපරිචයො සොනකො නාම එකො පුරිසො තං තතො විච්ඡින්දිතුකාමො:–

"න සබ්බවිත්තානි පරෙ පවෙච්ඡෙ
දදෙය්‍ය දානඤ්ච ධනඤ්ච රක්ඛෙ
තස්මා හි දානා ධනමෙව සෙය්‍යො
අතිප්පදානෙන කුලා න හොන්ති.

අදානමතිදානං ච නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා
තස්මා හි දානා ධනමෙව සෙය්‍යො
සමෙන වත්තෙය්‍ය සධීරධම්මො"ති

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

සින්ධකො පුන එවං වීමංසිතුකාමො **න සබ්බවිත්තානී**ති ආදිමාහාති අපරෙ.

තත්ථ "**සබ්බවිත්තානී**"ති: සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකප්පභෙදානි සබ්බානි විත්තූපකරණානි, ධනානීති අත්ථො. "**පරෙ**"ති: පරස්මිං, පරස්සාති අත්ථො. "**නප්පවෙච්ඡෙ**"ති: න දදෙය්‍ය, දක්ඛිණෙය්‍යා ලද්ධාති කත්වා කිඤ්චි අසෙසෙත්වා සබ්බසාපතෙය්‍යපරිච්චාගො න කාතබ්බොති අත්ථො. "**දදෙය්‍ය දානඤ්චා**"ති: සබ්බෙන සබ්බං න දානධම්මො කාතබ්බො අථ ඛො අත්තනො ආයඤ්ච ජානිත්වා විභවානුරූපං දානඤ්ච දදෙය්‍ය. "**ධනඤ්ච රක්ඛෙ**"ති අලද්ධලාභ ලද්ධපරිරක්ඛණ රක්ඛිතසම්බන්ධවසෙන ධනං පරිපාලෙය්‍ය.

“එකෙන භොගෙ භුඤජෙයය ද්වීහි කමමං පයොජයෙ
චතුතථං ච නිධාපෙයය ආපදාසු භවිසසතී”ති

වුතතවිධිනා වා ධනං රකෙඛයය. තමමූලකතතා දානසස නසෙවිමතතා[1] අඤඤමඤඤවිසොධනෙන පටිසෙවිතබබාති නීතිචිනතකා. “තසමා හී”ති: යසමා ධනං ච රකඛනෙතා දානං ච කරොනෙතා උභයලොකහිතාය පටිපනෙනා හොති, ධනමූලකඤච දානං තසමා දානතො ධනමෙව සෙයයො සුනදරතරොති අතිදානං න කාතබබනති අධිපපායො. තෙනාහ:– “අතිපපදානෙන කුලා න හොනතී”ති: ධනසස පමාණං අජානිතවා දානසස තනානිසසාය අතිපපදානපපසඞගෙන කුලානි න හොනති නපපවතතනති උචඡිජජනතීති අතෙථා. ඉදානි විඤඤූනං පසංසිතමෙවතථං පතිටඨාපෙනෙතා අදානමතිදානඤචාති ගාථමාහ.

තතථ “අදානමතිදානඤචා”ති: සබෙබන සබබං කටචඡුභිකඛායපි තණඩුලමුටඨියාපි අදානං, පමාණං අතිකකමිතවා පරිචචාගසඞඛාතං අතිදානඤච පණඩිතා බුදධිමනෙතා සපපඤඤජාතිකා නපපසංසනති න වණෙණනති. සබෙබන සබබං අදානෙන හි සමපරායිකතො අතථතො පරිබාහිරො හොති. අතිදානෙන දිටඨධමමිකපවෙණී න පවතතති. “සමෙන වතෙතයයා”ති: අවිසමෙන ලොකියපරිකඛකෙන අගරහිතෙන මජඣිමෙන ඤායෙන පවතෙතයය. “සධීර ධමෙමා”ති: යා යථාවුතතා දානාදානපපවතති, සො ධීරානං ධිති සමපනනානං නීතිනයකුසලානං ධමෙමා, තෙහි ගතමගොති දීපෙති.

තං සුතවා අඞකුරො තසස අධිපපායං පරිවතෙතනෙතා:–

“අහො වතාරෙ අහමෙව දජජං සනෙතා හි මං සපපුරිසා භජෙයයුං මෙඝොව නිනනානභිපූරයනෙතා[2] සනතපපයෙ සබබවණිබබකානං.

යසස යාචනකෙ දිසවා මුඛවණෙණා පසීදති
දතවා අතතමනො හොති තං ඝරං වසතො සුඛං.

යසස යාචනකෙ දිසවා මුඛවණෙණා පසීදති
දතවා අතතමනො හොති එසා පුඤඤසස[3] සමපදා

පුබෙබව දානා සුමනො දදං චිතතං පසාදයෙ
දතවා චතතමනො හොති එසා පුඤඤසස[3] සමපදා”ති

ඉමාහි චතූහි ගාථාහි අතතනො පටිපජජිතබබවිධිං පකාසෙසි.

තතථ “අහො වතා”ති: සාධු වත. “අරෙ”ති: ආලපනං. “අහමෙව දජජ”නති: අහං දජජාමෙව. අයඤෙහතථ සඞඛෙපතෙථා: මාණව “දානා ධනමෙව සෙයයො”ති යදි අයං නීතිකුසලානං වාදෙ තෙ වදනතිපි කාමං අහං දජජාමෙව. “සනෙතා හි මං සපපුරිසා භජෙයයු”නති: තසමිං ච දානෙ සනෙතා උපසනතකායවචීමනොසමාචාරා සපපුරිසා

1. සා. මතතා. 2. සා. නිනනං අභිපූරයනෙතා. 3. සී. II & III. යඤඤසස.

සාධවො මං භජෙය්‍යුං උපගච්ඡෙය්‍යුං. **“මෙඝොව නින්නානි පරිපූරයන්තො”**ති: අහඤ්ච අභිප්පවස්සන්තො මහාමෙඝො විය නින්නානි නින්නට්ඨානානි සබ්බෙසං වණිබ්බකානං අධිප්පායෙ පරිපූරෙන්තො අහොවත තෙ සන්තප්පෙය්‍යන්ති. **“යස්ස යාචකෙ දිස්වා”**ති: යස්ස පුග්ගලස්ස ඝරමෙසිනො යාචකෙ දිස්වා පඨමං තාව උපට්ඨිතං එත මෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තන්ති සද්ධාජාතස්ස මුඛවණ්ණො පසීදති, යථාවිභවම්පන තෙසං දානං දත්වා අත්තමනො පීතිසොමනස්සෙහි ගහිතචිත්තො හොති. තං හි යදෙත්ථ යාචකානං දස්සනං තෙ ච දිස්වා චිත්තස්ස පසාදනං යථාරහං දානං දත්වා ච අත්තමනතා. **“එසා පුඤ්ඤස්ස සම්පදා”**ති: එසා පුඤ්ඤස්ස සම්පත්ති පාරිපූරි, නිප්ඵත්ති වාති අත්ථො. **“පුබ්බෙව දානා සුමනො”**ති: සම්පත්තිනිධානං අනුගාමිකං නිධානං නිධෙස්සාමීති මුඤ්චනචෙතනාය පුබ්බෙ එව, දානූපකරණස්ස සම්පාදනතො පට්ඨාය සුමනො සොමනස්සජාතො භවෙය්‍ය. **“දදං චිත්තං පසාදයෙ”**ති: දදන්තො දෙය්‍යධම්මං දක්ඛිණෙය්‍යහත්ථෙ පතිට්ඨාපෙන්තො අසාරතො ධනතො සාරාදානං කරොමීති අත්තනො චිත්තං පසාදෙය්‍ය. **“දත්වා අත්තමනො හොතී”**ති: දක්ඛිණෙය්‍යානං දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජිත්වා පණ්ඩිතපඤ්ඤත්තං නාම මයා අනුට්ඨිතං අහො සාධු සුට්ඨූති අත්තමනො පමුදිතමනො පීතිසොමනස්සජාතො හොති. **“එසා පුඤ්ඤස්ස සම්පදා”**ති: යා අයං පුබ්බචෙතනා[1] මුඤ්චනචෙතනා අපරචෙතනාති[2] ඉමාසං කම්මඵලසද්ධානුගතානං සොමනස්සපරිග්ගහිතානං තිස්සන්නං චෙතනානං පාරිපූරි එසා පුඤ්ඤස්ස සම්පදා සම්පත්ති, න ඉතො අඤ්ඤථාති අධිප්පායො. එවං අඞ්කුරො අත්තනො පටිපජ්ජනවිධිං පකාසෙත්වා භීයොසොමත්තාය අභිවඩ්ඪමානදානජ්ඣාසයො දිවසෙ දිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. තෙන තදා සබ්බරජ්ජානි උත්තඩ්ගලානි කත්වා මහාදානෙ දිය්‍යමානෙ පටිලද්ධසබ්බූපකරණා මනුස්සා අත්තනො අත්තනො කම්මන්තෙ පහාය යථාසුඛං විචරිංසු. තෙන රඤ්ඤං කොට්ඨාගාරානි පරික්ඛයං අගමංසු. තතො රාජානො අඞ්කුරස්ස දූතං පාහෙසුං. “භොතො දානං නිස්සාය අම්හාකං ආයස්ස විනාසො අහොසි. කොට්ඨාගාරානි පරික්ඛයං ගතානි, තත්ථ යුත්තමත්තං ඤාතබ්බ”න්ති. තං සුත්වා අඞ්කුරො දක්ඛිණාපථං ගන්ත්වා දමිළවිසයෙ සමුද්දස්ස අවිදූරට්ඨානෙ මහතියො දානසාලායො කාරාපෙත්වා මහාදානානි පවත්තෙන්තො යාවතායුකං ඨත්වා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්ස දානවිභූතිං ච සග්ගූපපත්තිං ච දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:–

“සට්ඨිවාහසහස්සානි අඞ්කුරස්ස නිවෙසනෙ
භොජනං දීයතෙ නිච්චං පුඤ්ඤපෙක්ඛස්ස ජන්තුනො.
තිසහස්සානි[3] සූදා හි ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා
අඞ්කුරං උපජීවන්ති දානෙ යඤ්ඤස්ස වාවටා.

1. භා. පුබ්බභාගචෙතනා. 2. භා. අපරභාගචෙතනාති.
3. සී. II & III. ජනානි සහස්සා.

සට්ඨිපුරිසසහස්සානි ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා
අඞ්කුරස්ස මහාදානෙ කට්ඨං ඵාලෙන්ති මාණවා.

සොළසිත්ථිසහස්සානි සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා
අඞ්කුරස්ස මහාදානෙ විධා පිණ්ඩෙන්ති නාරියො.

සොළසිත්ථිසහස්සානි සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා
අඞ්කුරස්ස මහාදානෙ දබ්බිගාහා උපට්ඨිතා.

බහුං බහුන්නං පාදසි චිරං පාදසි ඛත්තියො
සක්කච්චඤ්ච සහත්ථා ච චිත්තීකත්වා පුනප්පුනං.

බහූ මාසෙ ච පක්ඛෙ ච උතු සංවච්ඡරානි ච
මහාදානං පවත්තෙසි අඞ්කුරො දීඝමන්තරං.

එවං දත්වා යජිත්වා ච අඞ්කුරො දීඝමන්තරං
සො හිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසූපගො අහූ"ති

ගාථා ආහංසු.

තත්ථ "**සට්ඨිවාහසහස්සානී**"ති: වාහානං සට්ඨිසහස්සානි, ගන්ධසාලිතණ්ඩුලාදිපරිපූරිතානං වාහානං සට්ඨිසහස්සානි. "**පුඤ්ඤපෙක්ඛස්සා**"ති: දානජ්ඣාසයස්ස දානාධිමුත්තස්ස අඞ්කුරස්ස නිවෙසනෙ නිච්චං දිවසෙ දිවසෙ "**ජන්තුනො**"ති: සත්තනිකායස්ස, භොජනං දීයතෙති යොජනා. "**තිසහස්සානි සූදා හී**"ති: තිසහස්සමත්තා සූදා භත්තකාරකා, තෙ ච ඛො පධානභූතා අධිප්පෙතා. තෙසු එකමෙකස්ස පන වචනකරා අනෙකාති වෙදිතබ්බා. **තිසහස්සානි සූදානන්ති** ච පඨන්ති. "**ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා**"ති: නානාමණිවිචිත්තකුණ්ඩලධරා, නිදස්සනමත්තමෙතං ආමුත්තකටකකටිසුත්තාදිආභරණාපි තෙ අහෙසුං. "**අඞ්කුරං උපජීවන්තී**"ති: තං නිස්සාය ජීවන්ති, තප්පටිබද්ධජීවිකා හොන්තීති අත්ථො. "**දානෙ යඤ්ඤස්ස වාවටා**"ති: මහායාගසඤ්ඤිතස්ස යඤ්ඤස්ස දානෙ යජනෙ ව්‍යාවටා උස්සුක්කං ආපන්නා. "**කට්ඨං ඵාලෙන්ති මාණවා**"ති: නානප්පකාරානං ඛජ්ජභොජ්ජාදිආහාරවිසෙසානං පචනාය අලඞ්කතපටියත්තා තරුණමනුස්සා කට්ඨානි ඵාලෙන්ති විදාලෙන්ති. "**විධා**"ති: විධං තබ්බානි භොජනයොග්ගානි කටුකභණ්ඩානි. "**පිණ්ඩෙන්තී**"ති: පිංසනවසෙන යොජෙන්ති. "**දබ්බිගාහා**"ති: කටච්ඡුගාහිකා. "**උපට්ඨිතා**"ති: පරිවෙසනට්ඨානං උපගන්ත්වා ඨිතා හොන්ති. "**බහු**"න්ති: මහන්තං පහූතිකං. "**බහුන්න**"න්ති: අනෙකෙසං. "**පාදසී**"ති: පකාරෙහි අදාසි. "**චිර**"න්ති: චිරකාලං, වීසතිවස්සසහස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු සො උප්පන්නො බහුං බහුන්නං චිරකාලං ච දෙන්තො යථා අදාසි තං දස්සෙතුං **සක්කච්චඤ්චාති** ආදි වුත්තං.

තත්ථ "**සක්කච්ච**"න්ති: සාදරං අනපවිද්ධං අනවඤ්ඤාතං කත්වා. "**සහත්ථා**"ති: සහත්ථෙන න ආණාපනමත්තෙන. "**චිත්තීකත්වා**"ති:

ගාරවබහුමානයොගෙන චිත්තෙන කරිත්වා පූජෙත්වා. "පුනප්පුනං"ති: බහුසො, න එකවාරං කතිපයවාරෙ වා අකත්වා අනෙකවාරං පාදාසීති යොජනා. ඉදානි තමෙව පුනප්පුනං කරණං විභාවෙතුං බහූ මාසෙ චාති ගාථමාහංසු.

තත්ථ "බහූමාසෙ"ති: චිත්තමාසාදිකෙ බහූ අනෙකෙ මාසෙ. "පක්ඛෙ"ති: කණ්හසුක්කභෙදෙ[1] බහූ පක්ඛෙ. "උතු සංවච්ඡරාණි චා"ති: වසන්තගිම්හාදිකෙ බහූ උතූ, චිත්තසංවච්ඡරාදිකානි බහූනි සංවච්ඡරානි ච. සබ්බත්ථ අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. "දීඝමන්තර"න්ති: දීඝකාලමන්තරං. එත්ථ ච චිරං පාදාසීති චිරකාලං දානස්ස පවත්තිතභාවං වත්වා පුන තස්ස නිරන්තරමෙව පවත්තිතභාවං දස්සෙතුං බහූ මාසෙති ආදි වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. "එව"න්ති: වුත්තප්පකාරෙන. "දත්වා යජිත්වා චා"ති: අත්ථතො එකමෙව; කෙසඤ්චි දක්ඛිණෙය්‍යානං එකච්චස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස පරිච්චජනවසෙන දත්වා, පුන බහූනං බහුන්නං පාදාසීති වුත්තනයෙන අත්ථිකානං සබ්බෙසං යථාකාමං දෙන්තො මහායාගවසෙන යජිත්වා ච. "සො හිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසූපගො අහූ"ති: සො අඞ්කුරො ආයුපරියොසානෙ මනුස්සත්තභාවං පහාය පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන තාවතිංසදෙවනිකායූපගො අහොසි.

එවං තස්මිං තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙ අම්හාකං භගවතො කාලෙ ඉන්දකො නාම මාණවො ආයස්මතො අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස පිණ්ඩාය චරන්තස්ස පසන්නමානසො කටච්ඡුභික්ඛං දාපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා ඛෙත්තගතස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන තාවතිංසෙසු මහිද්ධිකො මහානුභාවො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො දිබ්බෙහි රූපාදීහි දසහි ඨානෙහි අඞ්කුරං දෙවපුත්තං අභිභවිත්වා විරොචති. තෙන වුත්තං:

"කටච්ඡුභික්ඛං දත්වාන අනුරුද්ධස්ස ඉන්දකො
සො හිත්වා මානුසං දෙහං තාවතිංසූපගො අහු.

දසහි ඨානෙහි අඞ්කුරං ඉන්දකො අතිරොචති
රූපෙ සද්දෙ රසෙ ගන්ධෙ ඵොට්ඨබ්බෙ ච මනොරමෙ.

ආයුනා යසසා චෙව වණ්ණෙන ච සුඛෙන ච
ආධිපච්චෙන අඞ්කුරං ඉන්දකො අතිරොචතී"ති.

තත්ථ "රූපෙ"ති: රූපහෙතු, අත්තනො රූපසම්පත්තිනිමිත්තන්ති අත්ථො. "සද්දෙ"ති ආදීසුපි එසෙව නයො. "ආයුනා"ති: ජීවිතෙන. නනු ච දෙවානං ජීවිතං පරිච්ඡින්නප්පමාණං වුත්තං? සච්චං වුත්තං. තං පන යෙභුය්‍යවසෙන. තථා හි එකච්චානං දෙවානං පයොගවිපත්තිආදිනා අන්තරා මරණං හොතියෙව. ඉන්දකො පන තිස්සො වස්සකොටියො සට්ඨී ච වස්සසහස්සානි පරිපූරෙතියෙව. තෙන

1. සී. I. පක්ඛභෙදෙ.

වුත්තං: ආගුණා අතිරොචතීති. "යසසා"ති: මහතියා පරිවාර සම්පත්තියා. "වණ්ණෙනා"ති: සණ්ඨානසම්පත්තියා. වණ්ණධාතු සම්පද පන රූපෙනාති ඉමිනා වුත්තා යෙව. "ආධිපච්චෙනා"ති: ඉස්සරියෙන.

එවං අඞ්කුරෙ ච ඉන්දකෙ ච තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙසු අම්හාකං භගවා අභිසම්බොධිතො සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ආසාළ්හිපුණ්ණමායං සාවත්ථිනගරද්වාරෙ ගණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා අනුක්කමෙන තිපදවික්කමෙන[1] තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං යුගන්ධරපබ්බතෙ බාලසූරියො විය විරොචමානො දසහි ලොකධාතූහි සන්නිපතිතාය දෙවබ්‍රහ්මපරිසාය ජුතිං අත්තනො සරීරප්පභාය අභිභවන්තො අභිධම්මං දෙසෙතුං නිසින්නො අවිදූරෙ නිසින්නං ඉන්දකං ද්වාදසයොජනන්තරෙ නිසින්නං අඞ්කුරඤ්ච දිස්වා දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථං:–

"මහාදානං තයා දින්නං අඞ්කුර දීඝමන්තරං
අතිදූරෙ නිසින්නොසි ආගච්ඡ මම සන්තිකෙ"ති.

ගාථමාහ.

තං සුත්වා අඞ්කුරො භගවා මයා චිරකාලං බහුං දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජිත්වා පවත්තිතම්පි මහාදානං දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිරහෙන අඛෙත්තෙ වුත්තං බීජං විය න උළාරඵලං අහොසි ඉන්දකස්ස පන කටච්ඡුභික්ඛාදානම්පි දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා සුඛෙත්තෙ වුත්තං බීජං විය උළාරඵලං[2] ජාතන්ති ආහ. තමත්ථං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:–

"තාවතිංසෙ යදා බුද්ධො සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙ
පාරිච්ඡත්තකමූලම්හි විහාසි පුරිසුත්තමො.

දසසු ලොකධාතූසු සන්නිපතිත්වාන දෙවතා
පයිරුපාසන්ති සම්බුද්ධං වසන්තං නගමුද්ධනි.

න කොචි දෙවො වණ්ණෙන සම්බුද්ධං අතිරොචති
සබ්බෙ දෙවෙ අධිගය්හ සම්බුද්ධොව විරොචති.

යොජනානි දස ද්වෙ ච අඞ්කුරොයං තදා අහු
අවිදූරෙව බුද්ධස්ස ඉන්දකො අතිරොචති.

ඔලොකෙත්වාන සම්බුද්ධො අඞ්කුරඤ්චාපි ඉන්දකං
දක්ඛිණෙය්‍යං පභාවෙන්තො ඉදං වචනමබ්‍රවි:

මහාදානං තයා දින්නං අඞ්කුර දීඝමන්තරං
අතිදූරෙ නිසින්නොසි ආගච්ඡ මම සන්තිකෙ.

චොදිතො භාවිතත්තෙන අඞ්කුරො ඉදමබ්‍රවි.
කිං මය්හං තෙන දානෙන දක්ඛිණෙය්‍යෙන සුඤ්ඤතං.

---

1. සා. තිපදවීතික්කමනෙන. 2. සී. III. අතිවිය උළාරඵලං.

අයං සො ඉන්‍දකො යක්ඛො දජ්ජා දානං පරිත්තකං
අතිරෙචති අම්හෙහි චන්‍දො තාරගණෙ යථා.

උජ්ජඞ්ගලෙ යථා ඛෙත්තෙ බීජං බහුකම්පි රොපිතං
න විපුලං ඵලං හොති නපි තොසෙති කස්සකං.[1]

තථෙව දානං බහුකං දුස්සීලෙසු පතිට්ඨිතං
න විපුලං ඵලං හොති. නපි තොසෙති දායකං.[2]

යථාපි භද්දකෙ ඛෙත්තෙ බීජං අප්පම්පි රෙපිතං
සම්මා ධාරං පවෙච්ඡන්තෙ ඵලං තොසෙති කස්සකං

තථෙව සීලවන්තෙසු ගුණවන්තෙසු තාදිසු
අප්පකම්පි කතං කාරං පුඤ්ඤං හොති මහප්ඵල"න්ති

ගාථායො අවොචුං.

තත්‍ථ "**තාවතිංසෙ**"ති: තාවතිංසභවනෙ. "**සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙ**"ති: පණ්ඩුකම්බලනාමකෙ සිලාසනෙ. "**පුරිසුත්තමො**"ති: බුද්ධො යදා විහාසීති යොජනා. "**දසසු ලොකධාතූසු සන්නිපතිත්වාන දෙවතා**"ති: ජාතික්ඛෙත්තසඤ්ඤිතෙසු දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු කාමාවචරදෙවතා බ්‍රහ්මදෙවතා ච බුද්ධස්ස භගවතො පයිරුපාසනත්‍ථාය ධම්මසවණත්‍ථං ච එකතො සන්නිපතිත්වා. තෙනාහ: **පයිරුපාසන්ති සම්බුද්ධං වසන්තං නගමුද්ධනීති**. සිනෙරුමුද්ධනීති අත්‍ථො. "**යොජනානි දස ද්වෙ ච අඞ්කුරොයං තදා අහූ**"ති: අයං යථාවුත්තචරිතො අඞ්කුරො තදා සත්‍ථු සම්මුඛකාලෙ දස ද්වෙ යොජනානි අන්තරං කත්වා අහු, සත්‍ථු නිසින්නට්ඨානතො ද්වාදසයොජනන්තරෙ ඨානෙ නිසින්නො අහොසීති අත්‍ථො. "**චොදිතො භාවිතත්තෙනා**"ති: පාරමීපරිභාවිතාය අරියමග්ගභාවනාය භාවිතත්තෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන චොදිතො. "**කිං මය්හං තෙනා**"ති ආදිකා සත්‍ථු පටිවචනවසෙන අඞ්කුරෙන වුත්තා ගාථා.

තත්‍ථ "**දක්ඛිණෙය්‍යෙන සුඤ්ඤකා**"න්ති: යං දක්ඛිණෙය්‍යෙන සුඤ්ඤතං රිත්තකං විරහිතං තදා මම දානං, තස්මා කිං මය්හං තෙන දානෙනාති අත්තනො දානපුඤ්ඤං හීළෙන්තො වදති. "**යක්ඛො**"ති: දෙවපුත්තො. "**දජ්ජා**"ති: දත්වා. "**අතිරොචති අම්හෙහී**"ති: අත්තනා මාදිසෙහි අතිවිය විරොචති. "**හී**"ති නිපාතමත්තං. අම්හෙ අතික්කමිත්වා අභිභවිත්වා විරොචතීති අත්‍ථො. යථා කින්ති? ආහ: **චන්‍දො තාරගණෙ යථාති**. "**උජ්ජඞ්ගලෙ**"ති: අතිවිය ථද්ධභූමිභාගෙ. ඌසරෙති කෙචි වදන්ති. "**රොපිත**"න්ති: වුත්තං, වපිත්වා උද්ධරිත්වා වාපි පුන රොපිතං. "**නපි තොසෙතී**"ති: න නන්‍දයති, අප්පඵලතාය වා තුට්ඨිං න ජනෙති. "**තථෙවා**"ති: යථා උජ්ජඞ්ගලෙ ඛෙත්තෙ බහුම්පි බීජං රොපිතං විපුලඵලං උළාරඵලං න හොති තතො එව කස්සකං න තොසෙති. තථා දුස්සීලෙසු සීලවිරහෙසු බහුකම්පි දානං පතිට්ඨාපිතං

1. ම. I. II & III කස්සකෙ 2 ම. 1 II & III. දායකෙ

විපුලඵලං මහප්ඵලං න හොති. තතො එව දායකෙ න තොසෙතීති අත්ථො. ඡට්ඨාපි භද්දකොති ගාථාවයස්ස වුත්තවිපරියායෙන අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා.

තත්ථ "සම්මා ධාරං පවෙච්ඡන්තෙ"ති: වුට්ඨිධාරං සම්මදෙව පවත්තෙන්තෙ, අන්වද්ධමාසං අනුදසාහං අනුපඤ්චාහං දෙවෙ වස්සන්තෙති අත්ථො. "ගුණවන්තෙසූ"ති: ඣානාදිගුණයුත්තෙසු. "තාදිසූ"ති: ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණප්පත්තෙසු. කාරන්ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. උපකාරොති අත්ථො. කීදිසො උපකාරොති? ආහ: පුඤ්ඤානි.

"විචෙය්‍ය දානං දාතබ්බං යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං
විචෙය්‍ය දානං දත්වාන සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා.

විචෙය්‍ය දානං සුගතප්පසත්ථං යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා ඉධ ජීවලොකෙ
එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානි බීජානි වුත්තානි යථා සුඛෙත්තෙ"ති

සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා ගාථා.

තත්ථ "විචෙය්‍යා"ති: විචිනිත්වා, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං පඤ්ඤාය උපපරික්ඛිත්වා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති. තයිදං අඞ්කුරපෙතවත්ථු සත්ථාරා තාවතිංසභවනෙ දසසහස්සචක්කවාළදෙවතානං පුරතො දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථං මහාදානං තයා දින්නන්ති ආදිනා අත්තනා සමුට්ඨාපිතං.

තත්ථ තයො මාසෙ අභිධම්මං දෙසෙත්වා මහාපවාරණාය දෙවගණපරිවුතො දෙවදෙවො දෙවලොකතො සඞ්කස්සනගරං ඔතරිත්වා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනෙ විහරන්තො චතුපරිසමජ්ඣෙ දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථමෙව යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාමාති ආදිනා විත්ථාරතො දෙසෙත්වා චතුසච්චකථාය දෙසනාය කූටං ගණ්හි. දෙසනාවසානෙ අනෙකකොටිපාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

අඞ්කුරපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 10.

"දිවාවිහාරගතං භික්ඛු"න්ති ඉදං උත්තරමාතුපෙතවත්ථු. තත්‍රායං අත්ථවිභාවනා: සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ පඨමමහාසඞ්ගීතියා පවත්තිතාය ආයස්මා මහාකච්චායනො ද්වාදසහි භික්ඛූහි සද්ධිං කොසම්බියා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහාසි. තෙන ච සමයෙන රඤ්ඤො උදෙනස්ස අඤ්ඤතරො අමච්චො කාලමකාසි. තෙන ච පුබ්බෙ නගරෙ කම්මන්තා අධිට්ඨිතා අහෙසුං. අථ රාජා තස්ස පුත්තං උත්තරං නාම මාණවං පක්කොසාපෙත්වා "ත්වං ච පිතරා අධිට්ඨිතෙ කම්මන්තෙ සමනුසාසා"ති තෙන ඨිතට්ඨානෙ ඨපෙසි. සො ච සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා එකදිවසං නගරපටිසඞ්ඛරණියානං

දාරූනං අත්ථාය වඩ්ඪකියො ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ගතො. තත්ථ ආයස්මතො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං උපගන්ත්වා ථෙරං තත්ථ පංසුකූලචීවරධරං පවිවිත්තං නිසින්නං දිස්වා ඉරියාපථෙයෙව පසීදිත්වා කතපටිසන්ථාරො වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්ස ථෙරො ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මං සුත්වා රතනත්තයෙ සඤ්ජාතපසාදො සරණෙසු පතිට්ඨාය ථෙරං නිමන්තෙසි: "අධිවාසෙථ මෙ භන්තෙ ස්වාතනාය භත්තං සද්ධිං භික්ඛූහි අනුකම්පං උපාදායා"ති අධිවාසෙසි ථෙරො තුණ්හීභාවෙන. සො තතො නික්ඛමිත්වා නගරං ගන්ත්වා අත්තනො උපාසකානං ආචික්ඛි: "ථෙරො මයා ස්වාතනාය නිමන්තිතො තුම්හෙහිපි මම දානග්ගං ආගන්තබ්බ"න්ති. සො දුතියදිවසෙ කාලස්සෙව පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා කාලං ආරොචාපෙත්වා සද්ධිං භික්ඛූහි ආගච්ඡන්තස්ස ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා වන්දිත්වා පුරක්ඛත්වා ගෙහං පවෙසෙසි. අථ මහාරහකප්පියපච්චත්ථරණත්ථතෙසු ආසනෙසු ථෙරෙ භික්ඛූසු ච නිසින්නෙසු ගන්ධපුප්ඵධූපදීපෙහි පූජං කත්වා පණීතෙන අන්නපානෙන තෙ සන්තප්පෙත්වා සඤ්ජාතපසාදො කතඤ්ජලී අනුමොදනං සුණිත්වා කතභත්තානුමොදනෙ ථෙරෙ ගච්ඡන්තෙ පත්තං ගහෙත්වා අනුගච්ඡන්තො නගරතො නික්ඛමිත්වා පටිනිවත්තන්තො "භන්තෙ තුම්හෙහි නිච්චං මම ගෙහං පවිසිතබ්බ"න්ති යාචිත්වා ථෙරස්ස අධිවාසනං ඤත්වා නිවත්ති. එවං සො ථෙරං උපට්ඨහන්තො තස්ස ඔවාදෙ පතිට්ඨාය සොතාපත්තිඵලං පාපුණි. විහාරඤ්ච කාරෙසි සබ්බෙ ච අත්තනො ඤාතකෙ සාසනෙ අභිප්පසන්නෙ අකාසි. මාතා පනස්ස මච්ඡෙරමල පරියුට්ඨිතචිත්තා හුත්වා එවං පරිභාසි. "යං ත්වං මම අනිච්ඡන්තියා එවං[1] සමණානං අන්නපානං දෙසි? තං තෙ පරලොකෙ ලොහිතං සම්පජ්ජතූ"ති. එකං පන මොරපිඤ්ඡකලාපං විහාරමහදිවසෙ දීයමානං අනුජානි. සා කාලං කත්වා පෙතයොනියං උපපජ්ජි. මොරපිඤ්ඡකලාපදානානුමොදනෙන පනස්සා[2] කෙසා නීලා සිනිද්ධා වෙල්ලිතග්ගා සුඛුමා දීඝා ච අහෙසුං. සා යදා ගඞ්ගානදිං පානීයං පිවිස්සාමීති ඔතරති, තදා නදී ලොහිතපුණ්ණා හොති සා පඤ්චපණ්ණාසවස්සානි ඛුප්පිපාසාභිභූතා විචරිත්වා එකදිවසං කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරං ගඞ්ගාය තීරෙ දිවාවිහාරං නිසින්නං දිස්වා අත්තානං අත්තනො කෙසෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා උපසඞ්කමිත්වා පානීයං යාචි. තං සන්ධාය වුත්තං:-

> දිවාවිහාරගතං භික්ඛුං ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නකං
> තං පෙතී උපසංකම්ම දුබ්බණ්ණා භීරුදස්සනා.
>
> කෙසා චස්සා අතිදීඝා[3] යාවභූමාවලම්බරෙ[4]
> කෙසෙහි සා පටිච්ඡන්නා සමණං එතදබ්‍රවී"ති

ඉමා ද්වෙ ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඉධ ආදිතො[5] ඨපිතා

---

1. හා. ඒව.. 2. හා. තස්සා. 3. ම. අනු දීඝා
4. සී. II. II. හා. යාවභූම්මාවලම්බරෙ 5. සී. I. ආදිම්හි.

තත්ථ "**විරූපදස්සනා**"ති: භයානකදස්සනා රුච්ඡදස්සනා. "**රුද්ද දස්සනා**"ති වා පාඨො. බීභච්ඡභාරියදස්සනාති අත්ථො. "**යාව භූමාව ලම්බරෙ**"ති: යාව භූමිං තාව ඔලම්බන්ති. පුබ්බෙ භික්ඛූනඤ්ච පබ්බජ්ජා සමණානඤ්ච කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරමෙව සන්ධාය වුත්තං. සා පන පෙතී ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පානීයං යාචන්තී:-

"පඤ්චපණ්ණාසවස්සානි යතො කාලඞ්කතා අහං
නාභිජානාමි භුත්තං වා පීතං වා පන පානීයං.
දෙහි ත්වං පානීයං භන්තෙ තසිතා පානීයාය මෙ"ති

ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ "**නාභිජානාමි භුත්තං වා**"ති: එවං දීඝමන්තරෙ කාලෙ භොජනං වා භුත්තං පානීයං වා පීතං නාභිජානාමි, න භුත්තං න පීතන්ති අත්ථො. "**තසිතා**"ති: පිපාසිතා. "**පානීයායා**"ති: පානීයත්ථාය ආභිකඞ්ඛන්තියා මෙ පානීයං දෙහි භන්තෙති යොජනා. ඉතො පරං:-

"අයං සීතොදකා ගඞ්ගා හිමවන්තතො සන්දති
පිව එත්තො ගහෙත්වාන කිං මං යාචසි පානීයං"?
"සචාහං භන්තෙ ගඞ්ගාය සයං ගණ්හාමි පානීයං
ලොහිතං මෙ පරිවත්තති තස්මා යාචාමි පානීයං."
"කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන ගඞ්ගා තෙ හොති ලොහිතං?
"පුත්තො මෙ උත්තරො නාම සද්ධො ආසි උපාසකො
සො ච මය්හං අකාමාය සමණානං පවෙච්ඡති:
චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච පච්චයං සයනාසනං.
තමහං පරිභාසාමි මච්ඡෙරෙන උපද්දුතා:
යං ත්වං මය්හං අකාමාය සමණානං පවෙච්ඡසි
චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච පච්චයං සයනාසනං.
එතං තෙ පරලොකස්මිං ලොහිතං හොතු උත්තර.
තස්ස කම්මවිපාකෙන ගඞ්ගා මෙ හොති ලොහිත"න්ති

ඉමා ථෙරස්ස ච පෙතියා ච වචනපටිවචනගාථා.

තත්ථ "**හිමවන්තතො**"ති: මහතො හිමස්ස අධිට්ඨානාය හිමවාති ලද්ධනාමතො පබ්බතරාජතො. "**සන්දතී**"ති: පවත්තති. "**එත්තො**"ති: ඉතො[2] මහාගඞ්ගාතො. "**කිං**"න්ති: කස්මා මං යාචසි පානීයං ගඞ්ගා නදිං ඔතරිත්වා යථාරුචි පිවාති දස්සෙති. "**ලොහිතං මෙ පරිවත්ත ති**"ති: උදකං සන්දමානං මය්හං පාපකම්මවසෙන[3] ලොහිතං හුත්වා පරිවත්තති පරිනමති, තාය ගහිතමත්තං උදකං ලොහිතඤ්ජායති. "**මය්හං අකාමායා**"ති: මම අනිච්ඡන්තියා. "**පවෙච්ඡතී**"ති: දෙති.

---

1. ම විගච්ඡතායභාරුද්දස්සනා. 2. සී. I. II. අතො. 3. නං. පාපකම්මඵලෙන.

“පච්චය”න්ති: ගිලානපච්චයං. “යමෙත”න්ති: යං එතං චීවරාදිකං පච්චයජාතං. සමණානං “පවෙච්ඡසී”ති: දෙසි. “එතං තෙ පරලොකස්මිං ලොභිනං හොතු උත්තරා”ති අභිසපනවසෙන කතං පාපකම්මං, තස්ස විපාකෙනාති යොජනා.

අථායස්මා රෙවතො තං පෙතිං උද්දිස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පානීයං අදාසි. පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං ගහෙත්වා භික්ඛූනං අදාසි. සඞ්කාරකූටාදිතො පංසුකූලං ගහෙත්වා ධොවිත්වා භිසිඤ්ච චිමිලිකඤ්ච කත්වා භික්ඛූනං අදාසි. තෙන චස්සා පෙතියා දිබ්බසම්පත්තියො අහෙසුං. සා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනා ලද්ධදිබ්බසම්පත්තිං ථෙරස්ස දස්සෙසි. ථෙරො තං පවත්තිං අත්තනො සන්තිකං උපගතානං චතුන්නං පරිසානං පකාසෙත්වා ධම්මකථං කථෙසි. තෙන මහාජනො සඤ්ජාතසංවෙගො විගතමලමච්ඡෙරො හුත්වා දානසීලාදිදසකුසලධම්මාභිරතො අහොසීති. ඉදං පන පෙතවත්ථු දුතියසඞ්ගීතියං සඞ්ගහ ආරූළ්හන්ති දට්ඨබ්බං.

උත්තරමාතුපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2 11.

“අහං පුරෙ පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො”ති: ඉදං සුත්තපෙතවත්ථු තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ අම්හාකං සත්ථරි අනුප්පන්නෙයෙව සත්තන්නං වස්සසතානං උපරි අඤ්ඤතරො දාරකො එකං පච්චෙකබුද්ධං උපට්ඨහි. තස්ස මාතා තස්මිං වයප්පත්තෙ තස්සත්ථාය සමානකුලතො අඤ්ඤතරං කුලධීතරං ආනෙසි. විවාහදිවසෙ යෙව ච සො කුමාරො සහායෙහි සද්ධිං නහායිතුං ගතො අහිනා දට්ඨො කාලමකාසි. යක්ඛගාහෙනාතිපි වදන්ති. සො පච්චෙකබුද්ධස්ස උපට්ඨානෙන බහුං කුසලකම්මං කත්වා ඨිතොපි තස්සා දාරිකාය පටිබද්ධචිත්තතාය විමානපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති, මහිද්ධිකො පන අහොසි මහානුභාවො. අථ ඛො සො තං දාරිකං අත්තනො විමානං නෙතුකාමො “කෙන නු ඛො උපායෙන එසා දිට්ඨධම්මවෙදනීයකම්මං කත්වා මයා සද්ධිං ඉධ අභිරමෙය්‍යා”ති තස්සා දිබ්බභොගසම්පත්තියා අනුභවනහෙතුං වීමංසන්තො පච්චෙකබුද්ධං චීවරකම්මං කරොන්තං දිස්වා මනුස්සරූපෙන ගන්ත්වා වන්දිත්වා “කිං භන්තෙ සුත්තකෙන අත්ථො අත්ථී?”ති ආහ. “චීවරකම්මං කරොමි උපාසකා”ති. “තෙන හි භන්තෙ අසුකට්ඨානෙ සුත්තභික්ඛං චරථා”ති තස්සා දාරිකාය ගෙහං දස්සෙසි. පච්චෙකබුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා ඝරද්වාරෙ අට්ඨාසි. අථ සා පච්චෙකබුද්ධං තත්ථ ඨිතං දිස්වා පසන්නමානසා “සුත්තකෙන මෙ අය්‍යො අත්ථිකො”ති ඤත්වා එකං සුත්තගුළං අදාසි. අථ සො අමනුස්සො මනුස්සරූපෙන තස්සා දාරිකාය ඝරං ගන්ත්වා තස්සා මාතරං යාචිත්වා තාය සද්ධිං කතිපාහං වසිත්වා

තස්සා මාතුයා අනුග්ගහත්ථං[1] තස්මිං ගෙහෙ සබ්බභාජනානි හිරඤ්ඤසුවණ්ණස්ස පූරෙත්වා සබ්බත්ථ උපරි නාමං ලිඛි: "ඉදං දෙවදත්තියං[2] ධනං න කෙනචි ගහෙතබ්බ"න්ති තඤ්ච දාරිකං ගහෙත්වා අත්තනො විමානං අගමාසි. තස්සා මාතා පහූතං ධනං ලභිත්වා අත්තනො ඤාතකානං කපණද්ධිකාදීනඤ්ච දත්වා අත්තනා ච පරිභුඤ්ජිත්වා කාලං කරොන්තී "මම ධීතා ආගච්ඡති චෙ ඉමං ධනං දස්සෙථා"ති ඤාතකානං කථෙත්වා කාලමකාසි. තතො සත්තන්නං වස්සසතානං අච්චයෙන අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ තස්සා ඉත්ථියා තෙන අමනුස්සෙන සද්ධිං වසන්තියා උක්කණ්ඨා උප්පජ්ජි. සා තං ආහ: "සාධු අය්‍යපුත්ත මං සකඤ්ඤෙව ගෙහං පටිනෙහී"ති වදන්තී:–

"අහං පුරෙ පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො
සුත්තං අදාසිං උපගම්ම යාචිතා,
තස්ස විපාකො විපුලඵලූපලබ්භති
බහූ ච මෙ උප්පජ්ජරෙ වත්ථකොටියො.

පුප්ඵාභිකිණ්ණං රමිතං විමානං
අනෙකචිත්තං නරනාරිසෙවිතං
සාහං භුඤ්ජාමි ච පාරුපාමි ච
පහූතවිත්තා[3] න ච තාව ඛීයති.

තස්සෙව කම්මස්ස විපාකමන්වයා
සුඛඤ්ච සාතඤ්ච ඉධූපලබ්භති
සාහං ගන්ත්වා පුනරෙව[4] මානුසං
කාහාමි පුඤ්ඤානි නයය්‍යපුත්ත ම"න්ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො"ති: ඉදං පච්චෙකබුද්ධං සන්ධාය වුත්තං, සො හි කාමාදිමලානං අත්තනො සන්තානතො අනවසෙසතො පබ්බාජිතත්තා පහීණත්තා පරමත්ථතො පබ්බජිතොති, භින්නකිලෙසත්තා භික්ඛූති ච වත්තබ්බතං අරහති. "සුත්ත"න්ති: කප්පාසියං සුත්තං. "උපගම්මා"ති: මය්හං ගෙහං උපසඞ්කමිත්වා. "යාචිතා"ති: "උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති එසා අරියාන යාචනා"ති එවං වුත්තාය කායවිඤ්ඤත්තිපයොගසඞ්ඛාතාය භික්ඛාචරියාය යාචිතා. "තස්සා"ති: තස්ස සුත්තදානස්ස. "විපාකො විපුලඵලූපලබ්භතී"ති: විපුලඵලො උළාරඋදයො මහාඋදයො විපාකො එතරහි උපලබ්භති පච්චනුභවීයති. "බහූ"ති: අනෙකා. "වත්ථකොටියො"ති: වත්ථානං කොටියො, අනෙකසතසහස්සප්පභෙදානි වත්ථානීති අත්ථො. "අනෙකචිත්ත"න්ති: නානාවිධචිත්තකම්මං, අනෙකෙහි වා මුත්තාමණිආදීහි

1. සී. III. අනුග්ගහණත්ථං.
2. සී. I & II. නා. දක්ඛි: දං දෙවදත්තිකං.
3. සී. I & II. පහූතවත්ථා.
4. සී. II & III. පුනදෙව

රතනෙහි විචිත්තරූපං. "**නරනාරිසෙවිත**"න්ති: පරිචාරකභූතෙහි නරෙහි නාරීහි ච උපසෙවිතං. "**සාහං භුඤ්ජාමි**"ති: සා අහං තං විමානං පරිභුඤ්ජාමි. "**පාරුපාමි**"ති: අනෙකාසු වත්ථකොටීසු ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිවාසෙමි චෙව පරිදහාමි ච. "**පහූතවිත්තා**"ති: පහූතවිත්තූපකරණා මහද්ධනා මහාභොගා. "**න ච තාව ඛීයති**"ති: තඤ්ච විත්තං න ඛීයති න පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡති. "**තස්සෙව කම්මස්ස විපාකමන්වයා**"ති: තස්සෙව සුත්තාදානමයපුඤ්ඤකම්මස්ස අන්වයා පච්චයා හෙතුභාවෙනෙව විපාකභූතං සුඛං ඉට්ඨමධුරසඞ්ඛාතං සාතඤ්ච ඉධ ඉමස්මිං විමානෙ උපලබ්භති. "**ගන්ත්වා පුනරෙව[1] මානුසන්**"ති: පුන එව මනුස්සලොකං උපගන්ත්වා. "**කාහාමි පුඤ්ඤානී**"ති: මය්හං සුඛවිසෙසනිප්ඵාදකානි පුඤ්ඤානි කරිස්සාමි, යෙසං වා මයා අයං සම්පත්ති ලද්ධාති අධිප්පායො. "**නයය්‍යපුත්ත ම**"න්ති: අය්‍යපුත්ත මං මනුස්සලොකං නය, නෙහීති අත්ථො.

තං සුත්වා සො අමනුස්සො තස්සා පටිබද්ධචිත්තතාය අනුකම්පායපි ගමනං අනිච්ඡන්තො:-

> "සත්ත තුවං වස්සසතා ඉධාගතා
> ජිණ්ණා ච වුඩ්ඪා ච තහිං භවිස්සසි
> සබ්බෙව තෙ කාල කතා ච ඤාතකා
> කිං තත්ථ ගන්ත්වාන ඉතො කරිස්සසී"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "**සත්තා**"ති: විභත්තිලොපෙන නිද්දෙසො, නිස්සක්කෙ වා එතං පච්චත්තවචනං. "**වස්සසතා**"ති: වස්සසතතො සත්තහි වස්සසතෙහි උද්ධං තුවං ඉධාගතා ඉමං විමානං ආගතා, ඉධාගතාය තුය්හං සත්තවස්සසතානි හොන්තීති අත්ථො. "**ජිණ්ණා ච වුඩ්ඪා ච තහිං භවිස්සසී**"ති: ඉධ දිබ්බෙහි උතුආහාරෙහි උපත්ථම්භිතත්තභාවා කම්මානුභාවෙන එත්තකං කාලං දහරාකාරෙනෙව ඨිතා, ඉතො පන[2] ගතා කම්මස්ස ච පරික්ඛීණත්තා මනුස්සානං ච උතුආහාරානං වසෙන ජරාජිණ්ණා වයොවුඩ්ඪා ච තහිං මනුස්සලොකෙ භවිස්සසි. කිනති?[3] "**සබ්බෙව තෙ කාලකතා ච ඤාතකා**"ති: දීඝස්ස අද්ධුනො ගතත්තා තව ඤාතයොපි සබ්බෙ එව මතා, තස්මා ඉතො දෙවලොකතො තත්ථ මනුස්සලොකං ගන්ත්වා කිං කරිස්සසි, අවසෙසම්පි ආයුඤ්ච ඉධෙව ඛෙපෙහි, ඉධ වසාහීති අධිප්පායො.

එවං තෙන වුත්තා සා තස්ස වචනං අසද්දහන්තී පුනදෙව:-

> "සත්තෙව වස්සානි ඉධාගතාය මෙ
> දිබ්බඤ්ච සුඛඤ්ච සමප්පිතාය
> සාහං ගන්ත්වා පුනරෙව මානුසං
> කාහාමි පුඤ්ඤානි නයය්‍යපුත්ත ම"න්ති

ගාථමාහ.

---

1. සී. II & III. පුනදෙව 2. හා. පර., 3. සී. II & III. කිඤ්ච

තත්ථ "**සතානෙව වස්සානි ඉධාගතාය මෙ**"ති: අය්‍යපුත්ත මය්හං ඉධාගතාය සතානෙව වස්සානි මඤ්ඤෙ වීතිවත්තානි, සත්තවස්සසතානි දිබ්බසුඛසමප්පිතාය බහුම්පි කාලං ගතං අසල්ලක්ඛෙන්තී එවමාහ.

එවං පන තාය වුත්තො සො විමානපෙතො නානප්පකාරං තං අනුසාසිත්වා ත්වං ඉදානි සත්තාහතො උද්ධං න ජීවිස්සසි. මාතුයා තෙ නික්ඛිත්තං මයා දින්නං ධනං අත්ථි. තං සමණබ්‍රාහ්මණානං දත්වා ඉධෙව උප්පත්තිං පත්ථෙහීති වත්වා තං බාහායං ගහෙත්වා ගාමමජ්ඣෙ ඨපෙත්වා "ඉධාගතෙ අඤ්ඤෙපි ජනෙ යථාබලං පුඤ්ඤානි කරොථාති ඔවදෙය්‍යාසී"ති වත්වා ගතො. තෙන වුත්තං:–

"සො තං ගහෙත්වාන පසය්හ බාහායං
පච්චානයිත්වාන ථෙරිං සුදුබ්බලං
වදෙසි[1] අඤ්ඤම්පි ජනං ඉධාගතං
කරොථ පුඤ්ඤානි සුඛූපලබ්භතී"ති.

තත්ථ "**සො**"ති: සො විමානපෙතො. "**තං**"න්ති: තං ඉත්ථිං. "**ගහෙත්වාන පසය්හ බාහායං**"න්ති: පසය්හ නෙත්වා[2] විය බාහායං තං ගහෙත්වා. "**පච්චානයිත්වාන**"ති: තස්සා ජනසංවද්ධිතගාමං[3] පුනදෙව ආනෙත්වා. "**ථෙරි**"න්ති: ථාවරිං ජිණ්ණං, වුද්ධන්ති අත්ථො. "**සුදුබ්බල**"න්ති: ජරාජිණ්ණතාය එව සුට්ඨු දුබ්බලං. සා කිර තතො විමානතො අපගමනසමනන්තරමෙව ජිණ්ණා වුද්ධා මහල්ලිකා අද්ධගතා වයොඅනුප්පත්තා අහොසි. "**වදෙසී**"ති: වදෙය්‍යාසි. වත්තබ්බවචනාකාරඤ්ච දස්සෙතුං **අඤ්ඤම්පි ජනන්ති** ආදි වුත්තං. තස්සත්ථො: භද්දෙ ත්වම්පි පුඤ්ඤං කරෙය්‍යාසි, අඤ්ඤම්පි ජනං ඉධ තව දස්සනත්ථාය ආගතං, භද්දමුඛා ආදිත්තං සීසං චෙලං වා අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වාපි දාන සීලාදීනි පුඤ්ඤානි කරොථාති කථෙථ, පුඤ්ඤං එකංසෙනෙව තස්ස ඵලභූතං සුඛං උපලබ්භති, න එත්ථ සංසයො කාතබ්බොති වදෙය්‍යාසි ඔවදෙය්‍යාසි. එවං වත්වා තස්මිං ගතෙ සා ච ඉත්ථී අත්තනො ඤාතකානං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තෙසං අත්තානං ජානාපෙත්වා තෙහි නිය්‍යාදිතං ධනං ගහෙත්වා සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙන්තී අත්තනො සන්තිකං ආගතාගතානං:–

"දිට්ඨා මයා අකතෙන සාධුනා
පෙතා විහඤ්ඤන්ති තථෙව මානුසා,
කම්මඤ්ච කත්වා සුඛවෙදනීයං
දෙවා මනුස්සා ච සුඛෙ ඨිතා පජා"ති

ගාථාය ඔවාදමදාසි.

තත්ථ "**අකතෙන**"ති: අනිබ්බත්තිතෙන අත්තනා අනුපචිතෙන. "**සාධුනා**"ති: කුසලකම්මෙන. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං.

1. ස. I & II වජ්ජෙසි. 2. ස. II & III. පසහනෙත 3. ස. III. ජනසංවද්ධගාමං.

"**විහඤ්ඤන්තී**"ති: විඝාතං ආපජ්ජන්ති. "**සුඛවෙදනීය**"න්ති: සුඛවිපාකං පුඤ්ඤකම්මං. **සුඛෙ ඨිතා**ති: සුඛෙ පතිට්ඨිතා. **සුඛෙධිතා**තිපි පාඨො. සුඛෙන අභිවුඩ්ඪා, පීතාති[1] අත්ථො. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො: යථා පන පෙතා තත්ථෙව මානුසා අකතෙන කුසලෙන කතෙන ච අකුසලෙන විහඤ්ඤමානා ඛුප්පිපාසාදිනා විඝාතං ආපජ්ජන්තා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තා දිට්ඨා මයා, සුඛවෙදනීයම්පන කම්මං කත්වා තෙන කතෙන කුසලකම්මෙන අකතෙන ච අකුසලකම්මෙන දෙවමනුස්සපරියාපන්නා පජා සුඛෙ ඨිතා දිට්ඨා මයා අත්තනො පච්චක්ඛමෙතං, තස්මා පාපං දූරතො පරිවජ්ජෙන්තා පුඤ්ඤකිරියාසු යුත්තප්පයුත්තා හොථාති.

එවම්පන ඔවාදං දෙන්තී සමණබ්‍රාහ්මණාදීනං සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. භික්ඛූ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. විසෙසතො ච පච්චෙකබුද්ධෙසු පවත්තිතදානස්ස මහප්ඵලතං මහානිසංසතඤ්ච පකාසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො විගතමලමච්ඡෙරො දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසීති.

සුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 12.

"**සොවණ්ණසොපානඵලකා**"ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ කණ්ණමුණ්ඩපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපබුද්ධකාලෙ කිම්බිලනගරෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො සොතාපන්නො පඤ්චහි උපාසකසතෙහි සද්ධිං සමානච්ඡන්දො[2] හුත්වා ආරාමරොපනසෙතුබන්ධනචඞ්කමනකරණාදීසු පුඤ්ඤකම්මෙසු පසුතො හුත්වා විහරන්තො සඞ්ඝස්ස විහාරං කාරෙත්වා තෙහි සද්ධිං කාලෙන කාලං විහාරං ගච්ඡති. තෙසං භරියායොපි උපාසිකා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගා මාලාගන්ධවිලෙපනාදිහත්ථා කාලෙන කාලං විහාරං ගච්ඡන්තියො අන්තරමග්ගෙ ආරාමසභාදීසු විස්සමිත්වා ගච්ඡන්ති. අථෙකදිවසං කතිපයා ධුත්තා එකිස්සා සභාය සන්නිසින්නා තාසු තත්ථ විස්සමිත්වා ගතාසු තාසං රූපසම්පත්තිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා තාසං සීලාචාරගුණසම්පන්නතං ඤත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං: "කො එතාසු එකිස්සාපි සීලභෙදං කාතුං සමත්ථො"ති? තත්ථ අඤ්ඤතරො "අහං සමත්ථො"ති ආහ. තෙ "තෙන සහස්සෙන අබ්භුතං[3] කරොමා"ති අබ්භුතං අකංසු: "සචෙ තව සහස්සං අම්හෙහි දෙය්‍යං, අසක්කොන්තෙන තයා අම්හාකං දෙය්‍ය"න්ති. සො ලොභෙන භයෙන ච අනෙකෙහි

---

1. සී. II & III. සා. සීතානි.　2. සා. සමානසෙඛා.　3. සී. II & III. අබ්භුදං.

උපායෙහි ගායමානො තාසු සහං[1] ආගතාසු සුමුච්ඡිතං[2] සත්තතන්තිං සුමධුරසරං වීණං වාදෙන්තො මධුරෙන සරෙන කාමම්තිසංයුත්ත ගීතානි ගායන්තො තාසු ගීතසද්දෙන අඤ්ඤතරං ඉසිං සීලභෙදං පාපෙත්වා තාය සද්ධිං විප්පටිපත්තිං ආපජ්ජිත්වා තෙහි ධුත්තෙහි සහස්සං පරාජෙසි. තෙ තෙන සහසෙන පරාජිතා තස්සා හත්ථතො ආරොචෙසුං. සො අසද්දහන්තො තං පටිපුච්ඡි: "කිං ත්වං එවරූපා යථා තෙ පුරිසා අවොචු"න්ති. සා 'අහං ඊදිසං න ජානාමී'ති පටික්ඛිපිත්වා තස්මිං අසද්දහන්තෙ සමීපෙ ඨිතං සුනඛං දස්සෙත්වා සපථං අකාසි: "සචෙ මයා තාදිසං පාපකම්මං කතං, අයං ඡින්නකණ්ණො කාළ සුනඛො තත්ථ තත්ථ භවෙ ජාතං මං ඛාදතූ"ති. ඉතරාපි පඤ්චසතා ඉත්ථියො තං ඉසිං අතිචාරිණිං ජානන්තී 'කිං අයං තථාරූපං පාප කම්මං[3] අකාසි උදාහු නාකාසී'ති චොදිතා. 'න මයං එවරූපං ජානාමා'ති මුසා වත්වා "සචෙ මයං ජානාම යවෙ භවෙ එතිස්සායෙව දාසියො භවෙය්‍යාමා"ති සපථං අකංසු. අථ සා අතිචාරිණී ඉත්ථී තෙනෙව විප්පටි සාරෙන ඩය්හමානහදයා සුස්සිත්වා න චිරෙනෙව කාලං කත්වා හිම වති පබ්බතරාජෙ සත්තන්නං මහාසරානං අඤ්ඤතරස්ස කණ්ණමුණ්ඩ දහස්ස තීරෙ විමානපෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. විමානසාමන්තා චස්සා කම්මවිපාකඅනුභවනයොග්‍යා එකා පොක්ඛරණී නිබ්බත්ති. සෙසා පඤ්චසතා ඉත්ථියො කාලං කත්වා සපථකම්මවසෙන තස්සායෙව දාසියො හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. සා තස්ස[4] පුබ්බෙ කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඵලෙන දිවසභාගං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අඩ්ඪරත්තෙ පාපකම්ම බලසඤ්චොදිතා සයනතො උට්ඨහිත්වා පොක්ඛරණීතීරං ගච්ඡති. තත්ථ ගතං ගජපොතකප්පමාණො එකො කාළසුනඛො භෙරවරූපො ඡින්න කණ්ණො තිඛිණායතකඨිනදාඨො සුවිපජ්ජලිතඛදිරඞ්ගාර පුඤ්ජසදිස නයනො නිරන්තරප්පවත්තවිජ්ජුලතාසඞ්ඝාතසදිසජිව්හො කඨින තිඛිණනඛො ඛරායතදුබ්බණ්ණලොමො තතො ආගන්ත්වා තං භූමියං නිපාතෙත්වා අතිසයජිඝච්ඡාභිභූතො විය පසය්හ ඛාදන්තො අට්ඨි සඞ්ඛලිකමත්තං කත්වා දන්තෙහි ගහෙත්වා පොක්ඛරණියං ඛිපිත්වා අන්තරධායති. සා ච තත්ථ පක්ඛිත්තසමනන්තරමෙව පකතිරූපධා රිණී හුත්වා විමානං අභිරුහිත්වා සයනෙ නිපජ්ජති. ඉතරා පන තස්සා දාසව්‍යමෙව දුක්ඛං අනුභවන්ති. එවං තාසං තත්ථ වසන්තීනං පඤ්ඤාස සාධිකානි පඤ්ච වස්සසතානි වීතිවත්තානි. අථ තාසං පුරිසෙහි විනා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තීනං උක්කණ්ඨා අහෙසුං. තත්ථ ච කණ්ණ මුණ්ඩදහතො නිග්ගතා පබ්බතවිවරෙන ආගන්ත්වා ගඞ්ගානදිං අනු පවිට්ඨා එකා නදී අත්ථි. තාසං ච වසනට්ඨානසමීපෙ එකො දිබ්බ ඵලෙහි අම්බරුක්ඛෙහි පනසලබුජාදීහි ච උපසොභිතො ආරාමසදිසො අරඤ්ඤප්පදෙසො අත්ථි. තා එවං සමචින්තෙසුං: "හන්ද මයං ඉමානි අම්බඵලානි ඉමිස්සා නදියා පක්ඛිපිස්සාම අප්පෙව නාම ඉමං ඵලං

1 ම ආසන්නං.
2. සී. I සුචිතන-.
3. සී. II & III. හා. පාප-.
4. සී. III. හා. තත්ථ.

දිස්වා ඵලලොභෙන කොචිදෙව පුරිසො ඉධාගච්ඡෙය්‍ය තෙන සද්ධිං රමිස්සාමා”ති. තා තථා අකංසු. තාහි පන පක්ඛිත්තානි අම්බඵලානි කානිචි තාපසා ගණ්හිංසු[1] කානිචි වනචරකා ගණ්හිංසු කානි චි කාකා විලුප්පිංසු[2] කානිචි තීරෙ ලග්ගිංසු, එකං පන ගඞ්ගාය සොතං පත්වා අනුක්කමෙන බාරාණසිං සම්පාපුණි. තෙන ච සමයෙන බාරාණසි රාජා ලොහජාලපරික්ඛිත්තෙන ගඞ්ගාජලෙ න්හායති. අථ තං ඵලං නදියා සොතෙන වුය්හමානං අනුක්කමෙන ආගන්ත්වා ලොහජාලෙ ලග්ගි. තං වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං මහන්තං දිබ්බං අම්බඵලං දිස්වා රාජපුරිසා රඤ්ඤො උපනෙසුං. රාජා තස්ස එකදෙසං ගහෙත්වා වීමංසනත්ථාය එකස්ස බන්ධනාගාරෙ ඨපිතස්ස වජ්ඣචොරස්ස ඛාදිතුං අදාසි. සො තං ඛාදිත්වා “දෙව මයා එවරූපං අම්බං න ඛාදිතපුබ්බං, දිබ්බමිදං මඤ්ඤෙ අම්බඵල”න්ති ආහ. රාජා පුනපි තස්ස එකං ඛණ්ඩං අදාසි සො තං ඛාදිත්වා විගතවලිතපලිතො අතිවිය මනොහරරූපො යොබ්බනෙ ඨිතො විය අහොසි. තං දිස්වා රාජා අච්ඡරියබ්භුතජාතො තං අම්බඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සරීරෙ විසෙසං ලභිත්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි: “කත්ථ එවරූපානි අම්බඵලානි සංවිජ්ජන්තී”ති. මනුස්සා එවමාහංසු: “හිමවන්තෙ කිර දෙව පබ්බතරාජෙ”ති. “සක්කා පන තානි ආනෙතු”න්ති පුට්ඨා “වනචරකා දෙව ජානන්තී”ති ආහංසු. රාජා වනචරකෙ පක්කොසාපෙත්වා[3] තෙසං තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා තෙහි සම්මන්නිත්වා දින්නස්ස එකස්ස වනචරකස්ස කහාපණසහස්සං දත්වා තං විස්සජ්ජෙසි. “ගච්ඡ සීඝං තං මෙ අම්බඵලං ආනෙහී”ති. සො තං කහාපණසහස්සං පුත්තදාරස්ස දත්වා පාථෙය්‍යං ගහෙත්වා පටිගඞ්ගං කණ්ණමුණ්ඩදහාභිමුඛො ගන්ත්වා මනුස්සපථං අතික්කමිත්වා කණ්ණමුණ්ඩදහතො ඔරං සට්ඨියොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිස්වා තෙන ආචික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන තිංසයොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිස්වා තෙන ආචික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන පණ්ණරසයොජනප්පමාණෙ ඨානෙ අඤ්ඤං තාපසං දිස්වා තස්ස අත්තනො ආගමනකාරණං කථෙසි. තාපසො තං අනුසාසි: “ඉතො පට්ඨාය ඉමං මහාගඞ්ගං පහාය ඉමං ඛුද්දකනදිං නිස්සාය පටිසොතං ගච්ඡන්තො යදා ච පබ්බතවිවරං පස්සසි, තදා රත්තියං උක්කං ගහෙත්වා පවිසෙය්‍යාසි. අයඤ්හි නදී රත්තියං නප්පවත්තති; තෙන තෙ ගමනයොග්ගා හොති කතිපයයොජනාතික්කමෙන තෙ අම්බෙ පස්සසී”ති. සො තථා කත්වා උදයන්තෙ සූරියෙ විවිධරතනරංසිජාලවිජ්ජොතිතං භූමිභාගං ඵලභාරවනතසාඛාවිතානං තරුගණොපසොභිතං නානාවිධවිහඞ්ගගණූපකූජිතං අතිවිය මනොහරං අම්බවනං සම්පාපුණි. අථ තං තා අමනුස්සිත්ථියො දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා “එස මම පරිග්ගහො එස මම පරිග්ගහො”ති උපධාවිංසු. සො පන තාහි සද්ධිං තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිතුං යොග්ගස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස අකතත්තා තා

1. සී. I. II & III. වා ගණ්හන්ති. 2. සී. I. II & III. වා විලුප්පන්ති.
3. සී. III. සන්නිපාතාපෙත්වා.

දිස්වාව භීතො විරවන්තො පලායිත්වා බාරාණසිං පත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තං සුත්වා තා ඉත්ථියො අම්බඵලානි ච පරිභුඤ්ජිතුං සඤ්ජාතාභිලාසො රජ්ජං අමච්චෙසු ආරොපෙත්වා මිගවාපදෙසෙන සන්නද්ධධනුකලාපො ඛග්ගං බන්ධිත්වා කතිපය මනුස්සපරිවාරො තෙනෙව වනචරකෙන දස්සිතමග්ගෙන ගන්ත්වා කතිපයයොජනන්තරෙ ඨානෙ මනුස්සෙපි ඨපෙත්වා වනචරකමෙව ගහෙත්වා අනුක්කමෙන ගන්ත්වා තම්පි තතො නිවත්තාපෙත්වා උදයන්තෙ දිවාකරෙ අම්බවනං පාවිසි. අථ නං තා ඉත්ථියො අභිනව උප්පන්නමිව දෙවපුත්තං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා රාජාති ඤත්වා සඤ්ජාත සිනෙහබහුමානා සක්කච්චං නහාපෙත්වා දිබ්බෙහි වත්ථාලඞ්කාරමාලා ගන්ධවිලෙපනෙහි සුමණ්ඩිතපසාධිතං කත්වා විමානං ආරොපෙත්වා නානග්ගරසදිබ්බභොජනං භොජෙත්වා තස්ස ඉච්ඡානුරූපං පයිරුපාසිංසු. අථ දියඩ්ඪවස්සසතෙ අතික්කන්තෙ රාජා අඩ්ඪරත්තිසමයෙ උට්ඨහිත්වා නිසින්නො තං අතිචාරිණිං පෙතිං පොක්ඛරණිතීරං ගච්ඡන්තිං දිස්වා කිං නු ඛො එසා ඉමාය වෙලාය ගච්ඡතී”ති වීමංසිතුකාමො අනුබන්ධි. අථ නං තත්ථ ගතං සුනඛෙහි ඛජ්ජමානං දිස්වා කිං නු ඛො ඉදන්ති අජානන්තො තයො දිවසෙපි වීමංසිත්වා “එසො එතිස්සා පච්චාමිත්තො භවිස්සතී”ති නිසිතපීතෙන උසුනා විජ්ඣිත්වා ජීවිතා වොරොපෙත්වා තඤ්ඤෙව ඉත්ථිං පොක්ඛරණිං ඔතාරෙත්වා පටිලද්ධපුරිමරූපං දිස්වා දසහි ගාථාහි තං තස්සා පවත්තිං පටිපුච්ඡි:–

“සොවණ්ණසොපානඵලකා සොවණ්ණවාලුකසන්ථතා
තත්ථ සොගන්ධියා වග්ගූ සුචිගන්ධා මනොරමා.

නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නා නානාගන්ධසමීරිතා
නානාපදුමසඤ්ඡන්නා පුණ්ඩරීකසමොගතා.

සුරභී සම්පවායන්ති මනුඤ්ඤා මාලුතෙරිතා
හංසකොඤ්චාභිරුදා චක්කවාකාභිකූජිතා.

නානාදිජගණාකිණ්ණා නානාසරගණායුතා
නානාඵලධරා රුක්ඛා නානාපුප්ඵධරා[1] වනා.

න මනුස්සෙසු ඊදිසං නගරං යාදිසං ඉදං
පාසාදා බහුකා තුය්හං සොවණ්ණරූපියාමයා.

දද්දල්ලමානා ආභෙන්ති[2] සමන්තා චතුරො දිසා
පඤ්චදාසිසතා තුය්හං යා තෙමා පරිචාරිකා.

කාකම්බුකෙයූරධරා කඤ්චනාවෙළභූසිතා
පල්ලඞ්කා බහුකා තුය්හං සොවණ්ණරූපියාමයා.

කාදලිමිගසඤ්ඡන්නා සජ්ජා[3] ගොනකසන්ථතා
යත්ථ තුවං වාසූපගතා සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

1. සී. I. නානා ඵලධරා. 2. සී. II. ආභන්ති. 3. හා. සංජතා.

සම්පත්තායඩ්ඪරත්තාය තතො උට්ඨාය ගච්ඡසි
උය්‍යානභූමිං ගන්ත්වාන පොක්ඛරඤ්ඤා සමන්තතො.

තස්සා තීරෙ තුවං ඨාසි හරිතෙ සද්දලෙ සුභෙ
තතො තෙ කණ්ණමුණ්ඩො සුනඛො අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදති.

යදා ච ඛායිතා ආසි අට්ඨිසඞ්ඛලිකා කතා
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං හොති කායො යථා පුරෙ.

තතො ත්වං අඞ්ගපච්චඞ්ගී සුචාරු පියදස්සනා
වත්ථෙන පාරුපිත්වාන ආයාසි මම සන්තිකං.

කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන කණ්ණමුණ්ඩො ච සුනඛො.
අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදතී?ති.

තත්ථ "**සොවණ්ණසොපානඵලකා**"ති: සුවණ්ණමයසොපානඵලකා. "**සොවණ්ණවාලුකසන්ථතා**"ති: සමන්තතො සොවණ්ණමයාහි වාලුකාහි සන්ථතා. "**තත්ථා**"ති: පොක්ඛරණියං. "**සොගන්ධා**"ති: සොගන්ධිකා. "**වග්ගූ**"ති: සුන්දර රුචිර. "**සුචිගන්ධා**"ති: මනුඤ්ඤගන්ධා. "**නානා ගන්ධසමීරිතා**"ති: නානාවිධ සුරභිගන්ධවහෙන ගන්ධවායුනා සමන්තතො එරිතා. "**නානා පදුමසඤ්ඡන්නා**"ති: නානාවිධරත්තපදුමසඤ්ඡාදිතසලිලතලා. "**පුණ්ඩරීකසමොතතා**"ති: සෙතපදුමෙහි ච සමොකිණ්ණා. "**සුරභී සම්පවායන්තී**"ති: සම්මදෙව සුගන්ධං වායති, පොක්ඛරණීති අධිප්පායො. "**හංසකොඤ්චාභිරුදා**"ති: හංසෙහි ච කොඤ්චෙහි ච අභිනාදිතා. "**නානා දිජගණායුතා**"ති: නානාදිජගණාකිණ්ණා. "**නානා සරගණායුතා**"ති: නානාවිධවිහඞ්ගමවිරුත[1] නිඝ්ඝොසයුත්තා. "**නානා ඵලධරා**[2]"ති: නානාවිධඵලදායිනො සබ්බකාලං විවිධඵලභාරනමිතසාඛත්තා. "**නානා පුප්ඵධරා වනා**"ති: නානාවිධ සුරභිකුසුමදායිකානි වනානීති අත්ථො. ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන හි වනාති වුත්තං. "**න මනුස්සෙසු ඊදිසං නගර**"න්ති: යාදිසං තව ඉදං නගරං ඊදිසං මනුස්සෙසු නත්ථි, මනුස්සලොකෙ න උපලබ්භතීති අත්ථො. "**රූපියමයා**"ති: රජතමයා. "**දද්දල්ලමානා**"ති: අතිවිය විරොචමානා. "**ආභෙන්තී**"ති: සොභයන්ති. "**සමන්තා චතුරො දිසා**"ති: සමන්තතො චතස්සොපි දිසායො. "**යා තෙතිමා**"ති: යා තෙ ඉමා.. "**පරිචාරිකා**"ති: වෙය්‍යාවච්චකාරිණියො. "**තා**"ති: තා පරිචාරිකායො. "**කම්බු කෙයූරධරා**"ති: සඞ්ඛවලයකෙයූරවිභූසිතා. "**කඤ්චනාවෙළභූසිතා**"ති: සුවණ්ණවටංසකසමලඞ්කතකෙසහත්ථා "**කාදලිමිගසඤ්ඡන්නා**"ති: කාදලිමිගචම්මපච්චත්ථරණත්තා. "**සජ්ජා**"ති: සජ්ජිතා සයිතුං යුත්තරූපා. "**ගොණකසන්ථතා**"ති: දීඝලොමකොජවෙන සන්ථතා. "**යත්ථා**"ති: යස්මිං පල්ලඞ්කෙ. "**වාසූපගතා**"ති: වාසං උපගතා, සයිතාති අත්ථො.

---

1. සී. I II. නා විහඞ්ගාභිර
2. සී. III. නානාඵලදුම

“සම්පතනාසම්බරතනාභා”ති: අම්බරතතියා උපගතාය. “තතො”ති: පලම්බතො. “පොක්ඛරඤ්ඤා තීරෙ”ති: තං ගතා පොක්ඛරණියා තීරෙ. “හරිතෙ”ති: නීලෙ. “සද්දලෙ”ති: තරුණතිණසඤ්ඡවෙ. “සුභෙ”ති: සුද්ධෙ. සුභෙති වා තස්සා ආලපනං. භද්දෙ සමන්තතො හරිතෙ සද්දලෙ තස්සා පොක්ඛරණියා තීරෙ තං ගන්ත්වාන “ඨාසී”ති: තිට්ඨසීති යොජනා. “කණ්ණමුණ්ඩො”ති: ඛණ්ඩිතකණ්ණො ඡින්නකණ්ණො. “ඛාදිතා ආසී”ති: ඛාදිතා අහොසි. “අට්ඨිසඞ්ඛලිකා කතා”ති: අට්ඨිසංඛලිකාමත්තා කතා. “යථා පුරෙ”ති: සුනඛෙහි ඛාදනතො පුබ්බෙ විය. “තතො”ති: පොක්ඛරණිං ඔගාහනතො පච්ඡා. “අඞ්ගපච්චඞ්ගී”ති: පරිපුණ්ණසබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගවතී. “සුචාරූ”ති: සුට්ඨු මනොරමා. “පියදස්සනා”ති: දස්සනීයා. “ආගාසී”ති: ආගච්ඡසි.

එවං තෙන රඤ්ඤා පුච්ඡිතා සා පෙතී ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො පවත්තිං තස්ස කථෙන්තී:–

“කිම්බිලායං ගහපති සද්ධො ආසි උපාසකො,
තස්සාහං භරියා ආසිං දුස්සීලා අතිචාරිණී.

එවං අතිචරමානාය සාමිකො එතදබ්‍රවී,
නෙතං ඡන්නං නප්පතිරූපං යං ත්වං අතිචරසි මං.

සාහං ඝොරඤ්ච සපථං මුසාවාදං අභාසිසං,
නාහං තං අතිචාරාමි කායෙන උද චෙතසා.

සචාහං තං අතිචරාමි කායෙන උද චෙතසා,
අයං කණ්ණමුණ්ඩො සුනඛො අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදතු.

තස්ස කම්මස්ස විපාකං මුසාවාදස්ස චූභයං,
සත්තෙව වස්සසතානි අනුභූතං යතොපි මෙ.
කණ්ණමුණ්ඩො ච සුනඛො අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදතී”ති.

පඤ්ච ගාථා ආහ.

තත්ථ “කිම්බිලාය”න්ති: එවංනාමකෙ නගරෙ. “අතිචාරිණී”ති: ජායා හි පතිං අතික්කම්ම චරණතො අතිචාරිණීති වුච්චති. අතිචරමානාය මයි සො තත්ථ සාමිකො මං එතදබ්‍රවීති යොජනා. නෙතං ඡන්නන්ති ආදි වුත්තාකාරදස්සනං. “නෙතං ඡන්න”න්ති: එතං න යුත්තං. “නප්පතිරූප”න්ති තස්සෙව වෙවචනං. “ය”න්ති: කිරියා පරාමසනං. “අතිචරසී”ති: අතිචරසි. අයමෙව වා පාඨො. යං මං ත්වං අතිචරසි, තත්ථ යං අතිචරණං නෙතං ඡන්නං නෙතං පතිරූපන්ති අත්ථො. “ඝොර”න්ති: දාරුණං. “සපථ”න්ති: සපනං. “අභාසිස”න්ති: අභාසිං. “සචාහ”න්ති: සචෙ අහං. “ත”න්ති: ත්වං. “තස්ස කම්මස්සා”ති: තස්ස පාපකම්මස්ස දුස්සීල්‍යකම්මස්ස “මුසාවාදස්ස චා”ති: නාහං තං අතිචරාමීති වුත්තමුසාවාදස්ස ච. “උභය”න්ති: උභයස්ස විපාකං. “අනුභූත”න්ති: අනුභුය්‍යමානං මයාති අත්ථො. “යතො”ති: යතො පාපකම්මතො.

එවඤ්ච පන වත්වා තෙන අත්තනො කතං උපකාරං කිත්තෙන්තී:-

"ත්වඤ්ච දෙව බහුකාරො[1] අත්ථාය මෙ ඉධාගතො,
සම්මුත්තාහං කණ්ණමුණ්ඩස්ස අසොකා අකුතොභයා.

තාහං දෙව නමස්සාමි යාචාමි අඤ්ජලීකතා,
භුඤ්ජ අමානුසෙ කාමෙ රම දෙව මයා සහා"ති

වෙ ගාථා ආහ.

තත්ථ **"දෙවා"**ති රාජානං ආලපති. **"කණ්ණමුණ්ඩස්සා"**ති: **කණ්ණමුණ්ඩ**තො. නිස්සක්කෙ හිදං සාමිවචනං. අථ රාජා තත්ථ වාසෙ නිබ්බින්නමානසො තමජ්ඣාසයං[2] පකාසෙසි. තං සුත්වා පෙතී රඤ්ඤො පටිබද්ධචිත්තා තත්ථෙව වාසං යාචන්තී **තාහං දෙව නමස්සාමී**ති ගාථමාහ. පුන රාජා එකංසෙන ගන්තුකාමොව හුත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං පවෙදෙන්තො:-

"භුත්වා අමානුසෙ කාමෙ රමිතොම්හි තයා සහ
තාහං සුභගෙ යාචාමි ඛිප්පං පටිනයාහි ම"න්ති

ඔසානගාථමාහ.

තත්ථ **"තාහ"**න්ති: තං අහං. **"සුභගෙ"**ති: සුභගයුත්තෙ. **"පටිනයාහි ම"**න්ති: මය්හං නගරමෙව මං පටිනෙහි. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව.

අථ සා විමානපෙතී රඤ්ඤො වචනං සුත්වා වියොගං අසහමානා සොකාතුරතාය බ්‍යාකුලහදයා වෙධමානසරීරා නානාවිධෙහි උපායෙහි ආයාචිත්වාපි තං තත්ථ වාසෙතුං අසක්කොන්තී බහූහි මහාරහෙහි රතනෙහි සද්ධිං රාජානං නගරං නෙත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා කන්දිත්වා පරිදෙවිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා. රාජා පන තං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා සග්ගපරායනො අහොසි.

අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පබ්බතචාරිකං චරමානො තං පෙතිං සපරිවාරං දිස්වා තාය කතකම්මං පුච්ඡි. සා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං ථෙරස්ස කථෙසි. ථෙරො තස්සා ධම්මං දෙසෙසි. තං පවත්තිං ථෙරො භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො පටිලද්ධසංවෙගො පාපතො ඔරමිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා සග්ගපරායනො අහොසීති.

**කණ්ණමුණ්ඩපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.**

1. සී. II. භා. බහූපකාරො. 2. භා. ගමනජ්ඣාසයං.

2. 13.

"ආහු රාජා බ්‍රහ්මදත්තො"ති ඉදං උබ්බරි[1] පෙතවත්ථුං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං උපාසිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරාය උපාසිකාය සාමිකො කාලමකාසි. සා පතිවියොගදුක්ඛාතුරා සොචන්තී ආළාහනං ගන්ත්වා රොදති. භගවා තස්සා සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා කරුණාය සඤ්චොදිතමානසො හුත්වා තස්සා ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. උපාසිකා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං සත්ථා "කිං උපාසිකෙ සොචසී"ති වත්වා "ආම භගවා පියවිප්පයොගෙන සොචාමී"ති වුත්තෙ තස්සා සොකං අපනෙතුකාමො අතීතං ආහරි. අතීතෙ පඤ්චාලරට්ඨෙ කපිලනගරෙ චූළනී බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො අගතිගමනං පහාය අත්තනො විජිතෙ පජාය හිතකරණනිරතො දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා රජ්ජං අනුසාසමානො කදාචි අත්තනො රජ්ජෙ කිං වදන්තීති සොතුකාමො තුන්නවායවෙසං ගහෙත්වා එකො අදුතියො නගරතො නික්ඛමිත්වා ගාමතො ගාමං ජනපදතො ජනපදං විචරිත්වා සබ්බං රජ්ජං අකණ්ටකං අනුපපීළං[2] මනුස්සෙ සම්මොදමානෙ අපාරුතඝරෙ මඤ්ඤෙ විහරන්තෙ දිස්වා සොමනස්සජාතො නිවත්තිත්වා නගරාභිමුඛො ආගච්ඡන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ එකිස්සා විධවාය දුග්ගතිත්ථියා ගෙහං පාවිසි. සා තං දිස්වා ආහ: "කො නු ත්වං අය්‍යො? කුතො ඨානතො ආගතො"ති? අහං තුන්නවායො භද්දෙ භතියා තුන්නවායකම්මං කරොන්තො විචරාමි, යදි තුම්හාකං තුන්නවායකම්මං අත්ථි භත්තඤ්ච වෙතනඤ්ච දෙථ තුම්හාකම්පි කම්මං කරොමීති. සා ආහ: නත්ථි අම්හාකං කම්මං භත්තවෙතනං වා. අඤ්ඤෙසං කරොහි අය්‍යාති. සො තත්ථ කතිපාහං වසන්තො ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං තස්සා ධීතරං දිස්වා මාතරං ආහ: "අයං දාරිකා කිං කෙනචි කතපරිග්ගහා උදාහු අකතපරිග්ගහා, සචෙ කෙනචි අකතපරිග්ගහා ඉමං මය්හං දෙථ අහං තුම්හාකං සුඛෙන ජීවනූපායං කාතුං සමත්ථො"ති. සාධු අය්‍යාති සා තස්ස තං අදාසි. සො තාය සද්ධිං කතිපාහං වසිත්වා තස්සා කහාපණසහස්සං දත්වා "අහං කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සාමි භද්දෙ මා ත්වං උක්කණ්ඨසී"ති වත්වා අත්තනො නගරං ගන්ත්වා නගරස්ස ච තස්ස ගාමස්ස ච අන්තරෙ මග්ගං සමං කාරාපෙත්වා අලඞ්කාරාපෙත්වා මහතා රාජානුභාවෙන තත්ථ ගන්ත්වා තං දාරිකං කහාපණරාසිම්හි ඨපෙත්වා සුවණ්ණරජතකලසෙහි නහාපෙත්වා උබ්බරීති නාමං කාරෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා තඤ්ච ගාමං තස්සා ඤාතීනං දත්වා මහතා රාජානුභාවෙන තං නගරං ආනෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරමමානො යාවජීවං රජ්ජසුඛං අනුභවිත්වා ආයුපරියොසානෙ කාලමකාසි. කාලකතෙ ච තස්මිං කතෙ ච සරීරකිච්චෙ උබ්බරී පතිවියොගෙන සොකසල්ලසමප්පිත

1. ඝ. I. II. උබ්බරිය. 2. කං. අනුපද්දවං.

හදයං ආළාහනං ගන්ත්වා බහූ දිවසෙ ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා රඤ්ඤො ගුණෙ කිත්තෙත්වා උම්මාදප්පත්තා විය කන්දන්තී පරිදෙවන්තී ආළාහනං පදක්ඛිණං කරොති. තෙන ච සමයෙන අම්හාකං භගවා බොධිසත්තභූතො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අධිගතඣානාභිඤ්ඤො හිමවන්තස්ස සාමන්තා අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්තො සොකසල්ලසමප්පිතං උබ්බරිං දිබ්බෙන චක්ඛුනා දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා දිස්සමානරූපො ආකාසෙ ඨත්වා තත්ථ තත්ථ ඨිතෙ මනුස්සෙ පුච්ඡි. කස්සිදං ආළාහනං? කස්ස[1]ත්ථාය චායං ඉත්ථී බ්‍රහ්මදත්ත බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දන්තී පරිදෙවතීති? තං සුත්වා මනුස්සා අයං භන්තෙ උබ්බරී නාම බ්‍රහ්මදත්තස්ස භරියා. සා තස්ස කාලකිරියතො පට්ඨාය ආළාහනං ආගන්ත්වා බ්‍රහ්මදත්ත බ්‍රහ්මදත්තාති තස්ස නාමං ගහෙත්වා කන්දන්තී පරිදෙවතීති ආහංසු. තමත්ථං දීපෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:–

"අහු රාජා බ්‍රහ්මදත්තො පඤ්චාලානං රථෙසභො,
අහොරත්තානමච්චයා රාජා කාලඞ්කරී තදා.
තස්ස ආළාහනං ගන්ත්වා භරියා කන්දති උබ්බරී.
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්තී බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දති.
ඉසි ච තත්ථ ආගච්ඡි සම්පන්නචරණො මුනි,
සො ච තත්ථ අපුච්ඡිත්ථ යෙ තත්ථ සුසමාගතා:
කස්ස ච'දං ආළාහනං? නානා ගන්ධසමෙරිතං,
කස්සායං කන්දති භරියා? ඉතො දූරගතං පතිං
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්තී බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දති?
තෙ ච තත්ථ වියාකංසු යෙ තත්ථ සුසමාගතා:
බ්‍රහ්මදත්තස්ස භද්දන්තෙ බ්‍රහ්මදත්තස්ස මාරිස,
තස්ස ඉදං ආළාහනං නානා ගන්ධසමෙරිතං.
තස්සායං කන්දති භරියා ඉතො දූරං ගතං පතිං
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්තී බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දතී"ති

ඡ ගාථා ඨපෙසුං.

තත්ථ **"අහූ"**ති: අහොසි. **"පඤ්චාලාන"**න්ති: පඤ්චාල රට්ඨවාසීනං, පඤ්චාල රට්ඨස්සෙව වා. එකොපි හි ජනපදො. පන පදෙසිකානං රාජකුමාරානං වසෙන රූළ්හියා පඤ්චාලානන්ති බහුවචනෙන නිද්දිසීයති. **"රථෙසභො"**ති: රථෙසු උසභසදිසො, මහාරථොති අත්ථො. **"කස්ස ආළාහන"**න්ති: තස්ස රඤ්ඤො සරීරස්ස දඩ්ඪට්ඨානං. **"ඉසී"**ති: ඣානාදීනං ගුණානං එසනට්ඨෙන ඉසි. **"තත්ථා"**ති: තස්මිං උබ්බරියා ඨිතට්ඨානෙ,, සුසානෙති අත්ථො. **"ආගච්ඡී"**ති: අගමාසි. **"සම්පන්නචරණො"**ති: සීලසම්පදා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සද්ධාදයො

1. සී. I. කස්ස.

සත්ත සද්ධම්මා චත්තාරි රූපාවචරජ්ඣානානීති ඉමෙහි පන්නරසහි චරණසඞ්ඛාතෙහි ගුණෙහි සම්පන්නත්තා සමන්නාගතො, චරණ සම්පන්නොති අත්ථො. "මුනී"ති: අත්තහිතඤ්ච පරහිතඤ්ච මුනාති ජානාතීති=මුනි. "තෙ ච තත්ථ අපුච්ඡිංසූ"ති: තෙ තස්මිං ඨානෙ ඨිතෙ ජනෙ පටිපුච්ඡිංසු. "යෙ තත්ථ සු සමාගතා"ති: යෙ මනුස්සා තත්ථ තත්ථ සුසානෙ සමාගතා. 'සූ'ති නිපාතමත්තං. යෙ තත්ථාසුං සමාගතාති වා පාඨො. "ආසූ"ති: අහෙසුන්ති අත්ථො. "නානාගන්ධසමෙරිතං"ති: නානාවිධෙහි ගන්ධෙහි සමන්තතො එරිතං උපවායිතං. "ඉතො"ති: මනුස්සලොකතො. "දූරඞ්ගතා"ති: පරලොකං ගතත්තා වදති. "බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දතී"ති: බ්‍රහ්මදත්තාති එවං නාම සංකිත්තනං කත්වා පරිදෙවනවසෙන අව්හායති. "බ්‍රහ්මදත්තස්ස භද්දන්තෙ බ්‍රහ්මදත්තස්ස මාරිසා"ති: මාරිස නිරාමයකායචිත්තතාමහා මුනි බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො ඉදං ආළාහනං, තස්සෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො අයං භරියා භද්දන්තෙ තස්සෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස භද්දං හොතු, තාදිසානං මහෙසීනං හිතානුචින්තනෙන පරලොකෙ ඨිතානං පි හිත සුඛං හොති යෙවාති අධිප්පායො,

අථ සො තාපසො තෙසං වචනං සුත්වා අනුකම්පං උපාදාය උබ්බරියා සන්තිකං ගන්ත්වා තස්සා සොකවිනොදනත්ථං:–

ඡළාසීති සහස්සානි බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාමකා
ඉමස්මිං ආළාහනෙ දඩ්ඪා, තෙසං කං අනුසොචසී"ති?

ගාථමාහ.

තත්ථ "ඡළාසීති සහස්සානී"ති:[1] ඡ සහස්සාධිකඅසීතිසහස්ස සඞ්ඛා. "බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාමකා"ති: බ්‍රහ්මදත්තොති එවන්නාමකා. "තෙසං කං අනුසොචසී"ති: තෙසං ඡළාසීතිසහස්සසඞ්ඛාතානං බ්‍රහ්මදත්තානං කතමං බ්‍රහ්මදත්තං ත්වං අනුසොචසි? කතමං පටිච්ච තෙ සොකො උප්පන්නොති? පුච්ඡි.

එවං පන තෙන ඉසිනා පුච්ඡිතා උබ්බරි අත්තනා අධිප්පෙතං බ්‍රහ්මදත්තං ආචික්ඛන්තී:–

"යො රාජා චූළනීපුත්තො පඤ්චාලානං රථෙසභො,
තං භන්තෙ අනුසොචාමි භත්තාරං සබ්බකාමද"න්ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "චූළනීපුත්තො"ති: එවන්නාමස්ස රඤ්ඤො පුත්තො. "සබ්බකාමද"න්ති: මය්හං සබ්බස්ස ඉච්ඡිතිච්ඡිතස්ස දාතාරං සබ්බෙසං වා සත්තානං ඉච්ඡිතදායකං.

එවං උබ්බරියා වුත්තෙ පුන තාපසො:–

"සබ්බෙවහෙසුං රාජානො බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාමකා,
සබ්බෙව චූළනීපුත්තා පඤ්චාලානං රථෙසභා.

---

[1] I. S. II. III. ඡ සහස්සාධිකඅසීති සහස්සානි.

සබ්බසං අනුපුබ්බෙන මහෙසිත්තමකාරයි,
කස්මා පුරිමකෙ හිත්වා පච්ඡිමං අනුසොචසී"ති?

ගාථාවයමාහ.

තත්ථ "සබ්බවහෙසු"න්ති: සබ්බ එව තෙ ජලාසීති සහස්ස සඞ්ඛාතා රාජිනො බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාමකා චූලනීපුත්තා පඤ්චාලානං රට්ඨෙසභාව් අහෙසුං. ඉමෙ රජභාවාදයො විසෙසා තෙසු එකස්සපි නාහෙසුං. "මහෙසිත්තමකාරයී"ති: ත්වඤ්ච තෙසං සබ්බසම්පි අනු පුබ්බෙන අග්ගමහෙසිභාවං අකාසි, අනුපපජ්ජාති අත්ථො. "කස්මා"ති: ගුණතො ච සාමිකභාවතො ච අවිසිට්ඨෙසු එත්තකෙසු ජනෙසු පුරි මකෙ රාජනො පහාය පච්ඡිමං එකං යෙව කස්මා කෙන කාරණෙන අනුසොචසීති පුච්ඡි. තං සුත්වා උබ්බරී සංවෙගජාතං පුන තාපසං:–

"ආතුමෙ ඉත්ථිභූතාය දීඝරත්තාය මාරිස
යස්සා මෙ ඉත්ථිභූතාය සංසාරෙ බහු භාසසී"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "ආතුමෙ"ති අත්තනි. "ඉත්ථිභූතාය"ති: ඉත්ථිභාවං උපග තාය. "දීඝරත්තාය"ති: දීඝරත්තං. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො: ඉත්ථි භූතාය අත්තනි සබ්බකාලං ඉත්ථි යෙව හොති, උදාහු පුරිසභාවම්පි උපගච්ඡතීති? "යස්සා මෙ ඉත්ථිභූතාය"ති: යස්සා මයහං ඉත්ථිභූතාය එවං තාව බහු සංසාරෙ මහෙසිභාවං මහාමුනි ත්වං භාසසි කථෙසීති අත්ථො. ආතු මෙ ඉත්ථිභූතාති වා පාඨො. තත්ථ ආති අනුස්සරණත්ථෙ නිපාතො. "තුමෙ"ති: සයං අනුස්සරිතං අඤ්ඤතමිදං මයා ඉත්ථිභූතාය ඉත්ථිභාවං උපගතාය එවං මයහං එත්තකං කාලං අපරා ච අනුපපත්ති අහොසි. තස්මා යස්සා මෙ ඉත්ථිභූතාය සබ්බසං අනුපුබ්බෙන මහෙ සිත්තමකාරයි. ත්වං මහාමුනි සංසාරෙ බහුං භාසසීති යොජනා. තං වචනං සුත්වා තාපසො අයං නියමො සංසාරෙ නත්ථි අයං ඉත්ථි ඉත්ථි යෙව හොති පුරිසො පුරිසො එවාති තං දස්සෙන්තො:–

'අහු ඉත්ථි අහු පුරිසො පසුයොනිම්පි ආගමා
එවමෙතං අතීතානං පරියන්තො න දිස්සතී"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "අහු ඉත්ථි අහු පුරිසො"ති: ත්වං කදාචි ඉත්ථි[1] කදාචි පුරි සොපි අහොසි. න කෙවලං ඉත්ථි පුරිසභාවමෙව. අථ ඛො පසුයොනිම්පි ආගමා කදාචි පසුභාවම්පි අගමාසි තිරච්ඡානයොනිම්පි උපගතා අහොසි. "එවමෙතං අතීතානං පරියන්තො න දිස්සතී"ති: එවං යථා වුත්තං එතං ඉත්ථිභාවං පුරිසභාවං තිරච්ඡානාදිභාවඤ්ච උපගතානං අතීතානං අත්තභාවානං පරියන්තො සබ්බඤ්ඤුතං ඤාණචක්ඛුනා මහතා උස්සා හෙන පස්සන්තානම්පි න දිස්සති. න කෙවලං තවෙව. අථ ඛො සබ්බ

1. කං. ඉත්ථිපි අහොසි කදාචි පුරිසොපි අහොසි.

සම්පි සංසාරෙ පරිබ්භමන්තානං සත්තානං අත්තභාවස්ස පරියන්තො න දිස්සතෙව න පඤ්ඤායතෙව. තෙනාහ භගවා:– "අනමතග්ගොයං භික්ඛවෙ සංසාරො පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරත"න්ති. එවං තෙන තාපසෙන සංසාරස්ස අපරියන්තතං කම්මස්සකතඤ්ච විභාවෙන්තෙන දෙසිතං ධම්මං සුත්වා සංසාරෙ සංවිග්ගහදයා ධම්මෙ ච පසන්නමානසා විගතසොකසල්ලා හුත්වා අත්තනො පසාදං සොකවිගමනඤ්ච පකාසෙන්ති:–

ආදිත්තං වත මං සන්තං ඝතසිත්තංව පාවකං
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

අබ්බූළ්හං වත මෙ සල්ලං සොකං[1] හදයනිස්සිතං
යො මෙ සොකපරෙතාය පතිසොකං අපානුදි.

සාහං අබ්බූළ්හසල්ලාස්මි සීතිභූතාස්මි නිබ්බුතා
න සොචාමි න රොදාමි තව සුත්වා මහාමුනී"ති

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

තාසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ඉදානි සංවිග්ගහදයාය උබ්බරියා පටිපත්තිං දස්සෙන්තො සත්ථා:–

"තස්ස තං වචනං සුත්වා සමණස්ස සුභාසිතං
පත්තචීවරමාදාය පබ්බජිං අනගාරියං.

සා ච පබ්බජිතා සන්තා[2] අගාරස්මා අනගාරියං
මෙත්තං චිත්තං ආභාවෙසි බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා.

ගාමා ගාමං විචරන්තී නිගමෙ රාජධානියො
උරුවෙලන්නාම සො ගාමො යත්ථ කාලඤ්ච කුබ්බථ.

මෙත්තචිත්තං ආභාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා
ඉත්ථිචිත්තං විරාජෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගා අහූ"ති

චතස්සො ගාථායො අභාසි.

තත්ථ **"තස්සා"**ති: තස්ස තාපසස්ස. **"සුභාසිත"**න්ති: සුවුත්තං භාසිතං, ධම්මන්ති අත්ථො. **"පබ්බජිතා සන්තා"**ති: පබ්බජ්ජං උපගතා සමානා පබ්බජිතාව හුත්වා සන්තකායවාචා. **"මෙත්තචිත්ත"**න්ති: මෙත්තාසහගතං චිත්තං; චිත්තසීසෙන මෙත්තාජ්ඣානං වදති. **"බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා"**ති: තඤ්ච සා මෙත්තචිත්තං භාවෙන්තී බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා අභාවෙසි. න විපස්සනාපාදකාදිඅත්ථං, අනුප්පන්නෙ හි බුද්ධෙ බ්‍රහ්මවිහාරාදිකෙ භාවෙන්තා තාපසපරිබ්බාජකා යාවදෙවභවසම්පත්තියත්ථමෙව භාවෙසුං. **"ගාමාගාම"**න්ති: ගාමතො අඤ්ඤං ගාමං. **"ආභාවෙත්වා"**ති: වඩ්ඪෙත්වා බ්‍රූහෙත්වා. අභාවෙත්වාති කෙචි පඨන්ති. තත්ථ

1. සී. I. II. එතං.
2. සී. II. සාච පබ්බජ්ජං උපගතා සන්තා.

අකාරෙ නිපාතමත්තං. "ඉසිචිත්තං විරාගෙත්වා"ති: ඉසිභාවෙ චිත්තං අජ්ඣාසයං අභිරුචිං විධමෙත්වා ඉසිභාවෙ විරත්තචිත්තා හුත්වා. "බ්‍රහ්මලොකූපගා"ති: පටිසන්ධිගහණවසෙන බ්‍රහ්මලොකං උපගමනකා අහොසි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා තස්සා උපාසිකාය සොකං විනොදෙත්වා උපරි චතුසච්චදෙසනං අකාසි. සච්චපරියොසානෙ සා උපාසිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සම්පත්තපරිසාය ච දෙසනා සාත්ථිකා අහොසීති.

උබ්බරිපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා

උබ්බරිදුතියවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

---

3. 1.

"අභිජ්ජමානෙ[1] වාරිම්හී"ති: ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං ලුද්දපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. බාරාණසියා කිර අපරදිසාභාගෙ පාරගඞ්ගාය වාසභගාමං අතික්කමිත්වා චුන්දට්ඨික[2] නාමකෙ ගාමෙ එකො ලුද්දකො අහොසි. සො අරඤ්ඤෙ මිගෙ වධිත්වා වරමංසං අඞ්ගාරෙ පචිත්වා ඛාදිත්වා අවසෙසං පණ්ණපුටෙ බන්ධිත්වා කාජෙන ගහෙත්වා ගාමං ආගච්ඡති. තං බාලදාරකා ගාමද්වාරෙ දිස්වා "මංසං මෙ දෙහි මංසං මෙ දෙහී"ති හත්ථෙ පසාරෙත්වා උපධාවන්ති.[3] සො තෙසං ථොකං ථොකං මංසං දෙති. අථෙකදිවසං මංසං අලභිත්වා උද්දාලකපුප්ඵං පිළන්ධිත්වා බහුඤ්ච හත්ථෙන ගහෙත්වා ගාමං ගච්ඡන්තං තං දාරකා ගාමද්වාරෙ දිස්වා මංසං මෙ දෙහි මංසමෙව දෙහීති හත්ථෙ පසාරෙත්වා උපධාවිංසු. සො තෙසං එකෙකං පුප්ඵමඤ්ජරිං අදාසි. අථාපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්තො නග්ගො විරූපරූපො භයානකදස්සනො සුපිනෙනපි අන්නපානං අජානන්තො සීසෙ ආබන්ධිත[4]'උද්දාලකකුසුමමාලා කලාපො චුන්දට්ඨිකායං[5] ඤාතකානං සන්තිකෙ කිඤ්චි ලභිස්සාමී'ති ගඞ්ගාය උදකෙ අභිජ්ජමානෙ හි පටිසොතං පදසා ගච්ඡති.

තෙන ච සමයෙන කොලියො නාම රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස මහාමත්තො කුපිතං පච්චන්තං වූපසමෙත්වා පටිනිවත්තන්තො හත්ථිඅස්සාදිපරිවාරබලං ථලපථෙන[6] පෙසෙත්වා සයං ගඞ්ගාය නදියා අනු

---

1. සී. II & III. අභිජ්ජමානො. 2. හා. චුන්දට්ඨිල. 3. සී. හා. උපධාවිංසු
හා. ආබන්ධන. 5. චුන්දට්ඨිලායං. 6 හා. පථෙන.

සොතං නාවාය ආගච්ඡන්තො තං පෙතං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා පුච්ඡන්තො:–

"අභිජ්ජමානෙ වාරිම්හි ගඞ්ගාය ඉධ ගච්ඡසි
නග්ගො පුබ්බද්ධපෙතොව මාලාධාරී[1] අලඞ්කතො
කුහිං ගමිස්සසි පෙත කත්ථ වාසො භවිස්සතී"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "අභිජ්ජමානෙ"ති: පදනික්ඛෙපෙන අභිජ්ජමානෙ සංසාතෙ[2] "වාරිම්හි ගඞ්ගායා"ති: ගඞ්ගාය නදියා උදකෙ. "ඉධා"ති: ඉමස්මිං ඨානෙ. "පුබ්බද්ධපෙතොවා"ති: කායස්ස පුරිමද්ධෙන අපෙතො විය අපෙතයොනිකො[3] දෙවපුත්තො විය, කථං? "මාලාධාරී[1] අලඞ්කතො"ති: මාලා හි පිළන්ධිත්වා අලඞ්කතසීසග්ගොති.[4] අත්ථො. "කත්ථ වාසො භවිස්සතී"ති: කතරස්මිං ගාමෙ දෙසෙ[5] වා තුය්හං නිවාසො භවිස්සති තං කථෙහීති අත්ථො.

ඉදානි යං තදා තෙන පෙතෙන කොලියෙන ච පවුත්තං තං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරා:–

"චුන්දට්ඨිකං[6] ගමිස්සාමි පෙතො සො ඉති භාසති
අන්තරෙ වාසභගාමං බාරාණසියා ච සන්තිකෙ.

තඤ්ච දිස්වා මහාමත්තො කොලියො ඉති විස්සුතො
සත්තුං භත්තඤ්ච පෙතස්ස පීතකඤ්ච යුගං අදා.

නාවාය තිට්ඨමානාය කප්පකස්ස අදාපයි
කප්පකස්ස පදින්නම්හි ඨානෙ පෙතස්සුදිස්සථ.

තතො සුවත්ථවසනො මාලාධාරී අලඞ්කතො
ඨානෙ ඨිතස්ස පෙතස්ස දක්ඛිණා උපකප්පථ.

තස්මා දජ්ජෙථ පෙතානං අනුකම්පාය පුනප්පුන"න්ති

ගාථායො අවොචුං.

තත්ථ "චුන්දට්ඨික[6]"න්ති: එවං නාමකං ගාමං. "අන්තරෙ වාසභගාමං බාරාණසියා ච සන්තිකෙ"ති: වාසභගාමස්ස ච බාරාණසියා ච මජ්ඣෙ. අන්තරාසද්දයොගෙන හෙතං සාමිඅත්ථෙ උපයොගවචනං, බාරාණසියා සන්තිකෙ හි සො ගාමොති. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො: අන්තරෙ වාසභගාමස්ස ච බාරාණසියා ච යො චුන්දට්ඨිකනාමකො[6] ගාමො බාරාණසියා අවිදූරෙ තං ගාමං ගමිස්සාමීති. "කොලියො ඉති විස්සුතො"ති: කොලියොති එවං පකාසිතනාමො. "සත්තුං භත්තඤ්චා"ති: සත්තුං චෙව භත්තඤ්ච. "පීතකඤ්ච යුගං අදා"ති: පීතකං සුවණ්ණ

1. ම. මාලාභාරී. 2. සී. I & II. සංඛාතෙ. 3. සා. සී. I. පෙතො විය පෙතයොනිකො. 4. සා. සී. I. සීසකෙසාති. 5. සී. I. පදෙසෙ. 6. සා. චුන්දට්ඨිලං.

වණ්ණං එකං වත්ථයුගඤ්ච අදාසි. කදා අදාසීති චෙ? ආහ: "**නාවාය තිට්ඨමානාය කප්පකස්ස අදාපයී**"ති: ගච්ඡන්තිං නාවං ඨපෙත්වා තත්ථ එකස්ස නහාපිතස්ස උපාසකස්ස දාපෙසි, දින්නමහි වත්ථයුගෙති යොජනා. "**ඨානෙ**"ති: ඨානසො, තඞ්ඛණංයෙව. "**පෙතස්සුද්දිස්ස ථා**"ති: පෙතස්ස සරීරෙ පසුඤ්ඤසිත්ථ තස්ස නිවාසනපාරුපනවත්ථං සම්පජ්ජි. තෙනාහ:–"**තතො සුවත්ථවසනො මාලාධාරී අලඞ්කතො**"ති. **සුවත්ථවසනොති** මාලාභරණෙහි සුමණ්ඩිතපසාධිතො. "**ඨානෙ ඨිතස්ස පෙතස්ස දක්ඛිණා උපකප්පථා**"ති: දක්ඛිණෙය්‍ය ඨානෙ ඨිතා පනෙසා දක්ඛිණා අස්ස[1] පෙතස්ස යස්මා උපකප්පති විනියොගං අගමාසි. "**තස්මා දජ්ජෙථ පෙතානං අනුකම්පාය පුනප්පුන**"න්ති: පෙතානං අනුකම්පාය පෙතෙ උද්දිස්ස පුනප්පුනං දක්ඛිණං දදෙය්‍යාති අත්ථො.

අථ සො කොලියමහාමත්තො තම්පෙතං අනුකම්පමානො දාන විධිං සම්පාදෙත්වා අනුසොතං ආගන්ත්වා සුරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ බාරාණසිං සම්පාපුණි. භගවා ච තෙසං අනුග්ගහත්ථං ආකාසෙනාගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ අට්ඨාසි

කොලියමහාමත්තොපි නාවාතො ඔතරිත්වා හට්ඨපහට්ඨො භගවන්තං නිමන්තෙසි. "අධිවාසෙථ මෙ භන්තෙ භගවා අජ්ජතනාය භත්තං අනුකම්පං උපාදායා"ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන, සො භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා තාවදෙව රමණීයෙ භූමිභාගෙ මහන්තං සාඛාමණ්ඩපං උපරි චතූසු පස්සෙසු ච නානා විරාගවණ්ණ විචිත්තවිවිධවසනසමලඞ්කතං කාරෙත්වා තත්ථ භගවතො ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. අථ ඛො සො මහාමත්තො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො හෙට්ඨා අත්තනා වුත්තවචනං පෙතස්ස ච පටිවචනං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා "භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ"ති චින්තෙසි. චින්තිත[2]සමනන්තරමෙව බුද්ධානුභාවෙන සඤ්චොදිතො සුවණ්ණහංසගණො විය ධතරට්ඨහංසරාජං භික්ඛුසඞ්ඝො ධම්මරාජං සම්පරිවාරෙසි. තාවදෙව මහාජනො සන්නිපති "උළාරා ධම්මදෙසනා භවිස්සතී"ති. තතො සො පසන්නමානසො මහාමත්තො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සන්තප්පෙසි. භගවා කතභත්තකිච්චො මහාජනස්ස අනුකම්පාය බාරාණසීසමීපවාසිනො සන්නිපතන්තූති අධිට්ඨාසි. සබ්බෙව තෙ ඉද්ධිබලෙන මහාජනා සන්නිපතිංසු. උළාරෙ චස්ස පෙතෙ පාකටෙ අකාසි. තෙසු කෙචි ජිණ්ණභින්නපිලොතිකඛණ්ඩධරා, කෙචි අත්තනො කෙසෙහෙව පටිච්ඡාදිතකොපීනා, කෙචි නග්ගා යථාජාතරූපා ඛුප්පිපාසාභිභූතා තචපරියොනද්ධා අට්ඨිමත්තසරීරා

1. හා. තස්ස
2. සී. II. චින්තා.

ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තා මහාජනස්ස පච්චක්ඛතො පඤ්ඤායිංසු. අථ භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි: යථා තෙ එකජ්ඣං සන්නිපතිත්වා අත්තනා කතං පාපකම්මං මහාජනස්ස පවෙදෙසුං. තමත්ථං දීපෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:-

"සංවුතා[1] වසනා එකෙ අඤ්ඤෙ කෙසනිවාසනා
පෙතා භත්තාය ගච්ඡන්ති පක්කමන්ති දිසොදිසං.

දූරෙ එකෙ පධාවිත්වා අලද්ධා ච නිවත්තරෙ
ඡාතා පමුච්ඡිතා භන්තා භූමියං පටිසුම්භිතා.

කෙචි තත්ථ පපතිත්වා[2] භූමියං පටිසුම්භිතා
පුබ්බෙ අකතකල්‍යාණා අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙ.

මයං පුබ්බෙ පාපධම්මා ඝරණියො කුලමාතරො
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකම්හ අත්තනො.

පහූතං අන්නපානම්පි අපිස්සු අවකිරීයති
සම්මග්ගතෙ පබ්බජිතෙ න ච කිඤ්චි අදම්හසෙ.

අකම්මකාමා අලසා සාදුකාමා මහග්ඝසා
ආලොපපිණ්ඩදාතාරෙ පටිග්ගහෙ පරිභාසිම්හසෙ.[3]

තෙ ඝරා තා ච දාසියො තානෙවාභරණානි නො
තෙ අඤ්ඤෙ පරිභාරෙන්ති මයං දුක්ඛස්ස භාගිනො.

වෙණී වා අවඤ්ඤා හොන්ති රථකාරී ච දුබ්භිකා
චණ්ඩාලී කපණා හොන්ති කප්පකා ච[4] පුනප්පුනං.

යානි යානි නිහීනානි කුලානි කපණානි ච
තෙසු තෙසෙව ජායන්ති එසා මච්ඡරිනො ගති.

පුබ්බෙව කතකල්‍යාණා දායකා වීතමච්ඡරා
සග්ගං තෙ පරිපූරෙන්ති ඔභාසෙන්ති ච නන්දනං.

වෙජයන්තෙ ච පාසාදෙ රමිත්වා කාමකාමිනො
උච්චා කුලෙසු ජායන්ති සභොගෙසු තතො චුතා.

කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ පල්ලඞ්කෙ ගොනකත්ථතෙ[5]
බීජිතඞ්ගා මොරහත්ථෙහි කුලෙ ජාතා යසස්සිනො.

අඞ්කතො අඞ්කං ගච්ඡන්ති මාලාධාරී අලඞ්කතා
ධාතියො[6] උපතිට්ඨන්ති සායං පාතං සුඛෙසිනො.

නයිදං අකතපුඤ්ඤානං කතපුඤ්ඤාන මෙවිදං
අසොකං නන්දනං රම්මං තිදසානං මහාවනං.

1. භා. සාඹුන්ද. 2. භා. පතිත්වා. 3. සී. I & II. පරිභාසිකා.
4. භා. නහාපිනිච. 5. සී. III. ගොණකාසන්ථතෙ. 6. සී. II. භා. ජනීයො.

සුඛං අකතපුඤ්ඤානං ඉධ නත්ථි පරත්ථ ච
සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං ඉධ චෙව පරත්ථ ච.
තෙසං සහව්‍යකාමානං කාතබ්බං කුසලං බහුං
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති සග්ගෙ භොගසමඞ්ගිනො"ති

ගාථායො අවොචුං.

තත්ථ "**සාතුන්නවසනා**"ති: ජිණ්ණ භින්න පිලොතික ඛණ්ඩ නිවාසනා. "**එකෙ**"ති: එකච්චෙ. "**කෙසනිවාසනා**"ති: කෙසෙහෙව පටිච්ඡාදිතකොපීනා. "**භත්තාය ගච්ඡන්ති**"ති: අප්පෙව නාම ඉතො ගතා යත්ථ වා තත්ථ වා කිඤ්චි උච්ඡිට්ඨභත්තං වා වමිතභත්තං වා ගබ්භමලාදිකං වා ලභෙය්‍යාමාති කාළච්ඡෙදෙව ආගන්ත්වා ඝාසත්ථාය ගච්ඡන්ති. "**පක්කමන්ති දිසොදිස**"න්ති: දිසතො දිසං අනෙකයොජනන්තරිකට්ඨානං පක්කමන්ති. "**දූරෙ**"ති: දූරෙ වා ඨානෙ. "**එකෙ**"ති: එකච්චෙ පෙතා. "**පධාවිත්වා**"ති: ඝාසත්ථාය උපධාවිත්වා. "**අලද්ධාව නිවත්තරෙ**"ති: කිඤ්චි ඝාසං වා පානීයං වා අලභිත්වා එව නිවත්තන්ති. "**පමුච්ඡිතා**"ති: ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛෙන සඤ්ජාතමුච්ඡා. "**භන්තා**"ති: පරිබ්භමන්තා. "**භූමියං පටිසුම්භිතා**"ති: තාය එව මුච්ඡාය උප්පතන්තියා ඨත්වා අවක්ඛිත්තමත්තිකාපිණ්ඩං විය විසුස්සිත්වා[1] පඨවියං පතිතා. "**තත්ථා**"ති: ගතට්ඨානෙ. "**භූමියං පටිසුම්භිතා**"ති: පපාතෙ පතිතා විය ජිඝච්ඡාදිදුක්ඛෙන ඨාතුං අසමත්ථභාවෙන භූමියං පතිතා, තත්ථ වා ගතට්ඨානෙ ඝාසාදීනං අලාභෙන ඡින්නාසා හුත්වා කෙනචි පටිමුඛං සුම්භිතා පොථිතා[2] විය භූමියං පතිතා හොන්තීති අත්ථො. "**පුබ්බෙ අකතකල්‍යාණා**"ති: පුරිමභවෙ අකතකුසලා. "**අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙ**"ති: නිදාඝකාලෙ ආතපට්ඨානෙ අග්ගිනා දඩ්ඪා විය ඛුප්පිපාසග්ගිනා දය්හමානා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තීති අත්ථො. "**පුබ්බෙ**"ති: අතීතත්තභාවෙ.[3] "**පාපධම්මා**"ති: ඉස්සුකී මච්ඡරී ආදිභාවෙන ලාමකසභාවා. "**ඝරණියො**"ති: ඝරසාමිනියො. "**කුලමාතරො**"ති: කුලදාරකානං මාතරො කුලපරිසානං වා මාතරො. "**දීප**"න්ති: පතිට්ඨං, පුඤ්ඤන්ති අත්ථො. තඤ්හි සත්තානං සුගතීසු පතිට්ඨා[4] භාවතො පතිට්ඨාති වුච්චති. "**නාකම්හා**"ති: න කරිම්හ. "**පහූත**"න්ති: බහුං. "**අන්නපානම්පි**"ති: අන්නං ච පානඤ්ච. "**අපිස්සු අවකිරියන්ති**"ති: "**ස්සු**"ති නිපාතමත්තං. අපි අව කිරීයන්ති ඡඩ්ඩීයන්ති. "**සම්මග්ගතෙ**"ති: සම්මාගතෙ සම්මා පටිපන්නෙන සම්මාපටිපන්නාය. "**පබ්බජිතෙ**"ති: පබ්බජිතාය. සම්පදානෙ හි ඉදං භුම්මවචනං, සම්මග්ගතෙ වා පබ්බජිතෙ සති ලබ්භමානෙති අත්ථො. "**න ච කිඤ්චි අදම්හසෙ**"ති: කිඤ්චි මත්තම්පි දෙය්‍යධම්මං නාදම්හාති විප්පටිසාරාභිභූතා වදන්ති. "**අකම්මකාමා**"ති: සාධූහි අකත්තබ්බං කම්මං අකුසලං කාමෙන්තීති=අකම්මකාමා, සාධූහි වා කාතබ්බං කුස

1. සා. විස්සට්ඨා.
2. සී. I. පතිතා.
3. සා. අතීතභවෙ.
4. සී. I. පතිට්ඨිත.

ලං න කාමෙන්තීති=අකම්මකාමා, න කම්මකාමා වා=අකම්මකාමා, කුසලධම්මෙසු අවච්ඡන්දිකාති අත්ථො. “අලසා”ති: කුසීතා; කුසලකම්මකරණෙ නිබ්බිරියා. “සාදුකාමා”ති: සාතමධුරවත්ථුපියා. “මහග්ඝසා”ති: බහුභොජනා. උභයෙන පි සුන්දරං ච මධුරඤ්ච භොජනං ලභිත්වා අඤ්ඤෙසං කිඤ්චි අදත්වා සයමෙව භුඤ්ජිතාරොති දස්සෙති. “ආලොපපිණ්ඩදාතාරො”ති: ආලොපමත්තස්ස භොජනපිණ්ඩස්ස දායකා. “පටිග්ගාහකෙ”ති:[1] තස්ස පටිග්ගණ්හනකෙ. “පරිභාසිම්හසෙ”ති: පරිභවං[2] කරොන්තා භාසිම්හ අවමඤ්ඤිම්හ, උප්පණ්ඩිම්හ වාති අත්ථො. “තෙ ඝරා”ති: යත්ථ මයං පුබ්බෙ අම්හාකං ඝරන්ති මමත්තං අකරිම්හ තානි ඝරානි යථාසිතානි, ඉදානි නො න කිඤ්චි උපකප්පන්තීති අධිප්පායො. “තා ච දාසියො තානෙවාභරණානි තෙ”ති: එතා පි එතෙසං එව. තත්ථ “තෙ”ති: අම්හාකං. “තෙ”ති: ඝරදිකෙ. “අඤ්ඤෙ”ති: අපරෙ. “පරිචාරෙන්තී”ති: පරිචරන්ති; පරිභොගාදිවසෙන විනියොගං කරොන්තීති අත්ථො. “මයං දුක්ඛස්ස භාගිනො”ති: මයම්පන පුබ්බෙ කෙවලං කිලන්තපසුතා හුත්වා සාපතෙය්‍යං පහාය ගමනීයං අනුගාමිකං කාතුං අජානන්තා ඉදානි ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛස්ස භාගිනො භවාමාති අත්තානං ගරහන්තා වදන්ති, ඉදානි යස්මා පෙතයොනිතො චවිත්වා මනුස්සෙසු උප්පජ්ජන්තාපි සත්තා යෙභුය්‍යෙන තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන හීනජාතිකා කපණවුත්තිනො ච හොන්ති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙතුං “වෙණී වා”ති ආදිනා ඡ ගාථා වුත්තා.

තත්ථ “වෙණී වා”ති: වෙණජාතිකා, විලීවකාරා නළකාරා හොන්තීති අත්ථො. වා සද්දො අනියමත්ථො. “අවඤ්ඤා”ති: අවඤ්ඤෙය්‍යා; අවජානිතබ්බාති වුත්තං හොති. වම්භනාති වා පාඨො; පරෙහි බාධනීයාති අත්ථො. “රථකාරී”ති: චම්මකාරිනො. “දුබ්භිකා”ති: මිත්තදුබ්භිකා මිත්තානං බාධිකා.[3] “චණ්ඩාලී”ති: චණ්ඩාලජාතිකා. “කපණා”ති: වරාකා; අතිවිය අකාරුඤ්ඤප්පත්තා. “නහාපිකා”ති:[4] කප්පකජාතිකා, සබ්බත්ථ හොන්ති පුනප්පුනන්ති යොජනා. අපරං පරංපි ඉමෙසු නිහීනකුලෙසු උප්පජ්ජන්තීති වුත්තං හොති. “යෙසු යෙස්වෙව ජායන්තී”ති: යානි යානි අඤ්ඤානිපි නෙසාදපුක්කුසකුලාදීනි කපණානි අතිවිය වම්භනීයානි පරමදුග්ගතානි ච තෙසු තෙසු එව නිහීනකුලෙසු මච්ඡරියමලෙන පෙතෙසු නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතා නිබ්බත්තන්ති. තෙනාහ: එසා මච්ඡරිනො ගතීති.

එවං අකතපුඤ්ඤානං ගතිං දස්සෙත්වා ඉදානි කතපුඤ්ඤානං ගතිං දස්සෙතුං “පුබ්බෙ ච කතකල්‍යාණා”ති සත්ත ගාථා වුත්තා. තත්ථ “සග්ගං තෙ පරිපූරෙන්තී”ති: යෙ පුබ්බෙ පුරිමජාතියං කත

1. ශ්‍යා. සී. II. පටිග්ගහෙති
2. ශ්‍යා. සී. I. පරිභාසං
3. සී. II. බාධිකා. ශ්‍යා. බාධකා.
4. ශ්‍යා. සී. II. නහාමිනී.

කල්‍යාණා දායකා දානපුඤ්ඤාභිරතා විගතමලමච්ඡෙරා තෙ අත්තනො රූපසම්පත්තියා චෙව පරිවාරසම්පත්තියා ච සග්ගං දෙවලොකං පරිපූරෙන්ති පරිපුණ්ණං කරොන්ති. **“ඔභාසෙන්ති ච නන්දන”**න්ති: න කෙවලං පරිපූරෙන්ති යෙව, අථ ඛො කප්පරුක්ඛාදීනං පභාහි ඔභාසමානම්පි නන්දනවනං අත්තනො වත්ථාභරණප්පභාහි සරීරප්පභාය ච අභිභවිත්වා චෙව ඔභාසෙත්වා ච ජොතෙන්ති. **“කාමකාමිනො”**ති: යථිච්ඡිතෙසු කාමෙසු කාමගුණෙසු යථාකාමං පරිභොගවන්තො. **“උච්චාකුලෙසූ”**ති: උච්චෙසු ඛත්තියකුලාදීසු කුලෙසු. **“සභොගෙසූ”**ති: මහාවිභවෙසු. **“තතො චුතා”**ති තතො දෙවලොකතො චුතා. **“කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ”**ති: කූටාගාරෙ චෙව පාසාදෙ ච **“වීජිතඞ්ගා”**ති: වීජියමාන[1]දෙහා. **“මොරහත්ථෙහී”**ති මොරපිඤ්ඡපරිමණ්ඩිතවීජනිහත්ථෙහි. **“යසස්සිනො”**ති: පරිවාරවන්තො; රමන්තීති අධිප්පායො. **“අඞ්කතො අඞ්කං ගච්ඡන්තී”**ති: දූරකාලෙපි ඤාතීනං ච ධාතීනඤ්ච අඞ්කට්ඨානතො අඞ්කට්ඨානමෙව ගච්ඡන්ති න භූමිතලන්ති අධිප්පායො. **“උපතිට්ඨන්තී”**ති: උපට්ඨානං කරොන්ති. **“සුඛෙසිනො”**ති සුඛමිච්ඡන්තා. **“මා සීතං වා උණ්හං වා”**ති: අප්පකම්පි දුක්ඛං පරිහරන්තා උපතිට්ඨන්තීති අධිප්පායො. **“නයිදං අකතපුඤ්ඤාන”**න්ති: ඉදං සොකවත්ථුඅභාවතො අසොකං රම්මං රමණීයං තිදසානං තාවතිංසානං දෙවානං මහාවනං මහාඋපවනභූතං නන්දනං නන්දනවනං අකතපුඤ්ඤානං න හොති ලද්ධුං න සක්කාති අත්ථො. **ඉධා**”ති ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ විසෙසතො පුඤ්ඤං කරිස්සතීති තං සන්ධායාහ: **“ඉධා”**ති වා දිට්ඨධම්මෙ **‘පරත්ථා’**ති: සම්පරායෙ. **“තෙස”**න්ති: තෙහි යථාවුත්තෙහි දෙවෙහි. **“සහව්‍යකාමාන”**න්ති: සහභාවං ඉච්ඡන්තානං. **“භොගසමඞ්ගිනො”**ති: භොගෙහි සමන්නාගතා දිබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා මොදන්තීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. එවං තෙහි පෙතෙහි ආරාධනතො අත්තනා කතකම්මස්ස ච ගතියා පුඤ්ඤකම්මස්ස ච ගතියා පවෙදිතාය සංවිග්ගමානස්ස කොලියාමච්චපමුඛස්ස තත්ථ සන්නිපතිතස්ස මහාජනස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං භගවා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි.

දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

අභිජ්ජමාන පෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 2.

“කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරො”ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො ආයස්මතො සානුවාසි[2] ථෙරස්ස ඤාතිපෙතෙ ආරබ්භ වුත්තං.

---

1. සී. II & III. නා වීජමාන.
2. ම. සානවාසි.

අතීතෙ කිර බාරාණසියං කිතවස්ස නාම රඤ්ඤො පුත්තො උය්‍යාන කීළං කීළිත්වා නිවත්තන්තො සුනෙත්තං නාම පච්චෙකබුද්ධං පිණ්ඩාය චරිත්වා නගරතො නික්ඛමන්තං දිස්වා ඉස්සරියමදමත්තො හුත්වා "කාළකණ්ණි නාම මය්හං අඤ්ජලිං අකත්වා අයං මුණ්ඩකො ගච්ඡතී"ති පදුට්ඨචිත්තො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔතරිත්වා "කච්චි වො පිණ්ඩපාතො ලද්ධො"ති? ආලපන්තො හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා පථවියං පාතෙත්වා භින්දි. අථ නං සබ්බත්ථ තාදිභාව[1]ප්පත්තියා නිබ්බිකාරං කරුණාවිප්ඵාරසොම්මසොමනස්සනයනනිපාතිතපසන්නචිත්තමෙව තං ඔලොකෙන්තම්පි අට්ඨානාඝාතෙන පදුස්සිතචිත්තො "කිං මං කිතවස්ස රඤ්ඤො පුත්තං න ජානාසි? තව ඔලොකනං මය්හං කිං කරිස්සතී"ති? වත්වා අවහසන්තො පක්කාමි. පක්කන්තමත්තස්සෙව චස්ස නරකග්ගිදාහපටිභාගො බලවසරීරඩාහො උප්පජ්ජි. සො තෙන මහාසන්තාපෙනාභිභූතකායො අතිබාළ්හදුක්ඛවෙදනාභිභූතො කාලං කත්වා අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති. සො තත්ථ දක්ඛිණපස්සෙන වාමපස්සෙන උත්තානො අවකුජ්ජොති බහූහි පකාරෙහි පරිවත්තිත්වා ඨත්වා චතුරාසීතිවස්සසහස්සානි පච්චිත්වා තතො චුතො පෙතෙසු අපරිමිතකාලං ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛං අනුභවිත්වා තතො චුතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුණ්ඩිනගරස්ස සමීපෙ කෙවට්ටගාමෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි. තෙන සො පුබ්බෙ අත්තනා අනුභූතපුබ්බං දුක්ඛං අනුස්සරන්තො වයප්පත්තොපි පාපභයෙන ඤාතකෙහිපි සද්ධිං මච්ඡබන්ධනත්ථං න ගච්ඡති. තෙසු ගච්ඡන්තෙසු මච්ඡඝාතෙතුං අනිච්ඡන්තො නිලීයති. තතො ච ජාලං ඡින්දති. ජීවන්තෙ වා මච්ඡෙ ගහෙත්වා විස්සජ්ජෙති.[2] තස්ස තං කිරියං අරොචන්තා[3] ඤාතකා ගෙහතො නීහරිංසු. එකො පනස්ස භාතා සිනෙහෙන සොම්මහදයො[4] අහොසි.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා ආනන්දො කුණ්ඩිනගරං උපනිස්සාය සානුවාසිපබ්බතෙ විහරති. අථ සො කෙවට්ටපුත්තො ඤාතකෙහි පරිච්චත්තො හුත්වා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තො තං පදෙසං පත්තො භොජනවෙලාය ථෙරස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමි. ථෙරො තං පුච්ඡිත්වා භොජනෙන අත්ථිකභාවං ඤත්වා තස්ස භත්තං දත්වා කතභත්තකිච්චං සබ්බං තං පවත්තිං ඤත්වා ධම්මකථායෙව තං පසන්නමානසං ඤත්වා පබ්බජිස්සසි ආවුසොති? ආම භන්තෙ පබ්බජිස්සාමීති. ථෙරො තං පබ්බාජෙත්වා තෙන සද්ධිං භගවතො සන්තිකං අගමාසි. අථ නං සත්ථා ආහ: ආනන්ද ඉමං සාමණෙරං අනුකම්පෙය්‍යාසීති. සො ච අකතකුසලත්තා අප්පලාභො අහොසි. අථ නං සත්ථා අනුග්ගණ්හන්තො භික්ඛූනං පරිභොගත්ථාය පානීයඝටානං පරිපූරණෙ නියොජෙසි. තං දිස්වා උපාසකා තස්ස බහූනි නිච්චභත්තානි

---

1. සී. I & II. තාදිසභාව. 2. සී. II & III හා. විස්සජ්ජසි.
3. හා. සී. II. ආරොචෙන්තා. 4. සී. II & III. හා සිනෙහෙන සම්බන්ධහදයො.

පබ්බාජෙසුං. සො අපරෙන සමයෙන ලද්ධූපසම්පදො අරහත්තං පත්වා ථෙරො හුත්වා ද්වාදසහි භික්ඛූහි සද්ධිං සානුවාසිපබ්බතෙ වසි. තස්ස පන ඤාතකා පඤ්චසතමත්තා අනුපචිතකුසලධම්මා උපචිතමච්ඡෙරාදිපාපධම්මා කාලං කත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්තිංසු. තස්ස පන මාතා පිතරො "එස අම්හෙහි පුබ්බෙ ගෙහතො නික්කඩ්ඪිතො"ති ලජ්ජායමානා[1] තං අනුපසංකමිත්වා තස්මිං බද්ධසිනෙහං භාතිකං පෙසෙසුං. සො ථෙරස්ස ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨසමයෙ දක්ඛිණජාණුමණ්ඩලං පථවියං පතිට්ඨාපෙත්වා කතඤ්ජලිං අත්තානං දස්සෙත්වා මාතා පිතා ච තෙ භන්තෙති ආදි ගාථා අවොච. "කුණ්ඩිනගරියො ථෙරො"ති ආදයො පන ආදිතො පඤ්චගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි ඨපිතා:–

"කුණ්ඩිනගරියො ථෙරො සානුවාසි නිවාසිකො
පොට්ඨපාදොති නාමෙන සමණො භාවිතින්ද්‍රියො.

තස්ස මාතා පිතා භාතා දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

තෙ දුග්ගතා සූචිකට්ටා කිලන්තා නග්ගිනො කිසා
උත්තසන්තා මහාතාසා න දස්සෙන්ති කුරූරිනො.

තස්ස භාතා විතරිත්වා නග්ගො එකපථෙකකො
චතුකුණ්ඩිකො භවිත්වාන ථෙරස්ස දස්සයී තුමං.

ථෙරො ච මනසිකත්වා තුණ්හී භූතො අපක්කමි[2]
සො ච විඤ්ඤාපයී ථෙරං භාතා පෙතගතො අහං.

මාතා පිතා ච තෙ භන්තෙ දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

තෙ දුග්ගතා සූචිකට්ටා කිලන්තා නග්ගිනො කිසා
උත්තසන්තා මහාතාසං න දස්සෙන්ති කුරූරිනො.

අනුකම්පස්සු කාරුණිකො දත්වා අන්වාදිසාහි නො
තව දින්නෙන දානෙන යාපෙස්සන්ති කුරූරිනො"ති.

තත්ථ **"කුණ්ඩිනගරියො ථෙරො"**ති: එවන්නාමකෙ නගරෙ ජාතසම්බන්ධථෙරො. **කුණ්ඩිකනගරෙ ථෙරොති** වා පාඨො, සො එව අත්ථො. **"සානුවාසිනිවාසිකො"**ති: සානුවාසිපබ්බතනිවාසී. **"පොට්ඨපාදොති නාමෙනා"**ති: නාමෙන පොට්ඨපාදො නාම හොති. **"සමණො"**ති: සමිතපාපො. **"භාවිතින්ද්‍රියො"**ති: අරියමග්ගභාවනාය භාවිතසද්ධාදිඉන්ද්‍රියො, අරහාති අත්ථො. **"තස්සා"**ති: තස්ස සානුවාසිථෙරස්ස. **"දුග්ගතා"**ති: දුග්ගතිං ගතා. **"සූචිකට්ටා"**ති: සූචිතා ලුබ

1. සා. සාරජ්ජමානා. 2. සී. II. අතික්කමි.

වත්ථාදීනං අට්ටිකා. සූචිගත්තාති වා පාඨො, විජ්ඣනට්ඨෙන සූචි ඝාති ලද්ධනාමාය ඛුප්පිපාසාය අට්ටිතා පීළිතා.[1] සූචිකණ්ඨාති කෙචි පඨන්ති. සූචිඡිද්දසදිස මුඛද්වාරාති අත්ථො. "කිලන්තා"ති: කිලන්ත කායචිත්තා. "නග්ගිනො"ති: නග්ගරූපා නිච්චොලා. "කිසා"ති අට්ඨිතචමත්තසරීරතාය කිසදෙහා. "උත්තසන්තා"ති: අයං සමණො අම්හාකං පුත්තොති ඔත්තප්පෙන උත්තාසං ආපජ්ජන්තා. "මහාතාසා"ති: අත්තනා පුබ්බෙ කතකම්මං පටිච්ච සඤ්ජාතමහාභයා. "න දස්සෙන්ති"ති: අත්තානං න දස්සෙන්ති සම්මුඛීභාවං න ගච්ඡන්ති. "කුරූරකම්මන්තො"ති: දාරුණකම්මන්තා. "තස්ස මාතා"ති: සානුවාසිත්ථෙරස්ස මාතා. "විකිරිත්වා"ති: විකිණ්ණකෙසා හුත්වා, ඔත්තප්පසන්තාසභයාති අත්ථො. "විතුරිත්වා"ති: වා පාඨො, තුරිතො හුත්වා තරමානරූපො හුත්වාති වුත්තං හොති. "එකපදෙ"ති: එකපදිකෙ මග්ගෙ. "එකකො"ති: එකිකො අදුතියො. "චතුකුණ්ඩිකො භවිත්වානා"ති: චතූහි අඞ්ගෙහි කුණ්ඩති අත්තභාවං පවත්තෙතීති=චතුකුණ්ඩිකො, ද්වීහි ජණ්ණූහි ද්වීහි හත්ථෙහි ගච්ඡන්තො තිට්ඨන්තොති එවම්භූතො හුත්වාති අත්ථො. සො හි එවං පුරතො කොපීන පටිච්ඡාදනා හොතීති තථා අකාසි. "ථෙරස්ස දස්සයී තුම"න්ති: ථෙරස්ස අත්තානං උද්දිසසි උද්දිසෙසි. "අමනසිකත්වා"ති: අයං නාම එසොති එවං අමනසි කරිත්වා අනාවජ්ජිත්වා. "සො චා"ති: සො පෙතො. "මාතා පෙත ගතා අහු"න්ති: අහං අතීතත්තභාවෙ මාතා ඉදානි පෙතභූතො ඉධාගතොති වත්වා විඤ්ඤාපයි ථෙරන්ති යොජනා. යථා පන විඤ්ඤාපයි තං දස්සෙතුං මාතා පිතා චාති ආදිනා තිස්සො ගාථා වුත්තා. තත්ථ "මාතා පිතා ච තෙ"ති: තව මාතා ච පිතා ච. "අනුකම්පස්සු"ති: අනුගණ්හ අනුද්දයං කරොහි. "අන්වාදිසාහී"ති: ආදිස. "නො"ති: අම්හාකං. "තව දින්නෙනා"ති: තයා දින්නෙන. තං සුත්වා ථෙරො යථා පටිපජ්ජි තං දස්සෙතුං:-

"ථෙරො චරිත්වා පිණ්ඩාය භික්ඛූ අඤ්ඤෙ ච ද්වාදස
එකජ්ඣං සන්නිපතිංසු භත්තවිස්සග්ග[2] කාරණා.

ථෙරො සබ්බෙපි තෙ ආහ යථාලද්ධං දදාථ මෙ
සඞ්ඝභත්තං කරිස්සාමි අනුකම්පාය ඤාතිනං.

නීය්‍යාතයිංසු ථෙරස්ස ථෙරො සඞ්ඝං නිමන්තයි
දත්වා අන්වාදිසී ථෙරො මාතු පිතු ච භාතුනො.

ඉදං මෙ ඤාතිනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො
සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ භොජනං උපපජ්ජථ:

සුචිං පණීතං සම්පන්නං අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං
තතො උද්දිසසී භාතා වණ්ණවා බලවා සුඛී.

1. සී II & III. හා අඩා පීළිතා 2 සී. I. විස්සජ්ජ සී. II. විස්සට්ඨ.

පහූතං භොජනං භන්තෙ පස්ස නග්ගාම්හසෙ මයං
තථා භන්තෙ පරක්කම යථා වත්ථං ලභාමසෙ.[1]

ථෙරො සඞ්කාරකූටම්හා[2] උච්චිණිත්වාන නන්තකෙ
පිලොතිකං පටං කත්වා සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා

දත්වා අන්වාදිසී ථෙරො මාතු පිතු ච භාතුනො
ඉදම්මෙ ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො.

සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ වත්ථානි උපපජ්ජිසුං.
තතො සුවත්ථවසනො ථෙරස්ස දස්සයී තුවං.

යාවතා නන්දරාජස්ස විජිතස්මිං පටිච්ඡද
තතො බහුතරා භන්තෙ වත්ථානච්ඡාදනානි නො:

කොසෙය්‍යකම්බලීයානි ඛොමකප්පාසිකානි ච
විපුලා ච මහග්ඝා ච තෙපාකාසෙව ලම්බරෙ.

තෙ මයං පරිදහාම යං යඤ්හි මනසො පියං
තථා භන්තෙ පරක්කම යථා ගෙහං ලභාමසෙ.[1]

ථෙරො පණ්ණකුටිං කත්වා සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා,
දත්වා අන්වාදිසී ථෙරො මාතු පිතු ච භාතුනො.

ඉදම්මෙ ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො
සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ ඝරානි උපපජ්ජිසුං.

කූටාගාරනිවෙසනා විභත්තා භාගසො මිතා
න මනුස්සෙසු ඊදිසා යාදිසා නො ඝරා ඉධ.

අපි දිබ්බෙසු යාදිසං තාදිසං නො ඝරා ඉධ
දද්දල්ලමානා ආභෙන්ති සමන්තා චතුරො දිසා.

තථා භන්තෙ පරක්කම යථා පානං ලභාමසෙ[1]
ථෙරො කරකං පූරෙත්වා සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා.

දත්වා අන්වාදිසී ථෙරො මාතු පිතු ච භාතුනො
ඉදම්මෙ ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො.

සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ පානීයං උපපජ්ජථ
ගම්භීරා චතුරස්සා ච පොක්ඛරඤ්ඤො සුනිම්මිතා.

සීතොදකා සුප්පතිත්ථා සීතා අප්පටිගන්ධියා
පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතා.

තත්ථ න්හාත්වා පිවිත්වා ච ථෙරස්ස පටිදස්සයුං
පහූතං පානීයම්භන්තෙ පාදා දුක්ඛා ඵලන්ති නො.

---

1. ලභාමහෙ. (සබ්බත්ථ) 2. සී. II & III. හා. සඞ්කාරකූටතො.

ආහිණ්ඩමානා ඛඤ්ජාම සක්ඛරෙ කුසකණ්ටකෙ
තත්‍ථ භන්තෙ පරක්කම යථා යානං ලභාමසෙ.

ථෙරො සිපාටිකං ලද්ධා සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා
දත්‍වා අන්‍වාදිසි ථෙරො මාතු පිතු ච භාතුනො.

ඉදම්මෙ ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො,
සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ පෙතානං රථෙනමාගමුං.

අනුකම්පිතම්හ භද්දන්තෙ භත්තෙනච්ඡාදනෙන ච.
ඝරෙන පානදානෙන යානදානෙන චූභයං

මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ භන්තෙ වන්දිතුමාගතා"ති

ගාථායො ආහංසු.

තත්‍ථ "**ථෙරො චරිත්‍වා පිණ්ඩාය**"ති: ථෙරො පිණ්ඩපාතචාරිකාය චරිත්‍වා. "**භික්ඛූ අඤ්ඤෙ ච ද්වාදස**"ති: ථෙරෙන සහ වසන්තා අඤ්ඤෙපි ද්වාදස භික්ඛූ. "**එකජ්ඣ**"න්ති: එකතො; සන්නිපතිංසු. කස්මා ති චෙ? "**භත්තවිස්සග්ගකාරණා**[1]"ති: භත්තකිච්චකාරණා භුඤ්ජන නිමිත්තං. "**තෙ**"ති: තෙ භික්ඛූ. "**යථා ලද්ධ**"න්ති: යං යං ලද්ධං. "**දදථා**"ති: දෙථ. "**නිය්‍යාතයිංසු**"ති: අදංසු. "**සඞ්ඝං නිමන්තයී**"ති: තෙ ද්වාදසභික්ඛූ සඞ්ඝුද්දෙසවසෙන තං භත්තං දාතුං නිමන්තෙසි. "**අන්‍වාදිසී**"ති: ආදිසි. තත්‍ථ යෙසං අන්‍වාදිසි තෙ දස්සෙතුං "මාතු පිතු ච භාතුනො–ඉදම්මෙ ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො"ති වුත්තං. "**සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ**"ති: උද්දිට්ඨසමනන්තරමෙව. "**භොජනං උපපජ්ජථා**"ති: තෙසං පෙතානං භොජනං උප්පජ්ජි. කීදිසන්ති? ආහ: **සුචින්ති** ආදි.

තත්‍ථ "**අනෙකරසබ්‍යඤ්ජන**"න්ති: නානාරසෙහි බ්‍යඤ්ජනෙහි යුත්තං, අථවා අනෙකරසං අනෙකබ්‍යඤ්ජනඤ්ච. "**තතො**"ති: භොජනලාභතො පච්ඡා. "**උද්දිස්සී භාතා**"ති: භාතිකභූතො පෙතො ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙසි. "**වණ්ණවා බලවා සුඛී**"ති: තෙන භොජනලාභෙන තාවදෙව රූපසම්පන්නො බලසම්පන්නො සුඛිතො ච හුත්‍වා. "**පහූතං භොජනං භන්තෙ**"ති: භන්තෙ තව දානානුභාවෙන පහූතං අනප්පකං භොජනං අම්හෙහි ලද්ධං. "**පස්ස නග්ගාම්හසෙ**"ති: ඔලොකෙහි නග්ගිකා පන අම්හ. තස්මා තථා භන්තෙ පරක්කම පයොගං කරොහි. "**යථ වත්‍ථං ලභාමසෙ**"ති: යෙන පකාරෙන යාදිසෙන පයොගෙන සබ්බෙව මයං වත්‍ථානි ලභෙය්‍යාම තථා වායමථාති අත්‍ථො. "**සඞ්කාරකූටම්හා**"ති: තත්‍ථ තත්‍ථ සඞ්කාරට්ඨානතො. "**උච්චිණිත්‍වාන**"ති: ගවෙසනවසෙන ගහෙත්‍වාන. "**නන්තකෙ**"ති: ජිණ්ණපරියන්තෙ ඡින්නදුස්සඛණ්ඩෙ. තෙ පන යස්මා ඛණ්ඩභූතා පිලොතිකා නාම හොන්ති, තාහි ච ථෙරො චීවරං කත්‍වා සඞ්ඝස්ස අදාසි. තස්මා ආහ: **පිලොතිකං පටං කත්‍වා සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා**ති

1. සී. I. භත්තවිස්සට්ඨකාරණා.

තත්ථ "**සඞ්ඝං චාතුද්දිසං අදා**"ති: චතූහි දිසාහි ආගතභික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදාසි. සම්පදානත්ථෙ හි ඉදං භුම්මවචනං. "**සුවණ්ණවසනා**"ති: සුන්දරවත්ථවසනා. "**ථෙරස්ස දස්සයී තුම්හ**"න්ති: ථෙරස්ස අත්තානං දස්සයී දස්සෙසි පාකටො අහොසි. පටිච්ඡාදයන්ති එත්ථාති=පටිච්ඡදං. "**කූටාගාරනිවෙසනා**"ති: කූටාගාරභූතා තදඤ්ඤනිවෙසනසංඛාතා ච ඝරා. ලිඞ්ගවිපල්ලාසවසෙන හෙතං වුත්තං. "**විභත්තා**"ති: සම චතුරස්ස ආයත වට්ටසණ්ඨානාදිවසෙන විභත්තා. "**භාගසො මිතා**"ති: භාගෙන පරිච්ඡින්නා. "**නො**"ති: අම්හාකං. "**ඉධා**"ති: ඉමස්මිං පෙතලොකෙ. "**අපි දිබ්බෙසූ**"ති: අපීති නිපාතමත්තං. දිබ්බෙසු භවනෙසු, දෙවලොකෙසූති අත්ථො. "**කරකා**"ති ධම්මකරකං. "**පූරෙත්වා**"ති: උදකස්ස පූරෙත්වා. "**වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතා**"ති: තත්ථ තත්ථ වාරිමත්ථකෙ පදුමුප්පලාදීනං කෙසරභාරෙහි සඤ්ඡාදිතවසෙන පූරිතා. "**ඵලන්ති**"ති: පුප්ඵන්ති, පණ්ණිකපරියන්තාදිසු විදලෙන්තීති අත්ථො. "**ආකිණ්ණමානා**"ති: විචරමානා. "**ඛඤ්ජාමා**"ති: ඛඤ්ජන වසෙන ගච්ඡාම."**සක්ඛරෙ කුසකණ්ටකෙ**"ති: කුසකණ්ටකවති භූමිභාගෙ, සක්ඛරෙ කුසකණ්ටකෙ අක්කමන්තාති අත්ථො. "**යාන**"න්ති: රථවය්හාදිකං යං කිඤ්චි යානං. "**සිපාටිකා**"න්ති: එකපටලං උපාහනං. "**රථෙන මාගමු**"න්ති: මකාරො පදසන්ධිකරො, රථෙන ආගච්ඡිංසු. "**උභය**"න්ති: උභයෙන දානෙන; යානදානෙන චෙව භත්තාදිචතුපච්චයදානෙන ච. පානීයදානෙන ච ගෙහෙ භෙසජ්ජදානම්පි සඞ්ගහිතං. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

ථෙරො තම්පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා යථා ඉමෙ එතරහි එවං තුම්හෙපි ඉතො අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පෙතා හුත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවිත්ථ වත්වා ථෙරෙන යාචිතො සුත්තපෙතවත්ථුං කථෙත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො සඤ්ජාතසංවෙගො දානසීලාදිපුඤ්ඤකම්මනිරතො අහොසීති.

සානුවාසිපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 3.

"**වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සර**"න්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී සීලාචාරසම්පන්නා කල්‍යාණමිත්තස්ස සන්නිස්සයෙන සාසනෙ අභිප්පසන්නා සුවිභත්ත විචිත්‍රථම්භ සොපාන භූමිතලං අතිවිය දස්සනීයං එකං ආවාසං කත්වා තත්ථ භික්ඛූ නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන ආහාරෙන පරිවිසිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස

නීයාදෙසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා අඤ්ඤදස්ස[1] පාප කම්මස්ස වසෙන හිමවති පබ්බතරාජෙ රථකාරදහං නිස්සාය විමාන පෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා සඞ්ඝස්ස ආවාසදානපුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බරතනමයං උළාරං අතිවිය සමන්තතො පාසාදිකං මනොහරං රමණීයං පොක්ඛරණීයං නන්දනවනසදිසං උපසොභිතං විමානං නිබ්බත්ති. සයඤ්ච සුවණ්ණවණ්ණා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා අහොසි. සා තත්ථ පුරිසෙහි විනා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී වසති. තස්සා දීඝරත්තං නිප්පුරිසාය වසන්තියා අනභිරති උප්පන්නා. සා උක්කණ්ඨිතා හුත්වා අත්ථෙසො[2] උපායොති චින්තෙත්වා දිබ්බානි අම්බපක්කානි නදියං පක්ඛිපති. සබ්බං කණ්ණමුණ්ඩපෙතවත්ථුස්මිං ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන බාරාණසීවාසී එකො මාණවො ගඞ්ගායං තෙසු එකං අම්බඵලං දිස්වා තස්ස ච පභවං[3] ගවෙසන්තො අනුක්කමෙන ගන්ත්වා තං නදිං දිස්වා තදනුසාරෙන තස්සා වසනට්ඨානං ගතො. සා තං දිස්වා අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා පටිසන්ථාරං කාරෙන්තී නිසීදි. සො තස්සා වසනට්ඨාන සම්පත්තිං දිස්වා පුච්ඡන්තො:

"වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සරං
විමානමාරුය්හ අනෙකචිත්තං.
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ
පථද්ධනි පණ්ණරසෙව චන්දිමා.

වණ්ණො ච තෙ කනකස්ස සන්නිභො
උත්තත්තරූපො භුසදස්සනීයො.
පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ අතුලෙ නිසින්නා
එකා තුවං නත්ථි ච තුය්හ සාමිකො.

ඉමා ච තෙ පොක්ඛරණී සමන්තතො
පහූතමාල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා.
සුවණ්ණචුණ්ණෙහි සමන්තමොත්ථතා
න තත්ථ පඞ්කො පණකො ච විජ්ජති.

හංසාපිමෙ දස්සනීයා මනොරමා
උදකස්මිං අනුපරියන්ති සබ්බදා.
සමය්‍ය වග්ගුපනදන්ති සබ්බෙ
බින්දුස්සරා දුන්දුභීනංව ඝොසො.

දද්දල්ලමානා යසසා යසස්සිනී
නාවාය ච ත්වං අවලම්බ තිට්ඨසි.
ආළාරපම්හෙ හසිතෙ පියංවදෙ
සබ්බඞ්ගකල්‍යාණි භුසං විරොචසි.

1. සී. I. අඤ්ඤතරස්ස. 2. සී. II & III. අත්ථෙකො. 3. හා. සම්භවං.

ඉදං විමානං විරජං සමෙ ඨිතං
උය්‍යානවන්තං රතිනන්දිවඩ්ඪනං.
ඉච්ඡාමහං නාරි අනොමදස්සනෙ
තයා සහ නන්දනෙ ඉධ මොදිතු''න්ති

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ "තත්ථා"ති: තස්මිං විමානෙ. "අච්ඡසී"ති: ඉච්ඡිතිච්ඡිත කාලෙ නිසීදසි වසසි. "දෙවී"ති: තං ආලපති. "මහානුභාවෙ"ති: මහතා දිබ්බානුභාවෙන සමන්නාගතෙ. "පථද්ධනී"ති: අත්තනො පථභූතෙ අද්ධනි, ගගනතලමග්ගෙති[1] අත්ථො. "පණ්ණරසෙව චන්දිමා"ති: පුණ්ණමාසියං පරිපුණ්ණමණ්ඩලො චන්දො විය විජ්ජොතමානාති අත්ථො. "වණ්ණොපි තෙ කනකස්ස සන්නිභො"ති: තව වණ්ණොපි උත්තත්තඝනසිඞ්ගීසුවණ්ණෙන සදිසො අතිවිය මනොහරො. තෙනාහ: උත්තත්තරූපො භුසදස්සනීයොති. "අතුලෙ"ති: මහාරහෙ, අතුලෙති හි වා දෙවතාය ආලපනං, අසදිස රූපෙති අත්ථො. "නත්ථි ච තුය්හ සාමිකො"ති: තුය්හං සාමිකො ච නත්ථි. "පහූතමාලා"ති: කමලකුවලයාදි බහුවිධ කුසුමවතියො. "සුවණ්ණචුණ්ණෙහී"ති: සුවණ්ණවාලිකාහි. "සමන්තමොත්ථතා"ති සමන්තතො ඔකිණ්ණා. "තත්ථා"ති: තාසු පොක්ඛරණීසු. "පඞ්කො පණකො චා"ති: කද්දමො වා උදකපිච්ඡිලො[2] වා න විජ්ජති. "හංසාපිමෙ දස්සනියා මනොරමා"ති: ඉමෙ හංසා ච දස්සනසුඛා මනොරමා ච. "අනුපරියන්ති"ති: අනුවිචරන්ති. "සබ්බදු"ති: සබ්බෙසු උතුසු. "සමය්‍යා"ති: සඞ්ගම්ම. "වග්ගු"ති: මධුරං. "උපනාදයන්ති"ති: විකූජෙන්ති. "බින්දුස්සරා"ති: අවිස්සට්ඨසරා සම්පිණ්ඩිතසරා "දුන්දුභීනංව ඝොසො"ති: වග්ගුබින්දුස්සරභාවෙන දුන්දුභීනං විය තව පොක්ඛරණියං හංසානං ඝොසොති අත්ථො. "දද්දල්ලමානා"ති: අතිවිය අභිජලන්ති. "යසසා"ති: දෙවිද්ධියා. "නාවායා"ති: දොණියං. පොක්ඛරණියන්ති පදුමිනියං සුවණ්ණනාවාය මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා උදකකීළං කීළන්තිං පෙතිං දිස්වා එවමාහ. "අවලම්බා"ති: ඔලම්බිත්වා; අපස්සෙනං අපස්සාය. තිට්ඨසීති ඉදං ඨානසද්දස්ස ගති නිවත්ති අත්ථතා ගතියා ච පටික්ඛෙපවචනං. "නිසජ්ජසී"ති: වා පාඨො. නිසීදසීච්චෙවස්ස අත්ථො දට්ඨබ්බො. "ආළාරපම්හෙ"ති: වෙල්ලිත නීලදීඝපඛුමෙ. "හසිතෙ"ති: හසිතවතී ච හසිතමුඛීපි. "පියංවදෙ"ති: පියභාසිනී. "සබ්බඞ්ගකල්‍යාණී"ති: සබ්බෙහි අඞ්ගෙහි සුන්දරෙ සොභනඅඞ්ගපච්චඞ්ගීති අත්ථො. "විරොචසී"ති: විරොජෙසි. "විරජ"න්ති: විගතරජං නිද්දොසං. "සමෙ ඨිත"න්ති: සමෙ භූමිභාගෙ ඨිතං, චතුරස්ස සොභිතතාය වා සමභාගෙ ඨිතං, සමන්තභද්දකන්ති අත්ථො. "උය්‍යානවන්ත"න්ති: නන්දනවනසහිතං. "රතිනන්දිවඩ්ඪ

1. සා. ගගනතලමග්ගෙති. 2. III. සා. උදකචික්ඛලො

න"න්ති: රතිං ච නන්දිං ච වඩ්ඪෙතීති=රතිනන්දිවඩ්ඪනං, සුඛස්ස ච පීතියා ච සංවඩ්ඪනන්ති අත්ථො. "**නාරී**"ති: තස්සා ආලපනං. "**අනොමදස්සනෙ**"ති: පරිපුණ්ණඞ්ගපච්චඞ්ගතාය අනින්දිතදස්සනෙ. "**නන්දනෙ**"ති: නන්දනකරෙ. "**ඉධා**"ති: නන්දනවනෙ, විමානෙ වා. "**මොදිතු**"න්ති: අභිරමිතුං; ඉච්ඡාමීති යොජනා.

එවම්පන තෙන මාණවෙන වුත්තෙ සා විමානදෙවතා තස්ස පටිවචනං දෙන්තී ආහ:-

"කරොහි කම්මං ඉධ වෙදනීයං
චිත්තඤ්ච තෙ ඉධ නිහිතං භවතු,
කත්වාන කම්මං ඉධ වෙදනීයං
එවං මමං ලච්ඡසි කාමකාමි"න්ති.

තත්ථ "**කරොහි කම්මං ඉධ වෙදනීය**"න්ති: ඉධ ඉමස්මිං දිබ්බට්ඨානෙ විපච්චනකං විපාකදායකං කුසලකම්මං කරොහි පසවෙය්‍යාසි. "**ඉධනිහිත**"න්ති: ඉධූපනීතං. "**ඉධනින්න**"න්ති වා පාඨො. ඉමස්මිං ඨානෙ නින්නං පොනං පබ්භාරං තව චිත්තං භවතු හොතු. "**මම**"න්ති: මං. "**ලච්ඡසී**"ති: ලභිස්සසි.

සො මාණවො තස්සා විමානපෙතියා වචනං සුත්වා තතො මනුස්සපථං ගතො තත්ථ චිත්තං පණිධාය තජ්ජං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා න චිරස්සෙව කාලං කත්වා තත්ථ නිබ්බත්ති තස්සා පෙතියා සහබ්‍යතං. තමත්ථං පකාසෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:-

"සාධූති සො තස්සා පටිස්සුණිත්වා
අකාසි කම්මං තහිං වෙදනීයං
කත්වාන කම්මං තහිං වෙදනීයං
උපපජ්ජි මාණවො තස්සා සහබ්‍යත"න්ති

ඔසානගාථමාහංසු.

තත්ථ "**සාධූ**"ති: සම්පටිච්ඡනෙ නිපාතො. "**තස්සා**"ති: තස්සා විමානපෙතියා. "**පටිස්සුණිත්වා**"ති: තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා. "**තහිං වෙදනීය**"න්ති: තස්මිං විමානෙ තාය සද්ධිං වෙදිතබ්බං සුඛවිපාකං කුසලකම්මං. "**සහබ්‍යත**"න්ති: සහභාවං, සො මාණවො තස්සා සහබ්‍යතං උපපජ්ජීති යොජනා.

එවං තෙසු තත්ථ චිරකාලං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙසු පුරිසො කම්මස්ස පරික්ඛයෙන කාලමකාසි. ඉත්ථී පන අත්තනො පුඤ්ඤකම්මස්ස ඛෙත්තගතභාවෙන එකං බුද්ධන්තරං තත්ථ පරිපුණ්ණං කත්වා වසි. අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන ජෙතවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එකදිවසං පබ්බතචාරිකං චරමානො තං විමානඤ්ච විමානපෙතිඤ්ච දිස්වා වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සරන්ති ආදිකාහි ගාථාහි පුච්ඡි. සා චස්ස ආදිතො

පවත්ථාය සබ්බං අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙසි. තං සුත්වා ථෙරො සාවත්ථිං[1] ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි භගවා තම්පත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ධම්මනිරතො අහොසීති.

රථකාර පෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 4.

"භුසානි එකො සාලිං පුනාපරො"ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං[2] විහරන්තෙ චත්තාරො පෙතෙ ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ එකො කූටවාණිජො කූටමානාදීහි ජීවිකං කප්පෙසි. සො සාලිපලාපෙ ගහෙත්වා තම්බමත්තිකාය පරිභාවෙත්වා ගරුතරෙ කත්වා රත්තසාලීහි සද්ධිං මිස්සෙත්වා වික්කිණි. තස්ස පුත්තො ඝරං ආගතානං මම මිත්තසුහජ්ජානං සම්මානං න කරොතීති කුපිතො සොගන[3]චම්මං ගහෙත්වා මාතුසීසෙ පහාරමදාසි. තස්ස සුණිසා සබ්බසං අත්ථාය ඨපිතමංසං චොරිකාය ඛාදිත්වා පුන තෙහි අනුයුඤ්ජියමානා "සචෙ මයා තං මංසං ඛාදිතං භවෙ භවෙ අත්තනො පිට්ඨිමංසං කන්තිත්වා ඛාදෙය්‍ය"න්ති සපථං අකාසි. භරියා පනස්ස කිඤ්චි දෙව උපකරණං යාචන්තානං නත්ථීති වත්වා තෙහි නිප්පීළියමානා "සචෙ සන්තං නත්ථීති වදාමි ජාතජාතට්ඨානෙ ගූථභක්ඛා භවෙය්‍ය"න්ති මුසාවාදෙන සපථමකාසි. තෙ චත්තාරොපි ජනා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා විඤ්ඣාටවියං පෙතා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ කූටවාණිජො කම්මඵලෙන පජ්ජලන්තං භුසං උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා අත්තනො මත්ථකෙ ආකිරිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවති. තස්ස පුත්තො අයොමයෙහි මුග්ගරෙහි සයමෙව අත්තනො සීසං භින්දිත්වා අනප්පකං දුක්ඛං පච්චනුභොති. තස්ස සුණිසා කම්මඵලෙන සුනිසිතෙහි අතිවිය විපුලායතෙහි නඛෙහි අත්තනො පිට්ඨිමංසානි ඔක්කන්තිත්වා ඔක්කන්තිත්වා ඛාදන්තී අපරිමිතං දුක්ඛං අනුභවති. තස්ස භරියාය සුගන්ධං සුවිසුද්ධං[4] අපගතකාළකං සාලිභත්තං උපනීතමත්තමෙව නානාවිධකිමිකුලාකුලං පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡං ගූථං සම්පජ්ජති. තං සා උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තී මහාදුක්ඛං පටිසංවෙදෙති. එවං තෙසු චතූසු ජනෙසු පෙතෙසු නිබ්බත්තිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තෙසු ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පබ්බතචාරිකං චරන්තො එකදිවසං තං ඨානං ගතො තෙ පෙතෙ දිස්වා

> "භුසානි එකො සාලිං පුනාපරො
> අයඤ්ච නාරී සකමංසලොහිතං
> තුවං ච ගූථං අසුචිං අකන්තිකං
> පරිභුඤ්ජසි කිස්ස අයං විපාකො"ති?

ඉමාය ගාථාය තෙහි කතකම්මං පුච්ඡි.

---

1 සී 1 සාවත්ථි　2. සී 1. ජෙතවනෙ.　3 සී. 11. ගුන.　4. සුවිසද්ධං.

තත්ථ "භුසානී"ති: පලාපානි. "එකතො"ති: එකකො. "සාලි"න්ති සාලිතො. සාමිඅත්ථෙ හෙතං උපයොගවචනං. සාලිතො පලාපානි පජ්ජලන්තානි අත්තනො සීසෙ අවකිරතීති අධිප්පායො. "පුනාපරෙ"ති: පුන අපරෙ. යො හි සො මාතු සීසං පහරි සො අයොමුග්ගරෙහි අත්තනො සීසං පහරිත්වා සීසභෙදං පාපුණාති තං සන්ධාය වදති. "සකමංසලොහිත"න්ති: අත්තනො පිට්ඨිමංසං ලොහිතං ච පරිභුඤ්ජතීති යොජනා. "අකන්තනීය"න්ති: න කන්තං අමනාපං ජෙගුච්ඡං. "කිස්ස අයං විපාකො"ති: කතමස්ස පාපකම්මස්ස ඉදං ඵලං යං ඉදානි තුම්හෙහි පච්චනුභවීයතීති අත්ථො.

එවං පෙරෙන තෙහි කතකම්මෙ හි පුන පුච්ඡිතෙ කූටවාණිජස්ස භරියා සබ්බෙහි තෙහි කතකම්මං ආචික්ඛන්තී:–

"අයං පුරෙ මාතරං හිංසති[1] අයං පන කූටවාණිජො
අයං මංසානි ඛාදිත්වා මුසාවාදෙන වඤ්චති.[2]

අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා අගාරිනී සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා
සන්තෙසු පරිගුහාමි මා ච කිඤ්චි ඉතො අදං.

මුසාවාදෙන ඡාදෙමි[3] නත්ථි එතං මම ගෙහෙ
සචෙ මෙ සන්තං නිගුහාමි ගූථො මෙ හොතු භොජනං.

තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන මුසාවාදස්ස චූභයං
සුගන්ධසාලිනො භත්තං ගූථමෙව පරිවත්තති.

අවඤ්ඣානි ච කම්මානි න හි කම්මං විනස්සති
දුග්ගන්ධං කිමිජං මීළ්හං භුඤ්ජාමි ච පිවාමි චා"ති

ගාථා අභාසි.

තත්ථ "අය"න්ති: පුත්තං දස්සෙන්තී වදති. "හිංසතී"ති: ථාමෙන පරිබාධෙති, මුග්ගරෙන පහරතීති අත්ථො. "කූටවාණිජො"ති: බල වාණිජො, වඤ්චනාය වණිජ්ජකාරකොති අත්ථො. "මංසානි ඛාදිත්වා"ති පරෙහි සාධාරණං මංසං සයමෙව ඛාදිත්වා නාහං ඛාදාමීති මුසාවාදෙන තෙ වඤ්චෙසි. "අගාරිනී"ති: ගෙහසාමිනී. "සන්තෙසූ"ති: විජ්ජමානෙසුයෙව පරෙහි යාචිතඋපකරණෙසු. "පරිගුහාමී"ති: පටිච්ඡාදෙසිං. කාලවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. "මා ච කිඤ්චි ඉතො අද"න්ති: ඉතො මම සන්තකතො කිඤ්චිමත්තම්පි අත්ථිකස්ස පරස්ස න අදාසිං. "ඡාදෙමී"ති:[3] නත්ථි එතං මම ගෙහෙති මුසාවාදෙන ඡාදෙසිං. "ගූථං මෙ පරිවත්තතී"ති: සුගන්ධසාලිභත්තං මය්හං කම්මවසෙන ගූථභාවෙන පරිවත්තති පරිනාමති. "අවඤ්ඣානී"ති: අමොඝානි අනිප්ඵලානි. "න හි කම්මං විනස්සතී"ති: හෙතුපචිතං කම්මං ඵලං අදත්වා නහි විනස්සති. "කිමිජ"න්ති: කිමිවන්තං සඤ්ජාතකිමිකුලං "මීළ්හ"න්ති: ගූථං. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

1. සී. I & II. හිංසෙසි. 2. සී. I & II. වඤ්චෙසි. 3. සී. I. වඤ්චෙමි

එවං ථෙරෙ තස්සා පෙතියා වචනං සුත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

කුණපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

3 5.

"අච්ඡෙරරූපං සුගතස්ස ඤාණ"න්ති කුමාරපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර බහූ උපාසකා ධම්මගණා හුත්වා නගරෙ මහන්තං මණ්ඩපං කාරෙත්වා තං නානාවණ්ණෙහි වත්ථෙහි අලඞ්කරිත්වා කාලස්සෙව සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච නිමන්තෙත්වා මහාරහපච්චත්ථරණත්ථතෙසු ආසනෙසු බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිසීදාපෙත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා මහාදානං පවත්තෙන්ති. තං දිස්වා අඤ්ඤතරො මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තො පුරිසො තං සක්කාරං අසහමානො එවමාහ: "වරමෙතං සබ්බං සඞ්කාරකූටෙ ඡඩ්ඩිතං නත්වෙව ඉමෙසං මුණ්ඩකානං දින්න"න්ති. තං සුත්වා උපාසකා සංවිග්ගමානසා "භාරියං වත ඉමිනා පුරිසෙන පාපං පසුතං යෙන එවං බුද්ධපමුඛෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ අපරද්ධ"න්ති තමත්ථං තස්ස මාතුයා ආරොචෙත්වා "ගච්ඡ සාවක සඞ්ඝං භගවන්තං ඛමාපෙහී"ති ආහංසු. සා සාධූති පටිස්සුණිත්වා පුත්තං සන්තජ්ජෙන්තී සඤ්ඤාපෙත්වා භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා පුත්තෙන කතං අච්චයං දෙසෙන්තී ඛමාපෙත්වා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සත්තාහං යාගුදානෙන පූජං අකාසි. තස්සා පුත්තො න චිරස්සෙව කාලං කත්වා කිලිට්ඨකම්මූපජීවිනියා ගණිකාය කුච්ඡියං නිබ්බත්ති. සා ච තං ජාතමත්තංයෙව දාරකොති ඤත්වා සුසානෙ ඡඩ්ඩාපෙසි. සො තත්ථ අත්තනො පුඤ්ඤබලෙනෙව ගහිතාරක්ඛො කෙනචි අනුපද්දුතො මාතුඅඞ්කෙ විය සුඛං සුපි. දෙවතා තස්ස ආරක්ඛං ගණ්හිංසූති ච වදන්ති.

අථ භගවා පච්චූසවෙලායං මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තං දාරකං සීවථිකාය ඡඩ්ඩිතං දිස්වා සූරියුග්ගමනවෙලාය සීවථිකං අගමාසි. සත්ථා ඉධාගතො කාරණෙනෙත්ථ භවිතබ්බන්ති මහාජනො සන්නිපති. භගවා සන්නිපතිතපරිසාය "නායං දාරකො ඔමකො ඤාතබ්බො,[1] යදිපි ඉදානි සුසානෙ ඡඩ්ඩිතො අනාථො සීතො ආයතිං පන දිට්ඨෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච උළාරසම්පත්තිං පටිලභිස්සතී"ති වත්වා තෙහි මනුස්සෙහි කිං නු ඛො භන්තෙ ඉමිනා පුරිමජාතියං කතං කම්මන්ති පුට්ඨො:-

"බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස
පූජං අකාසි ජනතා උළාරං
තත්‍රස්ස චිත්තස්සහු අඤ්ඤථත්තං
වාචං අභාසි ඵරුසං අසබ්භං"න්ති

---

1. සං. ඔඤ්ඤාතබ්බං.

ආදිනා තෙන දුරතෙන කතකම්මං ආයතිං පත්තබ්බං සම්පත්තිඤ්ච පකාසෙත්වා සන්නිපතිතපරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං කථෙත්වා උපරි සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං අකාසි. සච්චපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තඤ්ච දුරතං අසීතිකොටිවිභවො එකො කුටුම්බිකො භගවතො සම්මුඛාව මම පුත්තොති අග්ගහෙසි. භගවා "එත්තකෙන අයං දුරතො රක්ඛිතො මහාජනස්ස ච අනුග්ගහො කතො"ති විහාරං අගමාසි. සො අපරෙන සමයෙන තස්මිං කුටුම්බිකෙ කාලකතෙ තෙන නීයාදිතං ධනං පටිපජ්ජිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙන්තො තස්මිං නගරෙ යෙව මහාවිභවො ගහපති හුත්වා දානාදිපුඤ්ඤකම්මනිරතො අහොසි. අථෙක දිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං: "අහො නූන සත්ථා සත්තෙසු අනුකම්පකො, සොපි නාම දුරතො තදා අනාථො ඨිතො එතරහි මහතිං සම්පත්තිං පච්චනුභවති උළාරානි ච පුඤ්ඤානි කරොතී"ති. තං සුත්වා සත්ථා "න භික්ඛවෙ තස්ස එත්තකාව සම්පත්ති, අථ ඛො ආයුපරියොසානෙ තාවතිංසභවනෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තිස්සති මහතිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභිස්සතී"ති බ්‍යාකාසි. තං සුත්වා භික්ඛූ මහාජනො ච "ඉදං කිර කාරණං දිස්වා දීඝදස්සී භගවා ජාතමත්තස්සෙව තස්ස ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩිතස්ස තත්ථ ගන්ත්වා සඞ්ගහං අකාසී"ති සත්ථු ඤාණවිසෙසං ථොමෙත්වා තස්මිං අත්තභාවෙ තස්ස පවත්තිං කථෙසුං. තමත්ථං දීපෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:-

"අච්ඡෙරරූපං සුගතස්ස ඤාණං
සත්ථා යථා පුග්ගලං බ්‍යාකාසි:
උස්සන්නපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ
පරිත්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ.

අයං කුමාරො සීවථිකාය ඡඩ්ඩිතො
අඞ්ගුට්ඨස්නෙහෙන යාපෙති රත්තිං
න යක්ඛභූතා න සිරිංසපා වා
විහෙඨයෙය්‍යුං කතපුඤ්ඤං කුමාරං

සුනඛාපිමස්ස පලිහිංසු පාදෙ
ධඞ්කා සිගාලා පරිවත්තයන්ති
ගබ්භාසයං පක්ඛිගණා හරන්ති
කාකා පන අක්ඛිමලං හරන්ති.

නයිමස්ස රක්ඛං විදහිංසු කෙචි
න ඔසධං සාසපධූපනං වා.
නක්ඛත්තයොගම්පි න අග්ගහෙසුං
න සබ්බධඤ්ඤානිපි ආකිරිංසු.

එතාදිසං උත්තමකච්ඡපත්තං
රත්තාභතං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං.
නොනීතපිණ්ඩං විය වෙධමානං
සසංසයං ජීවිතසාවසෙසං.

තමද්දසා දෙවමනුස්සපූජිතො
දිස්වාව තං බ්‍යාකරි භූරිපඤ්ඤො.
අයං කුමාරො නගරස්සිමස්ස
අග්ගකුලිකො භවිස්සති භොගතො ච'

"කිස්ස වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං
කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො
එතාදිසං බ්‍යසනං පාපුණිත්වා
තං තාදිසං පච්චනුභොස්සතිද්ධි"න්ති?

ජ ගාථා අවොචුං.

තත්‍ථ **"අච්ඡෙරරූප"**න්ති: අච්ඡරියසභාවං. **"සුගතස්ස ඤාණ"**න්ති: අඤ්ඤෙහි අසාධාරණං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඤාණං, ආසයානුසයඤාණාදි සබ්බඤ්ඤුතඤාණමෙව සන්ධාය වුත්තං. කිමිදං අඤ්ඤෙසං අවිසයභූතං කථං ඤාණන්ති? ආහ: **සත්ථා යථා පුග්ගලං බ්‍යාකාසී**ති. තෙන සත්ථු දෙසනාය එව ඤාණස්ස අච්ඡරියභාවො විඤ්ඤායතීති දස්සෙති. ඉදානි තං බ්‍යාකරණං දස්සෙන්තො:- **උස්සන්නපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ පරිත්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ**ති ආහ. තස්සත්ථො:- උස්සන්නකුසලධම්මාපි ඉධෙකච්චෙ පුග්ගලා ලද්ධපච්චයස්ස තාදිසස්ස පුඤ්ඤස්ස වසෙන ජාතිආදිනා නිහීනා භවන්ති, පරිත්තපුඤ්ඤාපි අප්පතරපුඤ්ඤධම්මාපි එකෙ සත්තා ඛෙත්තසම්පත්තිආදිනා තස්ස පුඤ්ඤස්ස මහප්ඵලතාය උළාරා භවන්තීති. **"සිවථිකාය"**ති: සුසානෙ. **"අඞ්ගුට්ඨස්නෙහෙනා"**ති: අඞ්ගුට්ඨතො පවත්තසිනෙහෙන, දෙවතාය අඞ්ගුට්ඨතො පග්ඝරිතඛීරෙනාති අත්ථො. **"න යක්ඛභූතා න සිරිංසපා වා"**ති: පිසාචභූතා වා යක්ඛභූතා වා සිරිංසපා වා යෙ කෙචි සරන්තා ගච්ඡන්තා වා. **"න විහෙඨයෙය්‍යු"**න්ති: න බාධෙය්‍යුං. **"පලිහිංසු පාදෙ"**ති: අත්තනො ජිව්හාය පාදෙ පලිහිංසු. **"ධඞ්කා"**ති: කාකා. **"සිගාලා පරිවත්තයන්ති"**ති: මා නං කුමාරං කොචි විහිංසෙය්‍යුන්ති රක්ඛන්තා නිරොගභාවජානනත්ථං අපරාපරං පරිවත්තෙන්ති. **"ගබ්භාසය"**න්ති: ගබ්භමලං. **"පක්ඛිගණා"**ති: ගිජ්ඣකුලලාදයො සකුණගණා. **"හරන්තී"**ති: අපනෙන්ති. **"අක්ඛිමල"**න්ති: අක්ඛිගූථං. **"කොචි"**ති: කොචි මනුස්සා. අමනුස්සා පන රක්ඛං සංවිදහිංසු. **"ඔසධ"**න්ති: තදා ආයතිං ච ආරොග්‍යාවහං අගදං. **"සාසපධූපනං වා"**ති: යං ජාතස්ස දාරකස්ස රක්ඛණත්ථාය සාසපෙහි ධූපනං කරොන්ති, තම්පි තස්ස කරොන්තා නාහෙසුන්ති දීපෙන්ති. **"නක්ඛත්තයොගම්පි න අග්ගහෙසු"**න්ති: නක්ඛත්තයුත්තම්පි න ගණ්හිංසු, අපුක්කස්මිං රාසිම්හි

අඤ්ඤතස්මිං නක්ඛත්තෙ අඤ්ඤතස්මිං තිථිම්හි[1] තම්හි මුහුත්තෙ අයං ජාතොති එවං ජාතකම්මම්පිස්ස න කෙචි අකංසූති අත්ථො. "**න සබ්බධඤ්ඤානිපි ආකිරිංසූ**"ති: මඞ්ගලං කරොන්තා අගදවසෙන යං සාසපතෙලමිස්සිතං සාලිආදිධඤ්ඤං ආකිරන්ති, තම්පිස්ස නාකංසූති අත්ථො. "**එතාදිස**"න්ති: එවරූපං. "**උත්තමකිච්ඡපත්ත**"න්ති: පරමකිච්ඡං ආපන්නං අතිවිය දුක්ඛප්පත්තං. "**රත්තාභත**"න්ති: රත්තියං ආභතං. "**සොණිතපිණ්ඩං විය**"ති: නවනීතපිණ්ඩසදිසං, මංසපෙසිමත්තත්තා එවං වුත්තං. "**පවෙධමාන**"න්ති: දුබ්බලභාවෙන පකම්පමානං. "**සසංසය**"න්ති: ජීවති නු ඛො න නු ඛො ජීවතීති සංසයිතත්තාය සංසයවන්තං. "**ජීවිතසාවසෙස**"න්ති: ජීවිතට්ඨිතියා හෙතුභූතානං සාධනානං අභාවෙන කෙවලං ජීවිතමත්තාවසෙසකං. "**අග්ගකුලිකො භවිස්සති භොගතො**"ති: භොගනිමිත්තභොගසම්පදාවසෙන අග්ගකුලිකො සෙට්ඨකුලිකො භවිස්සතීති අත්ථො.

කිස්ස වතන්ති අයං ගාථා සත්ථුසන්තිකෙ ඨිතෙහි උපාසකෙහි තෙන කතකම්මස්ස පුච්ඡාවසෙන වුත්තා. සා ච ඛො සීවථිකාය සන්නිපතිතෙහීති වෙදිතබ්බා. තත්ථ "**කිස්සා**"ති: කිං අස්ස. "**වත**"න්ති: වතසමාදානං. පුන "**කිස්සා**"ති: කීදිසස්ස සුචිණ්ණස්ස වතස්ස බ්‍රහ්මචරියස්ස වාති විභත්තිං පරිණාමෙත්වා යොජනා. "**එතාදිස**"න්ති: ගණිකාය කුච්ඡියා නිබ්බත්තත්තං සුසානෙ ඡඩ්ඩනන්ති එවරූපං. "**බ්‍යසන**"න්ති: අනත්ථං. "**තාදිස**"න්ති: තථාරූපං. **අඞ්ගුට්ඨකෙනෙව ධාපෙති රත්තින්ති** ආදිනා **අයඤ්චකුමාරො නගරස්සිමස්ස අග්ගකුලිකො භවිස්සතීති** ආදිනා ච වුත්තප්පකාරන්ති අත්ථො. "**ඉද්ධි**"න්ති: දෙවිද්ධිං, දිබ්බසම්පත්තින්ති වුත්තං හොති. ඉදානි තෙහි උපාසකෙහි පුට්ඨො භගවා යථා තථා බ්‍යාකාසි තං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:–

"**බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස**
පූජං අකාසි ජනතා උළාරං
තත්‍රස්ස චිත්තස්සහු අඤ්ඤථත්තං
වාචං අභාසි ඵරුසං අසබ්භං.

සො තං විතක්කං පවිනොදයිත්වා
පීතිං පසාදං පටිලද්ධා පච්ඡා
තථාගතං ජෙතවනෙ වසන්තං
යාගුයා උපට්ඨාසි සො සත්තරත්තං.

තස්ස වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං
තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො
එතාදිසං බ්‍යසනං පාපුණිත්වා
තං තාදිසං පච්චනුභොස්සතිද්ධිං.

1. සී. I. චිවිම්හි.

ඨත්වාන සො වස්සසතං ඉධෙව
සබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං
සහබ්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්සා"ති.

එතසො ගාථා අවොචුං.

තත්ථ "**ජනතා**"ති: ජනසමූහො, උපාසකගණොති අධිප්පායො. "**තස්සා**"ති: තස්සං පූජායං. "**අස්සා**"ති: අස්ස දාරකස්ස. "**චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්ත**"න්ති: පුරිමභවස්මිං චිත්තස්ස අඤ්ඤථාභාවො අනාදරො අගාරවො අප්පච්චයො අහොසි. "**අසබ්භ**"න්ති: සාධුසභාය සාවෙතුං අයුත්තං ඵරුසං වාචං අභාසි. "**සො**"ති: සො අයං. "**තං චිත්තක**"න්ති: තං පාපකං චිත්තකං. "**පටිවිනොදයිත්වා**"ති: මාතරා කතාය සඤ්ඤත්තියා[1] වූපසමෙත්වා. "**පීතිං පසාදං පටිලද්ධා**"ති: පීතිං පසාදං ච පටිලභිත්වා උප්පාදෙත්වා. "**යාගුයා උපට්ඨාසී**"ති: යාගුදානෙන උපට්ඨහි. "**සත්තරත්ත**"න්ති: සත්තදිවසං. "**තස්ස වතං තම්පන බ්‍රහ්මචරිය**"න්ති: තං මයා හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරං අත්තනො චිත්තප්පසාදනං දානඤ්ච ඉමස්ස පුග්ගලස්ස වතං තං බ්‍රහ්මචරියඤ්ච, අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථීති අත්ථො. "**ඨත්වානා**"ති: යාව ආයුපරියොසානා ඉධෙව මනුස්සලොකෙ ඨත්වා. "**අභිසම්පරාය**"න්ති: පුනබ්භවෙ. "**සහබ්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්සා**"ති: සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පුත්තභාවෙන සහභාවං ගමිස්සති. අනාගතත්ථෙ හි ඉදං පච්චුප්පන්නකාලවචනං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව

කුමාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 6.

"**නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසී**"ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ සෙරිණීපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. කුරුරට්ඨෙ කිර හත්ථිනිපුරෙ සෙරිණී නාම එකා රූපූපජීවිනී අහොසි. තත්ථ ච උපොසථකරණත්ථාය තතො තතො භික්ඛූ සන්නිපතිංසු. පුන මහාභික්ඛුසන්නිපාතො අහොසි තං දිස්වා මනුස්සා තිලතණ්ඩුලාදිං සප්පිනවනීතමධුආදිං ච බහුං දානූපකරණං සජ්ජෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසුං. තෙන ච සමයෙන සා ගණිකා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තා තෙහි මනුස්සෙහි "එහි තාව ඉමං දානං අනුමොදාහී"ති උස්සාහිතාපි "කිං තෙන මුණ්ඩකානං සමණකානං දින්නෙනා"ති අප්පසාදමෙව පවෙදෙසි. කුතො අප්පමත්තකස්සාපි පරිච්චාගොති? සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා අඤ්ඤතරස්ස පච්චන්තනගරස්ස පරිඛාපිට්ඨෙ පෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති.

---

1. සී. III. සං. පඤ්ඤත්තියා.

අථ හත්ථිනිපුරවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො වාණිජ්ජාය තං නගරං ගන්ත්වා රත්තියා පච්චූසසමයෙ පරිඛාපිට්ඨං ගතො තාදිසෙන පයොජනෙන. සා තත්ථ තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා නග්ගා අට්ඨිතචම්මත්තාව සෙසසරීරා අතිවියබීභච්ඡදස්සනා අවිදූරෙ ඨත්වා අත්තානං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා:–

"නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි කිසා ධමනිසන්ථතා
උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී"ති?

ගාථාය පුච්ඡි. සාපිස්ස:–

"අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා"ති

ගාථාය අත්තානං පකාසෙසි. පුන තෙන:–

"කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පෙතලොකං ඉතො ගතා"ති?

තාය කතකම්මං පුච්ඡි.

"අනාවටෙසු තිත්ථෙසු විචිණිං අඩ්ඪමාසකං
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකාසිමත්තනො.

නදිං උපෙමි තසිතා රිත්තකා පරිවත්තති
ඡායං උපෙමි උණ්හෙසු ආතපො පරිවත්තති

අග්ගිවණ්ණො ච මෙ වාතො ඩහන්තො උපවායති
එතඤ්ච භන්තෙ අරහාමි අඤ්ඤඤ්ච පාපකං තතො.

ගන්ත්වාන හත්ථිනිපුරං වජ්ජෙසි මය්හමාතරං
ධීතා ච තෙ මයා දිට්ඨා දුග්ගතා යමලොකිකා

පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා
අත්ථි ච මෙ එත්ථ නික්ඛිත්තං අනක්ඛාතඤ්ච තම්මයා.

චත්තාරි සතසහස්සානි පල්ලඞ්කස්ස ච හෙට්ඨතො
තතො මෙ දානං දදතු තස්සා ච හොතු ජීවිකා.

දානං දත්වා ච මෙ මාතා දක්ඛිණං ආදිස්සතු මෙ
තදා හං සුඛිතා හෙස්සං සබ්බකාමසමිද්ධිනී"ති

ඉමාහි ඡහි ගාථාහි අත්තනා කතකම්මඤ්ච පුන තෙන අත්තනො කාතබ්බං අත්ථඤ්ච ආචික්ඛි.

තත්ථ "අනාවටෙසු තිත්ථෙසූ"ති: කෙනචි අනිවාරිතෙසු නදී තළාකාදීනං තිත්ථපදෙසෙසු යත්ථ මනුස්සා නහායන්ති උදක කිච්චං කරොන්ති තාදිසෙසු ඨානෙසු. "විචිණිං අඩ්ඪමාසක"න්ති: මනුස්සෙහි ඨපෙත්වා විස්සරිතං අපිනාමෙත්ථ කිඤ්චි ලභෙය්‍යන්ති ලොභාභිභූතා හුත්වා අඩ්ඪමාසමත්තම්පි විචිණිං ගවෙසිං; අථවා "අනාවටෙසු[1] තිත්ථෙසූ"ති: උපසඞ්කමන්තෙන කෙනචි අනිවාරිතෙසු

1. ස. 1. II & IIT. අනවජ්ජෙසු

සත්තානං පයොගාසයසුද්ධියා කාරණභාවෙන තිත්ථභූතෙසු සමණබ්‍රාහ්මණෙසු විජ්ජමානෙසු. "**විචිනිං අද්ධමාසකන්**"ති: මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තතාය කස්සචි කිඤ්චි අදෙන්තී අද්ධමාසකම්පි විසෙසෙන විචිනිං, න සංවිභජිං පුඤ්ඤං. තෙනාහ: **සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකාසි මත්තනො**ති. "**තසිතා**"ති: පිපාසිතා. "**රිත්තකා**"ති: කාකපෙය්‍යා සන්දමානාපි නදී මම පාපකම්මෙන උදකෙන රිත්තා තුච්ඡා වාලුකාමත්තා හුත්වා පරිවත්තති. "**උණ්හෙසූ**"ති: උණ්හකාලෙසු. "**ආතපො පරිවත්තතී**"ති: ඡායට්ඨානං මයි උපගතාය ආතපො සම්පජ්ජති. "**අග්ගිවණ්ණො**"ති: සමන්තතො අග්ගිසදිසො. තෙන වුත්තං:- **ඩය්හන්තා උපවායතී**ති. "**එතාදිසං භන්තෙ අරහාමී**"ති: **භන්තෙ**ති තං උපාසකං ගරුකාරෙන වදති. භන්තෙ එතාදිසං යථාවුත්තං පිපාසාදිදුක්ඛං අඤ්ඤඤ්ච තතො පාපකං දාරුණං දුක්ඛං අනුභවිතුං අරහාමි, තජ්ජස්ස පාපස්ස කතත්තාති අධිප්පායො. "**වදෙය්‍යාසී**"ති: වදෙය්‍යාසි. "**එත්ථ නික්ඛිත්තං අනක්ඛාතන්**"ති: එත්තකං එත්ථ නික්ඛිත්තන්ති අනාචික්ඛිතං. ඉදානි තස්ස පරිමාණං ඨපිතට්ඨානඤ්ච දස්සෙන්තී ආහ: **චත්තාරි සතසහස්සානි පල්ලඞ්කස්ස ච හෙට්ඨතො**ති.

තත්ථ "**පල්ලඞ්කස්සා**"ති: පුබ්බෙ අත්තනො සයනපල්ලඞ්කස්ස. "**තතො**"ති: නිහිතධනතො[1] එකදෙසං ගහෙත්වා මමං[2] උද්දිස්ස දානං දෙතු. "**තස්සා**"ති: මය්හං මාතුයා.

එවං තාය පෙතියා වුත්තෙ සො උපාසකො තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තත්ථ අත්තනො කරණීයං තීරෙත්වා හත්ථිනිපුරං ගන්ත්වා තස්සා මාතුයා තමත්ථං ආරොචෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං:-

"සාධූති සො පටිස්සුත්වා ගන්ත්වාන හත්ථිනිං පුරං
අවොච තස්සා මාතරං:

ධීතා ච තෙ මයා දිට්ඨා දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

සා මං තත්ථ සමාදපෙසි වජ්ජෙසි මය්හමාතරං
ධීතා ච තෙ මයා දිට්ඨා දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

අත්ථි ච මෙ එත්ථ නික්ඛිත්තං අනක්ඛාතඤ්ච තං මයා
චත්තාරි සතසහස්සානි පල්ලඞ්කස්ස ච හෙට්ඨතො
තතො මෙ දානං දදතු තස්සා ච හොතු ජීවිකා.

දානං දත්වාන මෙ මාතා දක්ඛිණං අනුදිස්සතු
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

තතො හි සා දානමදාසි දත්වා ච තස්සා දක්ඛිණමාදිසි
පෙතී ච සුඛිතා ආසි සරීරං චාරුදස්සනං"ති.

සඞ්ගීතිකාරා ආහංසු

---

1. ම. නික්ඛිත්තවිත්තතො 2. සී. I ඉ. හා. මය්හං

තා සුවිසොධය්‍යත්ථාච. තං සුත්වා තස්සා මාතා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දත්වා තස්සා ආදිසි. තෙන සා පටිලද්ධූපකරණා සම්පත්තියං ඨිත්වා මාතු අත්තානං දස්සෙත්වා තං කාරණං ආචික්ඛි. මාතා භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සෙරිණීපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතං.

---

3. 7.

"නරනාරිපුරක්ඛතො යුවා"ති ඉදං භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ මිගලුද්දපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො ලුද්දකො රත්තිං දිවං මිගෙ විජ්ඣිත්වා වධිත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තස්සෙකො උපාසකො මිත්තො අහොසි. සො තං සබ්බෙන සබ්බං පාපතො නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො "එහි සම්ම රත්තියං පාණාතිපාතතො විරමාහී"ති රත්තියං පුඤ්ඤෙ සමාදපෙසි.[2] සො රත්තියං විරමිත්වා දිවා එව පාණාතිපාතං කාරෙති. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා රාජගහසමීපෙ වෙමානිකපෙතො හුත්වා නිබ්බත්තො දිවසභාගං මහාදුක්ඛං අනුභවිත්වා රත්තියං පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙති.[4] තං දිස්වා ආයස්මා නාරදත්ථෙරො:–

"නරනාරිපුරක්ඛතො යුවා රජනීයෙහි[5] කාමගුණෙහි සොභසි
දිවසං අනුභොසි කාරණං කිං අකාසි පුරිමාය ජාතියා"ති?

ඉමාය ගාථාය පටිපුච්ඡි.

තත්ථ "නරනාරිපුරක්ඛතො"ති: පරිවාරකභූතෙහි දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ච පුරක්ඛතො පයිරුපාසිතො. "යුවා"ති: තරුණො. "රජනීයෙහී"ති: කමනීයෙහි රාගුප්පත්තිහෙතුභූතෙහි. "කාමගුණෙහී"ති: කාමකොට්ඨාසෙහි. "සොභසී"ති: සමඞ්ගීභාවෙන විරොචසි රත්තියන්ති අධිප්පායො. තෙනාහ:–"දිවසං අනුභොසි කාරණ"න්ති: දිවසභාගෙ පන නානප්පකාරං කාරණං යාතනං පච්චනුභවසි. රජනීති වා රත්තිසු. සෙ ඉති නිපාතමත්තං. "කිං අකාසි පුරිමාය ජාතියා"ති: එවං සුඛදුක්ඛසංවත්තනියං කිං නාම කම්මං ඉතො පුරිමාය ජාතියා ත්වං අකාසි, තං කථෙහීති අත්ථො.

තං සුත්වා පෙතො ථෙරස්ස අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛන්තො:–

"අහං රාජගහෙ රම්මෙ රමනීයෙ ගිරිබ්බජෙ
මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං ලොහිතපාණී දාරුණො.

---

1. සී. පුඤ්ඤෙ· 2. හා. සමාදපෙති. 3. සී. I. II & III. නිබ්බත්ති, දිවසභාගෙ.
4. ම. පරිචාරෙසි. හා. පරිහරති. සී. I. පරිචරති. 5. හා. සී. රජනීයෙ.

අවිරොධකරෙසු පාණිසු පුථුසත්තෙසු පදුට්ඨමානසො
විචරිං අතිදාරුණො තදා[1] පරහිංසාය රතො අසඤ්ඤතො.

තස්ස මෙ සහායො සුහදයො[2] සද්ධො ආසි උපාසකො
සො ච මං අනුකම්පන්තො නිවාරෙසි පුනප්පුනං.

මාකාසි පාපකං කම්මං මා තාත[3] දුග්ගතිං අගා
සචෙ ඉච්ඡසි පෙච්ච සුඛං විරම පාණවධා අසංයමා.

තස්සාහං වචනං සුත්වා සුඛකාමස්ස හිතානුකම්පිනො
නාකාසිං සකලානුසාසනිං චිරපාපාභිරතො අබුද්ධිමා.

සො මං පුන භූරිසුමෙධසො අනුකම්පාය සංයමෙ නිවෙසයී
සචෙ දිවා හනසි පාණිනො අථ තෙ රත්තිං භවතු සඤ්ඤමො

ස්වාහං දිවා හනිත්වා පාණිනො විරතො රත්තිමහොසිං සඤ්ඤතො,
රත්තාහං පරිචාරෙමි[4] දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො

තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා උපධාවන්ති සමන්තා ඛාදිතුං.

යෙ ච තෙ සතතානුයොගිනො ධුවං පයුත්තා සුගතස්ස සාසනෙ
මඤ්ඤාමි තෙ අමතමෙව කෙවලං අධිගච්ඡන්ති අසඞ්ඛත"න්ති

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ "ලුද්දො"ති: දාරුණො. "ලොහිතපාණී"ති: අභිණ්හං පසු ඝාතනෙන[5] ලොහිතමක්ඛිතපාණී. "දාරුණො"ති: ඝොරො සත්තානං හිංසනකොති අත්ථො. "අවිරොධකරෙසූ"ති: කෙනචි විරොධං අකරොන්තෙසු මිගසසකාදිසු. "අසංයමා"ති: අසංවරා දුස්සීල්‍යා. "සකලානුසාසනි"න්ති: සබ්බං අනුසාසනිං, සබ්බකාලං පාණාතිපාතතො[6] පටිවිරතින්ති අත්ථො. "චිරපාපාභිරතො"ති: චිරකාලං පාපෙ අභිරතො. "සංයමෙ"ති: සුචරිතෙ. "නිවෙසයී"ති: නිවෙසෙසි. සචෙ දිවා හනසි පාණිනො අථ තෙ රත්තිං භවතු සංයමොති නිවෙසිතාකාරදස්සනං. සො කිර සුලපාතසජ්ජනාදිනා රත්තියම්පි පාණවධං අනුයුත්තො අහොසි. "දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො"ති: ඉදානි දුග්ගතිං ගතො මහාදුක්ඛප්පත්තො දිවසභාගෙ ඛාදියාමි. තස්ස කිර දිවා පන සුනඛෙහි මිගානං ඛාදාපිතත්තා කම්මසරික්ඛකං ඵලං[7] හොතීති දිවසභාගෙ මහන්තමහන්තා සුනඛා උපධාවිත්වා අට්ඨිසඞ්ඛාටමත්තාවසෙසං සරීරං කරොන්ති, රත්තියං පන උපගතාය තං පාකතිකමෙව හොති, දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවති. තෙන වුත්තං:–

"තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා උපධාවන්ති සමන්තා ඛාදිතු"න්ති.

---

1. ස්‍යා. සදා. 2. සී. II & III සුහදෙය්‍යා. 3. සී. I. තාව 4. සී. I. පරිහාරෙමි
5. ම. සී. II. පාණඝාතෙන. 6. ස්‍යා. සී. II. පාපතො. ස්‍යා. සී. II කම්මඵලං.

තත්ථ "**පතිහතා**"ති: පටිහතචිත්තා බද්ධාඝාතා විය හුත්වා. "**සමන්තා ඛාදිතු**"න්ති: මම සරීරං සමන්තතො ඛාදිතුං උපධාවන්ති, ඉදඤ්ච තෙසං අතිවිය අත්තනො භයාවහං උපගමනකාලං ගහෙත්වා වුත්තං. තෙ පන උපධාවිත්වා අට්ඨිමත්තාවසෙසං සරීරං කත්වා ගච්ඡන්ති. **යෙ ච තෙ සන්තානුයොගිනො**ති ඔසානගාථාය අයං සංඛෙපත්ථො: අහම්පි නාම රත්තියං පාණවධමත්තතො විරතො එවරූපං සම්පත්තිං අනුභවාමි යෙ පන තෙ පුරිසා සුගතස්ස බුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ අධිසීලාදිකෙ ධුවං පයුත්තා දළ්හං පයුත්තා සතතං සබ්බකාලං අනුයොගවන්තා තෙ පුඤ්ඤවන්තො කෙවලං ලොකියසුඛෙන අසම්මිස්සං අසඞ්ඛතං පදන්ති ලද්ධනාමං අමතමෙව අධිගච්ඡන්තීති මඤ්ඤෙ. නත්ථි තෙසං තදධිගමෙ ච කොචි විබන්ධොති[2].

එවං තෙන වුත්තෙ ථෙරො තම්පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සබ්බං වුත්තනයමෙව.

මිගලුද්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 8

"**කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ**"ති ඉදං භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අපරම්පි මිගලුද්දකපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො මාගවිකො මාණවො විභවසම්පන්නොපි සමානො භොගසුඛං පහාය රත්තිං දිවං මිගෙ හනන්තො විචරති. තස්ස සහායභූතො එකො උපාසකො අනුද්දයං පටිච්ච "සාධු සම්ම පාණාතිපාතතො විරමාහි, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා"ති ඔවාදමදාසි. සො තං අනාදියි. අථ සො උපාසකො අඤ්ඤතරං අත්තනො මනොභාවනීයං ඛීණාසවත්ථෙරං යාචි: "සාධු භන්තෙ අසුකපුරිසස්ස තථා ධම්මං දෙසෙථ යථා සො පාණාතිපාතතො විරමෙය්‍යා"ති. අථෙක දිවසං සො ථෙරො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො තස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සො මාගවිකො සඤ්ජාතබහුමානො පච්චුග්ගන්ත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. නිසීදි ථෙරො පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. සොපි ථෙරං උපසංකමිත්වා නිසීදි. තස්ස ථෙරො පාණාතිපාතෙ ආදීනවං කථෙත්වා තතො විරතියා ආනිසංසං පකාසෙසි. සො තං සුත්වා තතො[3] විරමිතුං න ඉච්ඡි. අථ නං ථෙරො ආහ: "සචෙ ත්වං ආවුසො සබ්බෙන සබ්බං විරමිතුං න සක්කොසි රත්තිං හි තාව විරමස්සූ"ති. සො "සාධු භන්තෙ විරමාමී"ති තතො රත්තිං විරමි. සෙසං අනන්තරවත්ථුසදිසං. ගාථාසු පන

---

1. භා. අසඞ්ඛතපදන්ති. 2. සී. I. II & III. පබන්ධොති. 3. ම. කථං.

"කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ පල්ලඞ්කෙ ගොණකත්ථතෙ[1]
පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන රමසි සුප්පවාදිතෙ.

තතො රත්‍යා ව්‍යවසානෙ[2] සුරියස්සුග්ගමනම්පති
අපවිද්ධො[3] සුසානස්මිං බහුදුක්ඛං නිගච්ඡසි.

කින්නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසී"ති?

තීහි ගාථාහි නාරදත්ථෙරොව තං පටිපුච්ඡි අථස්ස පෙතො ආහ:

"අහං රාජගහෙ රම්මෙ රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙ
මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං ලුද්දො චාසිං අසඤ්ඤතො.

තස්ස මෙ සහායො සුහදයො සද්ධො ආසි උපාසකො
තස්ස කුලූපකො භික්ඛු ආසි ගොතමසාවකො.

සොපි මං අනුකම්පන්තො නිවාරෙසි පුනප්පුනං
මාකාසි පාපකං කම්මං මා තාත දුග්ගතිං අගා.

සචෙ ඉච්ඡසි පෙච්ච සුඛං විරම පාණවධා අසංයමා
තස්සාහං වචනං සුත්වා සුඛකාමස්ස හිතානුකම්පිනො.

නාකාසිං සකලානුසාසනිං චිරපාපාභිරතො අබුද්ධිමා
සො මං පුන භූරිසුමෙධසො අනුකම්පාය සංයමෙ නිවෙසයී.

සචෙ දිවා හනසි පාණිනො අථ තෙ රත්තිං භවතු සංයමො
ස්වාහං දිවා හනිත්වා පාණිනො විරතො රත්තිම
හොසිං සංයමෙ,

රත්තාහං පරිචාරෙමි දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො
තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං
දිවා පටිගතාව කුක්කුරා උපධාවන්ති සමන්තා ඛාදිතුං.

යෙ ච තෙ සතතානුයොගිනො ධුවයුත්තා සුගතස්ස සාසනෙ
මඤ්ඤාමි තෙ අමතමෙව කෙවලං අධිගච්ඡන්ති පදං
අසඞ්ඛත"න්ති.

තාසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තනයොව.

දුතියමිගලුද්දපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 9.

"මාලී කිරීටී කෙයූරී"ති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ කූටවිනිච්ඡයිකපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. තදා බිම්බිසාරො මහාරජා

---

1. ස්‍යා. ගොණකසන්ථතෙ.

2. සී IV විවසනෙන. සී. I. II & III. විවසනෙ. 3. අපවිද්ධො (සබ්බත්ථ)

මාසස්ස ඡසු දිවසෙසු උපොසථං උපවසති. තං අනුවත්තන්තා බහූ මනුස්සා උපොසථං උපවසන්ති. රාජා අත්තනො සන්තිකං[1] ආගතාගතෙ මනුස්සෙ පුච්ඡති: "කිං තුම්හෙහි උපොසථො උපවුත්ථො උදාහු න උපවුත්ථො"ති. තදෙකච්චො අධිකරණෙ නියුත්තකපුරිසො පිසුණවාචො නෙකතිකො ලඤ්ජගාහකො සාහසිකො "න උපවුත්ථොම්හී"ති වත්තුං භායන්තො "උපවුත්ථොම්හි දෙවා"ති ආහ. අථ නං රාජසමීපතො[2] නික්ඛන්තං සහායො ආහ: "කිං සම්ම අජ්ජ තයා උපවුත්ථො"ති? "භයෙනාහං සම්ම රඤ්ඤො සම්මුඛා එවං අවොචං, නාහං උපොසථිකො"ති. අථ නං සහායො ආහ: "යදි එවං උපඩ්ඪුපොසථොපි තාව තෙ අජ්ජ හොතු, උපොසථඞ්ගානි සමාදියා"ති. සො තස්ස වචනං සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා අභුත්වාව මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය රත්තියං වාසූපගතො රිත්තාසයසම්භූතෙන බලවවාතහෙතුකෙන සූලෙන උපච්ඡින්නායුසඞ්ඛාරො චුති අනන්තරං පබ්බතකුච්ඡියං වෙමානිකපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො හි එකරත්තිං උපඩ්ඪුපොසථරක්ඛණකම්මෙන විමානං පටිලභි දසකඤ්ඤාසහස්සපරිවාරං මහතිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිං. කූටවිනිච්ඡයිකතාය පන පෙසුණිකතාය ච අත්තනො පිට්ඨිමංසානි සයමෙව උක්කන්තිත්වා[3] ඛාදති. තං ආයස්මා නාරදො ගිජ්ඣකූටතො ඔතරන්තො[4] දිස්වා.

මාලී කිරීටී කෙයූරී ගත්තා තෙ චන්දනුස්සදා
පසන්නමුඛවණ්ණොසි සූරියවණ්ණොව සොභසි.

අමනුස්සා පාරිසජ්ජා යෙ තෙමෙ පරිචාරකා
දසකඤ්ඤාසහස්සානි යා තෙමා පරිචාරිකා.

කාකම්බුකෙයූරධරා කඤ්චනා වෙළභූසිතා
මහානුභාවොසි තුවං ලොමහංසනරූපවා
පිට්ඨිමංසානි අත්තනො සාමං උක්කච්ච[6] ඛාදසි.

කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පිට්ඨිමංසානි අත්තනො.
සාමං උක්කච්ච ඛාදසි?

අත්තනොහං අනත්ථාය ජීවලොකෙ අචාරිසං
පෙසුඤ්ඤමුසාවාදෙන නිකතිවඤ්චනාය ච

තත්ථාහං පරිසං ගන්ත්වා සච්චකාලෙ උපට්ඨිතෙ.
අත්ථං ධම්මං නිරාකත්වා අධම්මමනුවත්තිසං.

---

1 සී. I. II & III. සන්තිකෙ. 2. ම. රාජපරිසතො.
3 සී. I. II & III. නිකන්තිත්වා. 4. සී. I. ඔරොහන්තො.
5. සී. I & II. වණ්ණොව සොභති. 6. සා. උක්කන්තව.

එවං සො ඛාදතත්තානං යො හොති පිට්ඨිමංසිකො[1]
යථාහං අජ්ජ ඛාදාමි පිට්ඨිමංසානි අත්තනො.

තයිදං තයා නාරද සාමං දිට්ඨං
අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යුං
මා පෙසුණං මා ච මුසා අභාණි
මා ඛොසි පිට්ඨිමංසිකො තුව"න්ති.

ථෙරො චතූහි ගාථාහි පුච්ඡි. සොපි තස්ස චතූහි ගාථාහි එතමත්ථං විස්සජ්ජෙසි.

තත්ථ "මාලී"ති: මාලාධාරී, දිබ්බපුප්ඵෙහි පතිමණ්ඩිතොති අධිප්පායො. "කිරීටී"ති: වෙඨිතසීසො. "කෙයූරී"ති: කෙයූරවා, බාහාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතොති අත්ථො. "ගත්තා"ති: සරීරාවයවා. "චන්දනුස්සදා"ති: චන්දනරසානුලිත්තා. "සුරියවණ්ණොව සොභසී"ති: බාලසුරියසදිසවණ්ණො එව හුත්වා විරොචසි. "අරණසදිස වණ්ණා"ති වා පාළි. අරණාති අරණීයෙහි දෙවෙහි සදිසවණ්ණො; අරියාව කාසතීති[2] අත්ථො. "පාරිසජ්ජා"ති: පරිසපරියාපන්නා, උපට්ඨාකාති අත්ථො. "තුව"න්ති: ත්වං. "ලොමහංසනරූපවා"ති: පස්සන්තානං ලොමහංසජනනරූපයුත්තො, මහානුභාවතාසමඞ්ගිතාය හෙතං වුත්තං. "උක්කඩ්ඪා"ති: උක්කන්තිත්වා, ඡින්දිත්වාති අත්ථො. "අචාරිස"න්ති: අචරිං පටිපජ්ජිං. "පෙසුඤ්ඤමුසාවාදෙනා"ති: පෙසුඤ්ඤෙන චෙව මුසාවාදෙන ච. "නිකතිවඤ්චනාය චා"ති: නිකතියා වඤ්චනාය චෙව පතිරූපදස්සනෙන පරෙසං විකාරෙන වඤ්චනාය ච. "සච්චකාලෙ"ති: සච්චං වත්තුං යුත්තකාලෙ. "අත්ථ"න්ති: දිට්ඨධම්මිකාදිභෙදං හිතං. "ධම්ම"න්ති: කාරණං ඤායං. "නිරාකත්වා"ති: ඡඩ්ඩෙත්වා පහාය. "සො"ති: යො පෙසුඤ්ඤාදිමාචරති සො සත්තො. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

කූටවිනිච්ඡයිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 10.

"අන්තලික්ඛස්මිං තිට්ඨන්තො"ති ඉදං ධාතුවිවණ්ණපෙතවත්ථු. භගවති කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ යමකසාලානමන්තරෙ පරිනිබ්බුතෙ ධාතුවිභාගෙ ච කතෙ රාජා අජාතසත්තු අත්තනා ලද්ධධාතුභාගං ගහෙත්වා සත්තවස්සානි සත්තමාසෙ සත්ත ච දිවසෙ බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තො උළාරපූජං පවත්තෙසි, තත්ථ අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යා අප්පමෙය්‍යා මනුස්සා චිත්තානි පසාදෙත්වා සග්ගූපගා අහෙසුං. ඡළාසීති මත්තානි පන පුරිසසහස්සානි චිරකාලං භාවිතෙන අස්සද්ධියෙන ච මිච්ඡාදස්සනෙන ච විපල්ලත්ථචිත්තා[3] පසාදනීයෙපි

1. සී. III. මංසකො. 2. සා. අරියාව කාසෙ. 3. සා. විපල්ලත්ථංහි.

ඨානෙ අත්තනො චිත්තානි පදොසෙත්වා පෙතෙසු උප්පජ්ජිංසු. තස්මිං යෙව රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස විභවසම්පන්නස්ස කුටුම්බිකස්ස භරියා ධීතා සුණිසා ච පසන්නචිත්තා ධාතුපූජං කරිස්සාමාති ගන්ධපුප්ඵාදීනි ගහෙත්වා ධාතුට්ඨානං උපගන්තුං ආරද්ධා. සො කුටුම්බිකො “කිං අට්ඨිකානං පූජනෙනා”ති තා පරිභාසිත්වා ධාතුපූජං විවණ්ණෙසි. තා හි තස්ස[1] වචනං අනාදියිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ධාතූනං පූජං කත්වා ගෙහං ආගතා තාදිසෙන රොගෙන අභිභූතා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. සො පන කොධෙන අභිභූතො නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තෙන පාපකම්මෙන පෙතෙසු නිබ්බත්ති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තෙසු අනුකම්පාය තථා රූපං ඉද්ධාභිසංඛාරං අභිසඞ්ඛාසි යථා මනුස්සා තෙ පෙතෙ ච තා ච දෙවතායො පස්සන්ති, තථා පන කත්වා චෙතියඞ්ගණෙ ඨිතො තං ධාතුවිවණ්ණකං පෙතං තීහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි. තස්ස සො පෙතො බ්‍යාකාසි:–

අන්තලික්ඛස්මිං තිට්ඨන්තො දුග්ගන්ධො පූති වායසි
මුඛඤ්ච තෙ කිමයො පූතිගන්ධං ඛාදන්ති කිං කම්ම
මකාසි පුබ්බෙ?

තතො සත්ථං ගහෙත්වාන ඔක්කන්තන්ති[2] පුනප්පුනං
ඛාරෙන පරිප්ඵොසිත්වා ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනං.

කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං,
කිස්ස කම්මවිපාකෙන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි?

අහං රාජගහෙ රම්මෙ රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙ
ඉස්සරො ධනධඤ්ඤස්ස සුපහූතස්ස මාරිස.

තස්සායං මෙ භරියා ච ධීතා ච සුණිසා ච මෙ
තා මාලං උප්පලඤ්චාපි පච්චග්ඝඤ්ච විලෙපනං
ථූපං හරන්තියො වාරෙසිං තං පාපං පකතං මයා.

ඡළාසීතිසහස්සානි මයං පච්චත්තවෙදනා
ථූපපූජං විවණ්ණෙත්වා පච්චාම නිරයෙ භුසං.

යෙ ච ඛො ථූපපූජාය වත්තන්තෙ අරහතො මහෙ
ආදීනවං පකාසෙන්ති විවෙචයෙථ[3] නෙ තතො.

ඉමා ච පස්ස ආයන්තියො මාලාධාරී අලඞ්කතා
මාලාවිපාකං අනුභොන්ති[4] සමිද්ධා තා යසස්සිනියො

තඤ්ච දිස්වාන අච්ඡරං අබ්භුතං ලොමහංසනං
නමො කරොන්ති සප්පඤ්ඤා වන්දන්ති තං මහාමුනිං.

---

1. සී. III. තාදිස්සස.
2. සී. II & III. උරෙන කන්තන්ති.
3. ස්‍යා. විවෙචයෙථ.
4. සී. I & II. අනුභොන්තියො.

සො හි නූන[1] ඉතො ගන්ත්වා යොනිං ලද්ධාන මානුසිං
ථූපපූජං කරිස්සාමි අප්පමත්තො පුනප්පුන"න්ති

තත්ථ "දුග්ගන්ධො"ති: අනිට්ඨගන්ධො, කුණපගන්ධගන්ධීති අත්ථො. තෙනාහ: පූති වායසීති. "තතො"ති: දුග්ගන්ධවායනතො කිමීහි ඛාදිතබ්බතො ච උපරි. "සත්ථං ගහෙත්වාන ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුන"න්ති: කම්මසඤ්චොදිතා සත්තා නිසිතධාරං සත්ථං ගහෙත්වා පුනප්පුනං තව මුඛං අවකන්තන්ති "ඛාරෙන පරිප්ඵොසිත්වා ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුන"න්ති: අවකන්තිත අවකන්තිතක්ඛණෙ ඛාරොදකෙන පරිප්ඵොසිත්වා ආසිඤ්චිත්වා පුනප්පුනම්පි[2] අවකන්තන්ති. "ඉස්සරො ධනධඤ්ඤස්ස සුපහූතස්සා"ති අතිවිය පහූතස්ස බහුනො ධනස්ස ධඤ්ඤස්ස ච ඉස්සරො සාමී, අඩ්ඪො මහද්ධනොති අත්ථො. "තස්සායං මෙ භරියා ච ධීතා ච සුණිසා චා"ති: තස්ස මය්හං අයං පුරිමත්තභාවෙ භරියා අයං ධීතා අයං සුණිසා තා දෙවභූතා ආකාසෙ ඨිතාති දස්සෙන්තො වදති. "පච්චග්ඝ"න්ති: අභිනවං. "ථූපං හරන්තියො වාරෙසි"න්ති: ථූපං පූජෙතුං උපනෙන්තියො ධාතුං විවණ්ණෙන්තො පටික්ඛිපිං. "තං පාපං පකතං මයා"ති: තං ධාතුවිවණ්ණනපාපං කතං සමාචරිතං මයාති විප්පටිසාරප්පත්තො වදති. "ඡළාසීති සහස්සානී"ති: ඡසහස්සාධිකා අසීතිසහස්සමත්තා. "මය"න්ති: තෙ පෙතෙ අත්තනා සද්ධිං සඞ්ගහෙත්වා වදති "පච්චත්ත වෙදනා"ති: පච්චත්තං විසුං විසුං අත්තනා අනුභූයමානාමහාදුක්ඛ වෙදනාති දස්සෙති. "නිරය"න්ති: බලවදුක්ඛතාය පෙත්තිවිසයං නිරයසදිසං කත්වා ආහ. "යෙ ච ඛො ථූපපූජාය වත්තන්තෙ අරහතො මහෙ"ති: අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ථූපං උද්දිස්ස පූජාමහෙ වත්තමානෙ, අහං විය යෙ ථූපපූජාය ආදීනවං දොස පකාසෙන්ති තෙ පුග්ගලෙ තතො පුඤ්ඤතො විවෙචයාථ[3] පරිබාහිරෙ ජනෙ යාථාති අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තනො මහාජානියතං විභාවෙති. "ආගච්ඡන්තියො"ති ආකාසෙන ආගච්ඡන්තියො. "මාලාවිපාක"න්ති: ථූපෙ කතමාලාපූජාය විපාකඵලං. "සමිද්ධා"ති: දිබ්බසම්පත්තියා සමිද්ධා ඵීතා. "යසස්සිනියො"ති· පරිවාරවන්තියො.[4] "තඤ්ච දිස්වානා"ති: තස්ස අතිපරිත්තස්ස පුඤ්ඤස්ස අච්ඡරියං අබ්භුතං ලොමහංසනං අතිඋළාරං විපාකවිසෙසං දිස්වා. "නමො කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, වන්දන්ති තං මහාමුනි"න්ති: භන්තෙ කස්සප ඉමා ඉත්ථියො තං උත්තමපුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතං වන්දන්ති අභිවාදෙන්ති[5] නමො කරොන්ති, නමක්කාරඤ්ච කරොන්තීති අත්ථො.

---

1. ස. I. II & III ම. සොහං දානි.　2. භා. පුනපි.
3. භා. විවෙචාපයෙථ. සී I. විවෙචයෙථ.　4. සී. I & භා. පරිවාරිණියො.
5. සී I. අභිවන්දන්ති සී. III. අභිනච්චන්ති

අථ සො පෙතො සංවිග්ගමානසො සංවෙගානුරූපං ආගති අත්තනා ඤාතබ්බං දස්සෙන්තො “සො හි නූනා”ති ගාථමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව. එවං පෙතෙන වුත්තං. මහාකස්සපො තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි.

ධාතුවිවණ්ණකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

තතිය චූලවග්ගවණ්ණනා
සමත්තා.

---

4. 1.

“වෙසාලිනාම නගරත්ථි වජ්ජීන”න්ති ඉදං අම්බසක්කරපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති ජෙතවනෙ විහරන්තෙ අම්බසක්කරො නාම ලිච්ඡවිරාජා මිච්ඡාදිට්ඨිකො නත්ථිකවාදො වෙසාලියං රජ්ජං කාරෙසි. තෙන ච සමයෙන වෙසාලිනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස වාණිජස්ස ආපණසමීපෙ චික්ඛල්ලං හොති. තත්ථ බහුජනා උප්පතිත්වා අතික්කමන්තා කිලමන්ති. කෙචි කද්දමෙන ලිම්පන්ති. තං දිස්වා සො වාණිජො “මා ඉමෙ මනුස්සා කලලං අක්කමිංසූ”ති අපගතදුග්ගන්ධං සඞ්ඛවණ්ණසන්නිභං[1] ගොසීසට්ඨිං ආහරාපෙත්වා නික්ඛිපාපෙසි. පකතියා ච සීලවා අහොසි අක්කොධනො සණ්හවාචො, පරෙසං ච යථාභූතං ගුණං කිත්තෙති. සො එකස්මිං දිවසෙ අත්තනො සහායස්ස නහායන්තස්ස පමාදෙන අනොලොකෙන්තස්ස නිවාසනවත්ථං කීළාධිප්පායෙන අපනිධාය තං දුක්ඛාපෙත්වා අදාසි. භාගිනෙය්‍යො පනස්ස චොරිකාය පරගෙහතො භණ්ඩං ආහරිත්වා තස්සෙව ආපණෙ නික්ඛිපි. භණ්ඩසාමිකා විමංසන්තා භණ්ඩෙන සද්ධිං තස්ස භාගිනෙය්‍යං නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා “ඉමස්ස සීසං ඡින්දථ, භාගිනෙය්‍යං පනස්ස සූලෙ ආරොපෙථා”ති ආණාපෙසි. රාජපුරිසා තථා අකංසු. සො කාලං කත්වා භුම්මදෙවෙසු උප්පජ්ජි. සො ගොසීසෙන සෙතුනො කතත්තා සෙතවණ්ණං දිබ්බං මනොජවං අස්සාජානීයං පටිලභි, ගුණවන්තානං වණ්ණකථනෙන තස්ස ගත්තතො දිබ්බගන්ධො වායති,[2] සාටකස්ස පන අපනිහිතත්තා නග්ගො අහොසි. සො අත්තනො පුබ්බෙ කතකම්මං ඔලොකෙන්තො තදනුසාරෙන අත්තනො භාගිනෙය්‍යං සූලෙ ආරොපිතං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙන චොදියමානො[3] මනොජවං අස්සං අභිරුහිත්වා අඩ්ඪරත්තසමයෙ තස්ස සූලාරොපිතට්ඨානං ගන්ත්වා අවිදූරෙ ඨිතො “ජීව භො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො”ති දිවසෙ දිවසෙ වදති. තෙන ච සමයෙන අම්බසක්කරො රාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පදක්ඛිණං

---

1. ම. සඞ්ඛවණ්ණපටිභාගං. 2. ම. පවායති. 3. ම. චොදිතො.

කරොන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ වාතපානං විවරිත්වා රාජවිභූතිං පස්සන්තිං එකං ඉත්ථිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා පච්ඡාසනෙ නිසින්නස්ස පුරිසස්ස "ඉමං ඝරං ඉමඤ්ච ඉත්ථිං උපධාරෙහී"ති සඤ්ඤං දත්වා අනුක්කමෙන රාජගෙහං පවිට්ඨො තං පුරිසං පෙසෙසි. "ගච්ඡ භණෙ තස්සා ඉත්ථියා සස්සාමිකභාවං වා අස්සාමිකභාවං වා ජානාහී"ති. සො ගන්ත්වා සස්සාමිකභාවං ඤත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තස්සා ඉත්ථියා පරිග්ගහණකරණූපායං චින්තෙන්තො තස්සා සාමිකං පක්කොසාපෙත්වා "එහි භණෙ මං උපට්ඨාහී"ති ආහ. සො අනිච්ඡන්තොපි "රාජා අත්තනො වචනං අකරොන්තෙ මයි රාජදණ්ඩං කරෙය්‍යා"ති භයෙන රාජුපට්ඨානං සම්පටිච්ඡිත්වා දිවසෙ දිවසෙ රාජුපට්ඨානං ගච්ඡති. රාජාපි තස්ස භත්තවෙතනං දාපෙත්වා කතිපයදිවසාතික්කමෙ[1] පාතොව උපට්ඨානං ආගතං එවමාහ:, "ගච්ඡ භණෙ අසුකස්මිං ඨානෙ එකා පොක්ඛරණී අත්ථි, තතො අරුණවණ්ණමත්තිකං රත්තුප්පලානි ච ආනෙහි, සචෙ අජ්ජෙව නාගච්ඡසි ජීවිතං තෙ නත්ථී"ති. තස්මිං ච ගතෙ ද්වාරපාලං ආහ: "අජ්ජ අනත්ථඞ්ගතෙ එව සූරියෙ සබ්බද්වාරානි ථකෙතබ්බානී"ති. සා ච පොක්ඛරණී වෙසාලියා තියොජනමත්ථකෙ හොති. තථාපි සො පුරිසො මරණභයතජ්ජිතො වාතවෙගෙන පුබ්බණ්හෙයෙව තං පොක්ඛරණිං සම්පාපුණි. සා ච පොක්ඛරණී අමනුස්සපරිග්ගහිතාති පගෙව සුතත්තා භයෙන සො "අත්ථි නු ඛො එත්ථ කොචි පරිස්සයො"ති සමන්තතො අනුපරියාති.[2] තං දිස්වා පොක්ඛරණීපාලකො අමනුස්සො කාරුණායමානරූපො මනුස්සරූපෙන ආගන්ත්වා[3] "කිමත්ථං භො පුරිස ඉධාගතොසී"ති ආහ. සො තස්ස තං පවත්තිං කථෙසි. සො "යදි එවං යාවදත්ථං ගණ්හාහී"ති අත්තනො දිබ්බරූපං දස්සෙත්වා අන්තරධායි. සො තත්ථ අරුණවණ්ණමත්තිකං රත්තුප්පලානි ච ගහෙත්වා අනත්ථඞ්ගතෙ යෙව සූරියෙ නගරද්වාරං සම්පාපුණි. තං දිස්වා ද්වාරපාලො විරවන්තස්සෙව ද්වාරං ථකෙසි. සො ථකිතෙ ද්වාරෙ පවෙසනං අලභන්තො ද්වාරසමීපෙ සූලෙ ආරොපිතං පුරිසං දිස්වා "එතෙ මයි අනත්ථඞ්ගතෙ යෙව සූරියෙ ආගතෙ විරවන්තෙ එව ද්වාරං ථකෙසුං, අහං කාලස්සෙව ආගතො මම දොසො නත්ථි, තයාපි ඤාතං හොතූ"ති සක්ඛිං අකාසි. තං සුත්වා සො ආහ: "අහං සූලෙ ආවුතො වජ්ඣො මරණාභිමුඛො, කථං තව සක්ඛී හොමි? එකො පනෙත්ථ පෙතො මහිද්ධිකො මම සමීපං ආගමිස්සති, තං සක්ඛිං කරොහී"ති. "කථං පන සො මයා දට්ඨබ්බො"ති? "ඉධෙව ත්වං තිට්ඨ, සයමෙව දක්ඛිස්සසී"ති. සො තත්ථ ඨිතො මජ්ඣිමයාමෙ තං පෙතං ආගතං දිස්වා සක්ඛිං අකාසි. විභාතාය රත්තියා රඤ්ඤා "මම ආණා තයා අතික්කන්තා, තස්මා රාජදණ්ඩං තෙ කරිස්සාමී"ති වුත්තෙන "දෙව න මයා තව ආණා අතික්කන්තා, අනත්ථඞ්ගතෙ යෙව සූරියෙ අහං ඉධා-

1. ම. දිවසාතික්කමෙන. 2. සී. 1 අනුපරියායති. 3. ම. උපසංකමිත්වා.

ගතොති, තත්ථ "කො තෙ සක්ඛී"ති? සො තස්ස සූලාවුතස්ස පුරිසස්ස සඤ්ඤාතිකෙ ආගච්ඡන්තං නගරපෙතං සක්ඛීති නිද්දිසිත්වා "කථමෙතං අම්හෙහි සද්ධාතබ්බ"න්ති රඤ්ඤා වුත්තෙන "අජ්ජ රත්තියං තුම්හෙහි සද්ධාතබ්බං පුරිසං මයා සද්ධිං පෙසෙථා"ති ආහ. තං සුත්වා රාජා සයමෙව තෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා ඨිතො පෙතෙන පන තත්ථාගන්ත්වා "ජීව භො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො"ති වුත්තෙ තං **සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථීති** ආදිනා පඤ්චහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි. ඉදානි ආදිතො පන **වෙසාලිනාමනගරත්ථි වජ්ජීනන්ති** ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා:-

"වෙසාලි නාම නගරත්ථි වජ්ජීනං
තත්ථ අහු ලිච්ඡවි අම්බසක්ඛරො,
දිස්වාන පෙතං නගරස්ස බාහිරං
තත්ථෙව පුච්ඡිත්ථ තං කාරණත්ථිකො:

සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථි
අභික්කමො නත්ථි පටික්කමො වා
අසිතපීතඛායිතවත්ථභොගා
පරිචාරිකා සාපි ඉමස්ස නත්ථි.

යෙ ඤාතකා දිට්ඨසුතා සුහජ්ජා
අනුකම්පකා යස්ස පුබ්බෙ අහෙසුං,
දට්ඨුම්පි තෙ දානි න තං ලභන්ති
විරාජිතත්තො[1] හි ජනෙන තෙන.

න ඔග්ගතත්තස්ස[2] භවන්ති මිත්තා
ජහන්ති මිත්තා විකලං විදිත්වා
අත්ථඤ්ච දිස්වා පරිවාරයන්ති
බහූ ච මිත්තා උග්ගතත්තස්ස හොන්ති.

නිහීනත්තො සබ්බභොගෙහි කිච්ඡො[3]
සම්මක්ඛිතො[4] සම්පරිභින්නගත්තො
උස්සාවබින්දූව පලිම්පමානො
අජ්ජ සුවෙ ජීවිතස්සූපරොධො.

එතාදිසං උත්තමකිච්ඡපත්තං
උත්තාසිතං පුචිමන්දස්ස සූලෙ
අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන වදෙසි යක්ඛ
ජීව භො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො"ති.

තත්ථ "**තත්ථා**"ති: තස්සං වෙසාලියං. "**නගරස්ස බාහිර**"න්ති: නගරස්ස බහිභවං, වෙසාලිනගරස්ස බහි එව ජාතං පවත්තං[5]

1. සී. II & III, විරජිතත්තො. 2. සී. I. IV. ඔග්ගතත්ථස්ස. සී. II & III. දුග්ගතත්තස්ස.
3. භා. කිච්චො. 4. සී. I. V. සම්මක්ඛිතො. 5. සී. I. II & III. ජාතසම්බන්ධං.

සම්බන්ධො. **"තමෙනෙවා"**ති: යත්ථ තං පස්සි තත්ථෙව ඨානෙ. **"න"**න්ති: තං පෙතං. **"කාරණත්ථිකො"**ති: ජීව භො ජීවිතමෙව සෙය්‍යොති වුත්තස්ස අත්ථස්ස කාරණෙන අත්ථිකො හුත්වා. **"සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථි"**ති: පිට්ඨිපසාරණලක්ඛණා[1] සෙය්‍යා පල්ලඞ්කාභුජනාදිලක්ඛණා නිසජ්ජා වා ඉමස්ස සූලෙ ආරොපිතපුග්ගලස්ස නත්ථි **"අභික්කමො නත්ථි පටික්කමො වා"**ති: අභික්කමාදිලක්ඛණං අප්පමත්තකම්පි ගමනං ඉමස්ස නත්ථි. **"පරිචාරිකා සාපි"**ති: යා අසිතපීතඛායිතසායිතවත්ථපරිභොගාදිලක්ඛණා ඉන්ද්‍රියානං පරිචාරණා[2] සාපි ඉමස්ස නත්ථි. **"පරිහරණා සාපි"**ති වා: අසිතාදිපරිභොගවසෙන ඉන්ද්‍රියානං පරිහරණා සාපි ඉමස්ස නත්ථි, විගතජීවිතත්තාති අත්ථො. **පරිචාරණා සාපීති** කෙචි පඨන්ති. **'දිට්ඨසුතා සම්භත්තා අනුකම්පකා යස්ස පුබ්බෙ අහෙසුං"**ති. සන්දිට්ඨසහායා චෙව අදිට්ඨසහායා ච යස්ස ච මිත්තා අනුද්දයාවන්තා යෙ අස්ස ඉමස්ස පුබ්බෙ අහෙසුං. **"දට්ඨුම්පි"**ති: පස්සිතුම්පි න ලභන්ති, කුතො සහ වසිතුන්ති අත්ථො. **"විරාජිතත්තො"**ති: පරිච්චත්තත්තභාවො. **"ජනෙන තෙනා"**ති: තෙන ඤාති ආදි ජනෙන. **"න ඔගණත්ථස්ස භවන්ති මිත්තා"**ති: අපගතවිඤ්ඤාණස්ස මතස්ස මිත්තා නාම න හොන්ති තස්ස මිත්තෙහි කාතබ්බකිච්චස්ස අතික්කන්තත්තා. **ජහන්ති මිත්තා විකලං විදිත්වා"**ති: මතො තාව තිට්ඨතු, ජීවන්තම්පි භොගවිකලං පුරිසං විදිත්වා න ඉතො කිඤ්චි ගය්හූපගන්ති මිත්තා පජහන්ති. **"අත්ථඤ්ච දිස්වා පරිවාරයන්ති"**ති: තස්ස පන සන්තකං අත්ථං ධනං දිස්වා පියවාදිනො මුඛුල්ලොකිකා හුත්වා තං පරිවාරයන්ති **"බහූ මිත්තා උග්ගතත්ථස්ස හොන්ති"**ති: භවසම්පත්තියා උග්ගතසභාවස්ස සමිද්ධස්ස බහූ අනෙකා මිත්තා හොන්ති, අයං ලොකියසභාවොති අත්ථො. **නිහීනත්තො සබ්බභොගෙහි"**ති: සබ්බෙහි උපභොගපරිභොගවත්ථූහි පරිහීනත්තො. **"කිච්ඡො"**ති: දුක්ඛිතො. **"සම්මක්ඛිතො"**ති රුහිරෙන මක්ඛිතසරීරො. **"සම්පරිභින්නගත්තො"**ති: සූලෙන අබ්භන්තරෙ විදාළිතගත්තො. **"උස්සාව බින්දූව පලිම්පමානො"**ති: තිණග්ගෙ ලිම්පමානඋස්සාවබින්දුසදිසො **"අජ්ජ සුවෙ"**ති: අජ්ජ වා සුවෙ වා ඉමස්ස නාම පුරිසස්ස ජීවිතස්ස උපරොධො නිරොධො, තතො උද්ධං නප්පවත්තතීති අත්ථො. **"උත්තාසිත"**න්ති: ආවුතං ආරොපිතං. **"පුචිමන්දස්ස[3] සූලෙ"**ති: නිම්බරුක්ඛස්ස දණ්ඩෙන කතසූලෙ. **"කෙන වණ්ණෙනා"**ති: කෙන කාරණෙන. **"ජීව භො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො"**ති: භො පුරිස ජීව, කස්මා? සූලං ආරොපිතස්සාපි තෙ ඉධ ජීවිතමෙව ඉතො චුතස්ස ජීවිතතො සතභාගෙන සහස්සභාගෙන සෙය්‍යො සුන්දරතරොති.

---

1. භා. ලක්ඛණසඞ්ඛාතා. 2. භා. සී. III. පරිචාරිකා.
3 සී. III. ම. පිචුමන්දස්ස.

එවං තෙන රඤ්ඤා පුච්ඡිතො සො පෙතො අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො:–

"සාලොහිතො එසො අහොසි මය්හං
අහං සරාමි පුරිමාය ජාතියා.
දිස්වා ච මෙ කාරුඤ්ඤමහොසි රාජ
මා පාපධම්මො නිරයං පතායං.

ඉතො චුතො ලිච්ඡවි එස පොසො
සත්තුස්සදං නිරයං ඝොරරූපං
උපපජ්ජති දුක්කතකම්ම කාරී
මහාභිතාපං කටුකං භයානකං.

අනෙකභාගෙන ගුණෙන සෙය්‍යො
අයමෙව සූලො නිරයෙන තෙන
එකන්තදුක්ඛං කටුකං භයානකං
එකන්තතිප්පං නිරයං පතායං

ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං මමෙසො
දුක්ඛූපනීතො විජහෙය්‍ය පාණං
තස්මා අහං සන්තිකෙ න භණාමි
මා මෙකතො[2] ජීවිතස්සූපරොධො"ති

වතස්සා ගාථා අභාසි.

තත්ථ "සාලොහිතො"ති: සමානලොහිතො, යොනිසම්බන්ධෙන සම්බන්ධො ඤාතකොති අත්ථො. "පුරිමාය ජාතියා"ති: පුරිමත්තභාවෙ. "මා පාපධම්මො නිරයං පතාය"න්ති: අයං පාපධම්මො පුරිසො නිරයං මා පති නිරයං මා උපපජ්ජි, ඉමං දිස්වා මෙ කාරුඤ්ඤං අහොසීති යොජනා. "සත්තුස්සද"න්ති: පාපකාරීහි ජනෙහි උස්සන්නං, අථවා පඤ්චවිධබන්ධනං මූබෙ තත්තලොහසෙචනං අඞ්ගාරපබ්බතාරොපනං ලොහකුම්භිපක්ඛෙපනං අසිපත්තවනප්පවෙසනං වෙතරණියං සමොතරණං මහානිරයෙ පක්ඛෙපොති ඉමෙහි සත්තහි පඤ්චවිධබන්ධනාදීහි දාරුණකාරණෙහි උස්සන්නං උපරූපරි නිචිසිතන්ති[3] අත්ථො. "මහාභිතාප"න්ති: මහාදුක්ඛං මහාඅභිසන්තාපං වා. "කටුක"න්ති: අනිට්ඨං. "භයානක"න්ති: භයජනකං. "අනෙකභාගෙන ගුණෙනා"ති: අනෙකකොට්ඨාසෙන ආනිසංසෙන. "අයමෙව සූලො නිරයෙන තෙනා"ති: තතො ඉමස්ස උප්පත්තිට්ඨානභූතතො නිරයතො අයමෙව සූලො සෙය්‍යොති. නිස්සක්කෙ හි ඉදං කරණවචනං. "එකන්තතිප්ප"න්ති: එකන්තෙනෙව තිබ්බදුක්ඛං, නියතමහාදුක්ඛන්ති අත්ථො. "ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං මමෙසො"ති: ඉතො චුතොති ආදිනා වුත්තං ඉදං මම වචනං සුත්වා එසො පුරිසො දුක්ඛූපනීතො මම වචනෙන නිරයදුක්ඛං උපනීතො

1. සී. I. දුක්කටමබෙණ. 2. සී: II. මමෙකතො. 3. සී. I. II & III. නිචිතන්ති.

විය හුත්වා. "**විජහෙය්‍ය පාණී**"න්ති: අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජෙය්‍ය. "**තස්මා**"ති: තෙන කාරණෙන. "**මා මෙකතො**"ති: මයා එකතො ඉමස්ස ජීවිතස්ස උපරොධො මා හොතූති ඉමස්ස සන්තිකෙ ඉදං වචනං අහං න භණාමි. අථ ඛො "ජීව භො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො"ති ඉදමෙව භණාමීති අධිප්පායො.

එවං පෙතෙන අත්තනො අධිප්පායෙ පකාසිතෙ පුන රාජා පෙතස්ස පවත්තිං පුච්ඡිතුං ඔකාසං කාරෙන්තො ඉමං ගාථමාහ:-

"අඤ්ඤාතො එසො පුරිසස්ස අත්ථො
අඤ්ඤම්පි ඉච්ඡාමසෙ පුච්ඡිතුං තුවං
ඔකාසකම්මං සචෙ නො කරොසි,
පුච්ඡාම තං න ච නො කුජ්ඣිතබ්බං.

'අද්ධා පටිඤ්ඤා මෙ තදා අහු
නාචික්ඛිතා අප්පසන්නස්ස හොති
අකාමා සද්ධෙය්‍යවචොති කත්වා
පුච්ඡස්සු මං කාමං යථා විසය්හ"න්ති

ඉමා රඤ්ඤො පෙතස්ස ච වචනපටිවචන ගාථා.

තත්ථ "**අඤ්ඤාතො**"ති: අවගතො. "**ඉච්ඡාමසෙ**"ති: ඉච්ඡාම. "**නො**"ති: අම්හාකං. "**න ච කුජ්ඣිතබ්බ**"න්ති: ඉමෙ මනුස්සා යං කිඤ්චි පුච්ඡන්තීති කොධො න කාතබ්බො. "**අද්ධා**"ති: එකංසෙන. "**පටිඤ්ඤා මෙ**"ති: ඤාණවසෙන මය්හං පුච්ඡස්සූති පටිඤ්ඤා, ඔකාසදානන්ති අත්ථො. "**තදා අහූ**"ති: තස්මිං කාලෙ පඨමදස්සනෙ අහොසි. "**නාචික්ඛිතා අප්පසන්නස්ස හොතී**"ති: අකථිතා අප්පසන්නස්ස හොති, පසන්නො එව හි පසන්නස්ස කිඤ්චි කථෙති, ත්වම්පන තදා මයි අප්පසන්නො අහඤ්ච තයි, තෙන පටිජානිත්වා කථෙතුකාමො නාහොසි. ඉදානි පනාහං තුය්හං අකාමා සද්ධෙය්‍යවචො අකාමො එව සද්ධාතබ්බවචනො ඉති කත්වා ඉමිනා කාරණෙන. "**පුච්ඡස්සු මං කාමං යථා විසය්හ**"න්ති: ත්වං අත්තනා යථා ඉච්ඡසි තමත්ථං මං පුච්ඡස්සු, අහම්පන යථාවිසය්හං යථා මය්හං සහිතුං සක්කා තථා අත්තනො ඤාණබලානුරූපං කථෙස්සාමීති අධිප්පායො. එවං පෙතෙන පුච්ඡනාය ඔකාසෙ කතෙ රාජා:-

"යං කිඤ්චාහං චක්ඛුනා පස්සිස්සාමි
සබ්බම්පි තාහං අභිසද්දහෙය්‍යං
දිස්වාන තං නොපි චෙ සද්දහෙය්‍යං
කරෙය්‍යාසි මෙ යක්ඛ නියස්සකම්ම"න්ති

ගාථමාහ,

තස්සත්ථො: අහං යං කිඤ්චිදෙව චක්ඛුනා පස්සිස්සාමි තං සබ්බම්පි තථෙව අහං අභිසද්දහෙය්‍යං පටිඤ්ඤෙය්‍යං, තම්පන දිස්වා

තව වචනං නොපි නො සද්දහෙය්‍යං, යත්ථ මය්හං නියස්සකම්මං නිග්ගහකම්මං කාරෙය්‍යාසීති. අථවා "යං කිඤ්චාහං චක්ඛුනා පස්සිස්සාමී"ති: අහං යං කිඤ්චි දෙව චක්ඛුනා පස්සිස්සාමි අචක්ඛුනො පරස්ස අදස්සනතො. "සබ්බම්පි තාහං අභිසද්දහෙය්‍ය"න්ති: සබ්බම්පි තෙ අහං දිට්ඨං සුතං අඤ්ඤං වාපි අභිසද්දහෙය්‍යං, තාදිසොහි මය්හං තයි අභිප්පසාදොති අධිප්පායො. පච්ඡිමපදස්ස පන යථාවුත්තොනාව අත්ථො. තං සුත්වා පෙතො:-

"සච්චප්පටිඤ්ඤා තව මෙසා හොතු
සුත්වාන ධම්මං ලභස්සුප්පසාදං
අඤ්ඤත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො
යං තෙ සුතං අසුතං චාපි ධම්මං
සබ්බං ආචික්ඛිස්සං යථා පජානං"

"සෙතෙන අස්සෙන අලඞ්කතෙන
උපයාසි සූලාවුතකස්ස[1] සන්තිකෙ
යානං ඉදං අබ්භුතං දස්සනෙය්‍යං
කිස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකො?"

"වෙසාලියා නගරස්ස මජ්ඣෙ
චික්ඛල්ලමග්ගෙ[2] නරකං අහොසි
ගොසීසමෙකාහං පසන්නචිත්තො
සෙතං ගහෙත්වා නරකස්මිං නික්ඛිපිං.

එතස්මිං පාදානි පතිට්ඨපෙත්වා
මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච අතික්කමිම්හ
යානං ඉදං අබ්භුතං දස්සනෙය්‍යං
තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකො."

"වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති
ගන්ධො ච තෙ සබ්බදිසා පවායති
යක්ඛිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො
නග්ගො චාසි කිස්ස අයං විපාකො?"

"අක්කොධනො නිච්චපසන්නචිත්තො
සණ්හාහි වාචාහි ජනං ලපෙමි[3]
තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකො
දිබ්බො මෙ වණ්ණො සතතං පභාසති.

යසඤ්ච කිත්තිඤ්ච ධම්මෙ ඨිතානං
දිස්වාන මන්තෙමි පසන්නචිත්තො
තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකො
දිබ්බො මෙ ගන්ධො සතතං පවායති.

---

1. සී. I. සූලායතකස්ස. 2. ම. පඨ. සී. I & II. පුබ්බ 3. සී. III. ලපෙසිං.

සඟාගානං තිත්ථස්මිං නගාගනානං
ඵලෙ ගහෙත්වා නිදහිස්ස දුස්සං
බිබ්බසිතො නො ච පදුට්ඨචිත්තො
තෙනාම්හි නග්ගො කසිරං ච වුත්ති.

යො කීළමානො පකරොති පාපං
තස්සෙදිසං කම්ම විපාකමාහු
අකීළමානො පන යො කරොති
කිං තස්ස කම්මස්ස විපාකමාහු?

යෙ දුට්ඨසංකප්පමනා මනුස්සා
කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨා
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං
අසංසයං තෙ නිරයං උපෙන්ති.

අපරෙ පන සුගතිං ආසමානා
දානෙ රතා සංගහිතත්තභාවා
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං
අසංසයං තෙ සුගතිං උපෙන්ති”ති.

තෙසං උභින්නං වචනපටිවචන ගාථායො හොන්ති.

තත්ථ “සච්චප්පටිඤ්ඤා තව මෙසා හොතූ”ති: තව එසා පටිඤ්ඤා මය්හං සච්චං හොතු. “සුත්වාන ධම්මං ලභස්සුප්පසාද”න්ති: මයා වුච්චමානං ධම්මං සුත්වා සුන්දරපසාදං ලභස්සු. “අඤ්ඤත්ථපත්ථිකො”ති: ආජානනෙන අත්ථිකො. “යථා පජාන”න්ති: යථා අඤ්ඤාසි පජානන්තො. යථාපි ඤාතන්ති වා මයා යථා ඤාතන්ති අත්ථො. “කිස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකො”ති: එතං කිස්ස නාම කම්මස්ස අයං විපාකො “එත”න්ති: වා නිපාතමත්තං, කිස්ස කම්මස්සාති යොජනා. කිස්ස හෙතූති ච කෙචි වදන්ති. “විකඛලලම්ගෙග[1]”ති: විකඛලලවති පථම්හි.[2] “නරක”න්ති: ආවාටං. “එකාන”න්ති: එකං අගං. “නරකස්මිං නික්ඛිපි”න්ති: යථා කද්දමො න අක්කමීයති එවං තස්මිං විකඛලලාවාටෙ ඨපෙසිං. “තස්ස”න්ති: තස්ස ගොසීසෙන සෙතුකරණස්ස. “ධම්මෙ ඨිතාන”න්ති: ධම්මචාරීනං සමචාරීනං. “මනෙතමි”ති: කථෙමි කිත්තයාමි. “බිබ්බසිතො”ති: හසාධිප්පායො. “නො ච පදුට්ඨචිත්තො”ති: න දුස්සසාමිකෙ දූසිතචිත්තො න අවහරණාධිප්පායො නාපි විනාසනාධිප්පායොති අත්ථො. “අකීළමානො”ති: අකීළාධිප්පායො, ලොභාදීහි දූසිතචිත්තො. “කිං තස්ස කම්මස්ස විපාකමාහූ”ති: තස්ස තථා පකතස්ස පාපකම්මස්ස කීව කටුකං දුක්ඛං දුක්ඛවිපාකං පණ්ඩිතා ආහු. “දුට්ඨසංකප්පමනා”ති: කාමසංකප්පාදිවසෙන දූසිතමනොවිතක්කා. එතෙන මනොදුච්චරිතමාහ. “කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨා”ති: පාණාතිපාතාදිවසෙන කායවාචාහි මලිනා. “ආසමානා”ති: ආසිංසමානා පත්ථයමානා.

1. සී I & II. පංකබ.   2. ශ්‍යා I. II & III. සක්ඛලී.

එවං පෙතෙන සඞ්ඛෙපෙනෙව කම්මඵලෙසු විභජිත්වා දස්සිතෙසු තං අසද්දහන්තො රජා:-

"තං කින්ති ජානෙය්‍යං අහං අවෙච්ච කල්‍යාණපාපස්ස
අයං විපාකො
කිං වාහං දිස්වා අභිසද්දහෙය්‍යං කො වාපිමං සද්ද-
හාපෙය්‍ය එත"න්ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "තං කින්ති ජානෙය්‍යං අහං අවෙච්චා"ති: යොයං තයා "යෙ දුට්ඨසංකප්පමනා මනුස්සා කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨා"ති ආදිනා—අපරෙ පන සුගතිමාසමානා"ති ආදිනා ච කල්‍යාණස්ස පාපස්ස ච කම්මස්ස විපාකො විභජිත්වා වුත්තො. තං කින්ති කෙන පකාරෙන අහං අවෙච්ච අපරප්පච්චයභාවෙන සද්දහෙය්‍යං. "කිං වාහං දිස්වා අභිසද්දහෙය්‍ය"න්ති: කීදිසං වා පනාහං පච්චක්ඛභූතං නිදස්සනං දිස්වා පටිසද්දහෙය්‍යං "කො වාපි මං සද්දහාපෙය්‍ය එත"න්ති: කො වා විඤ්ඤූ පුරිසො පණ්ඩිතො එතමත්ථං මං සද්දහාපෙය්‍ය තං කථෙහීති අත්ථො. තං සුත්වා පෙතො කාරණෙන[1] තමත්ථං තස්ස පකාසෙන්තො:-

"දිස්වා ච සුත්වා අභිසද්දහස්සු
කල්‍යාණපාපස්ස අයං විපාකො
කල්‍යාණපාපෙ උභයෙ අසන්තෙ
සියා නු සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා.

නො චෙත්ථ කම්මානි කරෙය්‍යුං මච්චා
කල්‍යාණපාපානි මනුස්සලොකෙ
නාහෙසුං සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා
හීනප්පණීතා ච මනුස්සලොකෙ.

යස්මා ච කම්මානි කරොන්ති මච්චා
කල්‍යාණපාපානි මනුස්සලොකෙ
තස්මා සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා
හීනප්පණීතා ච මනුස්සලොකෙ.

ද්වයජ්ජ කම්මානං විපාකමාහු
සුඛස්ස දුක්ඛස්ස ච වෙදනීයං
තා දෙවතායො පරිචාරයන්ති
පච්චන්ති බාලා ද්වයතං අපස්සිනො"ති

ගාථා අභාසි.

තත්ථ "දිස්වා"ති: පච්චක්ඛතො දිස්වාපි. "සුත්වා වා"ති: ධම්මං සුත්වා වා තදනුසාරෙන නයං නෙන්තො[2] අනුමිනන්තො. "කල්‍යාණපාපස්සා"ති: කල්‍යාණස්ස පාපස්ස කුසලස්ස අකුසලස්ස ච කම්මස්ස

1. සා. කාරණෙන. 2. සා. සී. II නයං නෙන්තො.

අයං සුඛො අයං දුක්ඛො ච විපාකොති අභිසද්දහස්සු. **"උභයෙ අසන්තෙ"**ති: කල්‍යාණපාපෙති දුවිධෙ කම්මෙ අවිජ්ජමානෙ. **"සියා නු සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා"**ති: ඉමෙ සත්තා සුගතිං ගතා දුග්ගතිං ගතා වා, අඩ්ඪා සුගතිං ගතාපි වා අඩ්ඪා දුග්ගතියං දළිද්දා වාති අයමෙත්ථ කින්නු සියං කථං භවෙය්‍යාති අත්ථො.

ඉදානි යථාවුත්තමත්ථං **නොචෙත්ථ කම්මානීති**-යස්මා ච **කම්මානීති** ච ගාථාවයෙන බ්‍යතිරෙකතො අන්වයතො ච විභාවෙති. තත්ථ **"හීනප්පණීතා"**ති: කුලරූපාරොග්‍යපරිවාරාදීහි හීනා උළාරා ච. **"ද්වයජ්ජ කම්මානං විපාකමාහු"**ති: ද්වයං දුවිධං අජ්ජ ඉදානි කම්මානං සුචරිතදුච්චරිතානං විපාකං වදන්ති කථෙන්ති. කිං තන්ති? ආහ: **"සුඛස්ස දුක්ඛස්ස ච වෙදනීය"**න්ති: ඉට්ඨස්ස ච අනිට්ඨස්ස ච අනුභවන යොග්‍යං. **"තා දෙවතායො පරිචාරයන්ති"**ති: යෙ උක්කංසවසෙන සුඛවෙදනීයං විපාකං පටිලභන්ති, තෙ දෙවලොකෙ තා දෙවතා හුත්වා දිබ්බසුඛසමප්පිතා ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරයන්ති. **"පච්චන්ති බාලා ද්වයතං අපස්සිනො"**ති: යෙ බාලා කම්මඤ්ච කම්මඵලඤ්චාති ද්වයං අපස්සන්තා අසද්දහන්තා තෙ පාපපසුතා දුක්ඛවෙදනීයං විපාකං අනුභවන්තා නිරයාදීසු කම්මනා පච්චන්ති දුක්ඛං පාපුණන්ති.

එවං කම්මඵලං සද්දහන්තො පන ත්වං කස්මා එවරූපං දුක්ඛං පච්චනුභවසීති අනුයොගං සන්ධාය:-

> "නමත්ථි කම්මානි සයං කතානි
> දත්වාපි මෙ නත්ථි සො ආදිසෙය්‍ය
> අච්ඡාදනං සයනමථන්නපානං
> තෙනම්හි නග්ගො කසිරා ච වුත්ති"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ **"නමත්ථි කම්මානි සයං කතානී"**ති: යස්මා සයං අත්තනා පුබ්බෙ කතානි පුඤ්ඤකම්මානි මම නත්ථි න විජ්ජන්ති යෙහි ඉදානි අච්ඡාදනාදීනි ලභෙය්‍යං. **"දත්වාපි මෙ නත්ථි සො ආදිසෙය්‍යා"**ති: යො සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දත්වා අමුකස්ස පෙතස්ස හොතූති මෙ ආදිසෙය්‍ය උද්දිසෙය්‍ය සො නත්ථි. **"තෙනම්හි නග්ගො කසිරා ච වුත්ති"**ති: තෙන දුවිධෙන කම්මෙන කාරණෙන ඉදානි නග්ගො නිච්චොළො අම්හි කසිරා දුක්ඛා ච වුත්ති ජීවිකා හොතීති. තං සුත්වා රාජා තස්ස අච්ඡාදනාදිලාභං ආකඞ්ඛන්තො:-

> **"සියා නු ඛො කාරණං කිඤ්චි යක්ඛ
> අච්ඡාදනං යෙන තුවං ලභෙථ
> ආචික්ඛ මෙතං[1] යදත්ථි හෙතු
> සද්ධායිතං[2] හෙතු වචො සුණොමා"ති**

ගාථමාහ.

---

1. තා ත්වං. 2. ම. I & II. සද්ධායිකං.

තත්ථ "යෙනා"ති: යෙන කාරණෙන ත්වං අවජ්ඣාතං ලභෙථ ලභෙය්‍යාසි, කිඤ්චි තං කාරණං සියා නු ඛො භවෙය්‍ය නුඛොති අත්ථො. "යදත්ථී"ති: යදි අත්ථි. අථස්ස පෙතො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො:-

"කප්පිතකො[1] නාම ඉධත්ථි භික්ඛු
ඣායී සුසීලො අරහා විමුත්තො
ගුත්තින්ද්‍රියො සංවුතපාතිමොක්ඛො
සීතිභූතො උත්තමදිට්ඨිපත්තො.

"සඛිලො වදඤ්ඤූ සුවචො සුමුඛො ස්වාගමො සුප්පටිමුත්තකො ච
පුඤ්ඤස්ස ඛෙත්තං අරණවිහාරී දෙවමනුස්සානං ච දක්ඛිණෙය්‍යො.

සන්තො විධූමො අනීඝො නිරාසො
මුත්තො විසල්ලො අමමො අවඞ්කො
නිරූපධී සබ්බපපඤ්චඛීණො
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තො ජුතිමා.

අප්පඤ්ඤාතො දිස්වාපි න සුජානො මුනීති නං වජ්ජිසු
වොහරන්ති
ජානන්ති තං යක්ඛභූතා අනෙජං කල්‍යාණධම්මං
විචරන්ති ලොකෙ

තස්ස තුවං එකං යුගං දුවෙ වා මමුද්දිසිත්වාන සචෙ දදෙථ
පටිග්ගහිතානි ච තානි අස්සු[2] මමඤ්ච පස්සෙථ
සන්නද්ධදුස්ස"න්ති.

ගාථා අභාසි.

තත්ථ "කප්පිතකො නාමා"ති: ජටිලසහස්සස්ස අබ්භන්තරෙ ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස උපජ්ඣායං සන්ධාය වදති. "ඉධා"ති: ඉමිස්සා වෙසාලියං සමීපෙ "ඣායී"ති: අග්ගඵලඣානෙන ඣායී. "සීතිභූතො"ති· සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහවූපසමෙන සීතිභාවප්පත්තො. "උත්තමදිට්ඨිපත්තො"ති: උත්තමං අග්ගඵලං සම්මාදිට්ඨිං පත්තො. "සඛිලො"ති: මුදු. "සුවචො"ති: සුබ්බචො. "ස්වාගමො"ති: සුට්ඨු ආගතාගමො. "සුප්පටිමුත්තකො වා"ති: සුට්ඨු පටිමුත්ත කාථො මත්තභාණීති අත්ථො. "අරණවිහාරී"ති: මෙත්තාවිහාරී. "සන්තො"ති: උපසන්තකිලෙසො. විධූමො"ති: විගතමිච්ඡාවිතක්කධූමො. "අනීඝො"ති: නිද්දුක්ඛො. "නිරාසො"ති: නිත්තණ්හො. "මුත්තො"ති: සබ්බභවෙහි මුත්තො. "විසල්ලො"ති: විගතරාගාදිසල්ලො. "අමමො"ති: මමඞ්කාරවිරහිතො. "අවඞ්කො"ති: කායවඞ්කාදිවඞ්කවිරහිතො. "නිරූපධී"ති: කිලෙසාභිසඞ්ඛාරාදිඋපධිප්ප

1. සං. ඊ. II. කප්පිතකො.   2. සං. මජ්ජු. ඊ. I. III. පස්ස.

හායි. “සබ්බපපඤ්චඛීණො”ති: පරික්ඛීණතණ්හාදිපපඤ්චො. “ජුතිමා”ති: අනුත්තරාය ඤාණජුතියා ජුතිමා. “අප්පඤ්ඤාතො”ති: පරමප්පිච්ඡතාය පටිච්ඡන්නගුණතාය ච න පඤ්ඤාතො. “න සුජානො”ති: ගම්භීරභාවෙන දිස්වාපි එවං සීලො එවං ධම්මො එවං පඤ්ඤොති න සුවිඤ්ඤෙය්‍යො. ජානන්ති තං යක්ඛභූතා අනෙජ”න්ති: යක්ඛභූතා ච අනෙජං නිත්තණ්හං අරහාති තං ජානන්ති. “කල්‍යාණධම්ම”න්ති: සුන්දරසීලාදිගුණං. “තස්සා”ති: තස්ස කප්පිතකම්මස්ස ථෙරස්ස. “එකං යුග”න්ති: එකං වත්ථයුගං. “දුවෙ වා”ති: ද්වෙ වා වත්ථයුගානි. “මමුද්දිසිත්වාන”ති: මමං උද්දිසිත්වා. “පටිග්ගහීතානි ච තානි අස්සූ”ති: තානි වත්ථයුගානි තෙන පටිග්ගහීතානි ච අස්සු භවෙය්‍යුං. “සන්නද්ධදුස්ස”න්ති: දුස්සෙන කතසන්නාහං ලද්ධවත්ථං නිවත්ථපාරුතදුස්සන්ති අත්ථො. තතො රාජා:-

“කස්මිං පදෙසෙ සමණං වසන්තං
ගන්ත්වාන පස්සෙමු මයං ඉදානි?
සමජ්ජ කඞ්ඛං විචිකිච්ඡිතඤ්ච
දිට්ඨිවිසූකානි ච කො විනොදයෙ”ති[1]?

ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පුච්ඡි.

තත්ථ “කස්මිං පදෙසෙ”ති: කතරස්මිං පදෙසෙ. “සමජ්ජා”ති සො අජ්ජ. මකාරො පදසන්ධිකරො. තතො පෙතො:-

“එසො නිසින්නො කපිනච්චනායං
පරිවාරිතො දෙවතාහි බහූහි
ධම්මිං කථං භාසති සච්චනාමො
සකස්මිං අච්ඡෙරකෙ[2] අප්පමත්තො”ති

ගාථමාහ.

තත්ථ “කපිනච්චනායා”න්ති: කපීනං වානරානං නච්චනෙන කපිනච්චනාති ලද්ධවොහාරෙ පදෙසෙ. “සච්චනාමො”ති: ඛන්ති සුසීලො අරහා විමුත්තොති ආදීහි ගුණනාමෙහි යථාවනාමො අවිපරීතනාමො. එවං පෙතෙන වුත්තෙ රාජා තාවදෙව ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො:-

“තථාහං කස්සාමි ගන්ත්වා ඉදානි
අච්ඡාදයිස්සං සමණං යුගෙන
පටිග්ගහීතානි ච තානි අස්සු
තුවඤ්ච පස්සෙමු සන්නද්ධදුස්ස”න්ති

ගාථමාහ.

තත්ථ “කස්සාමී”ති: කරිස්සාමි. අථ පෙතො දෙවතානං ථෙරො ධම්මං දෙසෙති තස්මා තායං උපසංකමනකාලොති දස්සෙන්තො:-

---

1. හා. විනොදයෙ මෙ. 2. සී. II. අච්ඡරකො. හා. අචෙරකො.

"මං අක්ඛණෙ පබ්බජිතං උපාගමි
සාධු වෙං ලිච්ඡවි නෙස ධම්මො
තතො ච කාලෙ උපසංකමිත්වා
තත්ථෙව පස්සාමි රහො නිසින්නා"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "සාධූ"ති ආයාචනෙ නිපාතො. "වො ලිච්ඡවි නෙස ධම්මො"ති: ලිච්ඡවි රාජ තුම්හාකං රාජූනං එසධම්මො න හොති යං අකාලෙ උපසඞ්කමනං. "තත්ථෙවා"ති: තස්මිං යෙව ඨානෙ.

එවං පෙතෙන වුත්තෙ රාජා "සාධූ"ති සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තනො නිවෙසනමෙව ගන්ත්වා පුන යුත්තපයුත්තකාලෙ අට්ඨවත්ථයුගානි ගාහාපෙත්වා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං නිසින්නො පටිසන්ථාරං කත්වා "ඉමානි භන්තෙ අට්ඨවත්ථයුගානි පටිග්ගණ්හථා"ති ආහ. තං සුත්වා ථෙරො කථාසමුට්ඨාපනත්ථං "මහාරාජ පුබ්බෙ ත්වං අදාන සීලො සමණබ්‍රාහ්මණානං විහෙඨනජාතිකො ච කථං පණීතානි වත්ථානි දාතුකාමො ජාතො"ති? ආහ තං සුත්වා රාජා තස්ස කාරණං ආචික්ඛන්තො පෙතෙන සමාගමං තෙන ච අත්තනා ච කථිතං සබ්බං ථෙරස්ස ආරොචෙත්වා වත්ථානි දත්වා පෙතස්ස උද්දිසි. තෙන පෙතො දිබ්බවත්ථධරො අලඞ්කතපටියත්තො අස්සං ආරුළ්හො ථෙරස්ස ච රඤ්ඤො ච පුරතො පාතුභවි. තං දිස්වා රාජා අත්තමනො පමුදිතො පීතිසොමනස්සජාතො "පච්චක්ඛතො වත මයා කම්මඵලං දිට්ඨං, න දානාහං පාපං කරිස්සාමි පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමී"ති වත්වා තෙන පෙතෙන සක්ඛිං අකාසි. සො ච පෙතො "සචෙ ත්වං ලිච්ඡවිරාජ ඉතො පට්ඨාය අධම්මං පහාය ධම්මං චරසි එවාහං තව[2] සක්ඛිං කරිස්සාමි, සන්තිකඤ්ච තෙ ආගමිස්සාමි සූලාවුතං ච පුරිසං සීඝං සූලතො මොචෙහි එවං සො ජීවිතං ලභිත්වා ධම්මං චරන්තො දුක්ඛතො මොචෙස්සති, ථෙරඤ්ච කාලෙන කාලං උපසංකමිත්වා ධම්මං සුණන්තො පුඤ්ඤානි කරොහී"ති වත්වා ගතො.

අථ රාජා ථෙරං වන්දිත්වා නගරං පවිසිත්වා සීඝසීඝං ලිච්ඡවිපරිසං සන්නිපාතාපෙත්වා තෙ අනුජානාපෙත්වා තං පුරිසං සූලතො මොචෙත්වා "ඉමං අරොගං කරොථා"ති තිකිච්ඡකෙ ආණාපෙසි. ථෙරං ච උපසංකමිත්වා පුච්ඡි: "සියං නු ඛො භන්තෙ නිරයගාමි කම්මං කත්වා ඨිතස්ස නිරයතො මුත්ති"ති. "සියං මහාරාජ සචෙ උළාරං පුඤ්ඤං කරොති මුච්චතී"ති වත්වා ථෙරො රාජානං සරණෙසු ච පඤ්චසු සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. සො තත්ථ පතිට්ඨිතො ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සොතාපන්නො අහොසි. සූලාවුතො පන පුරිසො අරොගො හුත්වා සංවෙගජාතො භික්ඛූසු පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

---

1. සී. හා. අත්තනා.
2. සී. තාණං.

තමත්ථං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා:-

"තථාහි වත්වා අගමාසි තත්ථ
පරිවාරිතො දාසගණෙන ලිච්ඡවි
සො තං නගරං උපසංකමිත්වා
වාසූපගච්ඡිත්ථ සකෙ නිවෙසනෙ

තතො ච කාලෙ ගිහි කිච්චානි කත්වා
නහාත්වා පිවිත්වා ච ඛණං ලභිත්වා
විචෙය්‍ය පෙළාතො යුගානි අට්ඨ
ගාහාපයී දාසගණෙන ලිච්ඡවි.

සො තං පදෙසං උපසංකමිත්වා
තං අද්දසා සමණං සන්තචිත්තං
පටික්කන්තං ගොචරතො නිවත්තං
සීතිභූතං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං.

තමෙනං අවොච උපසංකමිත්වා
අප්පාබාධං ඵාසුවිහාරඤ්ච පුච්ඡි:
වෙසාලියං ලිච්ඡවිහං භදන්ත
ජානන්ති මං ලිච්ඡවි අම්බසක්ඛරොති.

ඉමානි මෙ අට්ඨ යුගා සුභානි[1]
පතිගණ්හ භන්තෙ පදදාමි තුය්හං
තෙනෙව අත්ථෙන ඉධාගතොස්මි
යථා අහං අත්තමනො භවෙය්‍යං.

දූරතොව සමණා බ්‍රාහ්මණා ච
නිවෙසනං තෙ පරිවජ්ජයන්ති
පත්තානි භිජ්ජන්ති ච තෙ නිවෙසනෙ
සඞ්ඝාටියො චාපි විනාසයන්ති.[2]

අථාපරෙ පාදකුඨාරිකාහි[3]
අවංසිරා සමණා පාතයන්ති,
එතාදිසං පබ්බජිතා විහෙසං
තයා කතං සමණා පාපුණන්ති.

තිණෙන තෙලම්පි න ත්වං අදාසි
මූළ්හස්ස මග්ගම්පි න පාවදාසි
අන්ධස්ස දණ්ඩං සයමාදියාසි
එතාදිසො කදරියො අසංවුතො.
අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන කිමෙව දිස්වා
අම්හෙහි සහ සංවිභාගං කරොසි?

1. සී. I. මු. භන්තෙ. 2. මු. විපාතයන්ති හා විපාචයන්ති. 3. සී. පාදකුද්දාරිකායි.

පච්චෙමි භන්තෙ යං ත්වං වදෙසි
විහෙසයිං[1] සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ ච.
ඛිඩ්ඩත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො
එතම්පි මෙ දුක්කටමෙව භන්තෙ,

ඛිඩ්ඩාය යක්ඛො පසවිත්ව පාපං
වෙදෙති දුක්ඛං අසමත්තභොගී
දහරො යුවා නග්ගනියස්ස භාගී
කිං සු තතො දුක්ඛතරස්ස හොති?

තං දිස්වා සංවෙගමලත්ථං භන්තෙ
තප්පච්චයං තාහං දදාමි දානං.
පටිග්ගණ්හ භන්තෙ වත්ථයුගානි අට්ඨ
යක්ඛස්සිමං ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායො

අද්ධා හි දානං බහුධා පසත්ථං
දදතො ච තෙ අක්ඛයධම්මමත්ථු.
පටිග්ගණ්හාමි තෙ වත්ථයුගානි අට්ඨ
යක්ඛස්සිමං ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායො

තතො ච සො ආචමයිත්වා ලිච්ඡවි
ථෙරස්ස දත්වාන යුගානි අට්ඨ
පටිග්ගහිතානි ච තානි චස්සු
යක්ඛඤ්ච පස්සෙථ සන්නද්ධදුස්සං

තමද්දසා චන්දනසාරලිත්තං
ආජඤ්ඤමාරූළ්හ[2] උළාරවණ්ණං.
අලඞ්කතං සාධු නිවත්ථදුස්සං
පරිවාරිතං යක්ඛමහිද්ධිපත්තං

සො තං දිස්වා අත්තමනො උදග්ගො
පහට්ඨචිත්තො ච සුභග්ගරූපො.
කම්මඤ්ච දිස්වාන මහාවිපාකං
සන්දිට්ඨිකං චක්ඛුනා සච්ඡිකත්වා

තමෙනං අවොච උපසංකමිත්වා:
දස්සාමි දානං සමණබ්‍රාහ්මණානං
න චාපි මෙ කිඤ්චි අදෙය්‍යමත්ථි
තුවං ච මෙ යක්ඛ බහූපකාරො

තුවං ච මෙ ලිච්ඡවි එකදෙසං
අදාසි දානානි අමොඝමෙතං
ස්වාහං[3] කරිස්සාමි තයා ච සක්ඛිං
අමානුසො මානුසකෙන සද්ධිං,

---

1. සී. II & II. ම. විමෙංසයිං. 2. සී. I. ආජඤ්ඤමාරූළ්හං. 3. සී. I & II. දිස්වාහං.

ගතී ච බන්ධූ ච පරයනඤ්ච
මිත්තො මමාසි අථ දෙවතාසි
යාචාමහං පඤ්ජලිකො භවිත්වා
ඉච්ඡාමි තං යක්ඛ පුනාපි දට්ඨුං.

සචෙ තුවං අස්සද්ධො භවිස්සසි.
කදරියරූපො විප්පටිපන්නචිත්තො
තෙනෙව මං න ලච්ඡසි[1] දස්සනාය
දිස්වා ච තං නාපි ච ආලපිස්සං.

සචෙ තුවං භවිස්සසි ධම්මගාරවො
දානෙ රතො සඞ්ගහිතත්තභාවො
ඔපානභූතො සමණබ්‍රාහ්මණානං
එවං මමං ලච්ඡසි[1] දස්සනාය.

දිස්වා ච තං ආලපිස්සං භද්දන්තෙ
ඉමඤ්ච සූලතො ලහුං පමුඤ්ච
යතො නිදානං අකරිම්හ සක්ඛිං
මඤ්ඤාමි සූලාවුතකස්ස කාරණා.

තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අකරිම්හ සක්ඛිං
අයඤ්ච සූලාවුතො ලහුං පමුත්තො
සක්කච්ච ධම්මානි[2] සමාචරන්තො
මුච්චෙය්‍ය සො[3] නිරයා ච තම්හා.

කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයං
කප්පිනකඤ්ච උපසංකමිත්වා
තෙනෙව සහ සංවිභජිත්වා කාලෙ
සයම්මුඛෙනුපනිසජ්ජ පුච්ඡ

සො තෙ අක්ඛිස්සති එතමත්ථං
තමෙව භික්ඛුං උපසඞ්කමිත්වා
පුච්ඡස්සු අඤ්ඤත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො
සො තෙ සුතං අසුතං චාපි ධම්මං
සබ්බම්පි අක්ඛිස්සති යථාපජානං
සුතො ච ධම්මං සුගතිං අක්ඛිස්ස.

සො තත්ථ රහස්සං සමුල්ලපිත්වා
සක්ඛිං කරිත්වාන අමානුසෙන
පක්කාමි සො ලිච්ඡවීනං සකාසං
අථබ්‍රවී පරිසං සන්නිසින්නං:

---

1. සී: II & III. ලච්ඡථ. 2. සී. III. කම්මානි. 3. සී. I. මුඤ්චෙය්‍ය තො

සුණන්තු භොන්තො මම එකවාක්‍යං
වරං වරිස්සං ලභිස්සාමි අත්ථං
සූලාවුතො පුරිසො එද්දකම්මො
පණිහිතදණ්ඩො අනුසත්තරූපො
එත්තාවතා වීසති රත්තිමත්තා
යතො ආවුතො නෙව ජීවති න මතො.

තාහං මොචයිස්සාමිදානි
යථාමති අනුජානාතු සඞ්ඝො,
එතඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච ලහුං පමුඤ්ච
කො තං වදෙථාති තථා කරොන්තං
යථා පජානාසි තථා කරොහි
යථාමති අනුජානාති සඞ්ඝො.

සො තං පදෙසං උපසඞ්කමිත්වා
සූලාවුතං මොචයි ඛිප්පමෙව
මා භායි සම්මාති ච තං අවොච
තිකිච්ඡකානඤ්ච උපට්ඨපෙසි

කප්පිතකඤ්ච උපසංකමිත්වා
තෙන සමං සංවිභජිත්වා කාලෙ
සයම්මුඛෙනුපනිසජ්ජ ලිච්ඡවි
තථෙව පුච්ඡි නං කාරණත්ථිකො.

සූලාවුතො පුරිසො එද්දකම්මො
පණිහිතදණ්ඩො අනුසත්තරූපො
එත්තාවතා වීසති රත්තිමත්තා
යතො ආවුතො නෙව ජීවති න මතො

සො මොචිතො ගන්ත්වා මයා ඉදානි
එතස්ස යක්ඛස්ස වචොහි[2] භන්තෙ
සියා නු ඛො කාරණං කිඤ්චි දෙව
යෙන සො නිරයං නො වජෙය්‍ය.

ආචික්ඛ භන්තෙ යදි අත්ථි හෙතු
සද්ධායිතං හෙතු වචො සුණොම
න තෙසං කම්මානං විනාසමත්ථි
අවෙදයිත්වා ඉධ බ්‍යන්තිභාවො

සචෙ සො කම්මානි[3] සමාචරෙය්‍ය
සක්කච්ච රත්තින්දිවමප්පමත්තො
මුච්චෙය්‍ය සො නිරයා ච තම්හා
කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයං

1. සී. III. අනුමත්තරූපො. සී. II & VI. අනුපපත්තරූපො.
2. සී. I & III. වචොහි. 3. සී. I. II & III. ධම්මානි.

අඤ්ඤතො එසො පුරිසස්ස අත්ථො
මමම්පි දති අනුකම්ප භන්තෙ
අනුසාස මං ඔවද භූරිපඤ්ඤ
යථා අහං නො නිරයං වජෙය්‍යං

අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං උපෙහි
ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පසන්නචිත්තො
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච
අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියස්සු

පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිප්පං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු.
අමජ්ජපො මා ච මුසා අභාසි
සකෙන දාරෙන ච හොහි තුට්ඨො
ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඞ්ගවරෙනුපෙතං
සමාදියාහි කුසලං සුඛුද්‍රයං

චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච පච්චයං සයනාසනං
අන්නං පානං ඛාදනීයං වත්ථසෙනාසනානි ච

දදාහි උජුභූතෙසු විප්පසන්නෙන චෙතසා
භික්ඛූ ච සීලසම්පන්නෙ වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ
තප්පෙහි අන්නපානෙන සදා පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති

එවඤ්ච කම්මානි සමාචරන්තො
සක්කච්ච රත්තින්දිවමප්පමත්තො
මුඤ්ච තුවං නිරයා ච තම්හා
කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයං

අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං උපෙමි
ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පසන්නචිත්තො
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච
අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියාමි
පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිප්පං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි
සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො
ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඞ්ගවරෙනුපෙතං
සමාදියාමි කුසලං සුඛුද්‍රයං.

චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච පච්චයං සයනාසනං
අන්නංපානං ඛාදනීයං වත්ථසෙනාසනානි ච.
භික්ඛූ ච සීලසම්පන්නෙ වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ
දදාමි න විකප්පාමි බුද්ධානං සාසනෙ රතො

එතාදිසො ලිච්ඡවි අම්බසක්කරො
වෙසාලියං අඤ්ඤතරො උපාසකො
සද්ධො මුදූ කාරකරො ච භික්ඛු
සඞ්ඝඤ්ච සක්කච්ච තදූ උපට්ඨහි.

සූලාවුතො ච අරොගො හුත්වා
සෙරී සුඛී පබ්බජ්ජං උපාගමි
භික්ඛුඤ්ච ආගම්ම කප්පිතකුත්තමං
උභොපි සාමඤ්ඤඵලානි අජ්ඣගුං.

එතාදිසා සප්පුරිසාන සෙවනා
මහප්ඵලා හොති සතං විජානතං
සූලාවුතො අග්ගඵලං අඵස්සයි
ඵලං කනිට්ඨං පන අම්බසක්කරො"ති

ගාථායො අවොචුං.

තත්ථ "වාසූපගන්ත්වා"ති: නිවාසං උපගන්ත්වා "ගිහිකිච්චානී"ති: ගෙහං ආවසන්තෙන කාතබ්බකුටුම්බකිච්චානි. "විචෙය්‍යා"ති: සුන්දරවණ්ණගන්ධකන්තං විචිනිත්වා. "පටික්කමන්ත"න්ති: පිණ්ඩපාතතො පටික්කමන්තං. තෙනාහ: ගොචරතො නිවත්තන්තන්ති. "අවොචා"ති: වෙසාලියං ලිච්ඡවි අහම්භනෙතන්ති[1] ආදිනා අවොච. "විපාටයන්තී"ති:[2] විඵාලයන්ති. "පාදකුඨාරිකාහී"ති:[3] පාදසඞ්ඛාතාහි කුඨාරිකාහි. "පාතෙන්තී"ති: පරිපාතයන්ති. "තිණ්ණෙනාපී"ති: තිණග්ගෙනපි. "මූළ්හස්ස මග්ගම්පි න පාවදසී"ති: මග්ගමූළ්හස්ස මග්ගම්පි ත්වං න කථෙසි. "එවායං පුරිසො ඉතො චිතො පරිබ්භමතූ"ති කෙළිසීලො හි අයං රාජ "සමාදිසාසී"ති: අඤ්ඤස්ස හත්ථතො යට්ඨිං සයමෙව අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හාසි. "සංවිභාගං කරොසී"ති. අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බවත්ථුතො එකච්චානි දත්වා සංවිභජසි. "පච්චෙමි භන්තෙ යං ත්වං වදෙසී"ති: භන්තෙ ත්වං පතනානි සිජ්ජන්තීති ආදිනා යං වදෙසි තං පටිජානාමි, සබ්බමෙවෙතං මයා කතං කාරාපිතං චාති දස්සෙති. "එතම්පී"ති: එතං ඛිඩ්ඩාධිප්පායෙන කතම්පි. "ඛිඩ්ඩා"ති: ඛිඩ්ඩාය "පසවිත්වා"ති: උපචිණිත්වා. "වෙදෙතී"ති: අනුභවති. "අසමත්තභොගී"ති: අපරිපුණ්ණභොගො. තමෙව අපරිපුණ්ණභොගතං දස්සෙතුං දහරෙ සුඛාති ආදි වුත්තං. "නග්ගනියස්සා"ති: නග්ගභාවස්ස. "කිංසු තතො දුක්ඛතරස්ස හොතී"ති: කිං නු නාම තතො නග්ගභාවතො දුක්ඛතරං අස්ස පෙතස්ස හොති. "යෙනස්සිමා ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායො"ති: ඉමා මයා දීයමානා වත්ථදක්ඛිණායො පෙතස්ස උපකප්පන්තු. "බහුධා පසත්ථ"න්ති: බහූහි පකාරෙහි බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං. "අනවයධම්මමඤ්ඤූ"ති: අපරිකඛය ධම්මං ඤාතු. "ආචමයිත්වා"ති: හත්ථපාදධොවනපුබ්බකං මුඛං

1. සා. භද්දන්තෙතන්ති. 2. සා. විනාසයන්තීති. 3. සී I & III. කුමාරිකාහි

වික්ඛාලෙත්වා. "චන්දනසාරලිත්තඞ්ග"න්ති: සාරභූතං චන්දනලිත්තං. "උළාරවණ්ණා"න්ති: සෙට්ඨරූපං. "පරිවාරිත"න්ති: අනුකූලවුත්තිනා පරිජනෙන පරිවාරිතං. "යක්ඛමහිද්ධිපත්ත"න්ති: මහතිං යක්ඛිද්ධිං දෙවිද්ධිං ච පත්වා ඨිතං. "තමෙතමවොචා"ති: තං එතං අවොච "එකදෙසං අද්දසී"ති: චතුස්සු පච්චයෙසු එකදෙසභූතං වත්ථදානං සන්ධාය වදති. "සක්ඛි"න්ති: සක්ඛිභාවං. "මමාසී"ති: මෙ ආසි. "දෙවතාසී"ති: මය්හං දෙවතා ආසීති යොජනා. "විප්පටිපන්නචිත්තො"ති: මිච්ඡාදිට්ඨිං පටිපන්නමානසො, ධම්මියං පටිපදං පහාය අධම්මියං පටිපදං පටිපන්නොති අත්ථො. "යතො නිදාන"න්ති: යං නිමිත්තං යස්ස සන්තිකා ආගමනහෙතු. "සංවිභජිත්වා"ති: දානසංවිභාගං කත්වා. "සයං මුඛෙනූපනිසජ්ජ පුච්ඡී"ති: අඤ්ඤෙ පුරිසෙ අපෙසෙත්වා උපනිසීදිත්වා සම්මුඛෙනෙව පුච්ඡි "සන්නිසින්න"න්ති: සන්නිපතිතවසෙන නිසින්නං. "ලච්ඡාමි අත්ථ"න්ති: මයා ඉච්ඡිතමත්ථං ලභිස්සාමි "පණිහිතදණ්ඩා"ති: ඨපිතසරීරදණ්ඩා. "අනුසත්තරූපො"ති: රජ්ජනි අනුසත්තසභාවො.[1] "වීසතිරත්තිමත්තා"ති: වීසතිමත්තා රත්තියො අතිවත්තාති අත්ථො. "තාහ"න්ති: තං අහං. "යථාමතී"ති: මය්හං යථාරුචි. "එතඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච වා"ති: එතං සූලෙ ආවුතං පුරිසං අඤ්ඤං ච යස්ස රාජිණා පණිහිතා තඤ්ච "ලහුං පමුඤ්චා"ති: සීඝං මුඤ්චාහි. "කො තං වදෙථා"ති: තථා ධම්මියකම්මං කරොන්තං තං ඉමස්මිං වජ්ජිරට්ඨෙ කො නාම න පමොචෙහීති[2] වදෙය්‍ය, එවං වත්තුං කොචිපි න ලභතීති අත්ථො. "තිකිච්ඡකානඤ්චා"ති: තිකිච්ඡකෙ ච. "යක්ඛස්ස වචො"ති: පෙතස්ස වචනං. තස්ස හන්ත පෙතස්ස වචනෙන එවමකාසීති දස්සෙති. "ධම්මානී"ති: පුබ්බෙ කතපාපකම්මං අභිභවිතුං සමත්ථෙ පුඤ්ඤධම්මෙ. "කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීය"න්ති: යං තස්මිං පාපකම්මෙ උපපජ්ජවෙදනීයං තං අහොසිකම්මං නාම හොති, යම්පන අපරපරියායවෙදනීයං තං අඤ්ඤත්‍ර අපරපරියායෙ වෙදිතබ්බඵලං හොති, සති සංසාරප්පවත්තියන්ති අත්ථො. "ඉමං චා"ති: අත්තනා වුච්චමානං තාය ආසන්නං පච්චක්ඛං වාති කත්වා වුත්තං. "අරියං අට්ඨඞ්ගවරෙනුපෙත"න්ති: පරිසුද්ධත්ථෙන අරියං පාණාතිපාතා වෙරමණී ආදීහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි උපෙතං යුත්තං උත්තම උපොසථසීලං. "කුසල"න්ති: අනවජ්ජං. "සුඛුද්‍රය"න්ති: සුඛවිපාකං. "සදා පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී"ති: සකිදෙව පුඤ්ඤං කත්වා අලමෙත්තාවතාති අවජ්ජියතුට්ඨො හුත්වා අපරාපරං සුචරිතං පූරෙන්තස්ස සබ්බකාලං පුඤ්ඤං අභිවඩ්ඪති, අපරාපරං වා සුචරිතං පූරෙන්තස්ස පුඤ්ඤසංඛාතං පුඤ්ඤඵලං උපරූපරි වඩ්ඪති, පරිපූරෙතීති අත්ථො.

---

1 සී I. II. III & හා. රජ්ජනං අනුපත්තපතනීකො. 2. සී I අපමොචෙසීති

එවං ථෙරෙන වුත්තො රාජා අපායදුක්ඛතො උත්‍රස්තචිත්තො, රතනත්තයෙ පුඤ්ඤද්ධමෙව ච අභිවඩ්ඪමානපසාදො තතො පට්ඨාය සරණානි සීලානි ච සමාදියන්තො අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං උපෙමීති ආදිමාහ.

තත්ථ "එකාදිසො"ති: එදිසො යථාවුත්තරූපො. "වෙසාලියං අඤ්ඤතරො උපාසකො"ති: වෙසාලියං අනෙකසහස්සෙසු උපාසකෙසු අඤ්ඤතරො උපාසකො හුත්වා. සද්ධොති ආදි කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන තස්ස පුරිමභාවතො අඤ්ඤාදිසතං දස්සෙතුං වුත්තං. පුබ්බෙහි සො අස්සද්ධො කක්ඛළො භික්ඛූනං අක්කොසකාරකො සඞ්ඝස්ස ච අනුපට්ඨාකො අහොසි. ඉදානි පන සද්ධො මුදුකාරකො[1] ච හුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං සක්කච්චං තදා උපට්ඨහීති.

තත්ථ "කාරකරො"ති: උපකාරකාරී. "උභො පි"ති: වෙ පි, සූලාවුතො රාජා ච. "සාමඤ්ඤඵලානි අජ්ඣගු"න්ති: යථාරහං සාමඤ්ඤඵලානි අධිගච්ඡිංසු. තයිදං යථාරහං දස්සෙතුං "සූලාවුතො අග්ගඵලං අඵස්සයි, ඵලං කනිට්ඨම්පන අම්බසක්කරො"ති වුත්තං.

තත්ථ "ඵලං කනිට්ඨ"න්ති: සොතාපත්තිඵලං සන්ධාය. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිභත්තං තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

එවං රඤ්ඤා පෙතෙන ච අත්තනා ච වුත්තමත්ථං ආයස්මා මහාකප්පිනො සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්ථිං ගතො භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

අම්බසක්කරපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 2.

"සුණාථ යක්ඛස්ස වාණිජානං ච"ති: ඉදං සෙරිස්සක පෙතවත්ථු. තං යස්මා සෙරිස්සකවිමානවත්ථුනා නිබ්බිසෙසං තස්මා තත්ථ අට්ඨුප්පත්තියං ගාථාසු ච යං වත්තබ්බං තං පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුවණ්ණනායං වුත්තමෙව. තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

සෙරිස්සකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 3.

"රාජා පිඞ්ගලකො නාමා"ති: ඉදං නන්දක පෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? සත්ථු පරිනිබ්බානතො වස්සසතද්වයස්ස අච්චයෙන සුරට්ඨවිසයෙ පිඞ්ගලො නාම රාජා අහොසි. තස්ස සෙනාපති නන්දකො

---

1. සා. මුදුකො.

නාම මිච්ඡාදිට්ඨි විපරීතදස්සනො "නත්ථි දින්න"න්ති ආදිනා මිච්ඡා ගාහං පග්ගය්හ විචරි. තස්ස ධීතා උත්තරා නාම උපාසිකා පතිරූපෙ කුලෙ දින්නා අහොසි. නන්දකො පන කාලං කත්වා විඤ්ඣාටවියං මහති නිග්‍රොධරුක්ඛෙ වෙමානිකපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්මිං කාලකතෙ උත්තරා සුවිසිතලගන්ධොදකපූරිතං පානීයඝටං කුම්මාසාභිසඞ්ඛතෙහි වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නෙහි පූවෙහි පරිපුණ්ණසරාවකඤ්ච අඤ්ඤතරස්ස ඛීණාසවත්ථෙරස්ස දත්වා "අයං දක්ඛිණා මය්හං පිතු උපකප්පතූ"ති උද්දිසි. තස්ස තෙන දානෙන දිබ්බපානීයං අපරිමිතා ච පූවා පාතුභවිංසු. තං දිස්වා සො එවං චින්තෙසි: "පාපකං වත මයා කතං යං මහාජනො නත්ථි දින්නන්ති ආදිනා මිච්ඡාගාහං ගාහිතො, ඉදානි පන පිඞ්ගලො රාජා ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤො ඔවාදං දාතුං ගතො, සො තං තස්ස දත්වා ආගමිස්සති, හන්දාහං නත්ථිකදිට්ඨිං විනොදෙස්සාමී"ති. න චිරෙනෙව පිඞ්ගලො රාජා ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා පටිනිවත්තන්තො මග්ගං පටිපජ්ජි. අථ සො පෙතො අත්තනො වසනට්ඨානාභිමුඛං තං මග්ගං නිම්මිනි. රාජා සීහමජ්ඣන්තිකෙ සමයෙ තෙන මග්ගෙන ගච්ඡති. තස්ස ගච්ඡන්තස්ස පුරතො මග්ගො දිස්සති, පිට්ඨිතො පනස්ස අන්තරධායති. සබ්බපච්ඡතො ගච්ඡන්තො පුරිසො මග්ගං අන්තරහිතං දිස්වා භීතො විස්සරං විරවන්තො ධාවිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. තං සුත්වා රාජා භීතො සංවිග්ගමානසො හත්ථික්ඛන්ධෙ ඨත්වා චතස්සො දිසා ඔලොකෙන්තො පෙතස්ස වසනනිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා තදභිමුඛො අගමාසි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. අථානුක්කමෙන රඤ්ඤො තංඨානං පත්තෙ පෙතො සබ්බාභරණවිභූසිතො රාජානං උපසංකමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා පූවෙ පානීයඤ්ච දාපෙසි. රාජා සපරිජනො න්හාත්වා පූවෙ ඛාදිත්වා පානීයං පිවිත්වා පටිප්පස්සද්ධමග්ගකිලමථො දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බොති ආදිනා පෙතං පුච්ඡි. පෙතො ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා රාජානං මිච්ඡාදස්සනතො විමොචෙත්වා සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තමත්ථං දස්සෙතු සඞ්ගීතිකාරා:-

> "රාජා පිඞ්ගලකො නාම සුරට්ඨානමධිපති අහු
> මොරියානමුපට්ඨානං ගන්ත්වා සුරට්ඨං පුනරාගමා.
>
> උණ්හෙ මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ රාජා පථං[1] උපාගමි
> අද්දස මග්ගං රමණීයං පෙතානං වණ්ණනාපථං.[2]
>
> සාරථිං ආමන්තයී රාජා: අයං මග්ගො රමණීයො
> ඛෙමො සොවත්ථිකො සිවො ඉමිනා සාරථි යාහි
> සුරට්ඨානං සන්තිකෙ ඉතො.

1. සං. පඞ්කං. ම. වඞ්කං. 2. සං. පෙතානං සං වණ්ණපථං.

තෙන පායාසි සොරට්ඨො සෙනාය චතුරඞ්ගිනියා
උබ්බිග්ගරූපො පුරිසො සොරට්ඨං එතදබ්‍රවි.

කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා භිංසනං ලොමහංසනං
පුරතො පදිස්සති[1] මග්ගො පච්ඡතො ච න දිස්සති.

කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා යමපුරිසානසන්තිකෙ
අමානුසො වායති ගන්ධො ඝොසො සුය්‍යති දාරුණො.

සංවිග්ගො රාජා සොරට්ඨො සාරථිං එතදබ්‍රවි:
කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා භිංසනං ලොමහංසනං.
පුරතො ච දිස්සති මග්ගො පච්ඡතො ච න දිස්සති

කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා යමපුරිසාන සන්තිකෙ
අමානුසො වායති ගන්ධො ඝොසො සුය්‍යති දාරුණො

හත්ථික්ඛන්ධඤ්ච ආරුය්හ ඔලොකෙත්වාන චතුද්දිසං.
අද්දස නිග්‍රොධං රම්මං පාදපං ඡායාසම්පන්නං
නීලබ්භවණ්ණසදිසං මෙඝවණ්ණසිරීනිභං.

සාරථිං ආමන්තයී රාජා කිං එසො දිස්සති බ්‍රහා
නීලබ්භවණ්ණසදිසො මෙඝවණ්ණසිරීනිභො.

නිග්‍රොධො සො මහාරාජ පාදපො ඡායාසම්පන්නො
නීලබ්භවණ්ණසදිසො මෙඝවණ්ණසිරීනිභො:

තෙන පායාසි සොරට්ඨො යෙන සො දිස්සති බ්‍රහා
නීලබ්භවණ්ණසදිසො මෙඝවණ්ණසිරීනිභො.

හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ රාජා රුක්ඛං උපාගමි
නිසීදි රුක්ඛමූලස්මිං සාමච්චො සපරිජ්ජනො.

පූරං පානීයසරකං පූවෙ විත්තෙ ච අද්දස
පුරිසො ච දෙවවණ්ණී සබ්බාභරණභූසිතො.
උපසංකමිත්වා රාජානං සොරට්ඨං එතදබ්‍රවි:

ස්වාගතං තෙ මහාරාජ අථො තෙ අදුරාගතං
පිවතු දෙවො පානීයං පූවෙ ඛාද අරින්දම.

පිවිත්වා රාජා පානීයං සාමච්චො සපරිජ්ජනො
පූවෙ ඛාදිත්වා පිත්වා ච සොරට්ඨො එතදබ්‍රවි:

දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො අදු සක්කො පුරින්දදො?
අජානන්තා තං පුච්ඡාම කථං ජානෙමු තං මයං?

නාම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො නාපි සක්කො පුරින්දදො;
පෙතො අහං මහාරාජ සුරට්ඨා ඉධමාගතො.

---

1. හා. දිස්සති.

කිං සීලො කිං සමාචාරො සුරට්ඨස්මිං පුරෙ තුවං
කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන ආනුභාවො අයං තව?

තං සුණොහි මහාරාජ අරින්දම රට්ඨවඩ්ඪන
අමච්චා පාරිසජ්ජා ච බ්‍රාහ්මණො ච පුරොහිතො.

සුරට්ඨස්මිං අහං දෙව පුරිසො පාපචෙතසො
මිච්ඡාදිට්ඨි ච දුස්සීලො කදරියො පරිභාසකො.

දදන්තානං කරොන්තානං වාරයිස්සං බහුජ්ජනං
අඤ්ඤෙසං දදමානානං අන්තරායකරො අහං.

විපාකො නත්ථි දානස්ස සංයමස්ස කුතො ඵලං
නත්ථි ආචරියො නාම අදන්තං කො දමෙස්සති?

සමතුල්‍යානි භූතානි කුතො[1] ජෙට්ඨාපචායිකො
නත්ථි බලං වීරියං වා කුතො උට්ඨානපොරිසං?

නත්ථි දානඵලං නාම න විසොධෙති වෙරිනං
ලද්ධෙය්‍යං[2] ලභතෙ මච්චො නියති පරිනාමජා.

නත්ථි මාතා පිතා භාතා ලොකො නත්ථි ඉතො පරං
නත්ථි දින්නං නත්ථි හුතං සුනිහිතම්පි න විජ්ජති.

යොපි හනෙය්‍ය පුරිසං පරස්ස ඡින්දතෙ සිරං
න කොචි කිඤ්චි හනති සත්තන්නං විවරමන්තරෙ.

අච්ඡෙජ්ජභෙජ්ජො ජීවො අට්ඨංසො ගුළපරිමණ්ඩලො[3]
යොජනානං[4] සතං පඤ්ච කො ජීවං ඡෙත්තුමරහති?

යථා සුත්තගුළෙ ඛිත්තෙ නිබ්බෙඨෙන්තං පලායති
එවමෙවම්පි සො ජීවො නිබ්බෙඨෙන්තො පලායති.

යථා ගාමතො නික්ඛම්ම අඤ්ඤං ගාමං පවිසති
එවමෙවම්පි සො ජීවො අඤ්ඤං කායං පවිසති.

යථා ගෙහතො නික්ඛම්ම අඤ්ඤං ගෙහං පවිසති
එවමෙවම්පි සො ජීවො අඤ්ඤ බොන්දිං පවිසති.

චූළාසීති මහාකප්පුනො සතසහස්සානිපි හි
යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතා
සංසාරං ඛෙපයිත්වාන දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සරෙ.

මිතානි සුඛදුක්ඛානි දොණෙහි පිටකෙහි ච
ජිනො සබ්බං පජානාති සම්මූළ්හා ඉතරා පජා.

එවං දිට්ඨි පුරෙ ආසිං සම්මූළ්හො මොහපාරුතො
මිච්ඡාදිට්ඨි ච දුස්සීලො කදරියො පරිභාසකො.

---

1. සී. I & II. කුලෙ. 2. සී. I. ලභෙය්‍ය 3. සී. I. පරිමණ්ඩලො.
4. සී. I. & IV. යොජනානි සතා.

ඕරං මෙ ඡහි[1] මාසෙහි කාලකිරියා භවිස්සති
එකන්තං කටුකං ඝොරං නිරයං පපතිස්සහං:

චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං විභත්තං භාගසො මිතං
අයොපාකාරපරියන්තං අයසා පටිකුජ්ජිතං

තස්ස අයොමයා භූමි ජලිතා තෙජසා යුතා
සමන්තා යොජනසතං ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

වස්සානි සතසහස්සානි[2] ඝොසො සුයති තාවදෙ
ලක්ඛො එසො මහාරාජ සතභාගවස්සකොටියො.

කොටිසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චරෙ ජනා
මිච්ඡාදිට්ඨී ච දුස්සීලා යෙ ච අරියූපවාදිනො

තත්ථාහං දීඝමද්ධානං දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං
ඵලං පාපස්ස කම්මස්ස තස්මා සොචාමහං භුසං.

තං සුණොහි මහාරාජ අරින්දම රට්ඨවඩ්ඪන:
ධීතා මය්හං මහාරාජ උත්තරා භද්දමත්ථු තෙ.

කරොති භද්දකං කම්මං සීලෙසූපොසථෙ රතා
සඤ්ඤතා සංවිභාගී ච වදඤ්ඤූ වීතමච්ඡරා

අඛණ්ඩකාරී සික්ඛාය සුණ්හා පරකුලෙසු ච
උපාසිකා සක්‍යමුනිනො සම්බුද්ධස්ස සිරීමතො

භික්ඛු ච සීලසම්පන්නො ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි
ඔක්ඛිත්තචක්ඛු සතිමා ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො

සපදානං චරමානො අගමා තං නිවෙසනං
තමද්දස මහාරාජ උත්තරා භද්දමත්ථු තෙ

පූරං පානීයස්ස කරකං පූවෙ විත්තෙ ච සා අදා
පිතා මෙ කාලකතො භන්තෙ තස්ස තං උපකප්පතු.

සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ විපාකො උපපජ්ජථ[3]
භුඤ්ජාමි කාමකාමීහං රාජා වෙස්සවණො යථා.

තං සුණොහි මහාරාජ අරින්දම රට්ඨවඩ්ඪන
සදෙවකස්ස ලොකස්ස බුද්ධො අග්ගො පවුච්චති
තං බුද්ධං සරණං ගච්ඡ සපුත්තදාරො අරින්දම.

අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන ඵුසන්ති අමතං පදං
තං ධම්මං සරණං ගච්ඡ සපුත්තදාරො අරින්දම.

---

1. සී. I & III. ඔරෙහි ඡහි. 2. භා. & සී. II. වස්සසතසහස්සානි.
3. සී. IV. & ම. උදපජ්ජථ.

චත්තාරො මග්ගපටිපන්නා චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතා
එස සඞ්ඝො උජ්ජුභූතො පඤ්ඤාසීලසමාහිතො
තං සඞ්ඝං සරණං ගච්ඡ සපුත්තදාරො අරින්දම.

පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිප්පං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු
අමජ්ජපො මා ච මුසා අභාසි
සකෙන දාරෙන ච හොහි තුට්ඨො.

අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ හිතකාමොසි දෙවතෙ
කරොමි තුය්හං වචනං ත්වංසි ආචරියො මම.

උපෙමි බුද්ධං සරණං ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං
සඞ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස ගච්ඡාමි සරණං අහං.

පාණාතිපාත විරමාමි ඛිප්පං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි
සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො.

ඔපුණාමි මහාවාතෙ නදියා වා සීඝගාමියා
වමාමි පාපකං දිට්ඨිං බුද්ධානං සාසනෙ රතො

ඉදං වත්වාන සොරට්ඨො විරමිත්වා පාපදස්සනා
නමො භගවතො කත්වා පාමොක්ඛො[1] රථමාරුහී"ති

ගාථායො අවොචුං.

තත්ථ "**රාජා පිඞ්ගලකො නාම සුරට්ඨානං අධිපති අහූ**"ති: පිඞ්ගල චක්ඛුතාය පිඞ්ගලොති පාකටනාමො සුරට්ඨදෙසස්ස ඉස්සරො රාජා අහොසි. "**මොරියාන**"න්ති: මොරියරාජූනං, ධම්මාසොකං සන්ධාය වදති. "**සුරට්ඨං පුනරාගමා**"ති: සුරට්ඨවිසයං උ[illegible]ස්ස සුරට්ඨගාමිමග්ගං[2] පච්චාගඤ්ඡි. "**පඞ්ක**"න්ති: මුදුභූමිං. "**ව[illegible]නා පථ**"න්ති: පෙතෙන නිම්මිතං මුදුභූමිමග්ගං. "**ඛෙමො**"ති: නිබ්භයො. "**සොවත්ථිකො**"ති: සොත්ථිභාවාවහො. "**සිවො**"ති: අනුපද්දවො. "**සුරට්ඨානං සන්තිකෙ ඉතො**"ති: ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡන්තා මයං සුරට්ඨවිසයස්ස සමීපෙ යෙව. "**සොරට්ඨො**"ති: සුරට්ඨාධිපති. "**උබ්බිග්ගරූපො**"ති: උත්‍රස්තසභාවො. "**භිංසන**"න්ති: භයජනනං. "**ලොමහංසන**"න්ති: හිංසනකභාවෙන ලොමානං හංසාපනං.[3] "**සම්පුරිසානං සන්තිකෙ**"ති: පෙතානං සමීපෙ වත්තාම. "**අමානුසො වායති ගන්ධො**"ති: පෙතානං සරීරගන්ධො වායති. "**ඝොසො සුය්‍යති දාරුණො**"ති: පච්චෙකනිරයෙසු කාරණං කාරියමානානං සත්තානං ඝොරතරො සද්දො සුය්‍යති. "**පාදප**"න්ති: පාදසදිසෙහි මූලාවයවෙහි උදකස්ස පිවනතො පාද

1. සී: IV. පමුඛො. 2. ම උරට්ඨගාමිනං මග්ගං. 3. සී I. ලොමානං.

පොති ලද්ධනාමං නරං. **"ජායාසම්පන්නා"**ති: සම්පන්නජාය **"නීලබ්භවණ්ණසදිසා"**ති: වණ්ණෙන නීලමෙඝසදිසං. **"මෙඝවණ්ණසිරීනිභා"**ති: මෙඝවණ්ණසණ්ඨානං හුත්වා ඛායමානං. **"පූරං පානීයස්ස කරකා"**ති: පානීයෙන පුණ්ණං පානීයභාජනං. **"පූවෙ"**ති: ඛජ්ජකෙ. **"චිත්තකෙ"**ති: චිත්තිජනනෙ මධුරෙ මනුඤ්ඤෙ තහිං තහිං සරාවෙ පූරෙත්වා ඨපිතපූවෙ අද්දස. **"අථො තෙ අදූරාගත"**න්ති: එත්ථ **අථො**ති නිපාතමත්තං, අවධාරණත්ථෙ වා. මහාරාජ තෙ ආගමනං දූරාගතං න හොති, අථ ඛො ස්වාගතමෙවාති මයං සම්පටිච්ඡාමාති අත්ථො. **"අරින්දමා"**ති: අරීනං දමනසීල. **"අමච්චා පාරිසජ්ජා"**ති: අමච්චා පාරිසජ්ජා ච වචනං සුණන්තු බ්‍රාහ්මණො ච තුය්හං පුරොහිතො තං සුණාතූති යොජනා. **"සුරට්ඨස්මා අහ"**න්ති: සුරට්ඨදෙසතො අහං. **"දෙවා"**ති: රාජානං ආලපති. **"මිච්ඡාදිට්ඨී"**ති: නත්ථිකදිට්ඨියා විපරීතදස්සනො. **"දුස්සීලො"**ති: නිස්සීලො. **"කදරියො"**ති: ථද්ධමච්ඡරී. **"පරිභාසකො"**ති: සමණබ්‍රාහ්මණානං අක්කොසකො. **"වාරයිස්ස"**න්ති: වාරෙසිං. **"අන්තරායකරො අහ"**න්ති: දානං දදන්තානං උපකාරං[1] කරොන්තානං අන්තරායකරො හුත්වා අඤ්ඤෙසං පරෙසං දානං දදමානානං දානමයපුඤ්ඤතො අහං බහුජනං වාරයිස්සං වාරෙසින්ති[2] යොජනා. **විපාකො නත්ථි දානස්සාති** ආදි වාරිතාකාරදස්සනං. තත්ථ **"විපාකො නත්ථි දානස්සා"**ති: දානං දදතො තස්ස විපාකො ආයතිං පත්තබ්බඵලං නත්ථීති විපාකං පටිබාහති. **"සංයමස්ස කුතො ඵල"**න්ති: සීලස්ස පන කුතො නාම තං ඵලං, සබ්බෙන සබ්බං නත්ථි එවාති අධිප්පායො. **"නත්ථි ආචරියො නාමා"**ති: ආචාරසමාචාරසික්ඛාපකො ආචරියො නාම කොචි නත්ථි, සභාවතො එව හි සත්තා දන්තා වා අදන්තා වා හොන්තීති අධිප්පායො. තෙනාහ: **අදන්තං කො දමෙස්සතීති**. **"සමතුල්‍යානි භූතානී"**ති: ඉමෙ සත්තා සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමසමා තස්මා ජෙට්ඨා එව නත්ථි. **"කුතො ජෙට්ඨාපචායිකො"**ති: ජෙට්ඨාපචායනපුඤ්ඤං නාම නත්ථීති අත්ථො. **"නත්ථි බල"**න්ති: යං හි අත්තනො බලෙ[3] පතිට්ඨිතා සත්තා වීරියං කත්වා මනුස්සසොභග්‍යතං ආදිං කත්වා යාව අරහත්තං සම්පත්තියො පාපුණන්ති තං වීරියබලං පටික්ඛිපති, වීරියං වා නත්ථි. **"කුතො උට්ඨානපොරිස"**න්ති ඉදං නො පුරිසවීරියෙන පුරිසකාරෙන පවත්තන්ති එවං පවත්තනවාදපටික්ඛෙපවසෙන වුත්තං. **"නත්ථි දානඵලං නාමා"**ති: දානස්ස ඵලං නාම කිඤ්චි නත්ථි, දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගො භස්මන්තිහිතං විය නිප්ඵලො එවාති අත්ථො. **"න විසොධෙති වෙරින"**න්ති: එත්ථ වෙරිනන්ති වෙරවන්තං වෙරානං වසෙන පාණාතිපාතාදීනං වසෙන ච කතපාපං පුග්ගලං දානසීලාදිවත්තතො න විසොධෙන කාදුවීපි සුද්ධිං න කරොති. පුබ්බෙ **"විපාකො නත්ථි දානස්සා"**ති ආදි දානාදිතො අත්තනා පරෙසං නිවාරිතාකාර

1. සී. I & III. උපහාරං. 2. භා. වාරෙමිති.. 3 සී. මු. III. බලෙන.

දස්සනං. **නත්ථි දින්නඵලං** නාමාති ආදි පන අත්තනො මිච්ඡාභිනිවෙසන දස්සනන්ති ච දට්ඨබ්බං. "**ලබ්භෙය්‍ය**"න්ති: ලබ්භං. කථම්පන ලද්ධබ්බන්ති? ආහ. "**නියති පරිණාමජා**"ති: අයං සත්තො සුඛං වා දුක්ඛං වා ලභන්තො නියති පරිණාමජවසෙන ලභති න කම්මස්ස කතත්තා, න ඉස්සරාදිනං වාති අධිප්පායො. "**නත්ථි මාතා පිතා භාතා**"ති: මාතාදිසු සම්මාපටිපත්ති මිච්ඡාපටිපත්තීනං ඵලාභාවං සන්ධාය වදති. "**ලොකො නත්ථි ඉතො පර**"න්ති: ඉධ ලොකතො පරලොකො නාම කොචි නත්ථි, තත්ථ තත්ථෙව සත්තා උච්ඡිජ්ජන්තීති අධිප්පායො. "**දින්න**"න්ති: මහාදානං. "**හුත**"න්ති: පහෙනකසක්කාරො තදුභයම්පි ඵලාභාවං සන්ධාය නත්ථීති පටික්ඛිපති. "**සුනිහිත**"න්ති: සුට්ඨුනිහිතං. "**න විජ්ජතී**"ති: යං සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං නාම අනුගාමිකං නිධනන්ති වදන්ති තං න විජ්ජති. කෙසං තං වාචාය වුත්තමත්තමෙවාති අධිප්පායො.

"**න කොචි කිඤ්චි හනතී**"ති: යො පුරිසො පන පරං පුරිසං හනෙය්‍ය පරස්ස පුරිසස්ස සීසං ඡින්දෙය්‍ය තත්ථ පරමත්ථතො න කොචි කිඤ්චි හනති සත්තන්නං කායානං ඡිද්දභාවතො හනන්තො විය හොති. කථං? සත්ථප්පහාරෙති ආහ. "**සත්තන්නං විවරමන්තරෙ**"ති: පඨවී ආදීනං සත්තන්නං කායානං විවරභූතෙ අන්තරෙ ඡිද්දෙ සත්ථං පවිසති, තෙන සත්තා අසිආදීහි පහටා විය හොන්ති. ජීවො විය පන සෙසකායාපි නිච්චසභාවතො නච්ඡිජ්ජන්තීති අධිප්පායො. "**අච්ඡෙජ්ජභෙජ්ජො ජීවො**"ති: අයං සත්තානං ජීවො සත්ථාදීහි න ඡින්දිතබ්බො න භින්දිතබ්බො නිච්චසභාවත්තා. "**අට්ඨංසො ගුළපරිමණ්ඩලො**"ති: සො පන ජීවො කදාචි අට්ඨංසො හොති, කදාචි ගුළපරිමණ්ඩලො. "**යොජනානං[1] සතං පඤ්චා**"ති: කෙවලී භාවං පත්තො පඤ්චයොජනසතුබ්බෙධො හොති. "**කො ජීවං ඡෙත්තුමරහතී**"ති: නිච්චං නිබ්බිකාරං ජීවං ච කො නාම සත්ථාදීහි ඡින්දිතුං අරහති න සො කෙන චි විකොපෙය්‍යොති වදති. "**සුත්තගුළෙ**"ති: වෙඨෙත්වා කතසුත්තගුළෙ. "**ඛිත්තෙ**"ති: නිබ්බෙඨනවසෙන ඛිත්තෙ. "**නිබ්බෙඨෙන්තං පලායතී**"ති: පබ්බතෙ වා රුක්ඛග්ගෙ වා ඨත්වා නිවෙඨියමානං ඛිත්තං සුත්තගුළං නිබ්බෙඨෙන්තමෙව ගච්ඡති. සුත්තෙ ඛීණෙ න ගච්ඡති. "**එවමෙව**"න්ති: යථා තං සුත්තගුළං නිබ්බෙඨියමානමෙව ගච්ඡති සුත්තෙ ඛීණෙ නගච්ඡති එවමෙව සො ජීවො චුල්ලාසීති මහාකප්පුනො සත්තසස්සානීති වුත්තකාලමෙව අත්තභාවගුළං නිබ්බෙඨෙන්තො පලායති[2] පවත්තති, තතො උද්ධං නප්පවත්තති. "**එවමෙවම්පි සො ජීවො**"ති: යථා කොචි පුරිසො අත්තනො නිවාසගාමතො නික්ඛමිත්වා තතො අඤ්ඤං ගාමං පවිසති කෙනචි දෙවකරණීයෙන, එවමෙව සො ජීවො ඉතො කායතො සරීරතො නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤං අපරං සරීරං නියතවසෙන පවිසතීති අධිප්පායො. "**බොන්දි**"න්ති: කායං. "**චුල්ලාසීතී**"ති

---

1. ඝ. II & III. යොජනානි.　　　　2. ඝ. I & III. පලෙති.

චතුරසීති. "මහාකප්පුණො"ති: මහාකප්පානං. තත්‍ථ එකම්හා මහාසරා අනොතත්තාදිතො වස්සසතෙ වස්සසතෙ කුසග්ගෙන එකෙකං උදකබින්දුං නීහරන්ති[1] ඉමිනා උපක්කමෙන සත්තක්ඛත්තුං තස්මිං සරෙ නිරුදකෙ ජාතෙ එකො මහාකප්පො නාම හොතීති වත්වා එවරූපානං මහාකප්පානං චතුරාසීති සතසහස්සානි සංසාරස්ස පරිමාණන්ති වදන්ති. "යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතා"ති: යෙ ච අන්ධබාලා යෙ ච සප්පඤ්ඤා සබ්බෙපි තෙ. "සංසාරං ඛෙපයිත්වාන"ති: යථාවුත්තකාලපරිච්ඡෙදං සංසාරං අපරාපරුප්පත්තිවසෙන ඛෙපෙත්වා. "දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සරෙ"ති: වට්ටදුක්ඛස්ස පරියන්තං පරියොසානං[2] කරිස්සන්ති. පණ්ඩිතාපි අන්තරා සුජ්ඣිතුං න සක්කොන්ති බාලාපි තතො උද්ධං නප්පවත්තන්තීති තස්ස ලද්ධි. "මිතානි සුඛදුක්ඛානි දොණෙහි පිටකෙහි චා"ති: සත්තානං සුඛදුක්ඛානි නාම දොණෙහි පිටකෙහි මානභාජනෙහි මිතානි විය යථාවුත්තකාලපරිච්ඡෙදෙනෙව පරිමිතත්තා පච්චෙකං ච තෙසං තෙසං සත්තානං තානි නියතිපරිනාමජනි පරිමිතානි, තයිදං "ජිනො සබ්බං ජානාති"ති: ජිනභූමියං ඨිතො කෙවලං පජානාති සංසාරස්ස සමතික්කන්තත්තා සංසාරෙ පන පරිබ්භමති සම්මූළ්හාය ඉතරා පජා. "එවං දිට්ඨි පුරෙ ආසි"න්ති: යථාවුත්තනත්ථිකදිට්ඨිකො පුබ්බෙ අහං අහොසිං. "සම්මූළ්හො මොහපාරුතො"ති: යථාවුත්තාය දිට්ඨියා හෙතුභූතෙන සම්මොහෙන සම්මූළ්හො. තං සහජාතෙන පන මොහෙන පාරුතො පටිච්ඡාදිත කුසලබීජොති අධිප්පායො.

එවං පුබ්බෙ යා අත්තනො උප්පන්නා පාපදිට්ඨි තස්සා වසෙන කතං පාපකම්මං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනා ආයතිං අනුභවිතබ්බං තස්ස ඵලං දස්සෙන්තො ඛරං[3] මෙ ජගි මාසෙසීති ආදිමාහ.

තත්‍ථ "වස්සසතසහස්සානී"ති: වස්සානං සතසහස්සානි අතික්කමිත්වාති වචනසෙසො. භුම්මත්‍ථෙ වා එතං පච්චත්තවචනං; වස්සෙසු සතසහස්සෙසු වීතිවත්තෙසූති අත්‍ථො. "ඝොසො සුයති තාවදෙ"ති: යදා එත්තකො කාලො අතික්කන්තො හොති තාවදෙව තස්මිං කාලෙ ඉධ පච්චන්තානං වො මාරිසා වස්සසතසහස්සපරිමාණො කාලො අතීතොති එවං තස්මිං නිරයෙ සද්දො සූයති. "ලක්ඛො එසො මහාරාජ සතභාගවස්සකොටියො"ති: සතභාගා සතකොට්ඨාසා වස්සකොටියො මහරාජ නිරයෙ පච්චන්තානං සත්තානං ආයුනො එසො ලක්ඛො එසො පරිච්ඡෙදොති අත්‍ථො. ඉදං වුත්තං හොති:- දසදසකං සතං නාම, දසසතානි සහස්සං නාම, දසදසසහස්සානි සතසහස්සං නාම, සතා නසහස්සානි කොටි නාම, 'තාසං කොටීනං වසෙන සතසහස්ස වස්සකොටියො සතභාගා වස්සකොටියො, සා ච ඛො නෙරයිකානං යෙව වස්සගණනාවසෙන වෙදිතබ්බා න

1. සී. III, භා. නීහරන්තෙන. 2. සී. I & III. වොසානං. 3. සී. I. II & III. උබං.

මනුස්සානං දෙවානං වා. ඊදිසානි අනෙකානි පඤ්ඤාසකොටිසත සහස්සානි නෙරයිකානං ආයු. තෙනාහ:- කොටිසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චරෙ ජනාති. යාදිසෙන පන පාපෙන සත්තා එවං නිරයෙසු පච්චන්ති, තං නිගමනවසෙන දස්සෙතුං මිච්ඡා දිට්ඨී ච දුස්සීලා යෙ ච අරියූපවාදිනොති වුත්තං. "වෙදිස්ස"න්ති: අනුභවිස්සං.

එවං ආයතිං අත්තනා අනුභවිතබ්බං පාපඵලං දස්සෙත්වා ඉදානි යෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන ආනුභාවො අයං තවාති රඤ්ඤො පුච්ඡිත මත්ථං ආවිකත්වා තං සරණෙසු චෙව සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙතුකාමො තං සුණොහි මහාරාජාති ආදිමාහ.

තත්ථ "සීලෙසුපොසථෙ රතා"ති: නිච්චසීලෙසු ච උපොසථ සීලෙ ච අභිරතා. "අද්ද"ති: අදසි. "තං ධම්ම"න්ති: තං අට්ඨඞ්ගික මග්ගං අමතපදං ච.

එවං පෙතෙන සරණෙසු ච සීලෙසු ච සමාදපිතො රාජා පසන්න මානසො තෙන අත්තනො කතං උපකාරං තාව කිත්තෙත්වා සරණා දිසු පතිට්ඨහන්තො අත්ථකාමොසි ආදිකා තිස්සො ගාථා වත්වා පුබ්බ අත්තනා ගහිතාය පාපිකාය දිට්ඨියා පටිනිස්සට්ඨභාවං පකා සෙන්තො ඔපුණාමීති ගාථමාහ.

තත්ථ "ඔපුණාමි මහාවාතෙ"ති: මහන්තෙන වාතෙ වායන්තෙ භුසං විය තං පාපකං දිට්ඨිං සක්ක තව ධම්මදෙසනාවාතෙ ඔපුණාමි නිබ්බුනාමි. "නදියා වා සීඝගාමියා"ති: සීඝසොතාය මහානදියා වා තිණකට්ඨපණ්ණකසටං විය පාපකං දිට්ඨිං පවාහෙමීති අධිප්පායො. "වමාමි පාපිකං දිට්ඨි"න්ති: මම මනොං මුඛගතං පාපිකං දිට්ඨිං උච්ඡඩ්ඩයාමි.[1] තත්ථ කාරණමාහ: "බුද්ධානං සාසනෙ රතො"ති: යස්මා එකංසෙන අමතාවහෙ බුද්ධානං භගවන්තානං සාසනෙ රතො අභිරතො තස්මා තං දිට්ඨිසඞ්ඛාතං විසං වමාමීති යොජනා. ඉදං වත්වානාති ඔසානගාථා සඞ්ගීති කාරෙහි ඨපිතා.

තත්ථ "පාමොක්ඛො"ති: පාචීනදිසාභිමුඛො හුත්වා. "රථමාරුහී"ති: රාජා ගමනසජ්ජං අත්තනො රාජරථං අභිරුහි. ආරුය්හ රථං යක්ඛානුභාවෙන තං දිවසමෙව අත්තනො නගරං අනුප්පත්තො රාජභවනං පාවිසි. සො අපරෙන සමයෙන ඉමං පවත්තිං භික්ඛූනං ආරොචෙසි. භික්ඛූ තං ථෙරානං ආරොචෙසුං. ථෙරා තතියසඞ්ගීතියං සඞ්ගහං ආරොපෙසුං.

නන්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I. උච්ඡද්දයාමි. සා. උඩ්ඩයාමි ජඩ්ඩයාමි.

4. 4.

"**උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙ**"ති ඉදං රෙවති පෙතවත්ථු. තං යස්මා රෙවතිවිමානවත්ථුනා නිබ්බිසෙසං තස්මා යදෙත්ථ අත්ථුප්පත්ති යං ගාථාසු ච වත්තබ්බං තං පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉදං හි නන්දියස්ස දෙවපුත්තස්ස වසෙන විමානවත්ථුපාළියං සඞ්ගහං ආරොපිතම්පි රෙවතිපටිබද්ධාය ගාථාය වසෙන රෙවතීපෙතවත්ථූති පෙතවත්ථුපාළියම්පි ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

රෙවතීපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 5.

"**ඉදං මම උච්ඡුවනං මහන්ත**"න්ති ඉදං උච්ඡුපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො උච්ඡුකලාපං බන්ධිත්වා එකං උච්ඡුං ඛාදන්තො ගච්ඡති. අථ අඤ්ඤතරො උපාසකො සීලවා කල්‍යාණධම්මො බාලදාරකෙන සද්ධිං තස්ස පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගච්ඡති. දාරකො උච්ඡුං පස්සිත්වා දෙහීති පරොදති. උපාසකො දාරකං පරොදන්තං දිස්වා තං පුරිසං සඞ්ගණ්හන්තො තෙන සද්ධිං සල්ලාපමකාසි. සො පන පුරිසො තෙන සද්ධිං න කිඤ්චි ආලපි, දාරකස්ස උච්ඡුඛණ්ඩම්පි නාදාසි. උපාසකො තං දාරකං දස්සෙත්වා "අයං දාරකො අතිවිය රොදති, ඉමස්ස එකං උච්ඡුඛණ්ඩං දෙහී"ති ආහ. තං සුත්වා සො පුරිසො අසහන්තො පරිභවචිත්තං උපට්ඨපෙත්වා අනාදරවසෙන එකං උච්ඡුලට්ඨිං පිට්ඨිතො ඛිපි. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා චිරං පරිභාවිතස්ස ලොභස්ස වසෙන පෙතෙසු නිබ්බත්ති. තස්ස ඵලං නාම සකකම්මසරික්ඛකං හොති. අට්ඨකරීසමත්තට්ඨානං අවත්ථරන්තං අඤ්ජනවණ්ණමූසලදණ්ඩපරිමාණෙහි උච්ඡූහි සඤ්ඡන්නං මහන්තං උච්ඡුවනං නිබ්බත්ති. තස්මිං ඛාදිතුකාමතාය උච්ඡුං ගණ්හිස්සාමීති උපගතමත්තෙ තං උච්ඡූ අභිහනන්ති. සො තෙන මුච්ඡිතො පතති.[1] අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරමග්ගෙ තං පෙතං අද්දස. සො ථෙරං දිස්වා අත්තනා කතකම්මං පුච්ඡන්තො:-

"ඉදං මම උච්ඡුවනං මහන්තං
නිබ්බත්තති පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං
තං දානි මෙ පරිභොගං න උපෙති
ආචික්ඛ භන්තෙ කිස්ස අයං විපාකො?

---

1. පපති (සබ්බත්ථ)

හඤ්ඤාමි ඛජ්ජාමි ච වායමාමි
පරිසක්කාමි පරිභුඤ්ජිතුං කිඤ්චි
ස්වාහං ඡින්නථාමො කපණො ලාලපාමි
කිස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො?

විඝාතො චාහං පරිපතාමි ඡමායං
පරිවත්තාමි වාරිචරොව ඝම්මෙ
රුදතො ච මෙ අස්සුකා නිග්ගලන්ති
ආචික්ඛ භන්තෙ කිස්ස අයං විපාකො?

ඡාතො කිලන්තො ච පිපාසිතො ච
සන්තාසිතො සාතසුඛං[1] න වින්දෙ
පුච්ඡාමි තං එතමත්ථං භදන්තෙ
කථන්නු උච්ඡුපරිභොගං ලභෙය්‍යං?

පුරෙ තුවං කම්මමකාසි අත්තනා
මනුස්සභූතො පුරිමාය ජාතියා
අහං ච තං එතමත්ථං වදාමි
සුත්වාන ත්වං එතමත්ථං විජාන.

උච්ඡුං තුවං ඛාදමානො පයාතො
පුරිසො ච තෙ පිට්ඨිතො අන්වගච්ඡි[2]
සො ච තං පච්චාසන්තො කථෙසි
තස්ස තුවං න කිඤ්චි ආලපිත්ථ.

සො ච තං අභණන්තං අයාචි
දෙහය්‍ය උච්ඡුන්ති ච තං අවොච
තස්ස තුවං පිට්ඨිතො උච්ඡුං අදාසි
තස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකො.

ඉඞ්ඝ තුවං පිට්ඨිතො ගණ්හ[3] උච්ඡුං
ගහෙත්වාන ඛාදස්සු යාවදත්ථං
තෙනෙව ත්වං අත්තමනො භවිස්සසි
හට්ඨො උදග්ගො ච පමොදිතො ච.

ගන්ත්වාන සො පිට්ඨිතො අග්ගහෙසි
ගහෙත්වාන තං ඛාදි යාවදත්ථං
තෙනෙව සො අත්තමනො අහොසි
හට්ඨො උදග්ගො ච පමොදිතො චා"ති.

වචන පටිවචන ගාථා පෙතෙන ථෙරෙන ච වුත්තා.

තත්ථ "**කිස්සා**"ති: කීදිසස්ස කම්මස්සාති අධිප්පායො. "**හඤ්ඤාමී**"ති: විහඤ්ඤාමි විඝාතං ආපජ්ජාමි. **විහඤ්ඤාමීති** වා විබාධියාමි, විසෙසතො පීළියාමීති අත්ථො. "**ඛජ්ජාමී**"ති: ඛාදියාමි, අසිපත්ත

1. සී. I. සිතසුඛං. 2. සී. II. අනුගච්ඡි. 3. සා. ගණ්හගාංසි.

සණ්ඩාසසදිසෙහි නිසිතෙහි ඛාදන්තෙහි විය උච්ඡුපත්තෙහි කන්තියාමීති අත්ථො. “වායමාමී”ති: උච්ඡුං ඛාදිතුං වායාමං කරොමි. “පරිසක්කාමී”ති: පයොගං කරොමි. “පරිභුඤ්ජිතු”න්ති: උච්ඡුරසං පරිභුඤ්ජිතුං, ඛාදිතුන්ති අත්ථො. “ඡින්නථාමො”ති: ඡින්නුස්සාහො උපච්ඡින්නථාමො පරික්ඛීණබලොති අත්ථො. “කපණො”ති: දීනො. “ලාලපාමී”ති: දුක්ඛෙන අද්දිතො අතිවිය විලපාමි. “විඝාතො”ති: විඝාතවා, විහතබලො වා. “පරිපතාමි ඡමාය”න්ති: ඨාතුං අසක්කොන්තො භූමියං පපතාමි. “පරිවත්තාමී”ති: පරිබ්භමාමි.[1] “වාරිචරොවා”ති: මච්ඡො විය. “ඝම්මෙ”ති: ඝම්මසන්තත්තෙන ථලෙ. “ඡාතාසිතො”ති: කණ්ඨොට්ඨතාලූනං සොසප්පත්තියා සුවඩ්ඪිතසිතො. “සාතසුඛ”න්ති: සාතභූතං සුඛං. “න වින්දෙ”ති: න ලභාමි. “ත”න්ති: තුවං. “විජානා”ති: විජානාහි. “පක්කමන්තො”ති: ගන්තුං ආරද්ධො. “අන්වගච්ඡී”ති: අනුබන්ධි. “පච්චාසන්තො”ති: පච්චාසිංසමානො. “තස්සෙතං කම්මස්සා”ති: එත්ථ එතන්ති නිපාතමත්තං; තස්ස කම්මස්සාති අත්ථො. “පිට්ඨිතො ගණ්හෙය්‍යාසී”ති: අත්තනො පිට්ඨිපස්සෙනෙව උච්ඡුං ගණ්හෙය්‍යාසි. “පමොදිතො”ති: පමුදිතො. “ගහෙත්වාන තං ඛාදි යාවදත්ථ”න්ති: ථෙරෙන අනුඤ්ඤාතනියාමෙන උච්ඡුං ගහෙත්වා යථාරුචි ඛාදිත්වා ඔගතන්තං උච්ඡුකලාපං ගහෙත්වා ථෙරස්ස උපනෙසි. ථෙරො තං අනුග්ගණ්හන්තො තෙනෙව තං උච්ඡුකලාපං ගාහාපෙත්වා වෙළුවනං ගන්ත්වා භගවතො අදාසි. භගවා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං අකාසි. පෙතො පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා ගතො. තතො පට්ඨාය යථාසුඛං උච්ඡුං පරිභුඤ්ජි. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උපපජ්ජි.

සා පනෙසා පෙතස්ස පවත්ති මනුස්සලොකෙ පාකටා අහොසි. අථ මනුස්සා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා තං[2] පවත්තිං පුච්ඡිංසු. සත්ථා තෙසං තමත්ථං විත්ථාරතො කථෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මනුස්සා මච්ඡෙරමලතො පටිවිරතා අහෙසුන්ති.

උච්ඡුපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 6.

“සාවත්ථිනාම නගර”න්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ පෙතෙ ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර කොසලරඤ්ඤො ද්වෙ පුත්තා පාසාදිකා පඨමවයෙ ඨිතා යොබ්බනමදමත්තා පරදාරකම්මං කත්වා කාලං කත්වා පරිඛාපිට්ඨෙ පෙතා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තෙ රත්තියං භෙරවෙන සද්දෙන පරිදෙවිංසු. මනුස්සා තං සුත්වා භීතතසිතා “එවං කතෙ ඉදං අවමඞ්ගලං වූපසම්මතී”ති බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛු

---

1. භා. සී. II පරිසාමි. සී I. පරිවත්තාමි. 2. සී. I. II & III. ඉදං.

සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා "න උපාසකා තස්ස සද්දස්ස සවණෙන තුම්හාකං කොචි අන්තරායො"ති වත්වා තස්ස කාරණං ආවිකත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙතුං:–

"සාවත්ථි නාම නගරං හිමවන්තස්ස පස්සතො
තත්ථාසුං ද්වෙ කුමාරා රාජපුත්තාති මෙ සුතං

පමත්තා රජනීයෙසු කාමස්සාදාභිනන්දිනො
පච්චුප්පන්නසුඛෙ ගිද්ධා න තෙ පස්සිංසු'නාගතං.

තෙ චුතා ච මනුස්සත්තා පරලොකං ඉතො ගතා
තෙධ ඝොසෙන්ත්‍යදිස්සන්තා පුබ්බෙ දුක්කටමත්තනො

බහුසු වත සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙ උපට්ඨිතෙ
නාසක්ඛිම්හා ච අත්තානං පරිත්තං කාතුං සුඛාවහං

කිං තතො පාපකං අස්ස යං නො රාජකුලා චුතා
උපපන්නා පෙත්තිවිසයං ඛුප්පිපාසාසමප්පිතා.

සාමිනො ඉධ හුත්වාන හොන්ති අසාමිනො තහිං
චරන්ති ඛුප්පිපාසාය මනුස්සා උන්නතොනතා.

එවමාදීනවං ඤත්වා ඉස්සරමදසම්භවං
පහාය ඉස්සරමදං භවෙ සග්ගගතො නරො
කායස්ස භෙදා සප්පඤ්ඤො සග්ගං සො උපපජ්ජතී"ති

ගාථායො අභාසි.

තත්ථ **"ඉති මෙ සුතන්"**ති: න කෙවලං අත්තනො ඤාණෙන දිට්ඨමෙව, අථ ඛො ලොකෙ පාකටභාවෙන එවං මයා සුතන්ති අත්ථො. **"කාමස්සාදාභිනන්දිනො"**ති: කාමගුණෙසු අස්සාදවසෙන අභිනන්දනසීලා. **"පච්චුප්පන්නසුඛෙ ගිද්ධා"**ති: වත්තමානසුඛමත්තෙන ගිද්ධිං ගථිතා හුත්වා. **"න තෙ පස්සිංසු'නාගතන්"**ති: දුච්චරිතං පහාය සුචරිතං චරිත්වා අනාගතං ආයතිං දෙවමනුස්සෙසු ලද්ධබ්බං සුඛං තෙ න චින්තෙසුං. **"තෙධ ඝොසෙන්ත්‍යදිස්සන්තා"**ති: තෙ පුබ්බෙ රාජපුත්තභූතා පෙතා ඉධ සාවත්ථියා සමීපෙ අදිස්සමානරූපා ඝොසෙන්ති කන්දන්ති. කිං කන්දන්තීති? ආහ: පුබ්බෙ දුක්කටමත්තනොති. ඉදානි තෙසං තං කන්දනස්ස කාරණං හෙතුතො ච ඵලතො ච විභජිත්වා දස්සෙතුං බහුසු වත සන්තෙසූති ආදි වුත්තං. තත්ථ **"බහුසු වත සන්තෙසූ"**ති: අනෙකෙසු දක්ඛිණෙය්‍යෙසු විජ්ජමානෙසු. **"දෙය්‍යධම්මෙ උපට්ඨිතෙ"**ති: අත්තනො සන්තකෙ දාතබ්බදෙය්‍යධම්මෙපි සමීපෙ ඨිතෙ, ලබ්භමානෙති අත්ථො. **"පරිත්තසුඛාවහන්"**ති: අප්පමත්තකම්පි ආයතිං සුඛාවහං පුඤ්ඤං කත්වා අත්තානං සොත්ථිං නිරුපද්දවං කාතුං නාසක්ඛිම්හ වතාති යොජනා. **"කිං තතො පාපකං අස්සා"**ති: තතො පාපකං ලාමකං නාම කිං අඤ්ඤං අස්ස සියා. **"යං නො රාජකුලා චුතා"**ති: යෙන පාපකම්මෙන මයං රාජකුලතො චුතා ඉධ

පෙතවිසයං උප්පන්නා පෙතෙසු නිබ්බත්තා[1] ඛුප්පිපාසාසමප්පිතා විචරන්ති අත්ථො. "සාමිනො ඉධ හුත්වාන"ති: ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ යස්මිං යෙව ඨානෙ පුබ්බෙ සාමිනො හුත්වා විචරන්ති. තස්මිං යෙව ඨානෙ හොන්ති අස්සාමිනො.[2] "මනුස්සා උණ්ණතොනතා"ති: මනුස්සකාලෙ සාමිනො හුත්වා කාලකතා කම්මවසෙන ඔනතා චරන්ති ඛුප්පිපාසාය, පස්ස සංසාරපකතින්ති දස්සෙති. "එවමාදීනවං ඤත්වා ඉස්සරමදසම්භව"න්ති: එවං[3] ඉස්සරියමදස්ස වසෙන සම්භූතං අපායුපපත්තිසංඛාතං ආදීනවං දොසං ඤත්වා පහාය ඉස්සරියමදං පුඤ්ඤප්පසුතො හුත්වා. "භවෙ සග්ගගතො නරො"ති: සග්ගං දෙවලොකං ගතො යෙව භවෙය්‍ය.

ඉති සත්ථා තෙසං පෙතානං පවත්තිං කථෙත්වා තෙහි මනුස්සෙහි කතං දානං පෙතානං උද්දිසාපෙත්වා සම්පත්තපරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

කුමාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 7.

"පුබ්බෙ කතානං කම්මාන"න්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රාජපුත්තපෙතං ආරබ්භ කථෙසි. තත්ථ යො සො අතීතෙ කිතවස්ස නාම රඤ්ඤො පුත්තො අතීතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ අපරජ්ඣිත්වා බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන[4] පෙතෙසු උප්පන්නො. සො ඉධ රාජපුත්තපෙතොති අධිප්පෙතො. තස්ස වත්ථු හෙට්ඨා සානුවාසිපෙතවත්ථුම්හි විත්ථාරතො ආගතමෙව. තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. සත්ථා හි තදා ථෙරෙන අත්තනො ඤාතිපෙතානං පවත්තියා කථිතාය "න කෙවලං තව ඤාතකා යෙව, අථ ඛො ත්වම්පි ඉතො අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පෙතො හුත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවී"ති වත්වා තෙන යාචිතො:–

"පුබ්බෙ කතානං කම්මානං විපාකො මථයෙ මනං
රූපෙ සද්දෙ රසෙ ගන්ධෙ ඵොට්ඨබ්බෙ ච මනොරමෙ.

නච්චං ගීතං රතිං ඛිඩ්ඩං අනුභුත්වා අනප්පකං
උය්‍යානෙ පරිචරිත්වාන පවිසන්තො ගිරිබ්බජං.

ඉසිං සුනෙත්තමද්දක්ඛි අත්තදන්තං සමාහිතං
අප්පිච්ඡං හිරිසම්පන්නං උඤ්ඡෙ පත්තගතෙ රතං.

හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ ලද්ධා භන්තෙති චබ්‍රවි
තස්ස පත්තං ගහෙත්වාන උච්චං[5] පග්ගය්හ ඛත්තියො.

---

1. සී. I & II. නිබ්බත්තිත්වා. 2. සී. II & III. සං අස්සාමිකා. 3. සී. II. එතං.
4. සී. II. විපාකාවසෙසෙන. 5. සී. II. උච්චං.

එණිකූලෙ පත්තං භින්දිත්වා හසමානො අපක්කමි
රඤ්ඤො කිතවස්සාහං පුත්තො කිං මං භික්ඛු කරිස්සසි?

තස්ස කම්මස්ස ඵරුසස්ස විපාකො කටුකො අහු
යං රාජපුත්තො වෙදෙසි නිරයම්හි සමප්පිතො.

ඡළෙව චතුරාසීති වස්සානි නහුතානි ච
භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථො[1] නිරයෙ කතකිබ්බිසො.

උත්තානොපි ච පච්චිත්ථ නිකුජ්ජො වාමදක්ඛිණො
උද්ධං පාදො ඨිතො චෙව චිරං බාලො අපච්චථ.

බහූනි වස්සසහස්සානි පූගානි[2] නහුතානි ච
භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථො නිරයෙ කතකිබ්බිසො.

එතාදිසං ඛො කටුකං අප්පදුට්ඨපදොසිනං
පච්චන්ති පාපකම්මන්තා ඉසිමාසජ්ජ සුබ්බතං.

සො තත්ථ බහුවස්සානි වෙදයිත්වා බහුං දුඛං
ඛුප්පිපාසාහතො නාම[3] පෙතො ආසි තතො චුතො.

එතමාදීනවං දිස්වා[4] ඉස්සරමදසම්භවං
පහාය ඉස්සරමදං නිවාතමනුවත්තයෙ.

දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසො යො බුද්ධෙසු සගාරවො
කායස්ස භෙදා සප්පඤ්ඤො සග්ගං සො උපපජ්ජතී"ති.

ඉදං රාජපුත්තපෙතවත්ථුං කථෙසි.

තත්ථ "**පුබ්බෙ කතානං කම්මානං විපාකො මථයෙ මන**"න්ති: පුරිම[5]ජාතීසු කතානං අකුසලකම්මානං ඵලං උළාරං හුත්වා උප්පජ්ජමානං අන්ධබාලානං චිත්තං මථෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය, පරෙසං අනත්ථකරණමුඛෙන අත්තනො අත්ථං[6] උප්පාදෙය්‍යාති අධිප්පායො. ඉදානි තං චිත්තමථනං විසයෙන සද්ධිං දස්සෙතුං **රූපෙ සද්දෙ**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ "**රූපෙ**"ති: රූපහෙතු, යථිච්ඡිතස්ස මනාපියස්ස රූපාරම්මණස්ස ච ලාභනිමිත්තන්ති අත්ථො. "**සද්දෙ**"ති ආදීසුපි එසෙව නයො. එවං සාධාරණතො වුත්තමත්ථං අසාධාරණතො නියමෙත්වා දස්සෙන්තො **නච්චං ගීත**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ "**රති**"න්ති: කාමරතිං. "**ඛිඩ්ඩ**"න්ති: සහායකාදීහි කෙළිං. "**ගිරිබ්බජ** න්ති රාජගහං. "**ඉසි**"න්ති: අසෙක්ඛානං සීලක්ඛන්ධාදීනං එසනට්ඨෙන **ඉසිං සුනෙත්ත**"න්ති: එවං නාමකං පච්චෙකබුද්ධං. "**අත්ත දන්තනො** උත්තමෙන දමථෙන දමිතචිත්තං. "**සමාහිත**"න්ති: අරහත්තඵලසමාධිනා සමාහිතං. "**උඤ්ඡ පත්තාගතෙ රත**"න්ති: උඤ්ඡ

1. සී. III. නිගච්ඡිත්ථ.
2. සී. I & II. පුනාපි.
3. සී. I II & III. ඛුප්පිපාසාභිහතො නාම.
4. සී. III. නා. ඤත්වා.
5. නා. පුරිමාසු.
6. අනත්ථං.

න භික්ඛාචාරෙන ලද්ධෙ උඤ්ඡෙ පත්තගතෙ පත්තපරියාපන්නෙ ආහාරෙ රත්තං සන්තුට්ඨං. **“ලබා භන්තෙති වජ්ජුවි”**ති: අපි භන්තෙ භික්ඛා ලද්ධාති විස්සාසජනනත්ථං කථෙසි. **“උච්චං පග්ගය්හා”**ති: උච්චතරං කත්වා පත්තං උක්ඛිපිත්වා. **“ඛණ්ඩිලෙ පත්තමභිච්ඡින්දිත්වා”**ති: ඛරකඨිනෙ භූමිප්පදෙසෙ ඛිපන්තො පත්තං භින්දිත්වා. **“අපක්කමී”**ති: ථොකං අපසක්කි. අපක්කන්තො ච අකාරණෙනෙව අන්ධබාලො මහන්තං අනත්ථං අත්තනො අකාසීති කාරුඤ්ඤතා[1]වසෙන ඔලොකෙන්තං පච්චෙකබුද්ධං රාජපුත්තො ආහ: **රඤ්ඤො කිතවස්සාහං පුත්තො කිං මං භික්ඛු කරිස්සසීති?** **“ඵරුසස්සා”**ති: දාරුණස්ස. **“කටුකො”**ති: අනිට්ඨො. **“ය”**න්ති: යං විපාකං. **“සමප්පිතො”**ති: අල්ලීනො. **“ඡළෙව චතුරාසීති වස්සානි නහුතානි චා”**ති: උත්තානො නිපන්නො චතුරාසීතිවස්සසහස්සානි නිකුජ්ජො වාමපස්සෙන දක්ඛිණපස්සෙන උද්ධපාදෙ ඔලම්බිතො යථාඨිතො වාති එවං ච චතුරාසීති සහස්සානි වස්සානි හොන්ති. තෙනාහ:-

“උත්තානො පි ච පච්චිත්ථ නිකුජ්ජො වාමදක්ඛිණො
උද්ධපාදෙ ඨිතො චෙව චිරං බාලො අපච්චථා”ති.

තානි පන වස්සානි යස්මා අනෙකානි නහුතානි හොන්ති. තස්මා වුත්තං නහුතානි චාති. **“භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථො”**ති: අතිවිය දුක්ඛං පාපුණි. **“පූගානී”**ති: වස්සසමූහෙ. ඉධ පුරිමගාථාය ච අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං. **“එතාදිස”**න්ති: එවරූපං. **“කටුක”**න්ති: අතිදුක්ඛං. භාවනපුංසකනිද්දෙසො “එකමන්තං නිසීදී”ති ආදිසු විය. අප්පදුට්ඨපදොසිනං ඉසිං සුබ්බතං ආසජ්ජ ආසාදෙත්වා පාපකම්මන්තා පුග්ගලා එවරූපං කටුකං අතිවිය දුක්ඛං පච්චනුභොන්තීති යොජනා. **“සො”**ති: සො රාජපුත්තපෙතො. **“තත්ථා”**ති: නිරයෙ. **“වෙදයිත්වා”**ති: අනුභවිත්වා. **“නාමා”**ති: බ්‍යත්තපාකටභාවෙන. **“තතො චුතො”**ති: නිරයතො චුතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.[2]

එවං භගවා රාජපුත්තපෙතකථාය තත්ථ සන්නිපතිතං මහාජනං සංවෙජෙත්වා උපරි සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසූති.

රාජපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 8.

“ගූථකූපතො උග්ගන්ත්වා”ති[3] ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං ගූථඛාදකපෙතං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ එකො කුටුම්බිකො අත්තනො කුලූපකං භික්ඛුං

1. භා. කාරුඤ්ඤය. 2. භා. වුත්තනයෙනෙව. 3. සී. I. II & III. උපගන්ත්වාති.

උද්දිස්ස විහාරං කාරෙසි. තත්ථ නානාජනපදතො භික්ඛූ ආගන්ත්වා පටිවසිංසු. තෙපි දිස්වා මනුස්සා පසන්නචිත්තා පණීතෙන පච්චයෙන උපට්ඨහිංසු. කුලූපකො භික්ඛු තං අසහමානො ඉස්සාපකතො හුත්වා තෙසං භික්ඛූනං දොසං වදන්තො කුටුම්බිකං උජ්ඣාපෙසි. කුටුම්බිකො තෙ භික්ඛූ කුලූපකඤ්ච පරිභවන්තො පරිභාසි. අථ කුලූපකො කාලං කත්වා තස්මිංයෙව විහාරෙ වච්චකුටියං පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. කුටුම්බිකො පන කාලං කත්වා තස්සෙව උපරි පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං දිස්වා පුච්ඡන්තො:-

"ගූථකූපතො උග්ගන්ත්වා කො නු දීනො හි තිට්ඨසි
නිස්සංසයං පාපකම්මන්තො කිං නු සද්දහසෙ තුව"න්ති?

ගාථමාහ. තං සුත්වා පෙතො:-

"අහං භදන්තෙ පෙතොම්හි දුග්ගතො යමලොකිකො
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකමිතො ගතො"ති

ගාථාය අත්තානං ආචික්ඛි. අථ නං ථෙරො:

"කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසී"ති?

ගාථාය තෙන කතකම්මං පුච්ඡි. සො පෙතො:

"අහු ආවාසිකො මය්හං ඉස්සුකී කුලමච්ඡරී
අජ්ඣාසිතො[1] මය්හං ඝරෙ කදරියො පරිභාසකො.

තස්සාහං වචනං සුත්වා භික්ඛවො පරිභාසිසං
තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන පෙතලොකමිතො ගතො"ති.

ද්වීහි ගාථාහි අත්තනා කතකම්මං කථෙසි.

තත්ථ **"අහු ආවාසිකො මය්හ"**න්ති: මය්හං ආවාසෙ මයා කතවිහාරෙ එකො භික්ඛු ආවාසිකො නිබද්ධවසනකො අහොසි. **"අජ්ඣාසිතො මය්හං ඝරෙ"**ති: කුලූපගභාවෙන මම ගෙහෙ තණ්හාභිනිවෙසවසෙන[2] අභිනිවිට්ඨො. **"තස්සා"**ති: තස්ස කුලූපකභික්ඛුස්ස. **"භික්ඛවො"**ති: භික්ඛූ. **"පරිභාසිස"**න්ති: අක්කොසිං. **"පෙතලොකමිතො ගතො"**ති. ඉමිනා පකාරෙන[3] පෙතයොනිං උපගතො පෙතභූතො. තං සුත්වා ථෙරො ඉතරස්ස ගතිං පුච්ඡන්තො:-

"අමිත්තො මිත්තවණ්ණෙන යො තෙ ආසි කුලූපකො
කායස්ස භෙදා දුප්පඤ්ඤො කිං නු පෙච්ච ගතිං ගතො"ති?

ගාථමාහ.

---

1. කා. සී. I. අජ්ඣොසිතො. 2. සී. I. නිවෙසනවසෙන. 3. කා ආකාරෙන.

තත්‍ථ "මිත්තවණ්ණනා"ති: මිත්තරූපෙන මිත්තපතිරූපතාය.[1] පුන පෙතො ථෙරස්ස තමත්ථං ආවිකරොන්තො:-

"තස්සෙවාහං පාපකම්මස්ස සීසෙ තිට්ඨාමි මත්ථකෙ
සො ච පරවිසයං පත්තො මමෙව පරිචාරකො.

යං හදන්ති හදන්තඤ්ඤෙ[2] එතං මෙ හොති භොජනං
අහං ච ඛො යං හදාමි[3] එතං සො උපජීවතී"ති.

ගාථාද්වයමාහ.

තත්‍ථ "තස්සෙවා"ති: තස්ස එව මය්හං පුබ්බෙ කුලූපකභික්ඛුභූතස්ස පෙතස්ස. "පාපකම්මස්සා"ති: පාපසමාචාරස්ස "සීසෙ තිට්ඨාමි මත්ථකෙ"ති: සීසෙ තිට්ඨාමි, තිට්ඨන්තො ච මත්ථකෙ එව තිට්ඨාමි; න සීසප්පමාණෙ ආකාසෙති අත්‍ථො. "පරවිසයං පත්තො"ති: මනුස්සලොකං උපාදාය පරවිසයභූතං පෙත්තිවිසයං පත්තො. "මමෙවා"ති මය්හං එව,පරිචාරකො අහොසීති වචනසෙසො. "යං හදන්ති හදන්තඤ්ඤෙ[3]"ති: හදන්ති අය්‍ය මහාමොග්ගල්ලාන තස්සං වච්චකුටියං යං අඤ්ඤෙ හදන්ති[4] වච්චං ඔස්සජන්ති. "එතං මෙ හොති භොජනං"ති: එතං වච්චං මය්හං දිවසෙ දිවසෙ භොජනං හොති. "යං හදාමි[3]"ති: තං පන වච්චං ඛාදිත්වා යංපහං වච්චං කරෙමි. "එතං සො උපජීවතී"ති: එතං මම වච්චං සො කුලූපකපෙතො දිවසෙ දිවසෙ ඛාදනවසෙන උපජීවති, අත්තභාවං යාපෙතීති අත්‍ථො.

තෙසු[5] කුටුම්බිකො පෙසලෙ භික්ඛූ "එවං ආහාරපරිභොගතො වරං තුම්හාකං ගූථඛාදනා"ති අක්කොසි. කුලූපකො පන කුටුම්බිකම්පි තථා වචනෙන සමාදපෙත්වා සයං තථා අක්කොසි. තෙනස්ස තතොපි පතිකිලිට්ඨතරා ජීවිකා අහොසි. ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා උපවාදෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

ගූථඛාදකපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 9.

"ගූථකූපතො උග්ගන්ත්වා"ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං ගූථඛාදකපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. තස්සා වත්‍ථු අනන්තර වත්‍ථුසදිසං. තත්‍ථ උපාසකෙන විහාරො කාරිතොති උපාසකස්ස වසෙන ආගතං. ඉධ පන උපාසිකායාති අයමෙව විසෙසො. සෙසං වත්‍ථුස්මිං ගාථාසු ච අපුබ්බං නත්‍ථි.

ගූථඛාදකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. ම. මිත්තපතිරූපෙන. 2. භා. සී. II. හදන්තඤ්ඤෙ. 3. භා. සී. II. හදාමි.
4 සී. I. ඔදහන්ති. භා. ඔහදන්ති. 5. භා. තෙන.

4. 10.

"නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාත්ථා"ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සම්බහුලෙ පෙතෙ ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියං කිර සම්බහුලා මනුස්සා ගණභූතා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තා දානාදිසුචරිතවිමුඛා හුත්වා චිරං ජීවිත්වා කායස්ස භෙදා නගරස්ස සමීපෙ පෙතයොනියං නිබ්බත්තිංසු. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ තෙ පෙතෙ දිස්වා:-

"නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාත්ථ කිසා ධමනිසන්ථතා[1]
උප්ඵාසුලිකා කිසිකා කෙ නු තුම්හෙත්ථ මාරිසා"ති?

ගාථාය පුච්ඡි.

තත්ථ **"දුබ්බණ්ණරූපාත්ථා"**ති: දුබ්බණ්ණසරීරා හොථ. **"කෙ නු තුම්හෙත්ථා"**ති: තුම්හෙ කෙ නු නාම භවථ. **"මාරිසා"**ති තෙ අත්තනො සාරුප්පවසෙන ආලපති. තං සුත්වා පෙතා:-

"මයං භදන්තෙ පෙතම්හා දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකමිතො ගතා"ති

ගාථාය අත්තනො පෙතභාවං පකාසෙත්වා, පුන ථෙරෙන:-

"කිංනු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පෙතලොකමිතො ගතා"ති?

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡිතා:-

"අනාවටෙසු[2] තිත්ථෙසු විචිනිම්හඩ්ඪමාසකං
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකම්හ අත්තනො.

නදිං උපෙම තසිතා රිත්තකා පරිවත්තති
ඡායං උපෙම උණ්හෙසු ආතපො පරිවත්තති.

අග්ගිවණ්ණො ච නො වාතො දහන්තො උපවායති
එතඤ්ච භන්තෙ අරහාම අඤ්ඤඤ්ච පාපකං තතො.

අධියොජනානි[3] ගච්ඡාම ඡාතා ආහාරගෙධිනො[4]
අලද්ධාව නිවත්තාම අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා.

ඡාතා පමුච්ඡිතා භන්තා භූමියං පටිසුම්භිතා
උත්තානා පතිකිරාම අවකුජ්ජා පතාමසෙ.

තෙ ච තත්ථෙව පතිතා[5] භූමියං පටිසුම්භිතා
උරං සීසඤ්ච ඝට්ටෙම අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා.

එතඤ්ච භන්තෙ අරහාම අඤ්ඤඤ්ච පාපකං තතො
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකම්හ අත්තනො.

1. භා. සණ්ඨිතා. 2. සී. I & II. අනාවජෙසු. 3. සී. I & II. අපි යොජනානි.
4. සී. I. II & භා. ගිද්ධිනො. 5. සී. IV තත්ථ පපතිතා.

තෙ හි නූන ඉතො ගන්ත්වා යොනිං ලද්ධාන මානුසිං
වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නා කාහාම කුසලං බහු”න්ති

අත්තනා[1] කතකම්මං කථෙසුං.

තත්ථ “අපි යොජනානි ගච්ඡාමා”ති: අනෙකානිපි යොජනානි ගච්ඡාම. කථං? “ඡාතා ආහාරගෙධිනො”ති: චිරකාලං ජිඝච්ඡාය ජිඝච්ඡිතා ආහාරෙ ගිද්ධා අභිගිජ්ඣන්තා[2] හුත්වා, එවං ගන්ත්වාපි කිඤ්චි ආහාරං අලද්ධා යෙව නිවත්තාම. “අප්පපුඤ්ඤතා”ති: අපුඤ්ඤතා අකතකල්‍යාණතා. “උත්තානා පතිකිරාමා”ති: කදාචි උත්තානා හුත්වා විකිරියමානඞ්ගපච්චඞ්ගා[3] විය වත්තාම. “අවකුජ්ජා පතාමසෙ”ති: කදාචි අවකුජ්ජා හුත්වා පතාම. “තෙ ච”ති: තෙ මයං. “උරං සීසඤ්ච ඝට්ටෙමා”ති: අවකුජ්ජා හුත්වා පතිතා උට්ඨාතුං අසක්කොන්තා වධන්තා වෙදනප්පත්තා අත්තනො උරං සීසඤ්ච පතිසංසාම යෙව. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

ථෙරො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො මච්ඡෙරමලං පහාය දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තො සුචරිතනිරතො අහොසීති.

ගණපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 11.

“දිට්ඨා තයා නිරයා තිරච්ඡානයොනී”ති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං විමානපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථිවාසිනො ච පාටලිපුත්තවාසිනො ච බහූ වාණිජා නාවාය සුවණ්ණභූමිං අගමංසු. තත්ථෙකො උපාසකො ආබාධිකො මාතුගාමෙ පටිබද්ධචිත්තො කාලමකාසි. සො කතකුසලොපි දෙවලොකෙ න උප්පජ්ජිත්වා ඉත්ථියං පටිබද්ධචිත්තතාය සමුද්දමජ්ඣෙ විමානපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. යස්සං පන සො පටිබද්ධචිත්තො සා ච ඉත්ථී සුවණ්ණභූමිගාමිනිං තං නාවං අභිරුය්හ ගච්ඡති. අථ ඛො සො පෙතො තං ඉත්ථිං ගහෙතුකාමො නාවාය ගමනං උපරුන්ධි. අථ වාණිජා “කෙන නු ඛො කාරණෙන අයං නාවා න ගච්ඡතී”ති වීමංසන්තා කාළකණ්ණිසලාකං විචාරෙසුං. අමනුස්සිද්ධියා යාව තතියං තස්සා එව ඉත්ථියං පාපුණි. යස්සං සො පටිබද්ධචිත්තො තං දිස්වා වාණිජා වෙළුකලාපං සමුද්දෙ ඔතාරෙත්වා තස්ස උපරි තං ඉත්ථිං ඔතාරෙසුං. ඉත්ථියා ඔතාරිතමත්තාය නාවා වෙගෙන සුවණ්ණභූමියාභිමුඛා පායාසි. අමනුස්සො තං ඉත්ථිං අත්තනො විමානං ආරොපෙත්වා

1. සා. අත්තනො. 2 සා. අභිජ්ඣවජ්ජන්තා. 3. සා. විකිරියමානඞ්ගා.

තාය සද්ධිං අභිරමි. සා එකං සංවච්ඡරං අතික්කමිත්වා නිබ්බින්නරූපා තං පෙතං යාචන්ති ආහ:–"අහං ඉධ වසන්තී මය්හං සම්පරායිකං අත්ථං කාතුං න ලභාමි, සාධු මාරිස මං පාටලිපුත්තමෙව නෙහී"ති. සො තාය යාචිතො:–

"දිට්ඨා තයා නිරයා තිරච්ඡානයොනී
පෙතා අසුරා අථවාපි මනුස්සා දෙවා
සයමද්දස කම්මවිපාකමත්තනො
නෙස්සාමි තං පාටලිපුත්තමක්ඛතං
තත්ථ ගන්ත්වා කුසලං කරොහි කම්ම"න්ති

ආහ.

තත්ථ "**දිට්ඨා තයා නිරයා**"ති: එකච්චෙව පච්චෙකනිරයාපි තයා දිට්ඨා. "**තිරච්ඡානයොනී**"ති: මහානුභාවා නාගසුපණ්ණාදි තිරච්ඡානාපි දිට්ඨා තයාති යොජනා. "**පෙතා**"ති: ඛුප්පිපාසාදිභෙදා පෙතා. "**අසුරා**"ති: කාලකඤ්ජකාදිභෙදා අසුරා. "**දෙවා**"ති: එකච්චෙ චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා. සො කිර අත්තනො ආනුභාවෙන අන්තරන්තරා තං ගහෙත්වා පච්චෙකනිරයාදිකෙ දස්සෙන්තො විචරති. තෙන එවමාහ: "**සයමද්දස කම්මවිපාකමත්තනො**"ති: නිරයාදිකෙ විසෙසතො ගන්ත්වා පස්සන්ති සයමෙව අත්තනා කතකම්මානං විපාකං පච්චක්ඛතො අද්දස අද්දක්ඛි. "**නෙස්සාමි තං පාටලිපුත්තමක්ඛත**"න්ති: ඉදානාහං තං අක්ඛතං කෙනචි අපරික්ඛතං මනුස්සරූපෙනෙව පාටලිපුත්තං නෙස්සාමි, ත්වං පන "**තත්ථ ගන්ත්වා කුසලං කරොහි කම්ම**"න්ති: කම්මවිපාකස්ස පච්චක්ඛතො දිට්ඨත්තා යුත්තප්පයුත්තා පුඤ්ඤනිරතා හොහීති අත්ථො. අථ සා ඉත්ථී තස්ස වචනං සුත්වා අත්තමනා:–

"අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ හිතකාමොසි දෙවතෙ
කරොමි තුය්හං වචනං ත්වංසි ආචරියො මම

දිට්ඨා මයා නිරයා තිරච්ඡානයොනී
පෙතා අසුරා අථවාපි මනුස්සා දෙවා.
සයමද්දසං කම්මවිපාකමත්තනො
කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී"ති

ගාථා ආහ.

අථ සො පෙතො තං ඉත්ථිං ගහෙත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා පාටලිපුත්තනගරස්ස මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා පක්කාමි. අථස්සා ඤාතිමිත්තාදයො තං දිස්වා "මයං පුබ්බෙ සමුද්දෙ පක්ඛිත්තං මතාති අස්සුම්හ, සා අයං දිට්ඨං වත භො සොත්ථිනා ආගතා"ති අභිනන්දමානා සමං ගන්ත්වා තස්සා පවත්තිං පුච්ඡිංසු. සා තෙසං ආදිතො පට්ඨාය අත්තනා දිට්ඨං අනුභූතං ච සබ්බං කථෙසි. සංවච්ඡවාසිනොපි ඛො තෙ වාණිජා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං උපගතකාලෙ සත්ථුසන්තිකං

උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චතුන්නං පරිසානං ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගජාතො දානාදිකුසලධම්මනිරතො අහොසීති.

පාටලිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 12.

"අයඤ්ච තෙ පොක්ඛරණී සුරම්මා"ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අම්බපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො ගහපති පරික්ඛීණභොගො අහොසි. තස්ස භරියා කාලමකාසි. එකා ධීතා යෙව හොති. සො අත්තනො මිත්තස්ස ගෙහෙ ධීතරං ඨපෙත්වා ඉණවසෙන ගහිතෙන කහාපණසතෙන භණ්ඩං ගහෙත්වා සත්ථෙන සද්ධිං වාණිජ්ජාය ගතො න චිරෙනෙව මූලෙන සහ උදයභූතානි පඤ්ච කහාපණසතානි ලභිත්වා සත්ථෙන සහ පටිනිවත්ති. අන්තරාමග්ගෙ චොරා පරියුට්ඨාය සත්ථං පාපුණිංසු. සත්ථිකා ඉතො චිතො ච පලායිංසු. සො පන ගහපති අඤ්ඤතරස්මිං ගච්ඡෙ කහාපණෙ නික්ඛිපිත්වා අවිදූරෙ නිලීයි. චොරා තං ගහෙත්වා ජීවිතා වොරොපෙසුං. සො ධනලොභෙන තත්ථෙව පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. වාණිජා සාවත්ථිං ගන්ත්වා තස්ස ධීතුයා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. සා පිතුමරණෙන ආජීවිකාභයෙන ච අතිවිය සඤ්ජාතදොමනස්සා බාළ්හං පරිදෙවි. අථ තං සො පිතුසහායො කුටුම්බිකො "යථා නාම කුලාලභාජනං සබ්බං භෙදනපරියන්තං එවමෙව සත්තානං ජීවිතං භෙදනපරියන්තං, මරණං නාම සබ්බසාධාරණං අප්පටිකාරඤ්ච, තස්මා මා ත්වං පිතරි අතිබාළ්හං සොචි මා පරිදෙවි, අහං තෙ පිතා ත්වං මය්හං ධීතා, අහං තව පිතුකිච්චං කරොමි, ත්වං පිතුගෙහෙ විය ඉමස්මිං ගෙහෙ අවිමනා අභිරමස්සූති වත්වා සමස්සාසෙසි. සා තස්ස වචනෙන පටිපස්සද්ධසොකා පිතරි විය තස්මිං සඤ්ජාතගාරවබහුමානා අත්තනො කපණභාවෙන තස්ස වෙය්‍යාවච්චකාරිණී හුත්වා වත්තමානා පිතරං උද්දිස්ස පෙතකිච්චං[1] කාතුකාමා යාගුං පචිත්වා මනොසිලාවණ්ණානි සුපරිපක්කානි මධුරානි අම්බඵලානි කංසපාතියං වඩ්ඪෙත්වා[2] යාගුං අම්බඵලානි ච දාසියා ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එවමාහ: "භගවා මය්හං දක්ඛිණාය පටිග්ගහණෙන අනුග්ගහං කරොථා"ති. සත්ථා මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො තස්සා මනොරථං පූරෙන්තො නිසජ්ජාකාරං දස්සෙසි. සා ගන්ධකුටියං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ අත්තනා[3] උපනීතං සුවිසුද්ධවත්ථං අත්ථරිත්වා අදාසි නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙන

---

1. සා. & සි. II මතකකිච්චං. 2. සා. ඨපෙත්වා.
3. සා. & සි. I & III බුද්ධාසනං අත්තනො.

ආසනෙ. අථ සා භගවතො යාගුං උපනාමෙසි.[1] පටිග්ගහෙසි භගවා යාගුං. අථ සඞ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛූනම්පි යාගුං අදාසි. යාගුං දත්වා පුන ධොතහත්ථා අම්බඵලානි භගවතො උපනාමෙසි. භගවා තානි පරිභුඤ්ජි. සා භගවන්තං වන්දිත්වා එවමාහ: "යං මෙ භන්තෙ පච්චත්ථරණයාගුඅම්බඵලදානවසෙන පවත්තං දක්ඛිණං සා මෙ පිතරං පාපුණාතූ"ති. භගවා එවං හොතූති වත්වා අනුමොදනං අකාසි. සා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. තාය දක්ඛිණාය සමුද්දිට්ඨමත්තාය සො පෙතො අම්බවනුය්‍යානවිමානකප්පරුක්ඛපොක්ඛරණියො මහතිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභි. අථ තෙ වාණිජ අපරෙන සමයෙන වාණිජ්ජාය ගච්ඡන්තා තමෙව මග්ගං පටිපන්නා පුබ්බෙ වසිතට්ඨානෙ එකරත්තිං වාසං කප්පෙසුං. තෙ දිස්වා සො විමානපෙතො උය්‍යානවිමානාදීහි සද්ධිං තෙසං අත්තානං දස්සෙසි. තෙ වාණිජා තං දිස්වා තෙන ලද්ධසම්පත්තිං පුච්ඡන්තා:-

"අයඤ්ච තෙ පොක්ඛරණී සුරම්මා
සමා සුපතිත්ථා මහොදකා ච
සුපුප්ඵිතා භමරගණානුකිණ්ණා
කථං තයා ලද්ධා අයං මනුඤ්ඤා?

ඉදඤ්ච තෙ අම්බවනං සුරම්මං
සබ්බොතුකං ධාරයතෙ ඵලානි
සුපුප්ඵිතං භමරගණානුකිණ්ණං
කථං තයා ලද්ධමිදං විමාන"න්ති?

ඉමා ද්වෙ ගාථා අවොචුං.

තත්ථ "**සුරම්මා**"ති: සුට්ඨුරමණීයං. "**සමා**"ති: සමතලා. "**සුපතිත්ථා**"ති: රතනමයසොපානතාය සුන්දරතිත්ථා. "**මහොදකා**"ති: බහුජලා. "**සබ්බොතුක**"න්ති: පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛාදීහි සබ්බෙසු උතූසු සුඛාවහං. තෙනාහ: **ධාරයතෙ ඵලානීති**. "**සුපුප්ඵිත**"න්ති: නිච්චං සුපුප්ඵිතං. තං සුත්වා පෙතො පොක්ඛරණී ආදීනං පටිලාභකාරණං ආචික්ඛන්තො:-

"අම්බපක්කොදකං යාගු සීතච්ඡායා මනොරමා
ධීතාය දින්නදානෙන තෙන මෙ ඉධ ලබ්භතී"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ "**තෙන මෙ ඉධ ලබ්භතී**"ති: යං තං භගවතො භික්ඛූනඤ්ච අම්බපක්කං උදකං යාගුං ච මමං උද්දිස්ස දෙන්තියා මය්හං ධීතාය දින්නං දානං තෙන මෙ ධීතාය දින්නදානෙන ඉධ ඉමස්මිං දිබ්බ අම්බවනෙ සබ්බොතුකං අම්බපක්කං, ඉමිස්සා දිබ්බාය මනුඤ්ඤාය පොක්ඛරණියා දිබ්බඋදකං, යාගුයා අත්ථරණස්ස ච දානෙන උය්‍යානවිමානකප්පරුක්ඛාදිසු සීතච්ඡායා මනොරමා ඉධ ලබ්භති, සිජ්ඣතීති අත්ථො.

---

1. සී. I. & III උපනෙසි.

එවඤ්ච පන වත්වා සො පෙතො තෙ වාණිජෙ නෙත්වා තානි පඤ්චකහාපණසතානි දස්සෙත්වා ඉතො උපඩ්ඪං තුම්හෙ ගණ්හථ උපඩ්ඪං මය්හං ගහිතං ඉණං සොධෙත්වා සුඛෙන ජීවතූති මය්හං ධීතාය දෙථා"ති ආහ. වාණිජා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා තස්ස ධීතාය කථෙත්වා තෙන අත්තනො දින්නභාගම්පි තස්සා එව අදංසු. සා කහාපණසතං ඉණකාරකානං[1] දත්වා ඉතරං අත්තනො පිතුසහායස්ස තස්ස කුටුම්බිකස්ස දත්වා සයං වෙය්‍යාවච්චං කරොන්තී නිවසති. සො "ඉදං සබ්බං තුය්හං යෙව හොතූ"ති තස්සා යෙව පටිදත්වා තං අත්තනො ජෙට්ඨපුත්තස්ස ඝරසාමිනිං අකාසි. සා ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකං පුත්තං ලභිත්වා තං උපලාළෙන්තී:-

"සන්දිට්ඨිකං කම්මං එවං පස්සථ දානස්ස දමස්ස සංයමස්ස විපාකං
දාසී අහං අය්‍යකුලෙසු හුත්වා සුණිසා හොමි අගාරස්ස ච ඉස්සරා"ති

ඉමං ගාථං වදති.

අථෙක දිවසං සත්ථා තස්සා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙත්වා ඔභාසං ඵරිත්වා සම්මුඛෙ ඨිතො විය අත්තානං දස්සෙත්වා තං:-

"අසාතං සාතරූපෙන පියරූපෙන අප්පියං
දුක්ඛං සුඛස්ස රූපෙන පමත්තං අතිවත්තතී"ති

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ සා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. සා දුතියදිවසෙ බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්ත පරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

අම්බපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 13.

"යං දදාති න තං හොතී"ති ඉදං අක්ඛරුක්ඛපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො සාවත්ථිවාසී උපාසකො සකටෙ හි භණ්ඩස්ස පූරෙත්වා වාණිජ්ජාය විදෙසං ගන්ත්වා තත්ථ අත්තනො භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං සකටෙසු ආරොපෙත්වා සාවත්ථිං උද්දිස්ස මග්ගං පටිපජ්ජි. තස්ස මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස අටවියං එකස්ස සකටස්ස අක්ඛො භිජ්ජි.[2] අථ අඤ්ඤතරො පුරිසො රුක්ඛගහණත්ථං කුඨාරිඵරසුං ගාහාපෙත්වා අත්තනො ගාමතො නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤෙ විචරන්තො තං ඨානං පත්වා උපාසකං අක්ඛභඤ්ජනෙන දොමනස්සප්පත්තං දිස්වා "අයං වාණිජො අක්ඛභඤ්ජනෙන අටවියං කිලමතී"ති අනුකම්පං උපාදාය රුක්ඛදණ්ඩං ඡින්දිත්වා දළ්හං අක්ඛං කත්වා සකටෙ යොජෙත්වා අදාසි. සො අපරෙන සම

---

1. සං. ධනිකානං. 2. සං. භඤ්ජි.

යෙන කාලං කත්වා තස්මිං යෙව අටවිප්පදෙසෙ භුම්මදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තා අත්තනො කම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා රත්තියං තස්ස උපාසකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ ඨත්වා:-

"යං දදති න තං හොති දෙථෙව දානං දත්වා උභයං තරති
උභයං තෙන දානෙන ගච්ඡති ජාගරථ මා පමජ්ජථා"ති

ගාථමාහ

තත්ථ **"යං දදති න තං හොතී"**ති: යං දෙය්‍යධම්මං දායකො දෙති න තදෙව පරලොකෙ තස්ස දානස්ස ඵලභාවෙන හොති, අථ ඛො අඤ්ඤං බහුං ඉට්ඨං කන්තං ඵලං හොති යෙව. තස්මා **"දෙථෙව දාන"**න්ති: යථා තථා දානං දෙථ එව. තත්ථ කාරණමාහ: **"දත්වා උභයං තරතී"**ති: දානං දත්වා දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි දුක්ඛං අනත්ථං ච අතික්කමති. **"උභයං තෙන දානෙන ගච්ඡතී"**ති. දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකං චාති උභයම්පි සුඛං තෙන දානෙන උපගච්ඡති පාපුණාති. අත්තනො පරෙසඤ්ච හිතසුඛවසෙනාපි අයමත්ථො යොජෙතබ්බො. **"ජාගරථ මා පමජ්ජථා"**ති: එවං උභයානත්ථනිවාරණං උභයහිතසාධනං දානං සම්පාදෙතුං ජාගරථ, දානූපකරණානි සජ්ජෙත්වා තත්ථ ච අප්පමත්තා හොථාති අත්ථො. ආදරදස්සනත්ථඤ්චෙත්ථ ආමෙණ්ඩිතවසෙන වුත්තං. වාණිජො අත්තනො කිච්චං තීරෙත්වා පටිනිවත්තිත්වා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා දුතියදිවසෙ සත්ථාරං උපසංකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

අක්ඛරුක්ඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා

---

4. 14

"මයං භොගෙ සංහරිම්හා"ති ඉදං භොගසංහරණ පෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ රාජගහෙ කිර චතස්සො ඉත්ථියො මානකූටාදිවසෙන සප්පි මධු තෙල ධඤ්ඤාදීනි වොහාරං කත්වා අයොනිසො භොගෙ සංහරිත්වා ජීවන්තියො කායස්ස භෙදා පරම්මරණා බහිනගරෙ පරිඛාපිට්ඨෙ පෙතියො හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තා රත්තියං දුක්ඛාභිභූතා

"මයං භොගෙ සංහරිම්හා සමෙන විසමෙන ච
තෙ අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී"ති

විප්පලපන්තියො භෙරවෙන මහතා සද්දෙන විරවිංසු. මනුස්සා තං සුත්වා භීතතසිතා විභාතාය රත්තියා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං සජ්ජෙත්වා සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච නිමන්තෙත්වා පණී

තෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං උපනිසීදිත්වා තං පවත්තිං පවෙදෙසුං. භගවා "උපාසකා තෙන වො සද්දෙන කොචි අන්තරායො නත්ථි. එතායො පන පෙතියො දුක්ඛාභිභූතා අත්තනා කතං දුක්කටකම්මං කථෙත්වා පරිදෙවනවසෙන සද්දෙන විලපන්තියො[1]:-

"මයං භොගෙ සංහරිම්හා සමෙන විසමෙන ච
තෙ අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී"ති

ඉමං ගාථමාහංසූති අවොච.

තත්ථ "භොගෙ"ති: පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන භොගාති ලද්ධනාමෙ වත්ථාභරණාදිකෙ විත්තූපකරණවිසෙසෙ. "සංහරිම්හා"ති: මච්ඡෙරමලෙන පරියාදින්නචිත්තා කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා සංචිනිම්හ. "සමෙන විසමෙන චා"ති: ඤායෙන ච අඤ්ඤායෙන ච, ඤායපතිරූපකෙන[2] වා අඤ්ඤායෙන. තෙ භොගෙ අම්හෙහි සංහරිතෙ ඉදානි අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති. "මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී"ති: මයං පන කස්සචි සුචරිතස්ස අකතත්තා දුච්චරිතස්ස ච කතත්තා එතරහි පෙතයොනිපරියාපන්නස්ස මහතො දුක්ඛස්ස භාගිනියො භවාම, මහන්තං දුක්ඛං අනුභවාමාති අත්ථො.

එවං භගවා තාහි පෙතීහි වුත්තගාථං වත්වා තාසං පවත්තිං කථෙත්වා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙත්වා උපරි සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසූති.

භොගසංහරපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 15.

"සට්ඨි වස්සසහස්සානී"ති ඉදං සෙට්ඨිපුත්තපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන රාජා පසෙනදිකොසලො අලඞ්කතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහතියා රාජිද්ධියා මහන්තෙන රාජානුභාවෙන නගරං අනුසඤ්චරන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ උපරිපාසාදෙ වාතපානං විවරිත්වා තං රාජවිභූතිං ඔලොකෙන්තිං රූපසම්පත්තියා දෙවච්ඡරාපටිභාගං එකං ඉත්ථිං දිස්වා අදිට්ඨපුබ්බෙ ආරම්මණෙ සහසා සමුප්පන්නෙන කිලෙසසමුදාචාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො සතිපි කුලරූපාචාරාදිගුණවිසෙසසම්පන්නෙ අන්තෙපුරජනෙ සභාවලහුකස්ස පන දුද්දමස්ස චිත්තස්ස වසෙන තස්සා ඉත්ථියා පටිබද්ධමානසො හුත්වා පච්ඡාසනෙ නිසින්නස්ස පුරිසස්ස "ඉමං පාසාදං ඉමං ච ඉත්ථිං උප

---

1. සා. විස්සරෙන විරවන්තියො.
2. සී. 1. II & III. ඤායපටිරූපකෙන.

ධාරෙති"ති සඤ්ඤං දත්වා රාජගෙහං පවිට්ඨො. අඤ්ඤං සබ්බං අම්බ සක්ඛරපෙතවත්ථුම්හි ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො: ඉධ පුරිසො සූරියෙ අනත්ථංගතෙ යෙව ආගන්ත්වා නගර ද්වාරෙ ඨිතෙ අත්තනා ආනීතං අරුණවණ්ණමත්තිකං උප්පලානි ච නගරද්වාරකවාටෙ ලග්ගෙත්වා නිපජ්ජිතුං ජෙතවනං අගමාසි. රාජා පන සිරිසයනෙ වාසූපගතො මජ්ඣිමයාමෙ ස ඉති න ඉති දු ඉති සො ඉති ච ඉමානි චත්තාරි අක්ඛරානි මහතා සද්දෙන උච්චාරි තානි විස්සරවසෙන අස්සොසි. තානිපි කිර අතීතෙ කාලෙ සාවත්ථි වාසීහි චතූහි සෙට්ඨිපුත්තෙහි භොගමදමත්තෙහි යොබ්බනකාලෙ ද්වාරදාරිකකම්මවසෙන බහුං අපුඤ්ඤං පසවිත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තස්සෙව නගරස්ස සමීපෙ ලොහකුම්භියං නිබ්බත්තිත්වා පච්චමා නෙහි ලොහකුම්භියා මුඛවට්ටිං පත්වා එකෙකං ගාථං වත්තුකාමෙහි උච්චාරිතානං[1] තාසං ගාථානං ආදිඅක්ඛරානි. තෙ පඨමක්ඛරමෙව වත්වා වෙදනාප්පත්තා හුත්වා ලොහකුම්භියං ඔතරිංසු. රාජා පන තං සද්දං සුත්වා භීතතසිතො සංවිග්ගො ලොමහංසජාතො තං රත්තාව සෙසං දුක්ඛෙන වීතිනාමෙත්වා විභාතාය රත්තියා පුරොහිතං පක්කො සාපෙත්වා තං පවත්තිං කථෙසි. පුරොහිතො රාජානං භීතතසිතං ඤත්වා ලාභගිද්ධො "උප්පන්නො ඛො අයං මය්හං බ්‍රාහ්මණානං ච ලාභුප්පාදනූපායො[2]"ති චින්තෙත්වා "මහාරාජ මහා වතායං උපද්දවො උප්පන්නො සබ්බචතුක්කං යඤ්ඤං යජාහී"ති ආහ. රාජා තස්ස පවි වචනං සුත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි: "සබ්බචතුක්කයඤ්ඤස්ස උපකර ණානි සජ්ජෙථා"ති. තං සුත්වා මල්ලිකාදෙවී රාජානං එවමාහ: "කස්මා මහාරාජ බ්‍රාහ්මණස්ස වචනං සුත්වා අනෙකපාණවධහිංසනක කිච්චං කාතුකාමොසි, නනු සබ්බඤ්ඤූ අප්පටිහතඤාණචාරො භගවා පුච්ඡිතබ්බො? යථා ච තෙ භගවා බ්‍යාකරිස්සති තථා පටිපජ්ජි තබ්බ"න්ති. රාජා තස්සා වචනං සුත්වා සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා "න මහාරාජ තන්නි දානං තුය්හං කොචි අන්තරායො"ති වත්වා ආදිතො පට්ඨාය තෙසං ලොහකුම්භිනිරයෙ නිබ්බත්තසත්තානං පවත්තිං කථෙත්වා තෙහි පච්චෙකං උච්චාරෙතුං ආරද්ධගාථායො:-

"සට්ඨිවස්සසහස්සානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො
නිරයෙ පච්චමානානං කදා අන්තො භවිස්සති?

නත්ථි අන්තො කුතො අන්තො න අන්තො පතිදිස්සති
තථා හි පකතං පාපං මම තුය්හං[3] ච මාරිස.

දුජ්ජීවිතං අජීවිම්හ යෙ සන්තෙ න දදම්හසෙ
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකම්හ අත්තනො.

---

1. සා. උච්චාරිතානි විය.   2. සා. ලාභුපාය ॰.   3. සී. 1. තුය්හං මය්හං.

සො හි නූන ඉතො ගන්ත්වා යොනිං ලද්ධාන මානුසිං
වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නො කාහාමි කුසලං බහුං"ති

පරිපුණ්ණං කත්වා කථෙසි.

තත්ථ "සට්ඨි වස්සසහස්සානී"ති: වස්සානං සට්ඨිසහස්සානි. තස්මිං කිර ලොහකුම්භිනිරයෙ නිබ්බත්තසත්තා අධො ගච්ඡන්තා තිංසාය වස්සසහස්සෙහි හෙට්ඨිම තලං පාපුණන්ති, තතො උද්ධං උග්ගච්ඡන්තාපි තිංසාය එව වස්සසහස්සෙහි මුඛවට්ටිප්පදෙසං පාපුණන්ති. තාය සඤ්ඤාය සො "සට්ඨිවස්සසහස්සානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො"ති ගාථං වත්තුකාමො ස ඉති වත්වා අධිමත්තවෙදනාප්පත්තො හුත්වා අධොමුඛො පති. භගවා පන තං රඤ්ඤො පරිපුණ්ණං කත්වා කථෙසි. එසනයො සෙසගාථාසුපි. තත්ථ "කදා අන්තො භවිස්සතී"ති: ලොහකුම්භිනිරයෙ පච්චමානානං අම්හාකං කදා නු ඛො ඉමස්ස දුක්ඛස්ස අන්තො පරියොසානං භවිස්සති. "තථා හී"ති: යථා තුය්හං මය්හං ච ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නත්ථි අන්තො න අන්තො පතිදිස්සති තථා තෙන පකාරෙන පාපකං කම්මං පකතං තයා මයා චාති විභත්තිං විපරිණාමෙත්වා වත්තබ්බං. "දුජ්ජීවිතා"න්ති: විඤ්ඤූහි ගරහිතබ්බං ජීවිතං. "යෙ සන්තෙ"ති: යෙ මයං සන්තෙ විජ්ජමානෙ දෙය්‍යධම්මෙ. "න දද්මහසෙ"ති: න අදම්හ. වුත්තමෙවත්ථං පාකටතරං කාතුං "සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකම්හ අත්තනො"ති වුත්තං. "සො"ති: සො අහං. "නූනා"ති: වත්තපරිවිතක්කෙ නිපාතො. "ඉතො"ති: ඉම්මහා ලොහකුම්භිනිරයා. "ගන්ත්වා"ති: අපගන්ත්වා. "යොනිං ලද්ධාන මානුසි"න්ති: යොනිං මනුස්සත්තභාවං ලභිත්වා. "වදඤ්ඤූ"ති: පරිච්චාගසීලො වා යාචකානං වා වදඤ්ඤූ. "සීලසම්පන්නො"ති: සීලාචාරසම්පන්නො. "කාහාමි කුසලං බහු"න්ති: පුබ්බෙ විය පමාදං අනාපජ්ජිත්වා බහුං පහූතං කුසලං පුඤ්ඤකම්මං කරිස්සාමි, උපචිනිස්සාමීති අත්ථො.

සත්ථා ඉමා ගාථායො වත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ මත්තිකාරත්තුප්පලහාරකො පුරිසො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. රාජා සංජාතසංවෙගො පරපරිග්ගහෙ අභිජ්ඣං පහාය සදාරසන්තුට්ඨො අහොසීති.

සෙට්ඨිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 16.

"කිං නු උම්මත්තරූපොවා"ති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසිනගරෙ අඤ්ඤතරො පීඨසප්පී සාලිත්තකප්පයොගෙ කුසලො තථා හි සක්ඛරඛිපනසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං ගතො නගරද්වාරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා සක්ඛරප්පහාරෙහි හත්ථිඅස්සරථමනුස්සකුමාරාගාරධජපුණ්ණඝටාදිරූපානි නිග්‍රොධපත්තෙසු දස්සෙති.

නගරෙ දාරකා අත්තනො කීළනත්ථාය මාසකඩ්ඪමාසකාදීනි දත්වා යථාරුචි තානි සිප්පානි කාරයන්ති. අථෙකදිවසං බාරාණසිරාජා නගරතො නික්ඛමිත්වා තං නිග්‍රොධමූලං උපගතො නිග්‍රොධපත්තෙසු ඡිද්දරූපාදිවසෙන නානාවිධරූපවිභත්තියො අනප්පකෙ දිස්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි: "කෙන නු ඛො ඉමෙසු නිග්‍රොධපත්තෙසු එවං නානාවිධ රූපවිභත්තියො කතා"ති. මනුස්සා තං පීඨසප්පිං දස්සෙසුං: "දෙව ඉමිනා කතා"ති. රාජා තං පක්කොසිත්වා එවමාහ. "සක්කා නු ඛො භණෙ මයා දස්සිතස්ස එකස්ස පුරිසස්ස කථෙන්තස්ස අජානන්තස්සෙව කුච්ඡියං අජලණ්ඩිකාහි පූරෙතු"න්ති? සක්කා දෙවා'ති. රාජා තං අත්තනො රාජභවනං නෙත්වා බහුභාණිකෙ පුරොහිතෙ නිබ්බින්නරූපො පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා තෙන සහ විවිත්තෙ ඔකාසෙ සාණිපාකාරපරික්ඛිත්තෙ නිසීදිත්වා මන්තයමානො පීඨසප්පිං පක්කොසාපෙසි. පීඨසප්පී නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා ආදාය ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආකාරං ඤත්වා පුරොහිතාභිමුඛො නිසින්නො තෙන මුඛෙ විවටෙ සාණිපාකාරවිවරෙන එකෙකං අජලණ්ඩිකං තස්ස ගලමූලෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො ලජ්ජාය උග්ගිලිතුං අසක්කොන්තො සබ්බා අජ්ඣොහරි. අථ නං රාජා අජලණ්ඩිකාහි පූරිතොදරං විස්සජ්ජි "ගච්ඡ බ්‍රාහ්මණ, ලද්ධං තයා බහුභාණිතාය ඵලං, මදනඵලපියඞ්ගු පත්තාදීහි අභිසඞ්ඛතං පානකං පිවිත්වා උච්ඡඩ්ඩෙහි, එවං තෙ සොත්ථි භවිස්සතී"ති. තස්ස ච පීඨසප්පිස්ස තෙන කම්මෙන අත්තමනො හුත්වා චුද්දස ගාමෙ අදාසි. සො ගාමෙ ලභිත්වා අත්තානං සුඛෙන්තො පීණෙන්තො පරිජනම්පි සුඛෙන්තො පීණෙන්තො සමණබ්‍රාහ්මණාදීනං[1] යථාරහං කිඤ්චි දෙන්තො දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකං ච අත්ථං අභාපෙන්තො සුඛෙන ජීවති. අත්තනො සන්තිකං උපගතානං සිප්පං සික්ඛන්තානං භත්තවෙතනං දෙති. අථෙකො පුරිසො තස්ස සන්තිකං උපගන්ත්වා එවමාහ: "සාධු ආචරිය මමම්පි එතං සිප්පං සික්ඛාපෙහි, මය්හං පන අලං භත්තවෙතනෙනා"ති. සො තං පුරිසං තං සිප්පං සික්ඛාපෙසි. සො සික්ඛිතසිප්පො සිප්පං වීමංසිතුකාමො ගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නස්ස සුනෙත්තස්ස නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස සක්ඛරාභිඝාතෙන[2] සීසං භින්දි, පච්චෙකබුද්ධො තත්ථෙව ගඞ්ගාය තීරෙ පරිනිබ්බායි. මනුස්සා තං පවත්තිං සුත්වා තං පුරිසං තත්ථෙව ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසුං. සො කාලකතො අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්තිත්වා බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහනගරස්ස අවිදූරෙ පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස කම්මස්ස සරික්ඛකෙන විපාකෙන භවිතබ්බන්ති කම්මවෙගුක්ඛිත්තානි පුබ්බණ්හසමයං මජ්ඣන්හිකසමයං සායණ්හසමයං ච සට්ඨිඅයොකූටසහස්සානි මත්ථකෙ නිපතන්ති. සො භින්නාභින්නසීසො අතිමත්තවෙද

1. සා. සමණබ්‍රාහ්මණාදීන - අපොතාභ. 2 සි. I & III. සක්ඛරවිසාවෙන.

නාපපතෙන්තා භූමියං පතන්ති. අයොකූටෙසු පන අපගතමත්තෙසු පටිපාකතිකසිරො තිට්ඨති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ගිජ්ඣකූටා ඔතරන්තො තං දිස්වා:–

"කින්නු උම්මත්තරූපොව මිගො භන්තොව ධාවසි
නිස්සංසයං පාපකම්මං කින්නු සද්දායසෙ තුව"න්ති?

ඉමාය ගාථාය පටිපුච්ඡි.

තත්ථ "උම්මත්තරූපොවා"ති: උම්මත්තසභාවො විය උම්මාදප්පත්තො විය. "මිගො භන්තොව ධාවසී"ති: භන්තමිගො විය ඉතො චිතො ච ධාවසි. සො හි තෙසු අයොකූටෙසු නිපතන්තෙසු ච පරිත්තාණං අපස්සන්තො න සියා නු ඛො එවං පහාරොති ඉතොපි එතොපි පලායති. තෙ පන කම්මවෙගුක්ඛිත්තා යත්ථ කත්ථචි ඨිතස්ස මත්ථකෙ යෙව උපරි පතන්ති. "කින්නු සද්දායසෙ තුව"න්ති කින්නු ඛො තුවං සද්දං කරොසි අතිවිය විස්සරං කරොන්තො විචරසි.

තං සුත්වා පෙතො:–

අහං භදන්ත පෙතොම්හි දුග්ගතො යමලොකිකො
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතො.
සට්ඨිකූටසහස්සානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො
සීසෙ මය්හං නිපතන්ති තෙ භින්දන්ති ච[1] මත්ථක"න්ති

ද්වීහි ගාථාහි පටිවචනං අදාසි.

තත්ථ "සට්ඨිකූටසහස්සානී"ති: සට්ඨිමත්තානි අයොකූටසහස්සානි. "පරිපුණ්ණානී"ති: අනූනානි. "සබ්බසො"ති: සබ්බභාගතො. තස්ස කිර සට්ඨියා අයොකූටසහස්සානං පතනප්පහොනකං මහන්තං පබ්බතකූටප්පමාණං සීසං නිබ්බත්තති. තං තස්ස වාලග්ගකොටිනිතුද්දනමත්තම්පි ඨානං අසෙසෙත්වා තානි කූටානි පතන්තානි මත්ථකං භින්දන්ති. තෙන සො අට්ටස්සරං කරොති. තෙන වුත්තං: සබ්බසො සීසෙ මය්හං නිපතන්ති තෙ භින්දන්ති ච මත්ථකන්ති. අථ නං ථෙරො කතකම්මං පුච්ඡන්තො:–

"කින්නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කටං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි?
සට්ඨිකූටසහස්සානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො
සීසෙ තුය්හං නිපතන්ති තෙ භින්දන්ති ච[1] මත්ථක"න්ති?

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තස්ස පෙතො අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛන්තො:–

"අද්දසාසිං සම්බුද්ධං සුනෙත්තං භාවිතින්ද්‍රියං
නිසින්නං රුක්ඛමූලස්මිං ඣායන්තං අකුතොභයං.

1. වෙං. භින්දන්තෙව. (ධම්මපදට්ඨකථා)

සාලිත්තකප්පහාරෙන භින්දිස්සං තස්ස මත්ථකං
තස්ස කම්මවිපාකෙන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡිසං.

සට්ඨිකූටසහස්සානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො
සීසෙ මය්හං නිපතන්ති තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක"න්ති

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

තත්ථ "සම්බුද්ධ"න්ති: පච්චෙකසම්බුද්ධං. "සුනෙත්ත"න්ති: එවං නාමකං. "භාවිතින්ද්‍රිය"න්ති: අරියමග්ගභාවනාය භාවිත සද්ධාදිඉන්ද්‍රියං. "සාලිත්තකප්පහාරෙනා"ති: සාලිත්තකං වුච්චති ධනුකෙන අඞ්ගුලීහි එව වා සක්ඛරඛිපනපයොගො තථා සක්ඛරාය පහරණෙන. සාලිත්තක පහරණෙනාති වා පාඨො. "භින්දිස්ස"න්ති: භින්දිං.

තං සුත්වා ථෙරො අත්තනො කතකම්මානුරූපමෙව ඉදානි පුරාණකම්මස්ස ඉදං ඵලං පටිලභතීති තං දස්සෙන්තො:-

"ධම්මෙන තෙ කාපුරිස
සට්ඨිකූටසහස්සානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො
සීසෙ තුය්හං නිපතන්ති තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක"න්ති

ඔසානගාථමාහ.

තත්ථ "ධම්මෙනා"ති: අනුරූපකාරණෙන. "තෙ"ති: තව. තස්මිං පච්චෙකබුද්ධෙ අපරජ්ඣන්තෙන තයා කතස්ස පාපකම්මස්ස අනුච්ඡවිකමෙවෙතං ඵලං තුය්හං උපනීතං, තස්මා කෙනචි දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා අපි සම්මාසම්බුද්ධෙනපි අප්පටිබාහනීයමෙවෙතන්ති දස්සෙති.

එවං ච පන වත්වා ථෙරො පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො සායණ්හසමයෙ සත්ථාරං උපසංකමිත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චතුන්නං පරිසානං ධම්මං දෙසෙන්තො පච්චෙකබුද්ධානං ගුණානුභාවං කම්මානඤ්ච අවඤ්ඣතං[2] පකාසෙසි. මහාජනො සංවෙගජාතො සද්ධාජාතො ච හුත්වා පාපං පහාය දානාදි පුඤ්ඤනිරතො අහොසීති.

සට්ඨිකූටසහස්සපෙතවත්ථුවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

චතුත්ථමහාවග්ගවත්ථුවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1 භා. චොයිඤ්ඤි.   2. සී. I. අවත්ථානං.

එත්තාවතා ච

යෙ තෙ පෙතෙසු නිබ්බත්තා සත්තා දුක්කටකාරිනො
යෙහි කම්මෙහි තෙසං තං පාපකං කටුකප්ඵලං.

පච්චක්ඛතො විභාවෙන්තී පුච්ඡා විස්සජ්ජනෙහි ච
යා දෙසනානියාමෙන සත්තසංවෙගවඩ්ඪනී;

තං කථංවත්ථුකුසලා සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා
පෙතවත්ථූති නාමෙන සංගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං පොරාණට්ඨකථානයං
නිස්සාය යා සමාරද්ධා අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

යා තත්ථ පරමත්ථානං තත්ථ තත්ථ යථාරහං
පකාසනා පරමත්ථදීපනී නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං අනාකුලවිනිච්ඡයා
සා පණ්ණරසමත්තාය[1] පාලියා භාණවාරතො.

ඉති තං සඞ්ඛරොන්තෙන[2] යං තං අධිගතං මයා
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන ලොකනාථස්ස සාසනං

ඔගාහෙත්වා විසුද්ධාය සීලාදිපටිපත්තියා
සබ්බෙපි දෙහිනො හොන්තු විමුත්තිරසභාගිනො.

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං සම්මාසම්බුද්ධසාසනං
තස්මිං සගාරවා නිච්චං හොන්තු සබ්බෙව පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන දෙවොපි ජගතීපති
සද්ධම්මනිරතො ලොකං ධම්මෙනෙව පසාසතූති.

බදරතිත්ථ විහාරවාසිනා මුනිවරයතිනා භදන්තෙන
ආචරියධම්මපාලෙන කතා පෙතවත්ථු
සංවණ්ණනා සමත්තා.

1. සී. I. එකපණ්ණාසමත්තාය. 2. සී. II. සඞ්ඛරොන්තෙන.

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමනිකා.

INDEX.

පිටුවාංකී.

පිටුවාංකී.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

ToC

පිඨ්ඨිකාති.

පිඨිකාති.

පරමත්ථදීපනිනාම පෙතවත්ථුසංවණ්ණනාය

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා

සමත්තා.

සඤ්ඤානාමානං අනුක්කමණිකා.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පරමත්ථදීපනී නාම පෙතවත්ථුවණ්ණනාය
සද්දනාමානං අනුක්කමණිකා
සමත්තා.